

İSTİHBARAT ÖRGÜTLERİ TARİHİ

AHMET SEYREK

Tarih

Ahmet Seyrek
İstihbarat Örgütleri Tarihi

Genel Yayın Yönetmeni: Aydın Şimşek
Editör: Dorlion Editör Atölyesi
Kapak Tasarım & Sayfa Düzeni: Dorlion Tasarım Atölyesi
1. Baskı: Mart 2020

Sertifika No: 33967
ISBN: 978-605-249-715-9

Merkez: İstiklal Mah. Yeşiltepe Sok. 24/A Eskişehir
Şube: Kültür Mahallesi, Liderler İş Merkezi, Kızılırmak Cd. D. No: 63/9 06420 Çankaya/Ankara
Tel: (0312) 433 03 78 • Gsm: (0555) 037 73 19

İç Baskı & Cilt: Bil Ofset Basım Yayın Matbaa Hizmetleri San. Tic. Ltd. Şti.
Tesviyeci Caddesi No: 7/5 İskitler-Ankara
Tel: (0312) 433 03 78
Sertifika No: 46767

www.dorlionyayinlari.com

İSTİHBARAT ÖRGÜTLERİ TARİHİ

AHMET SEYREK

İÇİNDEKİLER

İSTİHBARAT

Kelime manası ile istihbarat Türkçeye Arapçadan geçen kelimelerden biridir. Haber -Arapça okunuşu habar- kelimesinden türetilen istihbar kelimesi yine Arapça kökenli olup, aynı zamanda Türkçe sözlükte de Arapçadaki anlamıyla aynı anlamda kullanılmaktadır. Türk Dil Kurumu'nun web sitesinde isim olarak yerini alan fakat anlam bakımından bir fiili ifade eden 'istihbar' kelimesinin hem Türkçede, hem de Arapçadaki manası haber ve bilgi alma, duyma, öğrenmedir. Haber kelimesinden türetilmesiyle elde edilen istihbarat kelimesi ise sözlükte yeni öğrenilen bilgiler, haberler, haber alma, duyumlar olarak anlam karşılığı bulmuştur (TDK Sözlük).

Milli İstihbarat Teşkilâtı tarafından istihbarat şu şekilde tanımlanmaktadır: "İstihbarat ham bilgilerin işlenmesi sonucu üretilen bir bilgidir. Bir başka ifadeyle istihbarat tekniği teşkilâtı ve faaliyet itibariyle mevcut olması lazım gelen organları ve konuları içine alır. Bu nedenle istihbarat planlama, araştırma, deliller toplama, çeşitli akli ve ilmi metotlarla onları değerlendirip bir sonuç istihsal edip, kullanma faaliyetlerini içine alan bir manaya sahip bulunmaktadır." (Milli İstihbarat Teşkilâtı.)

ABD Genelkurmay Başkanlığı Askeri Terimler Sözlüğü'ndeyse istihbarat, "Yabancı devletler, düşman veya potansiyel düşman kuvvetler, ögeler veya mevcut/olası operasyon bölgeleri hakkında toplama, işleme, bütünleşme, değerlendirme, analiz ve yorumlama işlemlerinden geçen bilgilerin, üretilmesi sürecidir" şeklinde ifade edilmektedir. ABD Genelkurmay Başkanlığı, konuyu daha ziyade operasyonel anlamda ele almış ve istihbarat faaliyetlerini düşman kuvvetler ve onların mevcut/potansiyel operasyon bölgeleriyle kısıtlamıştır. Buradan hareketle, askeri istihbarat servislerinin, müşterilerine daha çok, taktik ve operasyonel istihbarat konularında destek verdiği söylenebilir (ABD Genelkurmay Başkanlığı Askeri Terimler Sözlüğü).

FBI'ın resmi web sitesinde ise istihbarat, "Politika yapıcıların ulus güvenliğini tehdit eden unsurlara karşı doğru karar

vermeleri için gerekli olan analiz edilmiş ve arıtılmış bilgidir" şeklinde ifade edilmiştir. Aralarında FBI'ın da bulunduğu ABD İstihbarat Konseyi'nin içinde yer alan kurumlar ise istihbaratı üç farklı şekilde tanımlamaktadır:

1. İstihbarat, karar alıcıların ihtiyaçlarını karşılayacak, arıtılmış bilgiden oluşan bir üründür.
2. İstihbarat, ayrıca bu bilginin tanımlandığı, toplandığı ve analiz edildiği bir süreçtir.
3. İstihbarat, karar alıcıların kullanımı için ham veriyi, istihbarat ürününe dönüştüren her örgütün ve bu örgütlerin oluşturduğu daha büyük topluluğa denilmektedir (FBI).

FBI ve ABD Ulusal İstihbarat Konseyi içinde yer alan kurumların yapmış olduğu bu son tanım, aslında istihbaratı en iyi tanımlayan ifadelerden biridir. Bu tanımla birlikte istihbarat ne sadece askeri ve dış operasyonlarla kısıtlanmıştır ne de sadece bir ürün olarak görülmektedir. İstihbaratı tüm bunları kapsayan bir faaliyetler bütünü olarak ele almaktadır. Devlet çapında istihbarat oluşturmakla görevli olan Milli İstihbarat Teşkilâtı'nın resmi sitesinde ayrıca, istihbaratın üretilebilmesi için sadece haber, bilgi ve belgenin toplanmasının yeterli olmadığı, edinilen haber, bilgi ve belgenin belli bir sistematik içinde işlenmesi gerektiği ifadesine yer verilmiştir (Milli İstihbarat Teşkilâtı).

İnsanoğlu, bilginin vazgeçilemez gücünü keşfettiği zaman, tarih boyunca tüm gizli ve/ya açık bilgileri bulmak ve sahibi olabilmek için çabalamıştır. Bilginin öğrenilmesi ve doğru şekilde kullanılabilmesi içinde istihbarat ve haber alma çalışmaları, dünyanın en eski uğraşlarındandır. İlk insandan günümüze varlığını sürdüren istihbarat olgusu, bunu insanoğlunun gizliyi öğrenmeye yönelik doğasında var olan merak ve öğrenme arzusuna borçludur (İstihbarat-Ünal Acar).

İstihbaratçılığın dünyanın en eski meslekleri arasında sayılması bile istihbarat tarihinin binlerce yıl önceye dayandırılmasına dayanak olarak kullanılabilir. Bir meslek olarak görülmekten

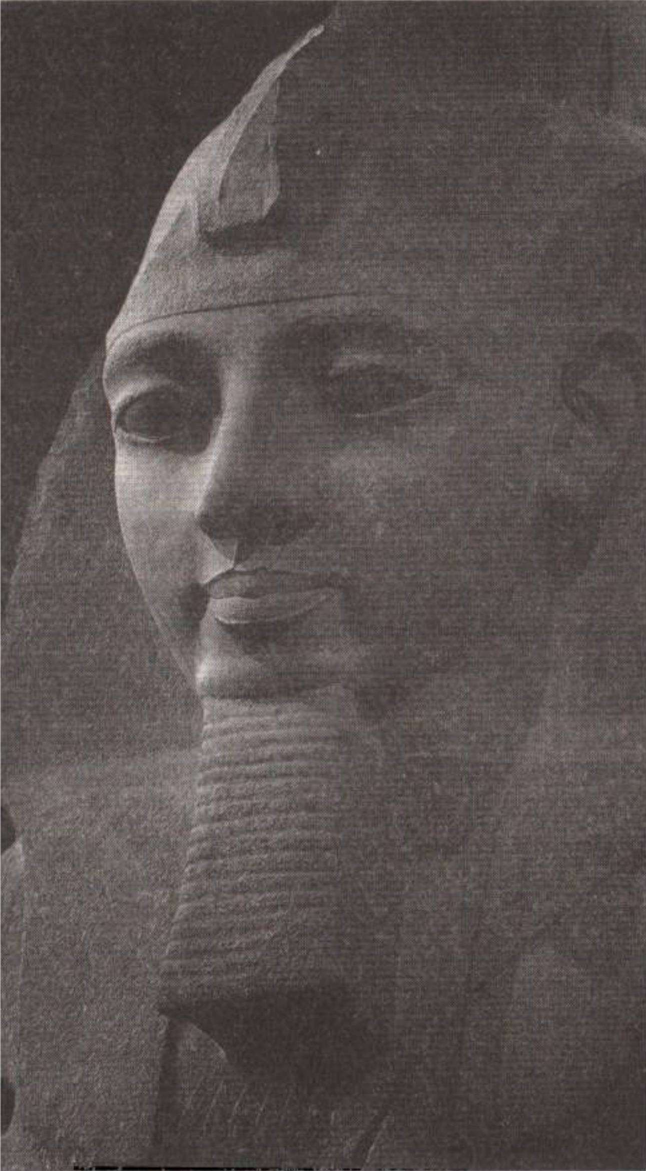
çok değişik sebeplerle yapılan bir ticaret olarak ortaya çıkmış olan istihbaratçılığın ilk örneği, avcılığa benzetilerek, avın izini sürerken nasıl bir yol izleniyorsa, istihbari bir çalışmada da düşmanın izi aynı yöntemlerle yapılmıştır. Nuh'un tufan olayından sonra bir güvercin vasıtasıyla suların çekilip çekilmediğini öğrenme olayı ise bu duruma benzer ve ayrıca modern anlamda bilgi almaya da örnek gösterilebilir (İstihbarat Teorisi-Ümit Özdağ).

İstihbaratın tarihini Âdem ile Havva'ya kadar götüren, CIA'dan emekliye ayrılmış çok deneyimli eski bir casus olan Walter L. Pforzheimer, İncil'den de örnek vererek, ilk casusun ünlü yılan, ilk muhbirin Havva ve ilk kurbanında Âdem olduğunu söylemektedir (Teşkilâtı Mahsusa'dan MİT'e Türk İstihbarat Tarihi-Tahir Yörükoğlu).

Musa'ya göre istihbarat, Tanrı tarafından gönderilmiş ilahi bir emirdir ve kendisi de bu emre uyarak: "Kenan ülkesinde gözlemlerde bulunmak için bu yoldan gidin, ülkeyi ve oradaki insanları inceleyin" demiştir. Gelişmiş medeniyetlerin ve güçlü devletlerin başarılarının arkasındaki önemli unsurlardan bir tanesinin istihbaratın etkili bir şekilde kullanılmasının olduğu düşünülmektedir. Örneğin, M.Ö. 7. yüzyılda Perslerin iyi bir stratejik istihbaratlarının olduğu, bu alanda çalışanların da geleneksel dillere, inanç sistemlerine ve kurumlarına ait detayları öğrenmeleri ve bilmeleri ve farklı kültür ve inanıştan olan insanlara saygı göstermeleri bu örneklerden bir tanesidir (Gizli Servisler-John Adam).

Eski Mısır'da Firavun Tutmosis bundan beş bin yıl önce Yafa şehrini gözetlemek için casuslarını un çuvallarına koymuş ve dünyanın en eski ikinci mesleğini "gizli bilim" adıyla başlatmıştır. İngiltere Müzesi'nde tarihi milattan önce 1500 yıllarına dayanan bir papirüste III. Tutmosis'in Generali Thutiy hakkında yazdıkları şu cümlelere rastlanmaktadır:

"Kralını her ülkede ve denizlerin ortasındaki adalarda memnun eden prens ve rahip, hazineyi lacivert taslarla, gümüş ve altınla dolduran, ülkelerin yöneticisi, ordunun komutanı, kralın gözdesi, kralın yazıcısı, Thutiy..."

II. Ramses

Tutmosis'in generaline bu kadar övgü dolu sözler söylemesinin ve kendisinden memnun olmasının haklı nedenleri vardı. Thutiy kılık değiştirerek düşman ülke Joppa komutanını tanımak üzere tek başına yola çıkmıştır. Kendisini ve içinde savaşçılarının bulunduğu un çuvalları taşıyan yüzlerce adamını savaş esirleri gibi göstermiş ve şehre girmiştir, şehrin ele geçirilmesiyse çok zor olmamıştır (Tarihi Derinlik İçinde Soğuk Savaş Sonrası Dünyada Yeni İstihbarat Kavramı-Hasan Ercan).

II. Ramses zamanında (M.Ö. 1224/1290) Hititlerle Kadeş Barış Antlaşması'nı imzalayan Mısırlıların kaynaklarında, Hititlerin casusluk ve haber alma alanında ne kadar profesyonel oldukları ve bu bilgiler sayesinde de ani baskınlarda ne kadar başarılı oldukları yazmaktadır (Çözüm Süreci-Halil İbrahim Bahar).

Tarih boyunca savaşların kazanılmasındaki en büyük etkenlerden biri olan istihbarat işi ve bu sayede edinilen bilgi, büyük savaşçıların ve komutanların da en değer verdikleri ve üzerinde durdukları konu olmuştur. Nitekim Sun Tzu, 2500 yıl önce kaleme aldığı "Savaş Sanatı" adlı eserinde savaşı kolaylıkla kazanmanın ve zafere ulaşmanın istihbarata bağlı olduğunu söyleyerek önemini belirtmiştir. 2500 yıl öncesinde istihbaratın varlığı ve öneminden bahsedilmesi casusluğun ve ya istihbaratçılığın da bilinen en eski mesleklerden biri olduğunu kanıtlar niteliktedir (Avrupa Birliği İstihbarat Kurumları Stratejik Raporu-Björn Müller Wille).

Sun Tzu

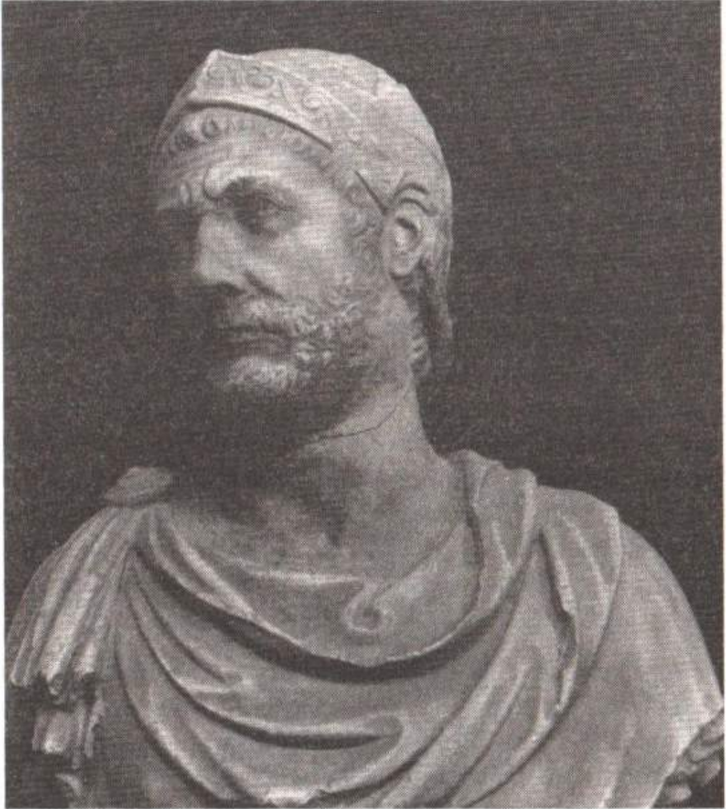
Sun-Tzu "Savaşmadan yenmek en iyisidir, silahlar ancak kaçınılmaz olduklarında kullanılabilecek uğursuz araçlardır" sözlerine gönderme yapmaktadır. Sun-Tzu'ya göre düşmanların planlarını ortaya çıkarmak, sağlıklı insanı hastalığa karşı dirençli tutmaya; silahlı kuvvetlerine saldırmak ilaç almaya; düşman kentlerini kuşatmaksa ameliyat yapmaya benzer. Günümüz modern istihbarat teşkilâtlarına ve hatta devlet politikalarına önderlik yapmış olan fikirleriyle Sun-Tzu istihbarat dünyasının ilk öğretmeni konumundadır (Gizli Servisler-John Adam).

Sun-Tzu'ya göre; olgun bir hükümdarla iyi bir komutanın kolayca savaş kazanması ve zafere ulaşması ancak iyi elde edilmiş istihbarat sayesinde mümkün olabilir. Asırlar önce söylenmesine karşın devletleri yöneten hükümdarlarla orduları yöneten generallere vermiş olduğu şu öğüt çok önemlidir: "Denilir ki başkasını ve kendini bilirsen sen, yüz kere savaşsan da tehlikeye düşmezsin; başkasını bilmeyip, kendini bilirsen bir kazanır bir kaybedersin; ne kendini ne de başkasını bilirsen, girdiğin her savaşta tehlikedesin demektir." (Savaş Sanatı-Sun Tzu.)

M.Ö. 600 yıllarında Sun Che adında bir Çinli casusluk üzerine bir incelemede bulunmuş ve devletin iyi yönetilebilmesi için istihbarat faaliyetlerinin önemine değinmiştir. Bilgi edinme olayının yıldızlara bakarak ya da büyü yaparak değil, karşıdakinin hareketlerini gözleyerek olabileceğini söylemiştir. Bu bilgileri elde ederken beş çeşit insan casus olarak kullanılabilecektir: "Mahalli casuslar, düşman içindeki casuslar, inanç değiştirenler, hükümlüler, cepheden sağ dönenler. Eğer bu sayılan casus kategorileri is başındaysa, tam anlamıyla bir istihbarat faaliyeti gerçekleştirilebilir." (Dünya Casusluk Tarihi Ansiklopedisi).

Eski kültürler arasında yer alan Mısır, Pers, Yunan siteleri ve Romalılarda istihbaratın önemli yer tuttuğu bilinmektedir. İran donanmasının karaya aşırı bağlı olması, savaş gemilerinin ağır ve manevra eksikliğini tespit eden Atinalılar, "Perikles Stratejisi" ile işgal kuvvetlerini Salamis'te bozguna uğratmıştır. Muharebe istihbaratının bir diğer önemli örneği de Roma Komutanı Fabius,

müteakiben "Fabian Stratejisi" olarak isimlendirilen manevra anlayışı kapsamında; Hannibal'ın üstün askeri gücüne karşı, Roma ordusunu daima tepelerde tertiplendirmiştir. Böylelikle Kartaca süvarilerinin sıcak teması sağlayamadan lojistik artçılarına yapılan ani taarruzlarla uygulanan dolaylı yıpratma taktiği neticesinde moral açıdan zafiyete uğramasına yol açmıştır. Buna rağmen, Konsül Varro tarafından korkaklıkla suçlanan Fabian'ın stratejisi terk edilerek Hannibal'ın ağır süvarisiyle Kan'da taarruzi harekâta girişen 76 bin Roma piyadesi, sonuçta 70 bin kişi kayıp vermiştir (Strateji-Dolaylı Tutum-Liddell Hart).

Hannibal Barca

Büyük İskender de istihbarat ve karşı istihbarat sistemlerinin önemini fark etmiş bir devlet adamıydı ve bir posta sansür ve şifreleme sistemi geliştirmişti. Yazmış olduğu mesajları özel bir sopa yardımıyla katlayarak tomar haline getirmek suretiyle dünya üzerinde ilk şifreleme sistemini geliştirmişti. Mesaj eğer aynı cins sopa yardımıyla açılmazsa okunamıyordu. İran Hükümdarı Xerxes'in saldıracağı haberini ülkesine ulaştırmakla yükümlü bir Yunanlı ise tahta levha üzerine yazdığı mesajı kalın bir balmumu tabakasıyla sarmış ve başka bir Yunanlı casus esir görünümünde olan kuryesinin yaralarını sarmak için kullandığı yapraklar üzerine mesajını yazarak şifre sistemini kullanmıştır. Bu konuda tarihçi Herodot'a göre en dahice fikir Pers Kralı Darius'u isyan çıkararak devirmek için plan yapan Milas Hükümdarı Histiaeos'dan gelmiştir. Histiaeos isyan planlarını güvendiği bir kölenin saçlarını kazıtarak yazmış ve Pers ülkesine göndermeden önce saçlarının tekrar çıkmasını beklemiştir (Tarihi Derinlik İçinde Soğuk Savaş Sonrası Dünyada Yeni İstihbarat Kavramı-Hasan Ercan).

Hasan Sabbah

Hasan Sabbah'ın kurmuş olduğu Haşhaşiler, tarihte modern anlamda casusluk örgütlerinin ilklerinden sayılmaktadırlar. Sabbah, fedailerine cenneti vaat ederek onların beyinlerini

uyuşturmuş, sonrasında ise hazırlattığı cennetvari bir ortama götürüp, kendisine sadakatle bağlı olmalarını sağlamıştır. Bu sıra dışı isteklendirme çeşidiyle topladığı taraftarları ile Batini hareketini kurmuştur. 8. yüzyıldan 14. yüzyıla kadar faaliyetlerini sürdürdüğü düşünülen bu yapılanma, İsmaililiğin Nizari kolundandır. Haşhaşiler aşırı uç bir din akımının takipçileri olarak ortaya çıkmışlar ve kapalı bir yapılanmaya haiz olmuşlardır. Bu yapılanma ile çeşitli suikastlar ve provokatif eylemler gerçekleştiren Haşhaşiler bu eylemleri Eyyubilere, Selçuklulara ve Abbasilere karşı siyasi bir yaptırım aracı olarak devamlı kullanmışlardır (Çözüm Süreci-Halil İbrahim Bahar).

Moğollar, yoğun casusluk faaliyetleri ve Batınilere vermiş olduğu destek sayesinde 1243'de Kösedağ Savaşı'nda, Anadolu Selçuklularını yenmeyi başarmışlardı. Moğollar özellikle Selçukluların ve Osmanlıların içine soktukları casuslar aracılığı ile ufak beylikleri ayaklandırmış, onlara egemenlik vaat etmişlerdi (Türk İstihbarat Tarihi-Kaya Karan).

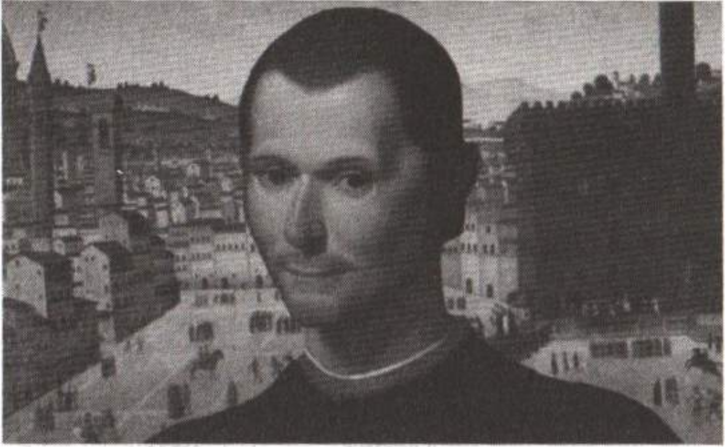
Moğol Devleti'nin kurucusu olan Cengiz Han, tarihte istihbaratı en sistemli kullanan ve istihbaratın sağladığı imkânlardan azami ölçüde yararlanan hükümdardır. Yetiştirdiği özel psikolojik savaşçıları sayesinde düşmanın moral gücünü zayıflatan ve modern istihbaratın bir parçası olan psikolojik savaşın önemli olduğunu anlamış ve her fırsatta kullanmıştır. Uyguladığı bu yöntem, ölçü ve nitelik bakımından o dönemdeki en önemli savaş taktiğiydi (İstihbarat Teorisi-Ümit Özdağ). Yapacağı seferlerden önce bir ön araştırma yapan Cengiz Han işgal edeceği topraklar üzerinde çalışmalar yapar ve detaylı bilgiye sahip olmadan hareket etmezdi (Operasyon/Türkiye'de Casuslar Savaşı-Ergun Hiçyılmaz). Eski CIA başkanlarından Allen Dulles'a göre Orta Çağ'da Batı Avrupa, istihbarat alanındaki eksikliğinden dolayı Moğolların batıya doğru ilerlemeyi hedeflediklerini göremedi. Daha doğrusu yanlış hamlelerle Bizans'ı yıkmak için çalışan Batılı devletlerin aslında birlikte hareket etmeleri sonucu Moğolların bu kadar başarılı olamayacağını düşünmektedir (Teşkilâtı Mahsusa'dan Günümüze Gizli Servisler-Emin Demirel).

Cengiz Han

Moğolların hızlı işleyen haberleşme örgütleri sayesinde, topluma yapılan hizmetler zamanında ulaşmış, halk arasında kargaşanın olması engellenmiştir. Büyük Selçuklular ve Osmanlılar da bu örgütü kullanarak uzun süre hayatta kalabilmişlerdir. Çünkü toplumdaki huzursuzluktan haberdar olan hükümdar zamanında gereken tedbirleri alarak toplumun isteklerine zamanında yanıt vermiştir (Çöküşten Mütarekeye Osmanlı'da Haber Alma-Dr. Necdet Aysal).

Timur, Ankara Savaşı'nda Osmanlı ordusundaki beyleri casusları aracılığı ile ikna etmiş ve kendi safına geçmelerini sağlayarak savaşı kazanmıştır. 14. ve 15. yüzyıllarda Osmanlı Devleti ve Bizans arasında amansız casusluk mücadeleleri olmuştur. Hem Türk tarafından Bizans'a geçen, hem de Bizans'tan Osmanlılara geçen prenslerin, şehzadelerin birçoğu casusluk yapmış, özellikle yabancı asıllı cariyelerden Bizans istifade etmiştir (Türk İstihbarat Tarihi-Kaya Karan).

Machiavelli

Ünlü siyasal bilimci ve düşünür olan Machiavelli ise düşman ülkenin keşfi, düşmanı kaygılandırma, şaşkına çevirip hep diken üstünde durdurma, düşmanın erzak temin yollarının belirlenmesi ve bu yolların kontrolünü sağlamak üzerine açıklamada bulunması savaş alanlarında bilgi dâhilinde psikolojik hareketin önemini belirtmektedir. Eski Hindistan'ın hükümdarlık üzerine Machiavelli tarzındaki bilimsel eseri Arthasastra, "Öğretmenim diyor ki; güçle (para ve ordu) entrika kabiliyeti arasında karşılaştırma yapılırsa güç daha üstündür." 'Hayır' diyor Kautilya, "entrika kabiliyeti daha üstündür." (Gizli Servisler-John Adam.)

İspanya Kralı II. Felipe, (1556-1598) hükümdarlığı sırasında dev bir casusluk ağı kurmuştu. Sahip olduğu bu casusluk ağı II. Felipe'nin devlet politikasının, özellikle de proje ve tasarılarının şekillenmesinde, son derece önemli bir rol oynadı. Bu casusluk ağı Kralın ve danışmanlarının günlük haber ihtiyacını karşılayan çok önemli bilgiler sağlamaktaydı. Yeni Çağ'ın pek az hükümdarı, II. Felipe'nin sahip olduğu yaygın istihbarat ağıyla rekabet edebildi. Bu casusluk ağı, gizli haber alma işlerinin yanı sıra rüşvet ve sabotajlara da karışmaktaydı. İspanyolların baş düşmanı Osmanlı Devleti'nin başkenti İstanbul çeşitli ırklar, kültürler ve

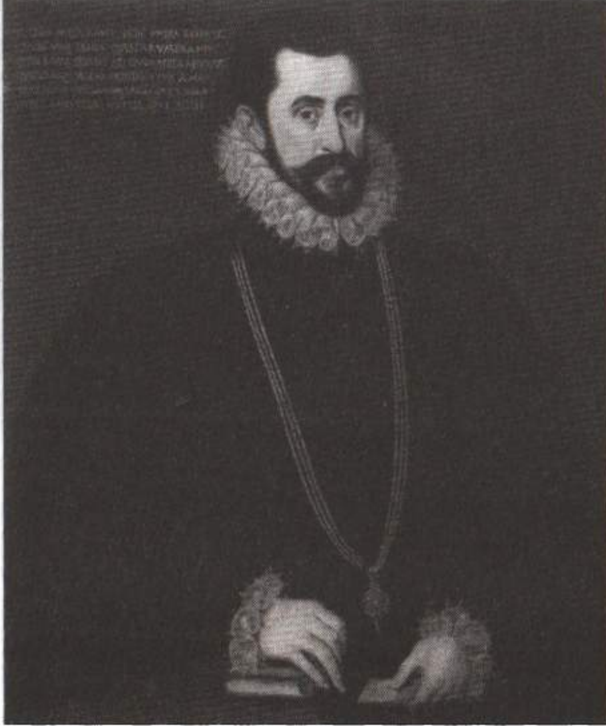
dinler mozaiği olduğundan özellikle de devşirmeler arasından II. Felipe'nin gizli servisi için gerekli casuslar kolaylıkla bulunabiliyordu (İspanyol Casusu Juan De Briones'in İstihbarat Raporu ve 1578-1579 Osmanlı'nın İran Seferine İlişkin Verdiği Bilgiler-Emrah Naki).

I. Elizabeth

Avrupa'da örgütlenen en eski gizli servis, İngiliz Gizli Servisi (İntelligence Service) oldu. Kraliçe I. Elizabeth'in bakanı Sir Francis Walsingham, 1568 yılında ilk profesyonel haber alma servisini kurdu. Çevresine mektup açmayı, mühür yapmayı, yazı ve imzaları taklit etmeyi bilen uzmanları topladı. Thomas Phelippes adında biri, özellikle gizli şifreleri çözmekle görevliydi. Elizabeth'in rakibi olan İskoçya Kraliçesi Mary'ye Badington komplosu sırasında şifreyle gönderilen mesajları çözen oydu. Walsingham, kraliçeye birtakım entrikalar çevirerek hizmet ediyor, krallığın ileri gelenlerinin çevresine özel casuslarını sokuyor, güvendiği adamlarını yabancı saraylara ve üniversitelere gönderiyordu. Özel casuslarının, Fransa ve İspanya'daki küçük devlet elçilerinin dolaylı yollardan güvenini kazanabilmeleri için hiçbir fırsatı kaçırmıyordu. Walsingham'ın sadık adamlarından biri olan Antony Standen, Toscana Krallığı'nın Madrid'deki temsilcisiyle sıkı fıkı bir dostluk kurdu ve sonunda kendi ajanlarından

birini Madrid'deki Toscana elçiliğine yerleştirmeyi başardı. İspanya limanlarında olup bitenler bu yoldan İngiliz sarayına ulaştı, Walsingham da böylece İspanya'nın yenilmez armadasının hazırlıklarını tam zamanında haber alabildi.

Sir Francis Walsingham

İngiltere kraliçesinin baş casusu, ajan toplama ve bu ajanları görevlendirmede her tekniği denedi. Walsingham daha çok aklını kullanarak şaşırtıcı buluşlar uyguladı. Çünkü eli pek sıkı olan kraliçenin Walsingham'a ayırdığı ödenek çok azdı. Cromwell'in Haber Alma Dairesi'nde ise durum böyle değildi. Haber Alma Servisi'nin emrine 60.000 sterlin ayrılmıştı; ki bu o çağda hayli önemli bir paraydı.

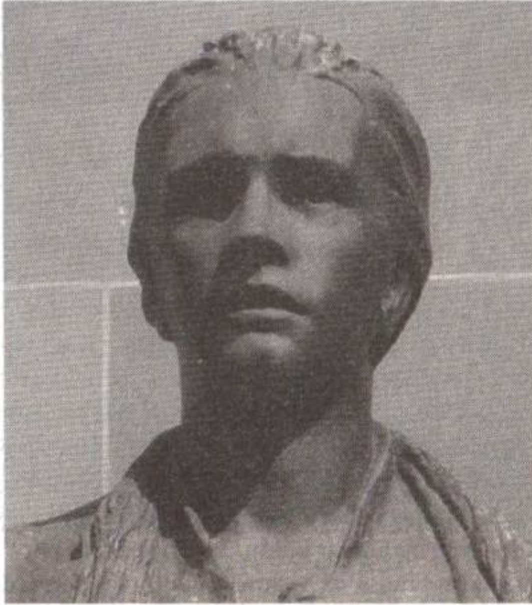

Kardinal Richelieu

Örgütün şefi Thurloe birbirinden ayrı iki kolu yönetiyordu. Bunlardan biri dış casusluk kolu, ötekisiyse Stuartları yeniden tahta geçirmek için hazırlanan komploları bozmak amacıyla kurulmuş iç güvenlik koluydu. Thurloe, haber alma çalışmalarında yabancı ülkelerdeki İngiliz temsilcilerinden yararlanıyor, bunlara ajan seçimi için öğütlerde bulunuyordu. Thurloe, İngiliz posta idaresini posta sansürü ile gayet iyi bilgiler edinebilecek biçimde örgütlemişti. Bakan olduktan sonra da bu doğrultudaki sistemli çalışmalarını bırakmadı. Son derece iyi ödeme yapıyor, dilediği kadar da gönüllü bulabiliyordu. Cromwell, böylece her bilgiyi elde etme olanağını buldu. İntelligence Service'in bu iki ünlü öncüsünün Fransa'da seçkin ve etkili rakipleri oldu: Kardinal Richelieu ile onun gizli servis şefi Papaz Joseph du Trempley. Richelieu, son derece iyi örgütlenmiş bir haber alma şebekesinin beyni durumundaydı (Gizli Servisler-John Adam).

17. yüzyılda İngiliz casusu Hempher'in yaptıkları oldukça etkileyicidir. İstihbarat açısından İngiliz hükümetinin ve istihbarat örgütünün bu yıllardaki istihbaratı, çoğunlukla stratejik istihbarat üzerinedir. Bu casusun itiraflarına göre o zamanki İngiliz

devleti uzun vadeli planlar yapmış ve bu plana göre personel yetiştirerek sömürgelerini kontrol etmeye, sömürge olmayan yerleri de elde etmeye çalışmıştır. Sadece dil öğrenme ile ilgili söyledikleri bile çok anlamlıdır. Osmanlı Devleti'ne gitmeden önce Londra'da uzun süre Türkçe dersi almasına rağmen bunu yeterli bulmamaktadır: "Bir lisanı öğrenmek başka, o lisanı ülkenin halkı gibi konuşmak başka şeydi. Zira birincisi birkaç senede hâsıl olduğu halde, ikincisi bunun birkaç katı zaman ister... Türkçeyi bütün incelikleriyle öğrenmem gerekiyordu." (İngiliz Casusunun İtirafları ve İngilizlerin İslam Düşmanlığı-M. Sıddık Gümüş.)

Nathan Hale

Amerikan Bağımsızlık Savaşı sırasında General Washington için casusluk yapan Nathan Hale 1776 yılındaki New York kenti savaşında görev almış tutkulu bir vatanseverdi. İngilizler, Manhattan'ın güney ucunu ele geçirerek Washington'ı Harlem Heigst'a (günümüzdeki Harlem'in hemen güneyi) geri çekilmeye

zorlamıştı. Hale ise New York'ta sivil bir casus olarak görev almaya gönüllü olmuştu ve sahte kimlik hikâyesine göre bir öğretmendi. Long İsland'daki İngiliz birliklerinin konumlarıyla ilgili notlar aldı, ancak sonunda yakalandı. Ayakkabısının içindeki gizli belgeler bulunmamış olsaydı sahte kimlik hikâyesi inandırıcı olabilirdi. Casus olduğu ortaya çıktıktan sonra asılması kaçınılmazdı. Darağacında, heyecan verici o meşhur konuşmasını yaparak kıta ülküsünü övdü. Devrimcilerin arasında kontrol edilemeyen bir yangın gibi yayılan son sözleriyse şöyleydi: "Tek bir şey için üzüntü duyuyorum, o da vatanım için verilecek yalnızca bir canımın olması." (Gizli Servisler-John Adam.)

Kardinal Mazarin

Fransa kralları casuslardan yararlanmayı öteden beri biliyorlardı. Bakanları da onlardan geri kalmadı. Mazarin, ajanlarından birini Frejus Piskoposu seçtirmek için papanın çevresinde entrikalara girişmekten bile çekinmedi. Naiplik devrinde, papaz

ve bilim adamı olan Lenglet Dufresnoy, siyasal mahkûmların gizli niyetlerini öğrenmek üzere Bastille'e kapatıldı. İspanyol çıkarları adına çalışarak naibi iktidardan uzaklaştırmak isteyen Cellemare'ın komplosu, cezaevinde duyduklarını saraya ileten Dufresnoy'un hafiyeliğiyle meydana çıkarılmış oldu. Kral XV. Louis'nin kabinesi; güzel, akıllı ve yetenekli gizli ajanların yürüttüğü bir diplomasi örneğiydi. Her türlü yeteneği kendinde toplamış bir kadın olan madam Pompadour, aşığı olan kralın sevgisini korumak için casusluğu, güzelliğinden daha etkili bir silah olarak kullanıyordu. Saraya ve krallığın ileri gelen kişilerine ait mektupların kontrolü işini, Berryer adında birine vermişti.

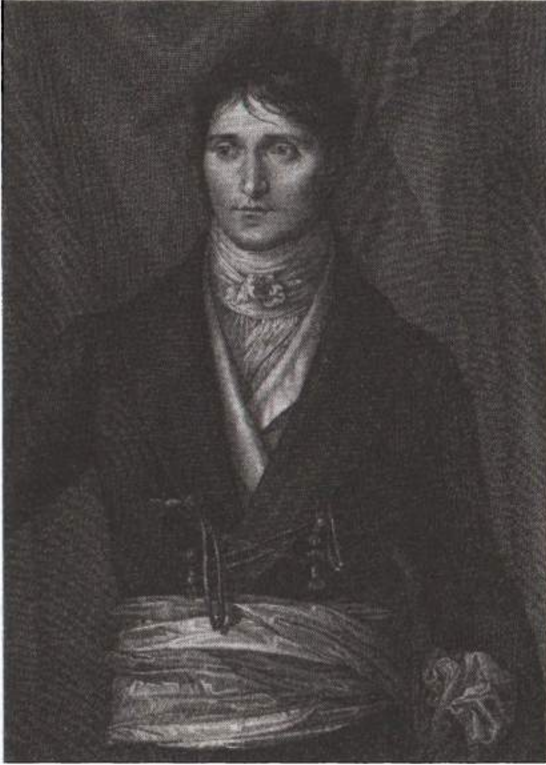

Titiz bir düzenle çalışan bu örgüt, sistemli posta sansürünün bir çeşit ilk örneği oldu. Ama Fransa'da modern anlamda gerçek bir haber alma şefi örneğini Fouche vermiştir. Fouche, ajanlarını muhalefet çevrelerine yerleştirmekte son derece ustaydı. Muhaliflerini tehdit etmek ya da sorumlu tutmak için elindeki bilgileri kullanıyordu.

İmparatoriçe Josephine

İmparatoriçe Josephine'e borçlarını ödeyebilmesi için para veriyor, bunun karşılığında da ondan imparatorun sırlarını öğreniyordu. Fouche, tarih romanlarının çizdiği gibi aşağılık bir casus değildi. Açık görüşlü ve yorulmak bilmez ölçüde çalışkan bir yurtseverdi. Bir devlet görevini yerine getiriyordu. Her yerde daima hazır olan polisiyle Fouche, kralcıların ve Jakobenlerin entrikalarını kolayca bozmaktaydı. Fouche'un ustaca örgütlediği dış casusluk şebekesini ise Real ve Desmarest yönetiyordu. Bunlar entrikacılığı bilen zeki yöneticilerdi. Bu alanda gerçekten örnek işler başardılar. Çeşitli baskı ve kandırma yoluyla her çevreden insanın işbirliğini sağladılar. Fouche'un polisi, şüpheli kişiler için özel dosyalar açıp bu dosyaları sistemli olarak düzenleme işinin de öncüsüdürler. Yasalara aykırı ya da skandal yaratacak her haber bu dosyalara dikkatle işleniyor, sonra da bunlardan, yerine göre açıkça ya da üstü kapalı bir şantaj için yararlanmak mümkün oluyordu. Gizli polis ve genel güvenlik dairesi, bu yolla imparatora karşı hazırlanan bütün komploları öğrendi ve hazırlanan isyanları, bu isyanların önem kazanmasına fırsat kalmadan önledi.

Lucien Bonaparte

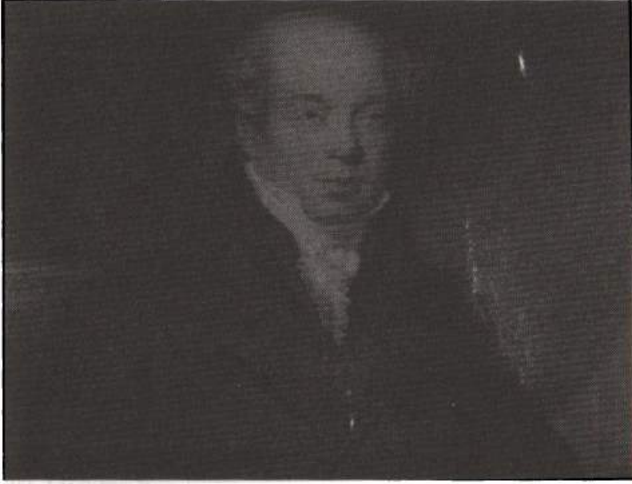
Öte yandan Napolyon "İnanın bana, savaşların sonuçları incelendiğinde topçunun, süvarinin, piyadenin kahramanlıkları, casusların şu gözle görünmez lanetli ordusu yanında hiç kalır" diyerek istihbaratın ne derece önemli bir faaliyet olduğunu belirtmiştir. Hatta Napolyon, ordusu içinde kendisine karşı olan general ve subayların karakter ve özellikleriyle yakından ilgilenir, herhangi bir kötü durumun meydana gelmemesi, otoritesinin sarsılmaması ve yönetiminde bir aksaklığın doğmaması için zamanında gerekli önlemleri alır ve bu uğraşılarında "İmparatorluk Polis Bakanlığı"nı kullanırdı (Dünya Casusluk Tarihi Ansiklopedisi).

Napolyon, istihbaratı başarılı bir şekilde kullanarak birçok savaştan zaferle ayrılmayı başarmıştır. Onun öngörüsü sayesinde kardeşi Lucien Bonaparte ve Jean Antoine Chaptal ile birlikte dönemin İçişleri Bakanlığı bünyesinde "İstatistik Bürosu" kurulmuştur. Bu dönemde Napolyon, İngiltere başta olmak üzere, hasım ülkelerin ekonomik durumlarına ilişkin istatistiksel raporlar toplamış ve bunları analiz etmiştir. Napolyon'un bu faaliyetlerini bugün, stratejik ve ekonomik istihbarat çatısı altında değerlendirmek mümkündür. İstihbarata büyük ölçüde katkıda bulunan teknolojik gelişmeler sayesinde özellikle modern toplumlarda istihbarat faaliyetleri daha bilimsel bir yaklaşımla gerçekleştirilmiş, yeni istihbarat ve karşı istihbarat yöntemleri üretilmiştir (Siber İstihbaratın Kamu Güvenliği İçin Rolü ve Önemi-Atalay Keleştemur).

Napolyon'un İstihbarat Subayı Philippe Henri de Grimoard, "Bakanlar ve generaller dost ve düşman orduların durumları hakkında yeterli bilgiye sahip değillerdir. Onlar mutlaka dost ve düşman devletlerin şehirlerine, ordularına, kasabalarına casuslar yerleştirerek bu konudaki bilgilerini geliştirmelidir. Fakat bunu sağlamak kolay değildir. Bu sebepten istihbaratın başına zeki, çabuk kavrayan ve aklı başında bir şef getirmek gereklidir. Şefin önderliğinde diğer personeli eğiterek bu eksikten kurtulursunuz" diyerek istihbaratın önemini vurgulamıştır. Diğer taraftan Napolyon'un istihbarata yönelmesinin altında yatan neden yaşanan ekonomik ve siyasal dönüşümdür (İstihbarat Teorisi-Ümit Özdağ).

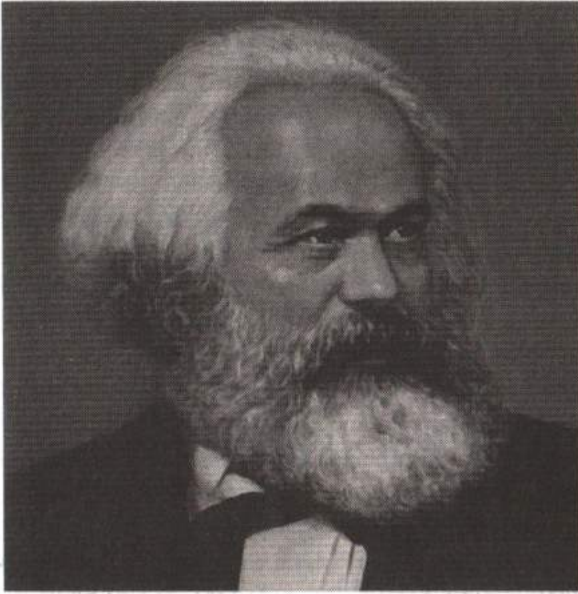
Ekonomik istihbarata önemli bir örnek olay olarak gösterebileceğimiz Nathan Rothschild'in bankacılık-finans istihbaratı, döneminin bu konudaki ilk örneklerinden birini teşkil etmektedir. 1815 Waterloo Savaşı'nın sonucu henüz Avrupa'da öğrenilmemişken, Nathan Rothschild Fransa'daki adamlarından İngilizlerin savaşı kazandığını öğrenmiş ve bu haberi değerlendirerek elindeki resmi hisse senetlerini piyasaya sürmüştür. Böyle bir hamleyle İngilizlerin savaşı kaybettiğine inanan diğer bankalar hisse senetlerinin daha da düşeceğine hükmederek, derhal ellerindeki resmi senetleri düşük fiyatla elden çıkarmışlardır. Kısa bir zaman sonra Nathan Rothschild bütün senetleri düşük

fiyata toplayarak devasa bir servetin sahibi olmuştur. Ayrıca Rothschildlerin istihbarat konusunda güvercin ve balon kullandıkları da söylenmektedir (İstihbarat Casusluk ve Casuslukla Mücadele-Aziz Yakın).

Nathan Rothschild

Bazı kaynaklarda, tarihte ilk profesyonel ve organize istihbarat çalışmalarını başlatan ve yürüten Prusya Kralı Büyük Frederich olarak geçmektedir. Büyük Frederich'in, Fransız Mareşali Charl Soubise'yi Rossbach'ta yenilgiye uğrattığında söylediği söz, istihbarata o dönemlerde verilen değeri anlamak için önemlidir. Frederich "O zat savaşa gittiğinde yanında yüzlerce aşçı götürür. Ben ise savaşacağım ülkeye önceden yüzlerce casus gönderirim. Aramızdaki fark budur" diye savaştan sonra söylemiş olduğu bu söz istihbaratın önemini ve savaş alanında ne kadar hayati bir öneme sahip olduğunu göstermesi açısından dikkate alınması gerekli bir olaydır. Bu olay bizlere askeri başarıların tesadüf sonucu değil, aslında profesyonel olarak planlanmış bir ön araştırma yani istihbarat çalışması sonucu kazanıldığını anlatması açısından önemlidir (Küreselleşen Dünyada Güvenlik-Ömer Urhal).

Karl Marx

Bu rakam Prens Bismarck'ın gizli servisinin yetkili örgütçüsü, özel danışman Wilhelm Stieber tarafından 1500'e yükseltilecek ve bu gizli ordu, askeri harekâtın başlamasından önce düşman topraklarını istila edecekti. Bismarck'ın casusu Stieber, örnek bir casus sayılabilir. Kurnazlığı, teknik bilgisi, giriştiği işleri körü körüne bir bağlılıkla yerine getirecek bir kişiliği vardı. Olağanüstü bir meslek hayatı yaşadı. Bir başkasını onunla ölçebilmek gerçekten güçtür. Wilhelm Johann Karl Edouard Stieber, Mersebourglu küçük bir memurun oğluydu. Aile Berlin'e yerleşince, Wilhelm hukuk öğrenimini tamamladı ve meslek olarak avukatlığı seçti. Kurnaz ve ihtiraslı Stieber, davalarını daha kolay kazanabilmek için müşterileri olan suçluları tutuklayan polislere iltifatlar yağdırıyordu. Bu yolla elde ettiklerine bakıp, çok daha fazlasını sağlayabileceğini düşündü ve işi casusluğa döktü. Prusya polisinin çok tutulan, beğenilen, etkili yardımcısı oldu. Henüz 30 yaşındaydı. Stieber 1845-1850 arasında böyle bir yığın başarılı savunma

yaptı. Buna paralel olarak da Prusya'daki kanunsuzları iyice tanıdı. Garip ama yararlı dostluklar kurdu. Ama çok geçmeden bir skandal patlak verdi. Steiber'in polis dosyalarından yararlandığı ortaya çıktı. Stieber çabuk telaşlanmazdı, hesaplıydı. İşe kralı karıştırdı, delil yetersizliğinden hakkında bir şey yapılamadı. Stieber, kral tarafından polis komiserliğine atandı. O tarihlerde 32 yaşındaydı. Avukat Stieber müşterilerini savunurken gösterdiği başarılardan dolayı üne kavuşup zengin olmuştu. Kralın yardımıyla haftalık bir polis dergisinin yazı işlerinde görevlendirilmişti. Polisten müşterilerinin dosyalarını getirtebiliyor, savunmalarını ona göre hazırlıyordu. Ateşli savunmalar yapıyor, delilller buluyor, müşterilerine karşı işleri iyi yürüttüğüne inanıyordu. Üstelik kendisini henüz işin başlangıcında sayıyordu. Polis haber alma örgütünden doğrudan doğruya siyasal haber almaya geçecek ve daha önce Berlin'de yürüttüğü karşı devrimci çalışmalarını, yabancı ülkelerde geliştirecekti. Londra'da Alman radikalleri, etkisi çok büyük olan Karl Marx'ın çevresinde toplanmışlardı. Londra'daki Dünya Sergisi, Prusyalı polis casusu için bir yolculuk nedeni oldu. Ama İngiltere'deki görev başarısızlıkla sonuçlandı. Birkaç yıl boyunca Stieber sosyalistlere ve Marksistlere karşı ateşli bir mücadeleyi sürdürdü. Propagandacıların peşine düştü, mektuplara el koydu. Kralın davasını kendi davası gibi benimsemiş görünüyor ve polis olarak çalışmalarıyla tahtın en güvenilir desteği olduğu izlenimini yaratıyordu. Stieber bu arada bir de kitap yayınladı. Bu kitapta Prusya'daki solcu düşünceyle savaşmak için alınması gerekli tedbirleri anlatıyor, liberallerin adlarını veriyordu. Gerçekten de Prusya Krallığı, Avrupa'da yaygın olan liberal hareketten Stieber'in çabalarıyla korundu. Ruslar kendisine Rusya'dan kaçmayı başaran çar rejimi aleyhtarlarını ortaya çıkarmak için bir gizli polis örgütü kurmayı önerdi. Stieber bu öneriyi kabul etti. Kendisine çok yüksek miktarlarda para ödediler. Avrupa'yı baştanbaşa dolaştı. Yeni görevlerinde çok büyük başarılar sağladı ve Ohrana'nın dış örgütünü kurdu. Bolşevik devrimi sırasında bu örgüt hâlâ Stieber'in koyduğu temellere dayanarak işliyordu. Stieber çarın hizmetindeydi ama aslını, polis de olsa yurdunu unutamazdı. Bu yüzden de gezip dolaştığı ülkelerde her

şeyden önce Prusya hesabına casusluk yaptı. St. Petersburg'da Rus yönetiminden gizli haberler topluyor, bu haberleri Prusya'ya ulaştırıyordu. Bunu yurtseverliğinin bir gereği olduğu kadar, birtakım hesapları düşünerek yapıyordu. Ülkesinde onu unutmamalıydılar. Davranışlarında değişen bir şey yoktu: Gene liberal eğilimlerin karşısındaydı. Ama ne yaptıysa bir türlü 1861'de kral olan naibin gözüne girmeyi başaramadı. 1863 yılı Stieber için sürgünün sonu demek oldu. O tarihte Bismarck'la karşılaştı. O yıllarda Bismarck'ın "Prusya hegemonyası" ilkesine dayalı siyasal stratejisinde, Avusturya'nın seçkin bir yeri vardı. Devlet adamı yenilenmiş Prusya ordusunu ileri sürerken hiçbir şeyi şansa bırakmak istemiyordu. Bu yüzden de Avusturya'nın askeri kapasitesini kesinlikle bilmesi gerekmekteydi. Stieber casusluk görevini kabul etmişti. Eski polis, Avusturya'ya kendisine müstehcen resimler satıcısı süsü vererek gitti. Bir yandan da gevezelik ediyor, sorular soruyor, şehirleri geziyor, garnizonları dolaşıyor, çantasındaki resimleri göstererek karşısındakileri neşelendiriyor ve onların anlattıklarını dinliyordu. Bu yolla o kadar zengin ve o kadar sağlam askeri sırlar elde etti ki 3 Temmuz 1866'da Avusturya Sadova'da çöktü (Dünya Casusluk Tarihi Ansiklopedisi).

19. yüzyılın ikinci evresine gelindiğinde dünyada istihbarat anlayışının hızlı bir değişim içerisinde olduğu görülmektedir. Fransızlar, istihbaratın bu hızlı gelişim evresi içerisinde ilk kurumsal yapılanmalarını 1855 yılında ordu içerisinde oluşturmuşlar, ardından İngilizler Askeri İstihbarat Örgütü-Department Of Military İntelligence (DMİ) ve Donanma İstihbarat Örgütü-Department Of Naval İntelligence (DNİ) olarak adlandırdıkları ilk istihbarat örgütlerini 1877 yılında kurmuşlardır. Bu yıllarda demiryollarının, telgrafın, zırhlıların, büyük tahrip güçlü silahların savaş alanlarında ve arka planda boy göstermeleri, büyük avantajlar sağlamıştır. Ordulara hızlı hareket ve stratejik ani baskın yapma imkânı veren bu duruma karşı alınabilecek tek önlem savaş sırasında yapılan istihbaratın yerini savaş öncesi yapılacak istihbarat çalışmalarının alması olarak görülmüştür. Bu durum istihbaratın kurumsallaşması açısından hızlı bir değişim

sürecini başlatmıştır (İstihbarat Teorisi-Ümit Özdağ). 19. yüzyılın sonlarına doğru bulunan telgrafın ve telefonun icadı, istihbaratçıların ve suç örgütlerinin, bilgi toplamada kullandıkları kaynaklarını ve tekniklerini çeşitlendirmelerine olanak sağlamıştır. Teknolojik gelişmeler, istihbarat dünyasına vermiş olduğu geniş çaplı ve etkili operasyon kabiliyetine karşılık, suç örgütlerine de aynı ölçüde destek sağlayarak, bu örgütlerin eylemlerini geniş bir alana yaymalarına yardımcı olmuştur (İstihbarat-Ünal Acar).

Gertrude Bell

İstihbarat, her meslek grubunu amacı doğrultusunda kullanmıştır. Özellikle arkeologlar ve antropologlar stratejik istihbaratın coğrafi istihbarat veya antropolojik istihbarat ayaklarında önemli görevler üstlenmiştir. 19. yüzyılın son dönemlerine gelindiğinde arkeolog Gertrude Margaret Lowthian Bell de bu kapsamda Osmanlı coğrafyasında İngiliz istihbaratı adına önemli görevleri yürütmüştür. Özellikle arkeoloji ve antropoloji alanlarındaki çalışmalar, incelemeler, o yerde kalabilme, kişilerle rahatlıkla görüşebilme ve fotoğraf çekebilme gibi eylemleri rahatlıkla ve şüphe uyandırmadan yapabilme imkânı sağlamaktadır. Bell, başta Osmanlı olmak üzere Ortadoğu'da birçok ülkeyi gezmiş, fotoğraflar çekmiş, insanlar ile yakınlıklar kurmuş ve onları etkilemiş, günlükler tutmuş ve yazılar yazmıştır. Daha sonra da diğer ajanlarla bağlantılı olarak ayaklanmalar ve bölünmelere

yardımcı olmuştur. Bell, İngiliz hükümetinin Ortadoğu ile ilgili politikaların geliştirilmesinde, ülkelerin kurulmasında ve haritaların çizilmesinde sağladığı bilgiler, yazdığı istihbarat raporları ve oynadığı rollerle etkili olmuştur (Stratejik İstihbarat ve Genel Yanılgılar-Zakir Gül).

Erich Ludendorff

Savaş tarihinin ilk dört bin yılı boyunca, I. Dünya Savaşı'na kadar bilginin neredeyse tamamı fiziksel istihbarattan sağlandı. Bu, savaşların kazanılmasında istihbaratın nispeten küçük bir rol sahibi olmasının nedenidir: Fiziksel istihbarat komutanların muharebe kazanmalarına pek sık yardımcı olmaz. Daha sonra, Ağustos 1914'te silahlar patlamaya başladığında mesajların bir kopyasını da düşman eline teslim eden telsiz radyo; en düşüncesiz gevezeliğin bile kolayca duyulmasına olanak veren siper telsizleri, olağanüstü miktarda sözel istihbarat üretti. Bu iki yeni

kaynak, önemli komutanların önemli zaferler kazanmalarına yardım etti. Ağustos 1914'te günlük dilde yapılan bir Rus telsiz haberleşmesi, bunu dinleyen General Paul von Hindenburg ve emrinde bulunan General Erich Ludendorff'a birliklerini Doğu Prusya'daki kuzey cephesinden Rusların yavaşça yaklaşmakta oldukları güney cephesine kaydırarak düşmana karşı sayıca üstünlük kazanma şansı verdi. Almanlar hamleyi yaptılar; Tannenberg Muharebesi'ni kazandılar ve Rusya'daki devrimle yıkımı başlattılar (Savaş Stratejisinde İstihbaratın Önemi-Emre Çıtak).

1917'de İngiltere'nin, Alman Dışişleri Bakanı Arthur Zimmenmann'ın Amerika'ya karşı Almanya yanında savaşa girmesi halinde Meksika'ya Teksas'ta "kaybettikleri bölge" New Mexico ve Arizona'yı vadeden telgrafını kripto-analiz ve ardından ifşa etmesi ABD'nin savaşa girmesine yardımcı oldu. Bu, tarihteki en büyük istihbarat başarısıydı. İngiltere'nin Alman deniz kodları hakkında bilgi sahibi oluşu Kraliyet Deniz Kuvvetleri'nin Almanya'nın açık deniz filosunun ani saldırılarına mâni olabilmesine imkân verirken, bazılarının iddia ettiğine göre de Almanların savaşı bir öğleden sonra kazanmasını engelledi. Sözel istihbarat taktik seviyede de hizmet etti. 1916'da Ovilliers ve Boiselle on the Somme adlı bitişik iki köyü almak için mücadele veren İngilizlere karşı Almanlara da yardımcı oldu. İngilizler binlerce zayiat verdiler. Ele geçirilen bir düşman sığınağında kendi harekât emirlerinin tam bir kopyasını buldular. Bir tugay binbaşısı -yaptığının tehlikeli olduğuna dair astının uyarısına rağmen- emirlerin tamamını saha telsiziyle okumuştu. "Yüzlerce cesur adam yok oldu" demişti parolalar üzerine çalışan bir İngiliz parola tarihçisi. "İnanılmaz derecede aptalca olan bu tek hareket sonucunda yüzlercesi de hayat boyu sakat kaldı." (Gizli Servisler-John Adam.)

II. Dünya Savaşı Döneminde İstihbarat Faaliyetleri

II. Dünya Savaşı, istihbarat servislerinin profesyonelleşmeye ve kurumsallaşmaya başladıkları önemli adımların atıldığı bir genel savaş olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri istihbarat

dünyasına bir daha çıkmayacak şekilde girmiştir, özel operasyonlar, sabotajlar ve suikastlar istihbarat servisleri tarafından planlanıp icra edilmiştir, çift taraflı casuslar savaşın kaderinde önemli roller üstlenmişlerdir, sürpriz ataklar uygulayan devlet için istihbarat başarısı diğer devlet için ise başarısızlığı olarak değerlendirilmiştir, teknolojik gelişmelerin tamamından azami derecede faydalanılmıştır ve savaşta yer alan devletlerin vatandaşları da kitleler halinde istihbarat ve karşı istihbarat faaliyeti icra etmişlerdir (Tarihi Derinlik İçinde Soğuk Savaş Sonrası Dünyada Yeni İstihbarat Kavramı-Hasan Ercan).

Hitler'in Sovyetler Birliği'ne beklenmedik bir şekilde saldırmasının üstünden altı aydan kısa bir zaman geçtikten sonra Japonya da, Güney Asya'ya saldırarak kendisine ekonomik ambargo uygulayan Amerika, İngiltere ve Hollanda'ya savaş açmıştır. Saldırı 7 Aralık 1941 günü Amerika'nın Hawaii'deki Pearl

Harbor Limanı'na yapılmış ve Amerikan tarihinin en acı hatırası olmuştur. Japonya için mükemmel bir istihbarat başarısı olarak değerlendirilse de baskın sonucunda elde edilen başarının ABD tarafından daha sonraki savaşlarda dengelendiği ve bunun sebebinin Japon istihbarat eksikliğinden kaynaklandığı söylenebilir (Tarihin Seyrini Değiştiren Gizli Ajanlar-Ernest Volkman).

MAGİC'in bulgularına göre Amerika ile Japonya arasında bir savaş anlamına gelen "higashi no kaze ame" (doğu rüzgârı, yağmur) gibi uyarılar vardır ve Japonların Alman köstebeği olan Kuehn'in Pearl Harbor'a yapılacak gerçek bir saldırının gelişimini sinyalle bildirmek için yaptığı düzenlemeleri bildiren raporlar ele geçirilmiştir, ancak bu bulguların hiçbiri Amerikan kuvvetlerini alarma geçirmemiş veya Pearl Harbor'daki komutanlara gelişmelerle ilgili bilgiler verilmemiştir (Dünya Casusluk Tarihi Ansiklopedisi).

Japonlar 1941 Kasım ayında büyük bir filolarını hareket ettirmişler, ancak radyo haberleşmelerini kesinlikle yasaklamışlardır. Birkaç gün sonra Amerikan sinyal istihbaratı sistemleri filonun izini kaybetmişlerdi. Filo, her ne kadar radyo sinyali göndermese de

mutlaka emir alması gerekmekteydi ve bu sorunu Japonlar JN-25 olarak bilinen kodlarını değiştirerek çözmüşlerdi. Ayrıca Japonya denizaşırı diplomatlarına kod kitaplarını ve diğer hassas belgeleri yakmaları doğrultusunda -ki bu yaklaşan savaşın kesin belirtisidir- emir vermişti ve Amerikan istihbarat servislerinin bundan haberi yoktu. Japonya, Hawaii Konsolosu İto Moimura'dan liman hakkında ayrıntılı bilgileri almayı da ihmal etmemişti. Böylece hedeflerin gerçek yerleri, sayıları ve savunma hatları gibi kritik konuların tamamı önceden saldırı ekibinin eline geçmiş bulunuyordu (Tarihin Seyrini Değiştiren Gizli Ajanlar-Ernest Volkman).

II. Dünya Savaşı'nda sözel kaynaklar istihbaratı komutanlar için daha da yararlı bir hale getirdi. Hazineleri ve hayatları kurtarırken zaferi hızlandırdı. Enigma cihazında şifrelenen Alman denizaltı mesajlarının okunması, savaşın en önemli mücadelesi olan Atlantik Savaşı'nı aylarca kısalttı. Diğer Enigma sonuçları, özellikle 1944'te Fransa'da Wehrmacht'ın taktik planlarından bir kısmını açığa çıkardı. Japonların "Purple" adlı cihazını çözmek Müttefiklere, örneğin Almanya'daki Japon büyükelçisinin Birleşik Devletler Genelkurmay Başkanı George C. Marshall tarafından "Hitler'in Avrupa'daki emelleri hakkında esas bilgi dayanağımız" şeklinde nitelendirilen raporlarını okumak fırsatını vermiştir. Pasifik'teki savaşın yönünü değiştiren Midway Deniz Savaşı şifre çözme sonucu elde edilen istihbarat sayesinde kazanılmıştır. Marshall bunun değerini şöyle açıklar:

"Pasifik'teki harekâtlar genelde Japonların stratejik tertiplenmelerinden elde edilen bilgi ışığında gerçekleştirilir. Muhtelif garnizonlardaki kuvvetleri, ellerindeki erzak ve diğer mühimmat bilgimiz dâhilindedir; ayrıca hepsinden önemli olarak filolarının ve konvoylarının hareketlerini kontrol ederiz. Zaman zaman denizaltılarımızın müdahalesiyle uğradıklarını itiraf ettikleri ağır kayıplarıyla ilgili raporlar alırız. Bu müdahaleler genelde düşman filolarının seyir tarih ve rotalarını bilmemiz ve kendi denizaltılarımızı uygun noktalarda, pusuya yatıp beklemeleri konusunda zamanında yönlendirmemiz sonucu gerçekleşir." (İstihbaratın Tarihsel Teorisi-David Kahn.)

Winston Churchill, II. Dünya Savaşı'nı "sihirbazlar savaşı" olarak nitelemiştir. Churchill'in sihirbazları Alman şifrelerini çözmek için bilgisayar konseptinin temellerini geliştiren matematikçiler ve öğretim görevlileri olmuştur, ancak İngiltere'de insan istihbaratı alanında çalışan başka sihirbazlar da bulunmaktaydı. Savaş boyunca İngiltere'deki bütün Alman casusları yakalanmış ve Almanya'ya yanlış ve yönlendirilmiş bilgiler gönderen çift taraflı ajanlara dönüştürülmüşlerdir. Hitler, müttefik planları ve niyetleri konusunda o kadar aldatılmıştır ki; 1944 yılında Fransa'nın kuzeyindeki Pas de Calais'de aslında var olmayan bir Amerikan ordusu Alman ordusunu durdurmuştur (Dünya Casusluk Tarihi Ansiklopedisi).

İstihbarat işinin casuslukla özdeşleşmesi sonucunda anlamının yalnızca haber almadan ibaret olmayıp en eski çağlardan beri savaşların büyük ölçüde en belirleyici faktörleri olmayı başarmış nitelikli insanlardan oluşan casuslar topluluğunun yerine getirdiği temel bir görev olduğu söylenebilir. Casusluk aracılığı ile elde edilen bilgi ise duyumların ve dedikoduların ötesinde zaferi getiren, doğruluğu ve güvenilirliği en üst düzeye çıkarılmış haberin adını istihbarata dönüştürmektedir. Modern çağa yaklaşmaya başladıkça bilgi üretiminin ve üretim çeşitlerinin sürekli kendini yenilemesi ve hızla artması ile birlikte istihbaratında faaliyet alanı genişlemiştir. Bu genişleme, istihbarat kavramı hakkında

öne sürülen tanımlamaların çeşitliliğinin artmasına da sebebiyet vermiştir (İnsani ve Teknik İstihbarat Kapsamında Modern İstihbarata Karşı Koyma-Yusuf Görkem Güner).

Tarihin her evresinde yaşamış ve başarıları ile adlarını tüm dünyaya duyurmuş olan liderler ve komutanlar, içinde bulundukları dönemin güvenlik anlayışlarına ve ihtiyaçlarına göre istihbaratın tanımını yaparlarken üzerinde durdukları ortak konu, savaşı kazanmanın ya da kendi gücünü hâkim kılmanın kilit noktasında istihbarat faaliyetlerinin yer alması olmuştur denilebilir. Fakat uzun yıllar askeri alanda hapsolmuş istihbarat kavramı hızla evirilerek sadece haber/bilgi alma olarak kalmayıp bilgiyle oynama, bilgiyi istenilen ölçüde yönetme ve yönlendirme ve hatta sabotajlar, yıkıcı faaliyetleri de içerisine almıştır. Güvenlik anlayışının farklılaşmasında referans noktalarından biri olan Soğuk Savaş dönemine kadar dahi gücün yalnızca askeri güç olarak düşünülmesi, istihbaratın sadece hasım olan devletin askeri manada imkân ve kabiliyetlerini tespit etmek amaçlı kullanılmasını sağlamıştır (Soğuk Savaş Sonrası Askeri Stratejik İstihbaratın Yeni Vizyonu-Mesut Hakkı Caşın).

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ İSTİHBARAT FAALİYETLERİ

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa tarafından "kenar devletler" olarak nitelenen Amerika ve Sovyetler Birliği ve bu iki galip devlet etrafında kümelenmiş diğer devletler arasındaki anlaşmazlık ve çatışmanın, birbirlerine karşı doğrudan silah kullanmaksızın sürdürüldüğü ve ilişkilerin tamamen güce dayanarak devam ettirildiği dönem Soğuk Savaş dönemi olarak adlandırılmaktadır (Siyasi Tarih 1918-1990-Oral Sander).

Varşova Paktı Bayrağı

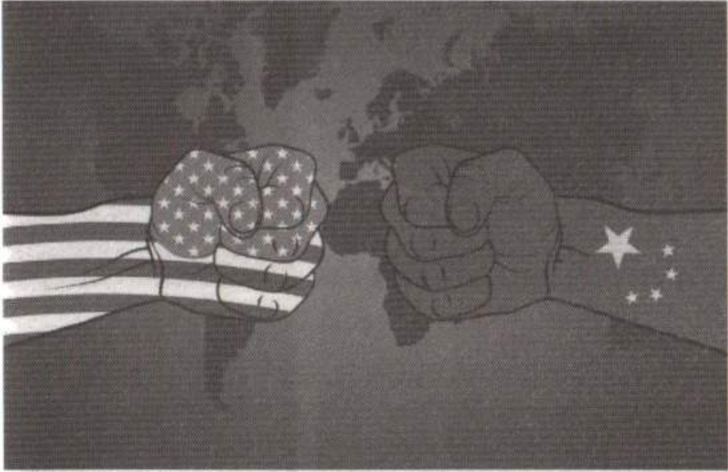
İstihbaratın gelişim sürecinde önemli bir yeri olan Soğuk Savaş dönemi hem Varşova Paktı üyesi Demirperde ülkeleriyle NATO üye ülkeleri arasında yaşanan yoğun istihbarat faaliyetlerine, hem de operasyonlarına sahne olmuştur. Küreselleşmeyle birlikte Amerika'da olduğu gibi diğer devletlerin de istihbarat teşkilâtlarının çeşitlendiği ve güçlendiği görülmektedir. Soğuk Savaş yıllarında, Amerika ve Sovyetlerin yanı sıra NATO ve Varşova Paktı üye ülkeler, hedef ülkelerde gizli örgütler kurarak veya bazı örgütleri destekleyerek, bu ülkelerde yapmış oldukları gizli faaliyetlerin üstlerini örtmeye çalışmışlardır. Bu çalışmalar sonucu hedef ülkelerin içişlerine müdahale edebilecek boyutta güç elde etmişler ve kendi örgütlerine istihbarat amaçlı eleman kazandırmışlardır. Bu dönemde ülkelerin istihbarat servislerinin terör politikaları ve operasyonları üzerinde çalışılmış ve menfaatler doğrultusunda gölge oyunu ile terör gruplarına bazı eylemler yaptırılmıştır (Küreselleşen Dünyada Güvenlik-Ömer Urhal).

Soğuk Savaş olgusu, 1917'den beri süregelen Doğu-Batı çekişmesinin bir tezahürüdür. II. Dünya Savaşı'ndan sonra kesin hatları iyice ayrılan Soğuk Savaş döneminin geriliminin azaldığı ya da sıcak savaşa ramak kaldığı dönemler olmuştur. Soğuk Savaş deyimini ilk kez dillendiren ise 1947 yılında ABD'li Bernard Baruch'tır (Soğuk Savaş Döneminde KGB'nin Dezenformasyon Faaliyetleri-Hulusi Gölpınar).

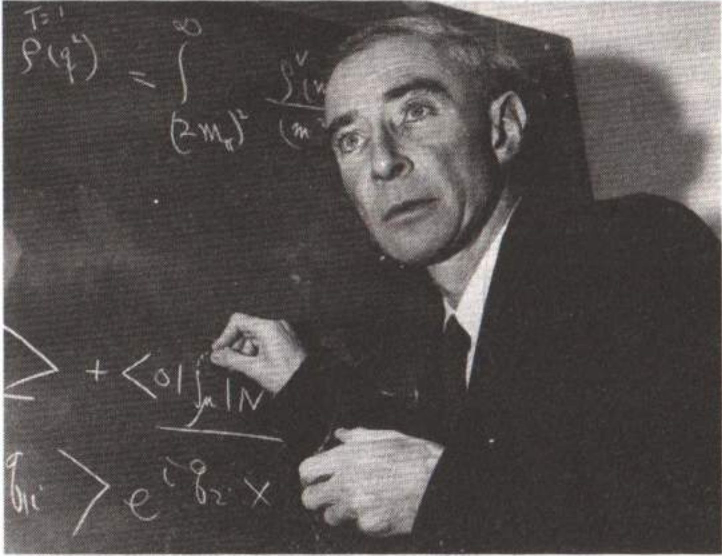
Tarihçi Thomas G. Paterson, "1939-1945 felaketi öylesine zorlu, öylesine topyekûn, öylesine şiddetliydi ki, bir dünya altüst oldu" demektedir. İngiltere Başbakanı Winston S. Churchill ise savaş sonrası Avrupa'nın halini tasvir ederken "Bir moloz yığını, ölüler evi, ölümcül hastalıkların ve nefretin üreme alanı" benzetmesini kullanmak zorunda kalmıştır (Soğuk Savaş-Robert J. Mcmahon).

ABD, II. Dünya Savaşı'nın sonrasında Monroe Doktrini'ninden vazgeçmek suretiyle bir dünya devleti olmuş ve dünya siyasetine yön veren birinci ülke konumuna geçmiştir. SSCB de, 1945'ten itibaren takip etmiş olduğu aktif, yayılmacı ve emperyalist

politikasıyla beraber, teknolojik gelişmede ilerleyerek o da dünya sahnesinin birinci planına geçmiştir. II. Dünya Savaşı'ndan galipleri durumunda olan ve "süper güç" olarak konumlanan SSCB ile ABD arasındaki rekabet, dünya düzenine ilişkin görüş farklılığı ve çıkar çatışmasından kaynaklanmış ve bu gergin hal Soğuk Savaş dönemini doğurmuştur (20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980-Fahir Armaoğlu).

Soğuk Savaş dönemi boyunca istihbarat yüzbinlerce çalışanıyla dünyanın en geniş endüstrisi olmuştur. Her devlet birbirleriyle çeşitli antlaşmalarla kenetlenmiş, bazen rekabet içinde olan genellikle de birbirlerinden bilgileri saklama eğilimi gösteren devasa istihbarat bürokrasileri teşkil etmiştir. Amerika Birleşik Devletleri 1947 yılında CIA'yı, İngiltere o güne kadar gelmiş olan belirli gizli servislerini 1952 yılında bir yönetmelikle tanımlayarak Mİ5 ve Mİ6'yı, Sovyetler Birliği 1954 yılında KGB'yi, Fransa 1946 yılında SDECE'yi, Çin Halk Cumhuriyeti 1949 yılında MSS'yi ve İsrail 1951 yılında Mossad'ı kurmuşlardır. 1970 yılına kadar bütün büyük ve küçük devletler bir istihbarat teşkilâtı geliştirmişlerdir (Tarihi Derinlik İçinde Soğuk Savaş Sonrası Dünyada Yeni İstihbarat Kavramı-Hasan Ercan).

Robert Oppenheimer

1945 yılında Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan ve Japonya'nın savaştan çekilmesine yol açan atom bombalarının üretildiği proje olan ve Dr. Robert Oppenheimer tarafından büyük bir gizlilikle yürütülen Manhattan Projesi ile istihbarat servisleri yeni bir amaç edinmiştir: Atom casusluğu. Sovyetler Birliği bu projeyi ele geçirmek için bilimsel altyapısı ve hammadde kaynaklarının yanında geniş bir casus ağı da kullanmıştır. Tam bu dönemlerde, 1953-54 yıllarında, Julius ve Ethel Rosenberg ailesi ile bizzat bu projede çalışmış olan ve Mİ-5 içindeki bir köstebek tarafından kendisine temiz belgesi verilen Alman bilim adamı Klaus Fuchs, atom bombası sırlarını Sovyetler Birliği'ne verdiklerinden dolayı Rosenberg ailesi elektrikli sandalyede ölüm cezasına, Fuchs'da hapis cezasına çarptırılmışlardır (Tarihin Seyrini Değiştiren Gizli Ajanlar-Ernest Volkman).

Soğuk Savaş'ın ilk sıcak çatışması ise beklentilerin aksine Avrupa'da değil, Haziran 1950'de Güney Doğu Asya'da Kore Yarımadası'nda çıktı. Savaşı takiben 38. Paralel esas alınarak

kuzeyde SSCB güneyde ise ABD askerinin yerleştiği Kore Yarımadası'nda komünist Kuzey Kore'nin Güney Kore'ye saldırısı çatışmanın hızla diğer alanlara yayılabileceği endişesini doğurmuştu. Çin Halk Cumhuriyeti'nin BM'de Çin'in temsilcisi olarak kabul edilmemiş olmasını proteste eden SSCB temsilcisinin katılmadığı bir BM Güvenlik Konseyi toplantısında ABD liderliğindeki Batı bloğu Kore'ye müdahale kararı çıkarttığında beklenti süper güç ABD'nin savaşı kazanacağı yönündeydi. Fakat beklentilerin aksine savaş kesin bir zaferle bitmedi ve Kore Yarımadası bugün de Kuzey-Güney arasında savaş durumunun halen resmen devam ettiği Soğuk Savaş'ın 'donmuş çatışması' olarak varlığını 21. yüzyıla taşıyacak konumuna kavuştu (Soğuk Savaş-Dr. Kaan Kutlu Ataç).

Oleg Penkovski

Buna karşılık Sovyetler Birliği de kendi nükleer silah çalışmalarını gizleme yoluna gitmiştir. KGB analizlerine göre 1940'ın sonları ile 1950'li yıllarda icra edilen başarılı karşı istihbarat önlemleri ile Batı istihbarat servisleri sadece diplomatik görünümlü casuslarının verdikleri raporlara bağımlı kalmışlardır. Ancak, bütün bu önlemler 1961 yılında Albay Oleg Penkovski'nin Sovyet

nükleer çalışmaları ve silahları hakkında vereceği bilgileri engelleyememiştir. Bir dönem, 1955, Ankara'da da ataşe olarak bulunan Penkovski Amerikan ve İngiliz istihbarat servislerine nükleer silah sistemlerinin yanında, GRU (Genel İstihbarat Dairesi) şifreleri ve dünyanın dört bir tarafında çalışan GRU ajanlarının da bilgilerini vermiştir. Ancak, Albay Penkovski'nin en büyük başarısı 1962 Küba füze krizi esnasında olmuştur. O yıllar uluslararası politikanın kritik dönemlerinin yaşandığı yıllardır, çünkü ABD, Sovyetler Birliği üzerinde uçan U-2 keşif uçaklarını kaybetmiş ve oldukça başarısız bir harekât olan ve Küba'daki rejimi devirmeyi amaçlayan Domuzlar Körfezi çıkarmasını gerçekleştirmişti. Bu iki olay istihbarat başarısızlığı olarak görülürken bir de Sovyetler Birliği'nin Berlin'i bölen "Berlin Duvarı" veya "Utanç Duvarı" olarak nitelenen duvarı inşa etmesi ilişkileri giderek gerginleştirmiştir (Dünya Casusluk Tarihi Ansiklopedisi).

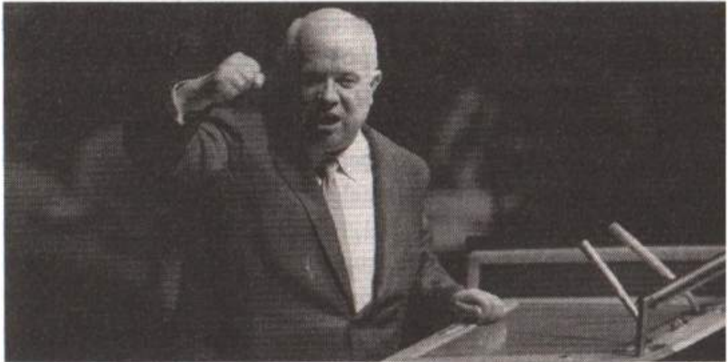

1962 yılında Berlin'de uzayan buhran, Sovyetler'in Küba'ya uzun menzilli SS-4 füzeleri göndermesiyle yeni bir şekil almıştır. Tam bu dönemde Albay Penkovski'nin gönderdiği belgeler Amerika'nın imdadına yetişmiştir. Bu belgelere göre Sovyetler'in nükleer tehdidi tamamen blöftü ve Amerika ile nükleer bir savaşa girmeye güçleri yoktu. Nitekim bu kriz Amerikan Başkanı Kennedy'nin baskıları sonucu Ekim ayında Sovyetler'in geri adım atmasıyla sonuçlanmıştır. Penkovski'nin sonu ise ülkesine

ihanet eden diğer bütün casuslarda olduğu gibi olmuştur (Ankara'da Bir Sovyet Ajanı-Oleg Penkovski).

Küba füze krizinin önemli sonuçlarından birisi Washington ile Moskova arasında muhtemel kriz anlarında istenmeyen sonuçlardan kaçınma adına doğrudan iletişim kanalının açık tutulmasını sağlayacak 'Kırmızı Hat' kurulması olmuştur. Dehşet dengesinin ortaya koyduğu bir diğer sonuç ise iki başkentin doğrudan çatışma ihtimalinden daha ziyade birbirlerinin etki alanlarındaki coğrafyalara doğrudan veya dolaylı askeri müdahalelerde bulunmaları olasılığının artmış olmasıdır (Soğuk Savaş-Dr. Kaan Kutlu Ataç).

James Bond filmlerine konu olacak denli uzun ve köklü olan bir hadise olan istihbarat Soğuk Savaş sırasında dünyada kurumsallaşmış ve grift hale gelmiştir. Teknolojinin gelişimine paralel olarak, istihbarat alma sürecinde kullanılan araçlar da sürekli gelişmiştir. Yalnızca insan istihbaratına dayalı ya da savaş dönemlerine özgü istihbarat metotları son derece azalmıştır. İstihbarat metodu, daha çok ülkelere dışarıdan gelebilecek tehditleri önleme amacına dönük olarak yabancı ülkelerdeki gelişmeleri takip etme, raporlama, ilgili ülkelerin her türlü analizinin çıkarılması, geçmiş siyasal gelişmeleri ve gelecek öngörüleri yapma olarak konumlanmıştır.

Nikita Kruşçev

Soğuk Savaş boyunca iki blok tarafından yürütülen amansız istihbarat savaşı öylesine ayyuka çıkmıştı ki, Sovyet lideri Nikita Kruşçev, 1962 yılında Japon Komünist Partisi Başkanı Sanei Nozaka'ya yazdığı ve Batı'ya bir mesaj olmasını düşündüğü mektupta "Sovyetler Birliği hiç kimseye saldırma niyetinde değildir. Bu yüzden casusluk işlerine girişmeye de niyeti yoktur" diyecektir. Moskova Radyosu'nda bu mektup okunduğu sırada dahi, iki bloğun istihbaratçıları da görevinin başındaydı ve askeri, bilimsel ve siyasal istihbarat toplamakla meşguldüler (Soğuk Savaş Sonrası Atlantikçi ve Avrasyacı Eğilimler Arasında Türk İstihbaratı-Onur Bigaç).

ABD'nin komünizmin Güneydoğu Asya'da yayılmasına karşı Vietnam'a 1961-1973 arasındaki doğrudan askeri müdahalesi ve burada yaşadıkları, yerel çatışmaların bir süper gücü siyasi, ekonomik, ideolojik ve itibari açısından nasıl zayıflatabileceğinin göstergesi olmuştur. SSCB açısından ABD'nin Vietnam'da düştüğü durum 1979-1989 arasında Afganistan işgalinde yaşanmıştır. Her iki süper güç de muazzam askeri güçlerine karşın yerel çatışmalarda başarıya ulaşamamıştır (Soğuk Savaş-Dr. Kaan Kutlu Ataç).

Amerika ve Sovyetler Birliği arasında devam eden silahlanma yarışması uzaya da sıçramıştır. Casus uyduların atmosfere yerleştirilmesi, uzay çalışmaları ve uzaydan dünyayı vurabilecek kitle imha silahlarının yerleştirilmesi bu iki gücün üstünlüklerini birbirlerine kabul ettirme yarışı olarak algılanırken, dünyayı da sonu belli olmayan bir güvensizlik içine itmiştir. İki süper güç arasındaki bu mücadelenin sonuçları, öncelikle "detante; yumuşama" politikasının benimsenmesine ve daha sonra üretilen bu silahların yok edilmesi görüşmelerine başlanmasına neden olmuştur. Bu noktada, START-I/II, İNF gibi silahsızlanma girişimleri sonucu taahhüt edilen indirimlerin yerinde ve uzaydan kontrolünü gerekli kılmıştır. Bu maksatla uzaydaki keşif ve istihbarat uydularının göndermiş oldukları bilgilerden faydalanılmıştır (Askeri İstihbaratın Politik ve Stratejik Yapısındaki Boyutsal Değişim-Mesut Hakkı Çaşın).

1980'li yıllarda Reagan Doktrini ile başlatılan savunma stratejileri, "Yıldız Savaşları" olarak nitelendirilen ve balistik kıtalararası füzelerin stratosferde oluşturulan güvenlik şemsiyesi içinde bilgisayar destekli karşı füzeler yardımıyla güvenli bir şekilde imha edilmesine dayanan bir konsept öngörmekteydi, ancak Sovyetler Birliği'nin çökmesi ile bu sistem muharebe alanında denenmesine gerek kalmadan devre dışı kalmıştır. Soğuk Savaş dönemi boyunca aldatma ve dezenformasyon tedbirleri birlikte yürütülmüştür. 1950'li yıllarda Batı, komünist Doğu Berlin'e Sovyet askeri haberleşmesini ele geçirmek için kod adı "Altın Operasyonu" olan bir tünel yapmıştır (Tarihin Seyrini Değiştiren Gizli Ajanlar-Ernest Volkman). Bu tünel yaklaşık bir yıl faal olarak çalışmış ve bu süre boyunca yaklaşık yarım milyon Sovyet haberleşmesi dinlenmiştir. Sovyetler Birliği'nin tünelin farkına vardıklarını resmi olarak açıklamalarından sonra operasyon sona ermiştir. Ancak gerçek bu değildir. İngiliz istihbaratında çalışan George Blake adında bir ajan daha tünel inşaatı başlamadan KGB'yi planlar hakkında uyarmıştır. Buna rağmen, operasyonun devam etmesine izin verilmiştir ve bir yıl boyunca Batı istihbaratını yanlış bilgilendirmişlerdir (Tarihi Derinlik İçinde Soğuk Savaş Sonrası Dünyada Yeni İstihbarat Kavramı-Hasan Ercan).

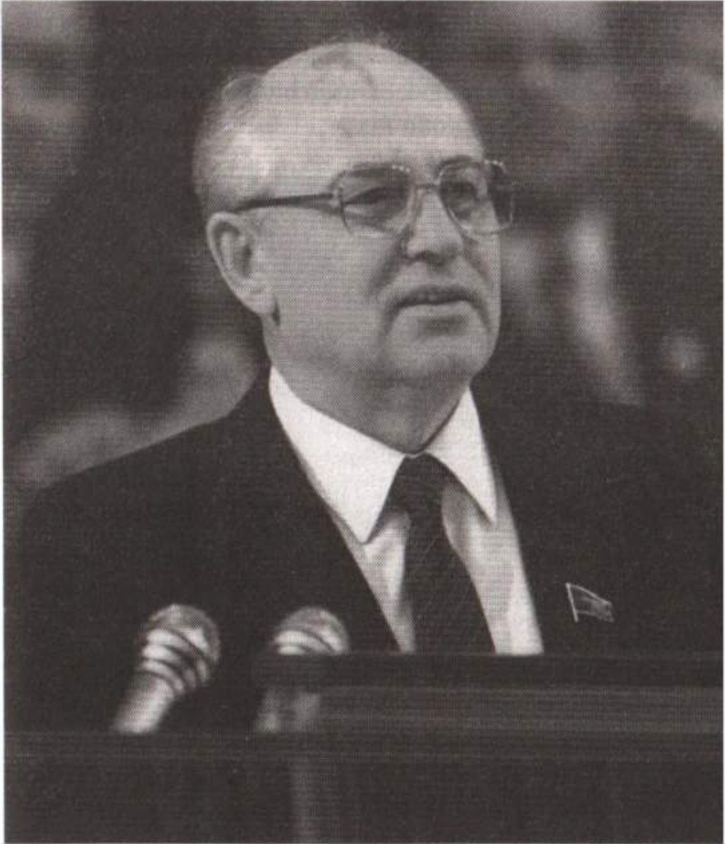
Bu dönemin önemli özelliklerinden biri de istihbarat toplama faaliyetlerinden farklı olarak Üçüncü Dünya devletlerinde değişiklikler yapılmasına yönelik örtülü faaliyetler olmuştur. Amerika izolasyondan çıkmış olmanın neticesinde küresel politikalar üretmeye başlamış ve bunların gereği olarak diğer ülkelerde propaganda ve dezenformasyonlar, politik manipülasyonlar, gerillaların askeri yönden desteklenmesi gibi operasyonlarla; iç huzursuzluklar, suikastlar, hükümet darbeleri ve ihtilaller gerçekleştirmiştir. Afganistan, Angola, Kamboçya, El Salvador, Etiyopya, İran, Libya, Nikaragua, Filipinler, Güney Yemen, Polonya, Litvanya, Ukrayna, Guatemala, Küba, Şili, Arjantin gibi ülkeler CIA örtülü faaliyetlerine çeşitli şekillerde maruz kalmıştır (Amerikan İstihbarat Topluluğu-Jeffrey Richelson).

Bir başka örtülü faaliyet şekli olan propaganda ve medya operasyonları da yoğun olarak kullanılmıştır. CIA'nın propaganda envanterinde yaklaşık sekiz yüz haber servisi, kamuoyu bilgilendirme organizasyonu, gazete, dergi ve yayınevi bulunmuştur. Bu propaganda servislerinin en önemlisi "Radio Free Europe" (Özgür Avrupa Radyosu) ve "Radio Liberty" (Özgür Radyo) adlı iki radyo istasyonu olmuştur (Dünya Casusluk Tarihi Ansiklopedisi).

Soğuk Savaş'ın kendine özgü bir diğer özelliği ekonomik istihbarat ve araştırma geliştirme (AR-GE) faaliyetlerindeki başarı veya başarısızlıkların dönemin kaderine etki etmesidir. Sovyetler Birliği Batı dünyasının bilimsel ve askeri alanda elde ettiği gelişmeleri yürüttüğü istihbarat operasyonları neticesinde ele geçirmiş ve daha ürün Avrupa veya Amerika'da çıkmamışken Sovyetler tarafından daha iyisi ya da taklidi olan yeni bir ürün çıkmıştır. KGB ve GRU, Stalin'in emri olan "Sadece Amerikan kasalarında kilitli tutulan gizli bilgileri istiyorum" sözünü aynen yerine getirmişlerdir (Tarihi Derinlik İçinde Soğuk Savaş Sonrası Dünyada Yeni İstihbarat Kavramı-Hasan Ercan).

Soğuk Savaş dönemi gelişen teknolojik imkânlar sayesinde hem demokratik hem de totaliter rejimlere, hem iç hem de dış düşmanlarına karşı önceden önlem alabilecek imkânları sunmuştur. Aynen George Orwell'in Soğuk Savaş'ın başlarında çıkan romanı 1984'te olduğu gibi güç kişiselleşmiştir ve ilgili hedefin sürekli gözetim altında tutulması ile elde edilmiştir. Orwell bunu "Büyük Ağabey" (Big Brother) olarak nitelendirmiştir (1984-GeorgeOrwell). Devletler "Büyük Ağabey" tarafından yönetilmişler ve liderler insanlara fikirlerini medya yoluyla empoze etmişlerdir. Haberleşme tek yönlü, hiyerarşik ve kontrollü olmuştur. İnsanlar farkında olmadan sanal bir fabrikada düşmanlarına karşı fikren eğitilmiş ve disipline edilmişlerdir. Soğuk Savaş dönemi istihbarat faaliyetleri ile dünya Doğu-Batı ayrımı yapılmaksızın herkesin hayatının saydamlaştığı "camdan bir şehir" halini almıştır. Ancak, bu şehirde cam tek yüzlüdür (Gizliliğin Sonu-Reg Whitaker).

Soğuk Savaş'ın en dramatik gelişmesine giden süreç ise 11 Mayıs 1985'te Mihail Gorbaçov'un SSCB liderliğine yükselmesiyle başlamıştır. ABD ile küresel mücadelenin ekonomik ve siyasi düzlemlerde sürdürülebilirliği konusunda yaşanan ciddi sıkıntılar, SSCB liderliğini açıklık, şeffaflık ve konuşma özgürlüğü (Glasnost) ile hükümet ve ekonomide yeniden yapılandırma (Perestroika) politikalarını hayata geçirmeye zorlamıştır. SSCB'deki bu dönüşüm ise Doğu Bloku'ndaki hızlı çözülmeyi beraberinde getirmiştir.

Mihail Gorbaçov

Böylece Polonya Ağustos 1989'da bu blokta demokrasiye geçen ilk devlet olurken, Ekim'de Çekoslovakya cumhuriyet ilan etmiş, nihayetinde de 9 Kasım'da Soğuk Savaş'ın sembollerinden olan Berlin Duvarı yıkılmıştır. Ardından Kasım-Aralık aylarında Çekoslovakya'da barışçı protestolarla komünist hükümet devrildikten sonra, 2-3 Aralık'ta Gorbaçov ile ABD Başkanı George H.W. Bush arasında Malta'da gerçekleşen zirve Soğuk Savaş'ın bitişini sembolize eden toplantı olmuştur. Soğuk Savaş yarattığı bölünmüşlüğün simgesi olan iki Almanya'nın 3 Ekim 1990'da birleşmesi, 1 Temmuz 1991'de Varşova Paktı'nın dağılması ve 25 Aralık 1991'de Kremlin'deki orak-çekiçli SSCB bayrağının gönderden indirilmesi ve bir gün sonra Rusya'nın resmen SSCB'nin dağıldığını ilan etmesi Soğuk Savaş'ın bittiğinin de ilanı olmuştu (Soğuk Savaş-Dr. Kaan Kutlu Ataç).

Soğuk Savaş'ın sona erdiği ve tüm dünyanın arzuladığı barış ve istikrarın kalıcı boyutlara ulaşmasının ilk müjdeli mesajları olan "Yeni Dünya Düzeni" açılımları, bir anda Orta Doğu'da

patlak veren Körfez bunalımıyla gölgelenmiştir. Saddam Hüseyin'in Kuveyt'i işgali karşısında, ABD ve müttefik ordularının başlattığı Körfez Savaşı'nda, muharebe istihbaratının en modern, en çarpıcı sonuçları sergilenmiştir. Komuta-kontrol katlarına, taarruz kolları olan uçak ve helikopterlere, gece ve her türlü kötü hava şartında uydu muharebe sistemleri, E-8C, JOİNT STARS, U-2, UAV, GPS sistemleri yardımıyla görüntü aktarabilmişlerdir. Yine AWACS uçakları, muharebeye iştirak eden uçaklara hedef bilgileri ve Irak av-önleme, taarruz kollarını görüntülemişlerdir. Bir diğer önemli muharebe istihbarat faaliyeti ise, taarruzla birlikte yoğun EW ile Irak'ın tüm muharebe ağının felç edilerek, HARM füzeleriyle radar aktivasyonunun, harbin üçüncü gününde yüzde ikiye düşürülmesi olmuştur. UAV sistemlerinin, SCUD taktik balistik füzelerinin tespitinde kullanıldığı Körfez Savaşı, gelecek 25 yıl içerisinde önemini muhafaza edecek kapsamda bir çatışma örneği olmuştur. Bu muharebede tüm Irak keşif istihbarat alanı olarak uydularla gözlem altında tutulmuştur. İşgali takiben, taarruz süresine kadar geçen süre zarfında, Irak'a ait tüm kritik hedefler teşhis ve tanımlanmıştır (Soğuk Savaş Sonrasında Askeri Stratejik İstihbaratın Yeni Vizyonu-Mesut Hakkı Caşın).

Bosna'da Askeri İstihbaratın Barışı Destekleyici Misyonu

II. Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan en büyük felaket olarak tanımlanan Bosna Hersek çatışması Sırplar, Boşnaklar ve Hırvatlar arasında geçmiş; kanlı çatışmalar sonucunda binlerce sivil ve masum insan yaşamını yitirmiştir. Yugoslavya'nın dağılma sürecinde Slovenya ve Hırvatistan'dan sonra bağımsızlığını ilan eden Bosna Hersek, 'Büyük Sırbistan' hayalindeki Sırplar tarafından saldırıya uğramış ve önceleri bir iç savaş olarak gelişen çatışma, zamanla soykırıma dönüşmüştür. Özellikle 1993 yılından itibaren, Bosna'daki insani kriz korkunç bir hale gelmiş ve nüfusun yarıdan fazlası göçmen durumuna düşmüştür. Uluslararası

toplumun bu çatışmayı dindirmeye yönelik ilk girişimi, şiddet içermemiş ve bu strateji, etnik savaşı durdurmada başarısız olmuştur. Bosna-Hersek çatışmasının başlangıcında Avrupa, bu konudaki tüm sorumluluğu ve inisiyatifi üzerine almış ve bu sorunun Avrupa'nın kendi iç işi olduğunu savunmuştur. Ancak, barışçıl yollardan bu işi çözmek isteyen ve güç kullanımına sıcak bakmayan Avrupa, Sırpları caydırma konusunda başarısız olmuş ve üstlendiği sorumluluğu Birleşmiş Milletler'e (BM) bırakmıştır. Bu süreç içerisinde BM ve Avrupa Topluluğu'nun (AT) birlikte üstlendikleri barış girişimleri ve barışa yönelik çeşitli planları söz konusu olmuştur (Bosna Hersek'te Gerçekleştirilen Askeri Müdahalenin Uluslararası Hukuktaki Yeri-Merve İrem Yapıcı).

Hırvat-Boşnak Savaşı 23 Şubat 1994'te sona erdiği halde, Sırp-Boşnak Savaşı 1995 yılının sonlarına kadar devam etmiştir. 1995 yılının Temmuz ayında General Ratko Mladiç komutasındaki Sırp güçleri, daha önce "güvenli bölge" ilan edilmiş olan Doğu Bosna'daki Srebrenica'yı işgal etmiş, genç yaşlı demeden burada ele geçirdiği 8000 erkeği topluca katlederek canavarlığını göstermiştir. Tüm dünyayı ayağa kaldıran bu korkunç katliam, nihayet NATO'yu da harekete geçirmiş ve 30 Ağustos 1995'te Sırp hedeflerine yönelik kapsamlı hava operasyonları başlatılmıştır. Üç hafta süren bu harekât sonucunda, Sırplar savaşı kesmeyi kabul etmişlerdi (Bosna Hersek Trajedisinde Türk Birliği-Fahriye Emgili).

Bu saldırı, o zamana kadar NATO tarihinde gerçekleşen en büyük askeri eylem olmuştur. 20 Eylül günü NATO ve BM kuvvet komutanları, Bosnalı Sırpların BM'nin belirlediği şartlara uyduklarına karar vermişler ve hava saldırılarına son verilmiştir. Nihayet, 14 Aralık 1995'de Bosna Hersek Devleti ve onu oluşturan Federasyon (Boşnak ve Hırvatların oluşturduğu Bosna Hersek Federasyonu) ve Bosna Sırp Cumhuriyeti'nin temsilcilerinin imzaladıkları Dayton Barış Anlaşması ile Bosna Hersek'teki dört yıllık savaş sona erdirilmiştir (Bosna Hersek'teki Yeniden Yapılanma Çalışmaları ve Türkiye-Turan Aydın).

Bosna Hersek Savaşı, NATO'nun muharip unsurlarının barışın tesisi maksadıyla başlatılan İFOR harekâtının devreye girmesini takiben önemli hava keşif/istihbarat faaliyetlerine sahne olmuştur. Sırp kuvvetlerinin eski Yugoslavya ordusuna ait zırhlı birlikleri, taarruz uçakları ve hava savunma bataryaları gece ve gündüz olarak sürekli kontrol altında tutulmuştur. Joint STAR E-8A uçakları kara hedeflerinin gözetlenmesinde önemli görevler üstlenmişlerdir. Macaristan-Sırbistan sınırına paralel olarak Doğu Slovenya, Tuzla ve Bosna semalarındaki 35 bin feet irtifada yapılan uçuşlarda, 250 km yan görüş açısına sahip AN/APY Multimode Radarı, Wide Area Surveilance WAS, Moving Target İndicator MTİ, Synthetic Aperture Radar SAR, Fixed Target İndicator FTİ sistemleri kullanılmıştır. Uydu muharebe ve istihbarat sistemlerinin de devreye sokulduğu genel komuta kontrol istihbarat faaliyetleri içerisinde taktik keşif uçaklar da devreye sokulmuş ve NATO müttefikleri ilk defa Rus İFOR birlikleriyle iş birliği oluşturmuşlardır. İstihbarat faaliyetlerinde, NATO bombardımanı taarruz sonrası keşif sonuçlarının alınmasında GNAT 750 sistemi ile tahrip olunan tanklar, zırhlı araçlar, radarlar ve hava savunma bataryaları gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra, Bosna'nın havadan gözlemlenmesi faaliyetlerinde, uydu

bağlantılı olarak Macaristan'ın Taszar Üssü'nden kalkan Predator UAV sistemleri kullanılmıştır. Bosna görevleri kapsamında, EH-60 ELİNT/SİGİNT helikopterleri kara kuvvetlerinin SEMA-Special Electronic Mission Aircraft platformu olarak kullanılmaktadır. Tuzla meydanını ana üs olarak kullanan EH-60 helikopterleri, AM, FM, CW ve SSB radyo yayınları, yüksek HF ve orta VHF bantlarında 8, 30, 50 KHz'lik yayınlar yapabilmekte ve Apache taarruz helikopterlerine eskort görevlerini ifa edebilmektedir (Soğuk Savaş Sonrasında Askeri Stratejik İstihbaratın Yeni Vizyonu-Mesut Hakkı Caşın).

1999 Kosova Savaşı'nda Askeri İstihbarat

Sırplar ve Arnavutlar, 20. yüzyıl boyunca Kosova'nın kontrolü için yarışmışlardır. Sırplar toplam nüfusun % 10'una sahip olmalarına rağmen tarihsel ve duygusal olarak bölgenin önemi onlar için çok büyüktür. Kosova'da yaşayan bir diğer millet olan Türkler, Sırp-Arnavut çekişmesinde çeşitli sosyal ve kültürel sebeplerden dolayı genellikle Arnavutların tarafında yer almışlardır. Sırpların 1389 senesinde gerçekleşen I. Kosova Muharebesi'ne dayanan Türklere karşı olan ters duruşları, Kosova meselesinde

merkezde olmuştur. 1990'larda artan Sırp milliyetçiliğinin beslendiği ve hatta temellendiği bu husus, son Kosova Savaşı öncesinde Kosova'daki Türkleri ve Arnavutları (Müslüman olmaları sebebiyle Goralılar ve Boşnakları da) karşı cephede tutmuştur. Yugoslavya Federasyonu döneminde Kosova, Sırbistan Federal Cumhuriyeti içerisindeki bir bölgeydi. 1974'te Yugoslavya Anayasası Kosova'ya özerklik tanıdı. Fakat 1989 yılında dönemin Sırp asıllı milliyetçi Devlet Başkanı Slobodan Miloseviç özerkliği geri aldı (Kosova'nın Bağımsızlığı ve Türk Dış Politikası 1990-2008-Birgül Demirtaş Coşkun).

Özerkliği elinden alınan Kosova, 1989 yılında Sırbistan'ın ayrılmaz bir parçası haline getirilmiştir. Bu dönemde Kosova'nın yerel parlamentosu dağıtılmış, Arnavutça eğitim veren okullar kapatılmıştır. Arnavut kökenli 3.000'den fazla polis memuru Belgrad hükümetine karşı geldikleri için işlerinden olmuştur. Ayrıca fabrikalarda, çiftlik kooperatiflerinde ve diğer devlet kontrolündeki işletmelerde on binlerce Arnavut işçi görevden alınmış ve bunların yerine Sırp azınlığın üyeleri veya başka bölgelerden gelen Sırplar yerleştirilmiştir. Bu olayları takiben Kosova'daki, Kosova Komünist Partisi dağılmış ve Kosova'da birçok parti kurulmaya başlanmıştır. İbrahim Rugova önderliğinde kurulan Kosova Demokratik Birliği, bu partiler arasında en dikkat çeken parti olmuştur. Bu parti, ilerleyen zamanlarda Kosova'da büyük destekçi kitlesine ulaşmış ve siyasi gücü eline almıştır (Dünü ve Bugünüyle Kosova Sorunu-Hüseyin Savaş).

Kosova, 1995 sonlarında varılan Dayton Antlaşması'na kadar herhangi bir şiddet veya çatışma ortamından kaçınmayı tercih etmiştir. Kosova böylelikle barışçıl bir tablo çizerek, bağımsızlığının Avrupalı hükümetler tarafından tanınabileceğini düşünmüştü. Sırplar da bu dönemde ortaya çıkan Bosna Hersek'teki sorunlarla uğraşırken, aynı anda Kosova sorunu ile baş edemeyeceklerini düşünmüş ve Arnavutlara karşı dengeli politikalar izlemişlerdi. İki taraf da bu dönemde büyük oranda çatışma ve çatışmayı tahrik edici eylemlerden uzak durmuştur (Balkanlarda Aşırı Milliyetçiliğin Gölgesinde Kosova ve Bağımsızlık-Selçuk Ural).

İbrahim Rugova

Yugoslavya'daki diğer ulusların bağımsızlıklarını kazanmak için, çatışmalara girmesi ve bunun sonucunda bağımsızlıklarını kazanması, Kosova'daki Arnavutların fikrinin değişmesine neden olmuştur. Çünkü Arnavutlar uzun bir süre barışçıl yollarla bağımsızlıklarının, uluslar arenada tanınması ve desteklenmesini beklemiş, fakat somut bir sonuç elde edememişlerdir (1999 Kosova Krizi ve NATO'nun Kosova Müdahalesi-Tunahan Oduncu).

Barış içinde Kosova'nın bağımsızlığının sağlanacağı umudunu yitiren Arnavutlar, 1996 yılında Sırp güvenlik güçlerine karşı saldırılara başladılar. Arnavutların saldırılarının başını UÇK çekiyordu. Miloseviç yönetimi ise saldırılara sert bir şekilde karşılık vermişti. Miloseviç sivil-milis ayrımı yapmadan tüm Arnavutlara

karşı baskı ve şiddet uygulamalarına girişmişti (Kosova'nın Bağımsızlığı ve Türk Dış Politikası 1990-2008-Birgül Demirtaş Coşkun).

Kosova krizi gittikçe bir çıkmaz hal alırken, Miloseviç liderliğindeki Sırpların Arnavutlara karşı saldırıları 1999 yılının başlarında artmıştı. ABD, Kosova sorununun çözümü için Şubat 1999 yılında Fransa'nın Rambouillet kasabasında, Miloseviç ile birlikte birçok ülkenin diplomatlarının da katıldığı bir müzakere süreci düzenlemişti. Bu görüşmelerde Miloseviç›e, Yugoslav ordularının Kosova›dan çekilmesi talebinde bulunulmuş fakat Miloseviç bunu reddetmişti. Miloseviç›in katı tutumu NATO'nun müdahalesini kaçınılmaz kılmıştır. 24 Mart 1999 yılında 13 NATO üyesi ülke, BM›nin onayını almaksızın Yugoslavya'yı bombalamaya başlamıştı (1999 Kosova Krizi ve NATO'nun Kosova Müdahalesi-Tunahan Oduncu).

NATO operasyonu 24 Mart 1999-9 Haziran 1999 tarihleri arasında 78 gün sürmüştür. Kara harekâtı icra edilmeksizin sonuca ulaşılmıştır. Operasyon, Güney Avrupa Müttefik Kuvvetler Başkomutanlığı (CİNCSOUTH) tarafından yönetilmiştir. Operasyonun günlük icrası ise İtalya Vicenza'daki 5. Müttefik Hava Kuvvet Komutanlığı tarafından yürütülmüştür. NATO, bu harekâtta uydu sistemlerinden etkili bir şekilde faydalanmıştır. Keşif, komuta kontrol, hava durumunun tespiti ve seyrüsefer gibi harekâtın icrasına yönelik faaliyetlerde toplam 50 uydu kullanılırken, ilave 400 adet uydu istihbarat faaliyetlerinde (muhabere istihbaratı, görsel veri toplama ve sinyal istihbaratı) kullanılmıştır. Operasyon, üç safhada icra edilmiştir. Birinci safhada üç gün boyunca Sırp hava savunma ve komuta kontrol unsurlarına taarruz edilmiş ve hava savunma sistemlerinin etkisiz hale getirilmesi sonucunda hava üstünlüğü sağlanmıştır (Kosova Bağımsızlık Yolunda-Murat Yılmaz). 24 Mart akşamı başlayan ilk taarruz dalgasında, Sırp tarafı NATO taarruzunu Mig-29 uçakları ile önlemeye kalkışmış, iki uçağını kaybetmesi üzerine bir daha önleme çabasına girmemiştir. Aslında Mig-29 uçakları yetenek bazında NATO savaş uçaklarından aşağı kalır bir durumda değildir.

Ancak NATO'nun erken ikaz ve ihbar uçaklarının Mig-29 uçaklarının havadaki konumunu belirli bir mesafeden itibaren NATO savaş uçaklarına bildirmesi, Mig-29'lara karşı tedbir alınmasına imkân tanımıştır (Müttefik Güç Harekâtı İnsani Müdahalelerin Bir İstisnası mıdır? NATO'nun Kosova'ya Yönelik Harekâtının Uluslararası Hukuk ve Askeri Bakış Açılarından Değerlendirilmesi-Ahmet Çevikbaş).

Bu safhada NATO tarafınca, Sırpların en önemli savaş uçağı olan Mig-29'ları bulmak için özel bir çaba sarf edilmiş, 16 uçağın 14'ü imha edilmiş ve Sırplar ancak iki uçağı saklayabilmiştir. Ayrıca 88 adet olan Mig-21'lerin 65 adedi imha edilmiştir. Sırplar genellikle uçaklarını dağlar içerisine inşa edilen sığınaklarda saklamışlar ve açıktaki uçaklarının yerlerini ise sürekli değiştirmişlerdir. Örneğin, bir İHA'nın tespit ettiği uçağı vurmak üzere kalkan müttefik savaş uçağı 1.5 saat sonra hedef bölgesine vardığında hedef uçağın yer değiştirdiğini görmüştür. Harekât boyunca Sırplar, mobil hava savunma sistemlerinin (SA-6) yerini değiştirerek veya yerlerine sahte sistemler koyarak NATO uçaklarını aldatmışlardır. Sırplar harekât boyunca aldatma ve dağılma

harekâtını başarılı bir şekilde uygulamışlardır. Bu durum, taktik düzeyde zayiatlarının az olmasına imkân sağlamıştır (Kosova Bağımsızlık Yolunda-Murat Yılmaz).

Operasyonun ikinci safhasında 27 Mart tarihinden itibaren kara hedeflerini oluşturan Sırp birliklerine, ağır silahlarına, mühimmat depolarına, haberleşme tesislerine, yakıt depolarına ve lojistik tesislerine taarruz edilmiştir. Bu safhada çoğunlukla lazer güdümlü olmakla birlikte GPS güdümlü ve çeşitli ağırlıklarda güdümsüz mühimmatlar kullanılmıştır. Kara araç ve silahlarının tespit edilmesinde ilk defa RQ-1 Predator İHA'ları kullanılmış ve Predatorlar yerden 1000 feet irtifaya kadar alçalarak çok iyi gizlenen ve kamuflaj taktiklerini uygulayan Sırp birliklerini tespit etmişlerdir (Müttefik Güç Harekâtı İnsani Müdahalelerin Bir İstisnası mıdır? NATO'nun Kosova'ya Yönelik Harekâtının Uluslararası Hukuk ve Askeri Bakış Açılarından Değerlendirilmesi-Ahmet Çevikbaş).

RQ-1 Predator

Hava üstünlüğünün sağlanması ve ilk iki safhanın gerçekleştirilmesi üzerine 23 Nisan 1999'da operasyonun üçüncü safhasına geçilmesine karar verilmiştir. Üçüncü safhada operasyon Sırbistan geneline yayılmıştır. Bu safhada ülke genelinde tam bir stratejik felç hedeflenmiştir. Bu aşamada stratejik nitelikte ekonomik ve komuta kontrol tesisleri, ulaştırma hatları ve askeri kullanıma

açık sivil alt yapılar bombalanmıştır. Bu çerçevede, Sırp elektrik üretim ve dağıtım tesisleri, petrol rafinerileri, silah üretim tesisleri ve milli komuta kontrol sistemleri ateş altına alınmıştır (Kosova Bağımsızlık Yolunda-Murat Yılmaz).

11 Eylül

11 Eylül 2001'de (9/11) kalkışlarından kısa bir süre sonra kaçırılan sivil hava ulaşımına ait uçaklar, Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a çarparak, 3000 civarında insanın ölümüne veya kaybolmasına neden olmuştur. Bu olay, 136 yıl içinde 1941 yılındaki Pearl Harbour baskınından sonra, Amerika sınırları içinde yaşanan ikinci saldırı olma niteliğindedir. Bu çarpıcı olayla birlikte, Amerikalıların ve de dünyanın teröre ve dolayısıyla iç güvenliğe bakışı önemli oranda başkalaşmış, terör ve iç güvenlik paradigmaları şekil değiştirmiştir. Kimileri terörizmin yapısında gözlemlenen bu paradigma değişimini "Küresel Terör Dalgası" şeklinde ifade etmişlerdir (Devlet Güvenliği Terörizm ve İstihbarat-Sabri Dilmaç & Muzaffer Erkan). Bu dalganın veya belki de tsunaminin karşısında verilen mücadele ise ABD başkanı tarafından "Terörizme Karşı Savaş" olarak isimlendirilmiştir. Bu, güvenlik anlayışlarında yeni bir dönemin başlangıcıdır. Yeni dönemde tehdit, her zaman ve de her yerde ortaya çıkabilmektedir. Herhangi bir sınır veya cephe kavramı mevcut değildir. Geleneksel terörizmdeki hiyerarşik yapılar küresel terörizmde yerini, belirli bir liderlik

mekanizması olmayan ve belirli bir merkezi bulunmayan yapılara bırakmıştır. Teknolojik imkânlar, en az terörle mücadelede kullanıldığı kadar, hatta yer yer onun da ötesinde, terör örgütleri tarafından da kullanılmaktadır. Günümüzün küresel dünyasında teröristler hedeflerine daha kolay ulaşabilmekte, terörizme başvuran insanları alevlendiren haber ve fikirler geçmişe göre daha hızlı ve geniş bir alana yayılmaktadır (11 Eylül Sonrasında ABD ve Türkiye'deki İç Güvenlik Yeniden Yapılanmalarının Karşılaştırması-Dr. Sefer Yılmaz).

Soğuk Savaş döneminde kendisine özellikle istikrarsız bölgelerde yaşama alanı bulan terör örgütleri, dünyanın siyasal ve ekonomik yapısının geçirdiği dönüşüme paralel bir değişim göstermiştir. Günümüzdeki terör örgütlerine bakıldığında, klasik hiyerarşik ve bürokratik örgütler yerine, şebeke tipi örgüt yapısını tercih eden, esnek, uluslararası ağa sahip, teknolojik imkânları sonuna kadar kullanabilen ve olabildiğince "kapalı sistem" bir yapıya sahip oldukları görülmektedir. Ayrıca bu tip örgütlerin, sadece örgüt içinde değil, benzer nitelikteki terör örgütleriyle de küresel ölçekte işbirliğine gidebildikleri ve bu sayede hareket kabiliyetlerini ve etki alanlarını arttırdıkları da bilinmektedir (11 Eylül 2001: Terörizmin Yeni Miladı-Serhat Erkmen).

Pentagon

Bu nedenle bu savaşta alışıldık savaş silah ve metotlarının yanında her türlü diplomasiyi, her türlü istihbaratı, her türlü yasal önlemi, her türlü finansal manipüleyi ve diğer araçları kullanmak gerekmektedir. Ve daha da önemlisi tüm bu mücadelenin tek elden etkili bir şekilde yürütülmesine ve koordinasyonuna ihtiyaç vardır. İdris Bal'a göre, eski güvenlik konseptine bağlı ulusal ve uluslararası örgütsel yapılarla yeni suç örgütlenmelerine karşı etkin bir mücadele geliştirmek olanaksızdır ve ona göre bunun en önemli kanıtlarından biri de 11 Eylül olayları ve sonrasında yaşanan terör olaylarıdır. Bu yeni tehdide karşı İdris Bal "düşman" veya "suçlu", hangi kategoride tanımlanırsa tanımlansın, hedefte seçici, suç istihbaratını daha etkin yapabilen, eşgüdümlü çalışabilen ve hızlı hareket edebilen güvenlik örgütlenmesi gerektiğini öne sürmektedir (Güvenlik Kıskacında Türkiye-İdris Bal).

Bir ülkenin güvenlik bürokrasisi o ülkenin iç ve dış emniyetini sağlamakla görevlendirilmiş kurumların tamamından oluşur. Bu kurumların faaliyet alanları öylesine geniştir ki iç güvenlikten dış güvenliğe, istihbarattan hukuka, ekonomiden uluslararası ilişkilere çok geniş bir yelpazede faaliyet icra ederler. Bu kurumların etkinliği görev alanlarında cereyan eden olaylar karşısındaki cevap verebilirlik düzeyleriyle ölçülür. Bir başka ifadeyle bürokratik yapı içerisinde faaliyet gösteren bir kamu kurumunun başarısı o kurumun faaliyet alanı ile ilgili sorunlara cevap verebilirlik düzeyi ile doğru orantılıdır. Bürokratik sistemin cevap verebilirlik düzeyinin ölçülmesindeki en önemli kıstaslardan bir tanesi, o bürokratik yapıya dışarıdan yapılan bir müdahalenin sonucunda ölçülebilir. Öyle ki 11 Eylül terör saldırıları Amerikan güvenlik bürokrasisine yapılan bir dış müdahaledir. Bu dış müdahale sonucundaki Amerikan güvenlik bürokrasisin cevap verebilirlik düzeyi de ortadadır (11 Eylül 2001 Terör Saldırılarının Amerikan Güvenlik Bürokrasisine Etkileri-Hüsamettin İnaç & Fatih Aktaş).

11 Eylül terör saldırıları bir taraftan hedef grup üzerinde korku ümitsizlik ve yıkım atmosferi oluşturma, psikolojik sonuçlarının fiziksel sonuçlarından ölçüsüz şekilde büyük olması, esnek olması, ulus-aşan ağa sahip olması, modern teknolojiyi kullanabilmesi,

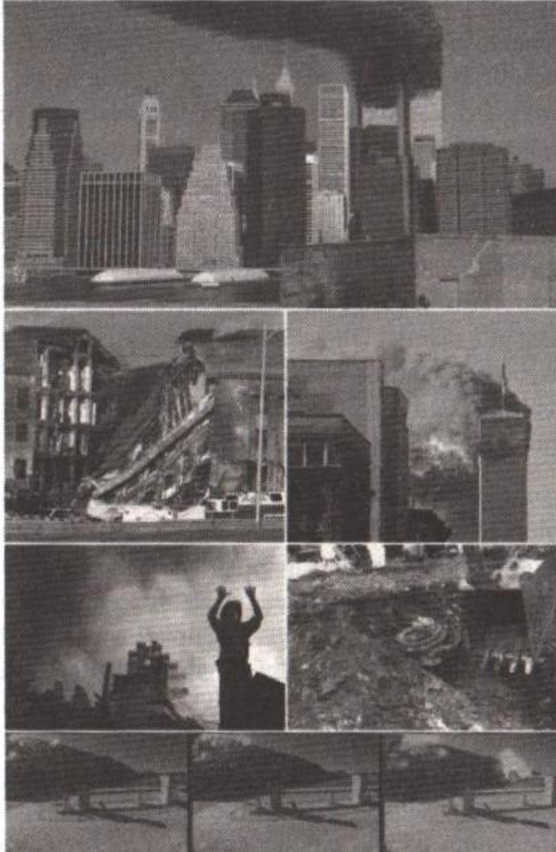
kendi içindeki grupları arasında asgari irtibat kurabilmesi ve eylemin hunharca olması gibi terörizmin en belirgin niteliklerini içerisinde barındırırken diğer taraftan da terörizmin unsurları olan örgüt unsuru ve şiddet unsurunu da çarpıcı bir şekilde ortaya koymuştur (21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat-Sait Yılmaz).

Amerikan toplumu bu saldırılardan oldukça fazla etkilenmiş, gerçekten de 11 Eylül terör saldırıları Amerikan toplumu üzerinde tam anlamıyla korku, ümitsizlik ve yıkım atmosferi oluşturmuş, saldırının psikolojik sonuçları fiziksel sonuçlarından ölçüsüz bir şekilde büyük olmuştur. Bunun yanında Mesut Hakkı Caşın'a göre 11 Eylül terör saldırılarının Amerikan toplumuna olan en önemli psikolojik etkisi sadece korku değildir: "Saldırılar sonrasında ortaya çıkan korku ve kaygı, o güne değin ağırlıklı olarak bireyselci, kamu çıkarıyla fazla ilgilenmeyen Amerikalılarda ciddi ölçüde bir milliyetçilik ve ulusal dayanışma duygusu da yaratmıştır." (Uluslararası Terörizm-Mesut Hakkı Caşın.)

İkiz Kuleler'e ve Pentagon'a çarpan uçaklar, ABD'nin 1990'ların ortalarından itibaren tanımlamaya çalıştığı, ama bir türlü tam olarak somutlaştıramadığı yeni tehdit biçimlerini, başka bir ifadeyle başat güç olarak kalmasını meşru kılacak gerekçeleri, tüm boyutlarıyla gözler önüne serdiğinden, küresel siyasetin yeniden şekillenişi açısından gerçekten de bir miladı sembolize temektedir (Soğuk Savaş Sonrası ABD'nin Güvenlik Algılamaları-Çağrı Erhan).

11 Eylül terör saldırıları aynı zamanda terörizmin en belirgin özelliklerinden olan örgütlü bir yapı eliyle gerçekleşmesi ve bir amacının, terörist eylemi meşrulaştıracak bir senaryosunun, mali desteğinin olması, propagandayla doğup gelişmesi ve bizatihi kendisinin propaganda aracı olması gibi özellikleri taşımaktadır (Anti Teröristin El Kitabı-Kemal Akmaral). Bu durum saldırıların önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Hemen belirtmek gerekir ki propaganda karşı propagandayı da beraberinde getirir. Bunun bir sonucu olarak Caşın'ın da belirttiği gibi Amerikan yönetiminin bilinçli politikalarının da etkisiyle Amerikan

toplumunda Amerikalılık duygusu güçlendirilmiş, trajik olaylar duygusal ve milliyetçi söylemler ile beslenmiş ve toplumda ulusal bilinç güçlendirilmeye çalışılmıştır. Bu politikaların topluma yansıması nefret suçları ve yükselen ırkçı faaliyetler, iş yerlerine yönelik saldırılar ile kendini göstermiştir. 11 Eylül sonrasında Amerikan toplumu içerisinde yaşayan korunmaya muhtaç yabancılar aleyhinde önyargılar artmıştır. 11 Eylül terör saldırıları sonrasında çok sayıda camii, Müslüman okulu ve sosyal tesisi kundaklanmıştır. Binlerce kişinin de ırkçı nedenlerle işlerini kaybettikleri de bilinmektedir (Uluslararası Terörizm-Mesut Hakkı Caşın).

Ayrıca 11 Eylül terör saldırıları yukarıda belirten özelliklerden farklı olarak düzenli olmama, devlet dışı olma ve sıra dışı yöntemleri tercih etme gibi özellikleri de içerisinde barındırmaktadır. Terörist eylemler her hangi bir politik amaç uğruna yapılmadıkları oranda, yönetici elitlerin iddiasına göre, teröristlerin temel hedefi sadece acı ve elem yaratmak, özgür ve uygar olandan intikam almaktır. George W. Bush 11 Eylül terör saldırılarının hemen ertesinde yaptığı bir konuşmasında bu durumu açıkça şöyle ifade ediyordu: "Düşmanlarımız pek çok kaynağa sahip ve inanılmaz merhametsizler. Saklanıyor ve pusu kuruyorlar ve özgürlüğü hedef alıyorlar. Amerika'nın temsil ettiklerine dayanamıyorlar. Bizim bu kadar harika ve özgür bir ülke olduğumuzu bilmek onları son derece rahatsız ediyor olmalı. Bizim ülkemizde her türlü din serbestçe yaşanabiliyor, kadınlar özgür, çocukların eğitim hakkı var. Bu onlara çok ağır geliyor olmalı. Ama biz böyle yapmaya devam edeceğiz, çünkü Amerika bütün bunlar demek." (Küresel Güvenlik Kompleksi, Uluslararası Siyaset ve Güvenlik-Evren Balta Paker.)

Terörizmin doğasında olan bu unsurlar, nitelikler ve özellikler aynı zamanda güvenlik açığının da birer nedenidir. Güvenlik açığı ancak ve ancak etkili politikalar uygulanarak giderilebilir.

Etkili politikalar halk üzerinde bir taraftan konuya olan duyarlılığı artırırken bir taraftan da güvenlik açığını azaltırlar. Etkili politika yapımında en önemli yollardan birisi de rasyonel seçimdir. Bir politikanın etkili olup olmadığı onun rasyonel bir seçim olup olmadığıyla doğrudan alakalıdır. ABD 11 Eylül saldırıları sonrası güvenlik açığını kapatmak maksadıyla 11 Eylül öncesine nazaran ülke güvenliği ile ilgili çıkaracağı yasalarda daha rasyonel seçimler yapmaya gayret göstermiş, "Önleyici Savaş Doktrini" benimsenerek saldırı tehdidinin ortaya çıkmasını engelleme anlayışı benimsenmiştir. Kimi kaynaklarda "Bush Doktrini" olarak da adlandırılan bu anlayış saldırı nereden gelecekse, daha saldırı gelmeden bir diğer ifadeyle saldırı başlamadan ya da rakibe saldırı imkânı vermeden oradaki terör organizasyonunu imha etmeyi meşru saymaktadır. Doktrin bu yönüyle pro-aktif tek taraflı operasyonların da yolunu açmıştır (Kanaat Önderleri ve Kamuoyunun Gözünden Yükselen Güç, Türkiye-ABD İlişkileri ve Ortadoğu-Tayyar Arı).

11 Eylül terör saldırılarının Amerikan güvenlik sistemine gerek yeni birimler ekleme ve bazı birimleri lağvetme, gerekse yeniden yapılandırma ve dikey ve yatay organizasyon yapısında birtakım değişiklerin olması gibi örgütsel bazı etkilerinin olduğu kabul edilebilir bir gerçektir. Ancak bu değişimlerin altında sadece 11 Eylül terör saldırılarının olmadığı gerçeği gözden kaçırılmamalıdır zira sistemi değişime zorlayan dinamikler arasında körfez krizinde yaşanan başarısızlıklar ve deneyimler, Kuzey Irak'a yapılan müdahaledeki sistemsel başarı ve başarısızlıkların rolü ve Afganistan'a yapılan müdahalenin Amerikan güvenlik bürokrasisine yaptığı geri besleme gibi her biri ayrı bir araştırmanın konusu olabilecek çok önemli hususların olduğu da bilinmelidir (Ulusal Savunma-Sait Yılmaz).

11 Eylül'ün ardından yapılan en önemli şeylerden biri de "Homeland Security Department" adında yeni bir birimin kurulup sisteme entegre edilmesidir. Sistemde daha önce farklı bir birime bağlı olarak işlevini yerine getiren ve sistemden kaldırılmasının uygun olmadığı düşünülen bazı birimler bu yeni birime bağlanmıştır.

Bazı birimler de lağvedilerek tamamen sistem dışı bırakılmıştır. 11 Eylül terör saldırıları sonrasında Amerikan güvenlik bürokrasisinde meydana gelen değişikleri, 1947 ulusal güvenlik yasasından itibaren sisteme yapılan müdahalelerin bir uzantısı olarak değerlendirebiliriz. Bu yönüyle Amerikan güvenlik bürokrasisi için değişime açık dinamik bir sistemdir denilebilir. Sistem değişimini ve gelişimini halen sürdürmektedir (11 Eylül 2001 Terör Saldırılarının Amerikan Güvenlik Bürokrasisine Etkileri-Hüsamettin İnaç & Fatih Aktaş).

11 Eylül saldırıları sonrasında istihbarat örgütleri köklü revizyon sürecine girmiş ve ABD'nin belirlediği yeni güvenlik ortamına ayak uydurabilmek için teknolojiyi istihbaratın baş aktörü olarak devreye sokmuşlardır. Bunun sonucunda ise sinyal ve görüntü istihbaratına ek olarak ekonomik istihbarat da uluslararası arenada yerini almıştır. Son elli yıldır sadece teşkilât boyutuyla girişilen yenilik çalışmaları ile istihbarat teşkilâtlarının hiçbir yere varamayacağı anlaşılmış ve istihbaratın oluşum sürecine ilişkin teknolojik değişikliklere gidilmiştir (Büyük Travma/Küresel Terör Türkiye'de-Rasih Yılmaz Karakutu Yayınları).

Tarihin başlangıcından beri var olan istihbarat, öncelikle devlet yönetimine sokulan casuslar aracılığıyla yapılmaktaydı. Daha

sonra ise istihbaratı bir bilim olarak gören zihniyet sayesinde iletişim kanalları dinlenmiş, internet ağları takip ve tahriplere maruz kalmış, casus uydular, insansız hava araçları sayesinde uzak mesafelerden düşman hareketleri takip edilir olmuş. 21. yüzyılda istihbarat bilimi ve sanatını icra etmek, toplumun tüm alanlarına nüfuz edip, bu alanların koruma altına alınabilmesi için gerekli siyasi ve ekonomik kalkanları hazır hale getirmek için çalışmalarda bulunmayı ve gerekli tüm teknolojik alt yapıdan yararlanmayı zaruri hale getirmiştir. Bu yüzden bu yüzyıla modern istihbaratın savaş arenası olarak bakılması gereklidir. Her alanda istihbarat örgütleri desteklenmeli, buradaki kişilerin profesyonelleşmeleri için ne gerekiyorsa yapılmalıdır (Türkiye'deki Terörle Mücadele Bağlamında Modern İstihbarat Tekniklerinin İncelenmesi- Yasin Atalay).

AMERİKAN İSTİHBARATI

ABD istihbaratı denilince tek bir istihbarat servisi değil, 16 istihbarat servisi ile birlikte bu servislerle işbirliği yapan ya da iş ilişkisi olan tüm adreslerin toplamı akla gelir ve bunların hepsine birden "İstihbarat Topluluğu" (İntelligence Community) adı verilir. Amerikan istihbarat toplumunda yer alan servisler uyumlu bir toplumun parçası olmaktan ziyade rakip kabileler gibidir.

ABD devlet istihbarat sistemi içindeki istihbarat teşkilleri; CIA, Savunma Bakanlığı istihbarat teşkilleri ve diğer bakanlıkların istihbarat teşkilleri veya işlevleri olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Bakanlık istihbarat servislerinden sekizi Savunma Bakanlığı, yedisi sivil politika bakanlıkları dâhilindedir. ABD resmi istihbarat toplumunda 200.000'den fazla kişi çalışmaktadır. 11 Eylül 2001 sonrası Amerikan ulusal güvenliğinde temel olarak üç şey değişti. Öncelikle pek çok ulusal güvenlik konusuna özel sözleşmeci şirketler angaje oldu. ABD güç ve faaliyet konsantrasyonu, deniz aşırı yerlerden ABD içine, özellikle Washington bölgesine kaydı. Son olarak süper gizlilik ve çeşitli bölümlerin bağımsız programları yaygın hale geldi. 2001'den sonra istihbarat toplumunda sessiz bir devrim oldu ve pek çok büyük çaplı iş, dış kaynak kullanımı (outsourcing) ile sözleşmeci özel şirketlere verildi (ABD İstihbaratı 1947-2013-Sait Yılmaz).

CIA

CIA 1947'de ABD başkanlarından Truman tarafından kurulmuştur. Başlangıçta bu teşkilâttan Truman'ın beklediği, kendisine dünyada olup bitenlerden bahseden günlük bir bülten sunmasıydı. Yıllar sonra arkadaşına yazdığı bir mektupta "Amacım asla bir casusluk organizasyonu kurmak değildi" demişti.

CIA Amerikan devletinin birimleri için gereken ABD dışı ülkelerle ilgili istihbarat bilgilerini toplayan kurumdur. Merkezi Virginia eyaletindeki Langley'de bulunmaktadır. CIA yasasına göre kurum, organizasyonunu, görevleri, maaşları, personel sayısını saklı tutmak hakkına sahiptir. Soğuk Savaş yıllarında ve sonrasında CIA pek çok gizli operasyonda rol alarak siyasi rejimleri zayıflatmaya ve hükümetleri devirmeye çalışmıştır (Gizli Servisler-John Adam).

Ulusal Güvenlik Konseyi'nin CIA'ya verdiği ilk 'çok gizli' görev (14 Aralık 1947) Sovyetler'in girişimlerine örtülü psikolojik harekât eylemleriyle karşılık verilmesi oldu. Bu kapsamda gizli servis ajanları, İtalya'da 1948 yılı Nisan ayında yapılacak seçimlerde komünistlerin kazanmasını engellemek için alelacele çizmenin yolunu tuttu. Milyonlarca Katolik'in ruhani liderliğini yapan Papa'nın ülkesi, Batı medeniyetlerinin beşiği İtalya tanrısız bir hükümetin insafına terk edilemezdi. Operasyonlara Kongre henüz onay vermemişti, örgüt de tüzüğünde belirlenmiş yetkileri fazlasıyla aşıyordu ama savaşa falan girilmiyordu ne de olsa, Sovyetler'e kendi usulleriyle cevap veriliyordu sadece. Teşkilâtın mali kaynakları yetersizdi. Savaş sonrası döviz piyasalarında meydana gelebilecek çalkantılara bir önlem olarak oluşturulmuş bütçe dışı "döviz istikrar fonu"na dalındı. Siyah torbalara doldurulan paralar, CIA tarafından yapılandırılan siyasi partilerin politikacılarına, Vatikan'ın siyasi kanadı olan Katolik Girişimi'nin papazlarına aktarıldı. Yöntem işe yaradı ve seçimler, Komünist Parti'nin koalisyon ortağı olmasını gerektirmeyecek bir farkla Hristiyan Demokratlar tarafından kazanıldı. Siyasi partilerle CIA arasındaki aşk böyle başladı ve siyah torbalar gelecek yirmi beş yıl boyunca daha nice ülkede seçimleri aynı yöntemle satın aldı. İtalyan seçimleri öncesinde Sovyetler Çekoslovakya'yı işgal edip önde gelen yöneticilerini tutuklamaya başlamıştı. ABD kamuoyu panikledi. Bu ortamda Truman, Marshall Planı'nı fazla zorlanmadan Kongre'den geçirdi. Plan, özgür dünyaya, harbin yarattığı zararları gidermek için beş yıllık bir süreçte 13.7 milyar dolar yardım yapılmasını öngörüyordu. Böylece Sovyetler'in yayılmasına

karşı Amerikan yapısı, siyasi ve ekonomik bakımdan kucaklayıcı bir barikat inşa edilmiş olacaktı. Planın içine sıkıştırılmış basit bir kayıt sayesinde CIA da, siyasi manevralarını sürdürebilmek için büyük bir kaynak elde edecekti (CIA Tarihi-Tim Weiner).

Soğuk Savaş böylece sürerken CIA savaşın sıcağa dönüşmesi halinde kullanabileceği direniş birliklerini adım adım oluşturmaktaydı. Bu çerçevede akla gelebilecek en sıradan isim altında bir de vurucu güç yapılandırıldı: Politika Koordinasyon Dairesi (Office of Policy Coordination/OPC). Güç CIA çatısı altında oluşturulmuştu ama oluşumun şefi, yapılan işlerin hesabını, etkisiz bir kişilik olan CIA başkanı yerine, dışişleri ve savunma bakanlarına veriyordu. Bunlardan biri (dışişleri), vurucu güç biriminden (OPC), 'söylenti yayma, rüşvet verme, antikomünist cepheler oluşturma' gibi görevler bekliyor, diğeriyse (savunma) 'gerilla hareketleri, yeraltı orduları, sabotaj ve suikastlar' gibi işlere bulaşmasını istiyordu. Berlin, Soğuk Savaş meydanlarının en büyüğüydü. Buradaki CIA bürosunun başında bulunan Wisner, bölgedeki Sovyet gücünü sarsmak için yeni bir Alman para biriminin oluşturulması gerektiğini savunuyordu. Rusların bunu reddetmesi kaçınılmazdı, böylece savaş sonrası Berlin'de güç paylaşımı görüşmeleri akamete uğrayacak, oluşacak yeni siyasi durum Rusları geriletecekti. Plan uygulamaya konuldu ve Sovyetler'in cevabı hiç gecikmeden geldi: Berlin'in tecridi! Berlin tecridini aşmak için Amerikalılar hava köprüsü kurmak zorunda kaldı (Gizli Servisler-John Adam).

Moskova'nın nükleer silahlar, jet uçakları, füzeler, biyolojik silahlar konularında kaydettiği ilerlemeler hakkında acilen istihbarata ihtiyaç vardı. Berlin tam bir casuslar savaşına sahne oluyordu. Wisner, karşıdan sürpriz bir saldırıya maruz kalmadan önce tanklarla, toplarla Berlin'e girilmesini savunmaktaydı. Neyse ki edinilen bilgiler ne Sovyetler'in, ne de yeni müttefikleri Doğu Almanların bir sıcak savaş hazırlığı içinde olduğuna işaret ediyordu. Wisner'in önerisi bu nedenle kabul görmedi ama kararlılık ruhu amirlerince takdir edildi. Gizli operasyonların bir komisyon tarafından değil, Pentagon ve dışişlerinin desteğini

arkasına alan tek bir kişinin başkanlığında yürütülmesi gerektiğine ilişkin görüş ağırlık kazanınca bu kişinin Frank Wisner olmasına karar verildi. Wisner'in gizli operasyonlar ihtirası, Amerika'nın dünyadaki konumunu sonsuza kadar değiştirecekti (Dünya Casusluk Tarihi Ansiklopedisi).

Kim Philby

CIA, devşirmelerini kullanarak Ukrayna, Arnavutluk, Doğu Almanya ve sair ülkeler üzerinden Moskova'ya sızmak için sayısız girişimde bulundu. Ajanlar, gözü pek Polonyalı pilotların kullandığı işaretsiz uçaklarla demir perde gerisine indiriliyor ama çoğu Sovyet yetkililerince teker teker yakalanıyordu. Komünistler esirlerine zorla "Her şey yolunda, daha para gönderin, daha silah gönderin" diye mesajlar göndertiyor, gönderilen ganimete el koyduktan sonra da onları öldürüyordu. İşin iç yüzü yıllar sonra ortaya çıktı. CIA teşkilâtındaki gizli operasyonların güvenliğinden sorumlu şef James J. Angleton, tüm bu operasyonları Pentagon'daki oda arkadaşı İngiliz istihbarat görevlisi Kim Philby ile birlikte düzenliyordu. Philby ise Moskova hesabına da çalışan çift taraflı bir casustu ve CIA tarafından görevlendirilmiş paraşütçülerin indirilecekleri noktaların koordinatlarını Sovyetler'e veriyordu. Alkolik Angleton'un yakın dostu Philby'nin yaptıklarından haberi olmadığı gibi, Amerikan hükümeti içinden de bu

kayıpların neden verildiği hakkında fikri olan yoktu. Yıllar sonra CIA, bu mültecilerin Sovyetler aleyhine kullanılmasının gerçekçi bir fikir olmadığını kabul etti ama 1950'ler boyunca, Demirperde arkasına sızmaya çalışan yüzlerce CIA ajanının esir düşüp öldürülmesinin hesabı hiç sorulmadı. Angleton ise terfi ettirilip yirmi yıl daha görevini sürdürdü (CIA Tarihi-Tim Weiner).

Avrupa, CIA'nın en güçlü olduğu yerlerden biriydi ve halen de öyledir. ABD gizli servisleri Avrupa'da çalışmalarını değişik 'örtüler' altında sürdürmüşlerdi. Piyasa inceleme ve araştırmaları ya da işyerlerinin yeniden örgütlenmesi konularında uzmanlaşmış Amerikan ortaklıklarının doldurdukları soru listeleri, Washington'daki CIA merkezine ulaşmaktaydı. Bu listeler, kullanılmaya elverişli mühendislerin, en yeni ve ileri araştırma alanlarında çalışan bilim adamlarının CIA tarafından bilinmesini sağlıyordu. Böylece söz konusu iş ortaklıkları, ABD›nin hizmetinde kullanılmaya hazır duruma gelmiş oluyordu. Avrupa›nın karşı casusluk servisleri, ABD'li meslektaşlarının yöntem ve davranışlarını çok iyi bilmelerine rağmen, CIA'nın pervasızlığı ve dökülen bunca para karşısında güçsüzlüklerini kabul etmek zorunda kalmışlardı. CIA, İspanya'da SSCB'ne yıkıcı ajanlar sokmak amacını güden "Russioum" adlı bir örgütü kontrol ediyordu. Ayrıca, bütün dünyaya dal dal yayılmış bir Katolik örgütü olan Opus Dei'nin gizli ipleri de CIA'nın elindeydi. CIA, bu örgütün üyelerinden bazılarını Fransa'da ticari-casusluk yapmakta kullanıyordu. Bütün bu ajanlar, İspanyol makamlarıyla alay edercesine ortalık yerde dolaşıyorlardı. Bakanlıklarda ve İspanya gizli servislerinin etki alanı içindeki yerlerde her şeyin kısa zamanda olumlu çözüme bağlanması için dağıtılan birkaç dolar yetiyordu. Yunanistan'da ise CIA uzun süre açık açık çalışmıştı. NATO'nun Akdeniz'de kilit niteliğindeki üssü olan bu ülke bir ara ABD gizli ajanlarının, sosyalist Balkan ülkeleriyle bunların daha ötesinde bulunan ülkelerde yürüttükleri gizli görevler için bir hareket noktasıydı. Sayıları sanıldığından az olmasına rağmen, yıllarca CIA tarafından beslenmiş bazı ajanların, orada hükümet başkanı ya da bakan oldukları bile görülmüştü (Dünya Casusluk Tarihi Ansiklopedisi).

Avrupa'da CIA'nın emrinde, dilediğinde kullanabileceği bitmez tükenmez gizli ajan depoları vardı. Bir ülkeden ötekine göç edenleri CIA açıkça ve yakından izliyordu. Ünlü siyaset adamlarını kendisine bağlar, sendika merkeziyle ilişki kurar ve hizmet edeceklerini garantilediği bazı adayların seçim kampanyalarını paraca desteklemekte en küçük bir duraksama göstermezdi. CIA bazen, bir çeşit 'gizli hükümet› durumuna gelmekle bile suçlanmaktadır. Çok ileri bir etkinliği olan CIA, ABD politikalarının en büyük destekçisi olmuştur. Bu duruma geleli beri de çalışmalarını yaygınlaştırmaya bakmakta, en olmayacak entrikalara karışmaktadır: Satın alınan bakanlar, güdümlü duruma getirilmiş siyasiler, örgüt emrine sokulmuş parti başkanları, gerillalar ve kontrgerillalar, muhalefet partilerine, kurtuluş cephelerine sistemli olarak sağlanan destekler, antikomünist bir gelecek kurmak amacına dönük kışkırtmalar... Latin Amerika'da 1961 ile 1963 yılları arasında yapılan sekiz hükümet darbesinin ABD gizli ajanlarınca düzenlendiğini belirtmek, bu durumu gereğince ortaya koymaktadır (CIA Tarihi-Tim Weiner).

CIA'nın yurtdışı geçmişi kısa süreli başarılarla uzun süreli ve kalıcı başarısızlıklarla doludur. Yurtiçinde ise siyasi güç savaşlarının sahnesidir. Teşkilâtın bazı başarıları belki bir miktar kan dökülmesini önlemiş, zenginliklerin korunmasına yaramıştır ama hataları bunları hesapsızca çarçur etmiştir. Bu hatalar, yüzlerce Amerikan askerinin ve gizli ajanının hayatına mal olmuş, 11 Eylül 2001'de üç bin Amerikalının terör saldırısında ölmesine ve sonrasında binlercesinin de Irak'ta, Afganistan'da ve diğer ülkelerde yitip gitmesine yol açmıştır (Dünya Casusluk Tarihi Ansiklopedisi).

CIA Reagan döneminde, kendisine bir üçüncü dünya misyonu yükleyip İran Devrim Muhafızlarına silah satarak Orta Amerika'daki savaşı finanse etmeye kalkıştı. Örgütü yönetenler, yasaları ihlal ettiler ve zaten iyice azalmış olan kurumsal itibarlarını hepten sıfırladılar. Ama en önemlisi esas düşmanın, yani Sovyetler'in zayıflıklarını tespit edemediler. Teknoloji ilerledikçe, karşı tarafta neler olup bittiğini anlamak insanların görevi olmaktan çıkıp ma-

kinalara devredildi. Uydular belki Sovyet silahlarının yerini tespit edebildi ama komünizmin yıkılmakta olduğu, soğuk savaş bitene dek algılanamadı. CIA, Kızıl Ordu'nun Afganistan'ı işgalini önlemek için milyarlarca dolar harcadı ve Sovyetler'e karşı destansı bir başarı kazandı ama İslamcı savaşçılara sağladığı silahların bir gün kendi kafasına doğrultulabileceğini algılayıp tavır alamadı, bu da tarihi bir başarısızlıktı. Soğuk Savaş döneminde CIA'yı bir arada tutan amaç birliği, 1990'larda Clinton yönetimi sırasında çözüldü. Teşkilât, âdeta Pentagon'un alt birimiymiş gibi işlemeye başladı. Görünürdeki savaşların stratejilerini belirlemekle uğraşacağına hiç yaşanmayacak savaşlar için taktikler geliştirmek yolunda enerjisini harcadı, ikinci Pearl Harbor'u önleyecek gücü kalmamıştı. Beyaz Saray'a Irak'ta kitle imha silahları bulunduğuna ilişkin uydurma raporlar düzenleyince, bir gramlık bir istihbarata dayanarak, bir tonluk yalan yanlış bilgiler ürettikleri ortaya çıktı, güvenilirliklerini tamamen yitirdiler. Baba Bush'un, bir zamanlar onurla yönettiği teşkilât, oğul Bush tarafından yurtdışında paramiliter bir polis gücüne, yurtiçinde ise bürokrasiyi felç eden bir oluşuma dönüştürüldü. G.W. Bush 2004 yılında CIA'yı, Irak'taki savaşın gidişatı hakkında sadece "varsayımda" bulunmakla suçladı ve aşağıladı, böylece siyasi anlamda ipini çekmiş oldu (Gizli Servisler-Dr. Hakan Turan).

Clinton

2010'da CIA'nın kara bölgeleri ortaya çıkınca ABD hükümeti bu işe dur demek ve politikalarını değiştirmek zorunda kaldı. Obama yönetimi yeni bir kural getirdi; istihbarat servisleri için temel görevinin tanımını daraltmak zordu. Bütçe Yönetim Ofisi, tek bir kaynağa verilecek parayı azaltarak, sözleşmelerin iki yıl için 40 milyar doları aşmamasını istedi. Savunma Bakanlığı ise teknoloji ve istihbarat sözleşmelerini denetlemek için beş yılda 20.000 kişi kiralanmasını planladı. ODNİ ise sözleşmeci şirketlerin performanslarının proje yöneticileri tarafından not edildiği gizlilik dereceli bir bilgi bankası kurdu. Science Applications International Corporation (SAIC) gibi büyük şirketler bu bilgi bankasından rahatsız oldu çünkü Washington Post Gazetesi araştırmacıları sözleşmecilerin işleri ve yerleri hakkında bilgi toplamaya başlanmışlardı. SAIC hükümet için pek çok gizli iş yapıyor ve en azından bir istihbarat servisi genellikle onun tesislerini kullanıyordu. ABD'de bu kadar çok istihbarat servisi ve bir o kadar da bu servislerle işbirliği yapan sözleşmeci şirketin bu işlere angaje olması, işlerin büyük ölçüde duplikasyonuna neden oldu. ABD istihbarat toplumundaki pek çok servis fazladan ve gereksiz yere aynı işi yapmaktadır. Örneğin CIA ve NSA'nın yaptığı istihbarat analizleri birbirine benzerdir. Pasifik Komutanlığı ile Güney Komutanlığı'nın narkotik görevleri de duplikasyondur. Bu da istihbarat servislerinin birleştirilerek daha yönetilebilir hale getirilmesi önerilerini ortaya çıkarmaktadır (Özelleşen Amerikan İstihbaratı-Doç. Dr. Sait Yılmaz).

ABD istihbarat reformları örtülü operasyonlar için terörle savaşa dayalı yeni bir dönem başlattı. Uluslararası ortamın tolerans göstermediği CIA'nın gizli savaşçıları, artık üçüncü tarafları kullanmakta zorlanmakta ve askerlerin yardımına ihtiyaç duymaktadır. CIA, paramiliter operasyon kabiliyetlerini Afganistan harekâtında görülen başarısızlık üzerine orduya transfer etti. CIA, paramiliter operasyon ağırlık merkezi olmayı kaybederken, Florida'da bulunan ABD Özel Kuvvetler Komutanlığı mevcudunun 50.000'e çıktı. CIA'nın rolü gidilen yerlerde işbirlikçi bulmaya kaydı. Nisan 2012'de Pentagon, yeni bir casusluk teşkilâtı

olan Savunma Gizli Servisi'ni (DCS) kurmakta olduğunu açıkladı. Bu teşkilâtın görevi açık savaş alanları ötesinde askeri istihbaratı küreselleştirmekti. Her ne kadar birbirilerine rakip olacakları bilinse de CIA ile yakın çalışılacaktı. Bugün Özel Kuvvetler Komutanlığı, yerleşim bölgesi haritalarından savaş alanında istihbarat toplamaya kadar pek çok gizli konuda sözleşmeciler gizli bir ağ oluşturmuştur (İstihbarat Kurumlarının Dış Politika Karar Alma Sürecine Etkisi: ABD İstihbarat Topluluğu Örneği-Taylan Doğan).

Bin Ladin Operasyonu

Taliban'ın etkisiz hele getirilmesi önemli olmakla birlikte, Taliban ortamında hayatiyet bulan El Kaide'nin etkisizleştirilmesinin ve 10 yıldır yakalanamayan onun lideri Usame Bin Ladin'in de ele geçirilmesinin, ABD'nin hem kendi halkı, hem de dünya kamuoyu nezdindeki itibarı açısından ayrı bir önemi bulunmaktadır. Bu nedenle ABD, yıllardır Bin Ladin'in yakalanması için çaba sarf etmiştir. CIA tarafından da yakından takip edilen Bin Ladin'in, Pakistan'ın Abodabad şehrinde olduğu tespit edilmiş ve CIA'nın bir grup istihbaratçıyı, Bin Ladin'in saklandığı yeri izleyebilmek için Abodabad'da bir eve yerleştirdiği belirtilmiştir.

Hatta Bin Ladin'in 5 yıl önce buraya yerleştiğinin öğrenildiği de söylenmiştir. Bu şehrin Pakistan Silahlı Kuvvetleri'nin önemli birliklerinin bulunduğu bir yer olduğu da ortaya çıkmıştır. Basına bilgi veren yetkililer, Bin Ladin'in bulunduğu evin aylarca gözlediğini ve operasyonun, CIA'nın tarihinde en hassas insan vasıtasıyla yaptığı istihbarat toplama görevlerinden biri olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca 2010 Ağustos ayından itibaren Pakistanlı yerel haber alma kaynaklarının da kullanıldığını, Bin Ladin'in bulunduğu evde oturanların günlük faaliyetleri ve alışkanlıklarına ilişkin ayrıntılı bilgi toplandığını da belirtmişlerdir. Uydu görüntülerinden, içeridekilerin konuşmalarını dinleme çabalarına kadar istihbarat faaliyeti sürdürüldüğünü de açıklamışlardır. Bin Ladin'in yerinin, kendisinin çok güvendiği bir kurye vasıtasıyla tespit edildiği, eve tek girişin güvenlikli iki kapıdan yapılabildiği, yerinin belli olmaması için evde telefon ve internet bağlantısının olmadığı, çöpün toplanmadığı, yakıldığı belirtilmiştir (El Kaide Lideri Bin Ladin Operasyonu ve Sonuçları-Armağan Kuloğlu).

ABD yetkililerince yapılan değerlendirmeler sonucunda, Bin Ladin'in kesin olarak tespit edilen yerde bulunduğu ve operasyon için yeterli bilgilerin elde edildiğine kanaat getirilmesini müteakip ABD Bakanı Obama'nın, 29 Nisan 2011'de etrafı 5.5 metre yüksekliğinde tel örgülü duvarlarla çevrili ve terasında da yüksek duvarların görüldüğü eve operasyon düzenlenmesi ve Bin Ladin'i yakalanması talimatı verdiği belirlenmiştir. Ancak ABD

ulusal güvenlik yetkilisi, özel time verilen görevin yakalama olmadığını, öldürme emri olduğunu söylemiştir. Hatta bunun bir öldürme operasyonu olduğu, Bin Ladin'i sağ ele geçirmek gibi bir amaçlarının olamadığı da açıklamıştır. Ancak Beyaz Saray sözcüsü, "Sağ ele geçirilebilseydi geçirilirdi" şeklinde bir ifadede de bulunmuştur. Operasyonda Bin Ladin'in öldürülmesi, çeşitli çevrelerce ortaya konan spekülasyonlara yol açmıştır. Özellikle çatışma olup olmadığı, Bin Ladin'in direnç gösterip göstermediği, sağ yakalanabilme olasılığı, sağ yakalanarak hukuki sürecin başlatılarak mahkeme edilmesi gerektiği gibi hususlar, BM'den AB üyelerine, insan hakları izleme örgütünden çeşitli hukukçulara ve basın kuruluşlarına kadar sorgulanmıştır. Ancak ABD'li yetkililer de El Kaide liderinin üzerinde bomba bulundurma ihtimali nedeniyle böyle davranıldığını açıklamış, ABD adalet bakanı da operasyonun ve Bin Ladin'in operasyonda öldürülmesinin, tamamen yasal ve ulusal bir nefsi müdafaa olduğunu söylemiştir (Amerikan İstihbarat Topluluğu-Jeffrey Richelson).

Bağdadi Operasyonu

DEAŞ'ın elebaşı Ebubekir el-Bağdadi, ABD'nin 27 Ekim 2019'da Amerika Birleşik Devletleri Silahlı Kuvvetleri'nin "Kayla Mueller Operasyonu" adını verip düzenlemiş olduğu saldırı sırasında içinde bulunduğu tünelde yakalanacağını anlayınca üzerindeki

bomba yüklü yeleği patlatarak kendini ve kendisiyle birlikte tünelden kaçmaya çalışan aile üyelerini öldürdü. Bağdadi'nin cesedi parçalara ayrıldığı ve tanınamayacak duruma geldiği için DNA testi sonucunda ölümünden emin olunmuştur. 26 Ekim'in akşam saatlerinde İdlib'de ABD'ye ait helikopterlerin Barişa köyünde operasyon icra etmesi ve Trump'ın "Az önce çok büyük bir şey oldu" tweeti ile birleşince Bağdadi'nin öldürüldüğü iddiaları başta Amerikan basını olmak üzere dünya kamuoyuna yansıdı. Devam eden süreçte Beyaz Saray yerel saat ile 9'da operasyona ilişkin Başkan Trump'ın basın açıklaması yapacağını duyurdu. Trump yaptığı açıklamada Bağdadi'nin öldürüldüğünü doğruladı ve operasyona ilişkin ayrıntılı bilgiler verdi. 8 helikopterin katıldığını aktardığı operasyonu canlı takip ettiğini belirten Trump, Bağdadi'nin üç çocuğu ile birlikte kendisini patlayıcı yelekle patlattığını, DNA örnekleri alınarak eşleştirme yapıldığını ve böylelikle yüzde 100 öldüğünü ifade etti. Operasyon dönüşünde askerlerinin dost canlısı bir ülkeye iniş yaptığını belirten ancak ülkeyi açıklamayan Trump Türkiye, Rusya, Irak ve Suriye'ye tekraren teşekkür etti. Milli Savunma Bakanlığı, Türkiye'nin bilgilendirildiğini Trump'tan önce açıklarken Başkan Trump, Türk hava sahasının da kullanıldığı belirterek şu ifadeleri kullandı: "Türkiye ile bunu konuştuk. Nereye gittiğimizi biliyorlardı. (Onlara ait) Hava sahasında da uçtuk. Onlar (Türkiye) harikaydı." (5 Soru: Öldürülen DEAŞ Lideri Ebubekir Bağdadi-Can Acun & Kutluhan Görücü).

Federal Soruşturma Bürosu (FBI)

1934'e kadar Soruşturma Bürosu olarak adlandırılan FBI, 1908 yılında ABD Başkanı Theodor Roosevelt tarafından kurulmuştur. Kuruluşu 26 Temmuz 1908'de Adalet Bakanı Charles J. Bonaparte'nin ismi olmayan özel ajanlar birimini Adalet Bakanlığı'nın soruşturma birimi olarak görevlendirmesine dayanmaktadır. FBI zaman içinde gelişen bu küçük gruptan doğmuştur. FBI'ın kuruluşuna ve teknolojik olarak başta olmak üzere geliştirilmesine ilk başkanı olan ve 48 yıl FBI başkanlığı yapan J. Edgar Hoover'in büyük katkısı olduğu bilinmektedir

(FBI Personel Politikaları ve Türk Polis Teşkilâtına Öneriler-Sinan Ülkemen).

Kuruluşunun ilk yıllarında FBI skandallar ile çalkalanmış, özellikle 1920'lerde örgütün skandalları doruk seviyeye ulaşmıştır. 1924'te J. Edgar Hoover, FBI başkanı olarak örgütü yeniden yapılandırmak üzere atanmıştır. 1935 yılında, bugün FBI Milli Akademisi olarak adlandırılan eğitim kurumunu kurmuş ve çok kaliteli FBI ajanlarının yetişmesini sağlamıştır. Ancak Hoover, daha sonra vatandaşların anayasal haklarını ihlal etmeye başlamıştır. Başkan Roosevelt'in 1935 yılında isteği üzerine politik gruplar üzerinde istihbarat faaliyetlerine başlanılmıştır. Hatta bu istek daha da ileri götürülerek, FBI ajanları tarafından istihbari amaçlı fakat illegal olarak meskenlere girme ve FBI'ı eleştirenleri taciz etmeye kadar gitmiştir. Hoover politikacılar üzerinde de istihbari faaliyetlerde bulunarak, kendisini kongrenin ve başkanın kontrolünden korumuştur. Hoover, eleştirilmekten uzak ABD'nin en güçlü kişisi haline gelmiştir. Hoover'in elindeki gücü kötü kullanımı 1972 yılına kadar devam etmiş, ancak elindeki gücü kötü kullanımı ona yaklaşık yarım asır FBI başkanlığı yapma imkânı vermiştir (Amerikan Polisi-Samuel Walker).

J. Edgar Hoover

FBI, ABD Adalet Bakanlığı'nın soruşturma yapan kolluk birimidir. Tam olarak ülke çapında görev yapan bir tip polis gücü gibi gözükmesine karşın, kanun uygulayıcı sorumluluğu ve görevi verilmiş 32 federal kanun uygulayıcı güvenlik biriminden biridir. FBI'ın görev alanına giren suçlar şunlardır: Sivil hakları ihlal suçları, anti-terörizm, yabancı ülkelere karşı-istihbarat, bilgisayar ve yüksek teknoloji suçları, kamu kurumlarında rüşvet ve görevi kötüye kullanma suçları, beyaz yaka suçları, organize suçlar ve organize uyuşturucu ticareti, şiddet suçları ve büyük suçlular ile mali suçlar (FBI Resmi İş Başvuru Sitesi). Hoover döneminde, illegal telefon dinlemeler, politik inançları nedeni ile suçlanarak istihbari faaliyetlere ve takibe maruz bırakılma ve hedef grupların ofislerine illegal girme şeklinde, kişilerin anayasal haklarını ihlale dönük FBI misyonundan Hoover döneminden sonra vazgeçilmiştir. Hoover'ın FBI başkanlığı döneminde organize suçların, beyaz yaka suçlarının ve federal sivil hak ihlallerinin soruşturulmasına pek önem verilmemiştir. Bu dönemde FBI gerçek misyonundan sapmıştır. Hoover döneminden sonra gerçek misyona dönülerek, beyaz yaka suçları, organize suçlar ve politik yolsuzluklar odaklı bir FBI görevi yapılmaya başlanmıştır (FBI Personel Politikaları ve Türk Polis Teşkilâtına Öneriler-Sinan Ülkemen).

Ulusal Güvenlik Ajansı (National Security Agency-NSA)

Ulusal Güvenlik Ajansı (NSA) hakkında çok az şey bilinmektedir. NSA, 20 Mayıs 1949'da Savunma Bakanlığı bünyesinde Müşterek Kurmay Başkanları kumandası altında kurulmuş olan Silahlı Kuvvetler Güvenlik Ajansı'nın (Armed Forces Security Agency: AFSA)

devamı niteliğindedir. Teorik olarak AFSA'nın görevi, askeri sınıf sinyal istihbaratı birimlerinin haberleşme istihbaratı ve elektronik istihbarat faaliyetlerini organize etmektir. AFSA, uygulamada işlevleri hizmet birimleri tarafından yerine getirilmeyen faaliyetler kapsamında tanımlanmış olduğundan çok az güce sahipti. 24 Ekim 1952 tarihinde Başkan Harry S. Truman'ın Dışişleri ve Savunma Bakanlıklarına göndermiş olduğu "Haberleşme İstihbarat Faaliyetleri" başlıklı sekiz sayfalık bir başkanlık emri vasıtasıyla AFSA lağvedilmiş, personeli aynı gün tarihli 9 nolu Ulusal Güvenlik Konseyi İstihbarat Direktifi ile kurulan Ulusal Güvenlik Ajansı'na aktarılmıştır (Amerikan İstihbarat Topluluğu-Jeffrey Richelson).

NSA'nın kökeni aslında 10 Aralık 1951 yılında Walter Bedell Smith tarafından Ulusal Güvenlik Konseyi Yönetici Sekreteri James B. Lay'e gönderilen ve haberleşme istihbaratı üzerinde kontrol ve koordinasyonun etkisiz hale geldiğini bildiren ve haberleşme istihbaratıyla ilgili tavsiye niteliğindeki bir yazılı görüşe dayanmaktadır. Bu görüş, 13 Aralık 1951'de onaylanmış ve çalışma 28 Aralık 1951'de yetkilendirilmiştir. Çalışma sonucunda "Brownel Komitesi Raporu" olarak bilinen bir rapor hazırlanarak ABD haberleşme istihbaratının dünden bugüne geçirdiği aşamalar izah edilmeye çalışılmıştır. Raporun temel bulgusu, ulusal düzeyde koordinasyon ve yönlendirmeye ihtiyaç duyulduğudur. Güvenlik ajansının adındaki değişiklikten de anlaşılacağı üzere NSA'nın rolü silahlı kuvvetlerin ötesine geçecek şekilde genişletilerek, "Savunma Bakanlığı içerisinde yer alan fakat Savunma Bakanlığı'nın bir parçası olmayan" bir birim olarak değerlendirilmiştir (İstihbarat Kurumlarının Dış Politika Karar Alma Sürecine Etkisi: ABD İstihbarat Topluluğu Örneği-Taylan Doğan).

NSA'nın görevi "Merkezi İstihbarat Kurulu direktörü tarafından belirlenen amaç, öncelik ve gereklilikler doğrultusunda" sinyal istihbaratı (SİGİNT) üretmek şeklinde tanımlanmıştır. Bu direktif aynı zamanda NSA direktörüne "SİGİNT operasyonlarında kullanılan tüm operasyon unsurlarına gerekli talimat ve

görevleri verme" yetkisini vermektedir (Amerikan İstihbarat Topluluğu-Jeffrey Richelson).

Uzun bir zaman boyunca Amerikalılar ve dünyanın diğer istihbarat servisleri NSA'nın tam olarak ne ile uğraştığı hakkında ayrıntılı bilgi elde edememişlerdir. 1960'lı yıllarda NSA şifre çözücüleri William Martin ve Bernon Mitchell, üç yıl sonra da araştırma analisti Victor Hamilton, Sovyet Rusya adına çalıştıklarını belirtmişler ve NSA'nın faaliyetleri hakkında bilgi vermişlerdir. Buna göre NSA, dünya üzerinde kırktan fazla ülkenin -bunların içinde sadece Varşova Paktı ülkeleri değil, Fransa gibi müttefik ülkeler de bulunmaktaydı- haberleşmelerini görüntülemiştir, birçok ülkenin diplomatik kod ve şifrelerini çözmüştür ve New York'taki merkezden bazı ülkelerin Amerika'daki diplomatik temsilcilikleri ile yaptığı görüşmeleri ele geçirmiştir. Soğuk Savaş sonrası kısmi bir açıklık politikası benimsemiş ve 1990'lı yılların ortalarında "Kriptoloji Tarihi Merkezi" ve "Ulusal Kriptoloji Müzesi"ni açmıştır (Tarihi Derinlik İçinde Soğuk Savaş Sonrası Dünyada Yeni İstihbarat Kavramı-Hasan Ercan).

RUS İSTİHBARATI

İki kutuplu dünya olarak da anılan Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle, SSCB'nin vârisi olarak görülen Rusya'nın en önemli amacının yakın çevre olarak nitelendirdiği eski Sovyetler Birliği topraklarında nüfuzunu sürdürmek ve oluşmakta olan çok kutuplu düzen içerisinde küresel bir güç olarak yerini almak olduğunu söyleyebiliriz. Başta enerji olmak üzere ekonomi, askeri güç ve güvenlik, kültürel ve siyasi baskı Rusya'nın bu amaca ulaşmada elindeki en önemli silahlardandır. Rusya, özellikle Vladimir Putin ile birlikte, bu amacına daha kararlı adımlarla ilerlemek istemektedir. Eski bir KGB çalışanı olan Putin'in bu amaca askeri güç ve güvenlik başta olmak üzere bütün alanlarda istihbarat servislerini etkin bir şekilde kullanmaya önem verdiği görülmektedir. Rusların tarihine bakıldığında, istihbarat servisleri yalnızca Putin döneminde değil Çarlık Rusya'sından bu yana büyük bir öneme sahip olduğu görülecektir (Rus İstihbaratı: KGB-FSB-Mustafa Ateş).

Rusya'da istihbarat ve istihbarat servisleri köklü bir geçmişe ve geleneğe sahiptir. Her ne kadar, Rusların geçmişinde sahip oldukları istihbarat servislerini incelediğimizde karşımıza birçok istihbarat servisi çıksa da bu servisler genel itibarıyla aynı kaynaktan gelmekte ve her biri bir öncekinin kurumsal hafızasını devam ettirir niteliktedir. Okhrana (1881), Çeka (1917), GRU (1922), OGRU (1924), NKVD (1934), NKGB (1941), MGB (1946),

MVD (1953), KGB (1954), MSB (1991), AFB (1991), MB (1992), FSK (1993) ve FSB (1995) bu istihbarat servisleri arasındadır. Bu servislerin genel olarak hangi fonksiyonları yerine getirdiğine baktığımızda ise karşımıza sosyal kontrol ve iç tehditler, düşman devletlerin faaliyetlerine karşı (dış tehditler), teknoloji istihbaratı ve suç örgütlerine karşı yürütülen istihbarat çıkmaktadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi, bu istihbarat servislerinin atası sayılabilecek Okhrana 1880'li yılların başında çarın ve ailesinin korunması ve politik suçların soruşturulmasıyla görevliydi. İngiliz casusluk tarihçisi Richard Deacon'un 1970'li yıllarda ifade ettiği şekliyle, "Okhrana, aslında 19. yüzyılın sonlarında tasarlanmış casusluğun en geniş formu olan ve hâlâ günümüz Sovyet casusluk ve karşı-casusluğunun temelini oluşturan, kapsamlı ve koordine casusluk ve karşı-casusluk örgütüdür." (Okhrana-Ben B. Fischer.)

Okhrana

Okhrana'nın asıl gelişmesi, başına yeni bir jandarma kuşağının getirildiği 1900 yılından itibaren olmuştur. Jandarmanın eski subayları, özellikle yüksek rütbeli olanları "polis işlerinde" kullanılmayı askerlik onuruna karşı bir hakaret sayıyorlardı.

Yeni kuşak bu tür endişelerin üstüne sünger çekmiş, gizli polis rejim muhalifi hareketler içinde ihanet, provokasyon ve hafiyeliği (haber almayı) bilimsel bir biçimde örgütlemeye girişmişti. Bu teşkilâtın eleman seçimi, eğitimi ve mesleki yetiştirilmesine, özel bir dikkat gösteriliyordu. Rus Gizli İstihbarat Teşkilâtı Okhrana, çok iyi haber alan elemanlar yetiştirmek için her partinin programının, metotlarının hatta önde gelen militanlarının ayrıntılı biyografilerinin enine boyuna incelendiği dersler düzenliyordu. Bu arada siyasi polisin rejim karşıtı olaylar karşısında ihtiyaç duyduğu en ince önleyici provokasyonlarını gerçekleştirebilecek biçimde yetiştirilen söz konusu Okhrana'nın Batı Avrupa'nın diğer bilinen jandarma kavramı ile uzaktan yakından ilgisi ve benzerliği yoktur (Rusya Gizli İstihbarat Servisleri-Mehmet Atay).

Okhrana'dan başlayarak istihbarat servisleri yalnızca ülke sınırları içerisinde değil hemen tüm dünyada faaliyet göstermişlerdir. Yurtdışındaki faaliyetlerinde o ülke vatandaşlarından ajan olarak sıkça faydalanılmıştır. Örneğin, Okhrana 1883 yılında Paris'e büro açmış, Fransız ajanlarından ve Fransız İstihbarat Servisi Surete Generale'den de faydalanmıştır. Sovyetler Birliği döneminde de bu yönteme sıkça başvurulmuştur. Özellikle Sovyet Cumhuriyetlerindeki istihbarat servislerinden çok etkin bir şekilde faydalanılmıştır. Karşı kutuptaki ülkelerde ise Komünist Parti üyelerinden ve sol ideolojiyi benimsemiş insanlardan istifade edilmiş ve bu insanlar çoğu zaman ajan olarak kullanılmışlardır. İngiltere'de ise özellikle Cambridge olmak üzere birçok üniversitede ajan yetiştirilmiştir. 1930'larda yetiştirilen ajanlar II. Dünya Savaşı sırasınca Sovyetler Birliği'ne önemli hizmetlerde bulunmuşlardır. Kim Phillby, Guy Burgess, Anthony Blunt, Donald Maclean Cambridge beşlisi olarak bilinen ajanların dördü ve dönemin en bilinen Sovyet ajanlarındandır. Bu kişiler Birleşik Krallık bürokrasisinde Washington büyükelçiliğinde, İngiliz istihbarat servisleri Mİ5 ve Mİ6'da ve Kraliçe Elizabeth'in özel sanat danışmanlığı dâhil olmak üzere birçok önemli görevler üstlendiler. Bu görevleri sayesinde Sovyetler Birliği'ne önemli siyasi ve stratejik bilgiler sağladılar (Rus İstihbaratı: KGB-FSB-Mustafa Ateş).

Felix Dzerzhinsky

16. yüzyılda Çar Korkunç İvan zamanında kurulan ve Rus asilzadeleriyle mücadeleye girişen Rus Polis Teşkilâtı, Çar I. Nikola zamanında Rus uyruklularının hareketlerini kontrolle görevli, görünürde bir jandarma teşkilâtı, aslında ise Çarın ve rejimin devamını sağlamak için çalışan bir iç istihbarat servisi idi. Bu Rus Gizli Polis Servisi'nin 3. Şubesi Hitler Almanya'sındaki Gestapo kadar meşhurdu. Gestapo gibi vatandaşları tevkif etme ve sorgusuz hapse atma yetkisine sahipti. 1881'lerde bu teşkilât kazandığı kötü şöhreti unutturmak için Okhrana adını aldı. Fena isim yapan teşekküllerin bu kötü şöhretlerini unutturmak için isim değiştirdikleri tarihte çok görülmüştür. Okhrana da Bolşevik Devrimi'nin ilk yıllarında lağvedilmiş ve Polonyalı Dzerzhinsky'nin telkini üzerine 20 Aralık 1917'de kurulan Çeka 1918 tarihli kanunla resmen faaliyete geçmiştir. Fakat 1917 Devrimi'ni sıcak tasfiye döneminde Çeka da çok kötü bir ün ve iz bıraktığından 1922'de GPU, 1924'te OGPU adını almıştır. 10 Temmuz 1934 tarihinde OGPU'nun yerini NKVD almıştır. 3 Şubat 1941'de çıkarılan bir kanunla da NKVD'ye ilâveten NKGB kurulmuş, 1946'da NKVD ve NKGB servisleri Bakanlık halinde yeniden örgütlenmiş, isimleri de NKVD'den MVD'ye ve NKGB'den MGB'ye dönüşmüştür. Mart 1946'da MGB Bakanlığı KGB adını almıştır (Rusya Gizli İstihbarat Servisleri-Mehmet Atay).

Rus istihbarat kurumlarının ismi değişse de istihbaratçılar 'Çekistler' olarak anılmaya devam edecekti. Rejimin korunması bu kadar önemli olunca halka uygulanan baskının boyutları da o denli büyümekteydi. Rejim karşıtı olarak tespit edilenler için idam veya Sibirya'ya sürgün edilmek olası cezalardandı. Doğu Sibirya'da yer alan Kolyma çalışma kamplarında 1938 ve 1953 yılları arasında 3 milyon tutsağın hayatını kaybettiği tahmin edilmektedir. SSCB döneminde Çeka'dan başlayarak tüm istihbarat servisleri toplumsal kontrolü sağlamak adına bazı zamanlar beş yüz binlere varan istihbarat elemanı kullanmış ve Ekim Devrimi'nden sonra başta Menşevikler olmak üzere muhalif kesimlerin susturulması hedeflenmiştir. Kilise, diğer dinler ve dini kurumlar da istihbarat örgütlerinin böylesi bir muamelesine maruz kalmışlar ve baskı altına alınmaya çalışılmışlardır. Hatta Stalin ve NKVD döneminde gerçekleşen ve 'Büyük Temizlik' ya da 'Büyük Terör' olarak bilinen olaylarda yalnızca muhalifler değil, Komünist Parti, hükümet ve hatta NKVD üyeleri tutuklanmıştır (Gulag-Sanne Deckwitz).

Bu durumun oluşmasında, Stalin'in Lenin de olduğu gibi ve ondan çok daha fazla bir şekilde, paranoyaya varan bir boyutta, Batı devletlerince hazırlanan devrim karşıtı komploların bulunduğu düşüncesi etkili olmuştur. Bu sebeple Stalin döneminde yanılmaz ve hata yapmaz lider kültünü, liderin etkili olduğu parti devletini ve gözlem ve casuslukla görevli istihbarat örgütünü görüyoruz. Bununla birlikte genel olarak Rusya'da ve dünyada istihbarat servislerinin görevlerine baktığımızda ise karşımıza örtülü operasyonlar, askeri güvenlik, liderin korunması, gözetleme, teknik ve karşı istihbarat ve sınır güvenliği çıkar. Bu faaliyetler Rusların istihbarat geçmişinde de karşımıza sıklıkla çıkmaktadır. İstihbaratın önemini göstermesi açısından ise Barbarossa Harekâtı'na bakmak ve onu incelemek yerinde olacaktır. Stalin'in istihbarat kaynaklarınca getirilen bilgileri dikkate almayıp, Almanya ile yapılan saldırmazlık paktına itimat etmesiyle Sovyetler Birliği kendisini beklemediği bir saldırının içerisinde bulmuştur. Böylece Almanya, II. Dünya Savaşı'nın Doğu Cephesi'ni açmış,

bu da 20. yüzyıldaki en büyük istihbarat hatalarından birisi olarak tarihe geçmiştir (Rus İstihbaratı: KGB-FSB-Mustafa Ateş).

KGB ve FSB

İstihbarat servisleri, Ruslar için özellikle Sovyetler Birliği'nin kuruluşundan itibaren çok önemli bir konuma sahip olmuştur. KGB ise bu istihbarat servisleri arasında en fazla ön plana çıkanıdır. 1954 yılında kurulan KGB'nin amblemi ilk Sovyet istihbarat servisi Çeka'nın, devrimin korunmasını simgeleyen kalkan ve düşmanları cezalandıran kılıçtan oluşan ambleminden uyarlanmıştır. Bu durum da KGB'nin, SSCB'nin ilk istihbarat servisi Çeka'nın devamı niteliğinde bir örgüt olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla ülkedeki muhalefetin susturulması ve sosyal kontrolün sağlanmasının, Çeka'da olduğu gibi KGB'nin başlıca görevlerinden birisi olduğunu söyleyebiliriz. Devrim karşıtlarının tasfiyesi görevini de yapan örgüt, güvenlik, istihbarat ve karşı istihbarat faaliyetlerinde bulunuyordu. Kurumun merkezi ise Moskova'da yer alan Lubyanka binasıydı. Hangi alanlarda faaliyet gösterdiğini anlayabilmek adına KGB'nin, 1991 yılında gerçekleştirilen darbe girişiminden önceki yapılanmasına bakıldığında dört ana ve bazı yan müdürlüklerden oluştuğu görülmektedir. Bunlardan birinci (istihbarat), ikinci (iç güvenlik ve karşı istihbarat), sekizinci (iletişim ve kriptografi) ve numaralandırılmamış olan (sınır güvenliği) ana müdürlükler ve üçüncü (askeri karşı istihbarat), dördüncü (ulaşım), beşinci (ideolojik karşı istihbarat ve muhalifler), altıncı (ekonomik karşı istihbarat), yedinci (gözetleme), dokuzuncu (devlet güvenliği), on beşinci (devlet kurumlarının güvenliği), on altıncı (iletişimin ele geçirilmesi ve

sinyal istihbaratı) müdürlük ve numaralandırılmamış olan askeri yapılanma müdürlüğü yan müdürlüklerdir. Çok sayıda çalışanı ve ajanı bünyesinde bulunduran KGB'nin tam olarak kaç kişiden oluştuğu bilinmiyor. Ancak Yevgenia Albats'ın belirttiği şekliyle 1991 yılında gerçekleşen darbe girişimi öncesi KGB'nin 400.000 ile 700.000 arasında çalışanı bulunmaktaydı (Devlet İçindeki Devlet-Yevgenia Albats).

KGB de selefleri gibi sosyal kontrolün sağlanması için etkin bir şekilde kullanıldığı gibi ülke dışındaki operasyonlarda da sınır güvenliğiyle birlikte görev almaktaydı. Örneğin, 1979 yılında Afganistan'da Başkan Hafızullah Amin'in sarayının ele geçirilmesinde Grup B ve 1991 yılında Litvanya'daki milliyetçi ayaklanmanın kanlı bir şekilde bastırılmasında Alfa Grubu olarak da bilinen Grup A-7 kullanılmıştır. Aslına bakılırsa ülke dışında gerçekleştirilen operasyonların temelinde, özellikle üçüncü dünya ülkelerinde, komünizmin desteklenmesi yatmaktadır. En önemli hedef bu ülkelerde bu ideolojiyi benimsemiş partilerin yönetime geçmesiydi.

Hafızullah Amin

Yabancı ülkelerde kullanılan ajanlar ise komünizme sempati duyan kişilerin eğitilmesiyle sağlanmaktaydı. Ayrıca Chebrikov, Sovyetler Birliğine ideolojik olarak yakın olan ülkelerin istihbarat servislerinin KGB tarafından uydu servisler olarak kullanıldığını ve gerçekleştirilen operasyonlarda KGB ve uydu istihbarat servisleri arasında bir bağ bulunduğunu belirtmektedir. Amy W. Knight ise KGB'nin ülke dışındaki faaliyetlerini iki kategoriye ayırmaktadır. Bunlardan ilki istihbarat toplamayı, casusluğu ve saldırgan karşı istihbarat faaliyetlerini içermekteyken ikincisi ise propaganda, sabotaj ve yanlış bilgilendirme faaliyetlerini içermektedir (Rus İstihbaratı: KGB-FSB-Mustafa Ateş).

Soğuk Savaş dönemi boyunca CIA'nın en büyük tehdit algılarından birisi olan KGB'nin CIA'nın içine sızma faaliyetleri ihmal edilmemekle birlikte hile ve yanlış bilgilendirme faaliyetlerine, 1954 ve 1974 yılları arasında CIA karşı istihbarat bürosunun başında bulunan James Angleton tarafından da dikkat çekilmekteydi. Bu durum da en başta belirtildiği şekliyle iç ve dış tehditler olmak üzere istihbarat servislerinin üzerine eğildiği iki noktadan ikincisini göstermektedir. Soğuk Savaş süresince Doğu ve Batı Bloklarında bulunan istihbarat servisleri ama özellikle KGB ve CIA birbirlerini en tehlikeli dış tehdit olarak algılamışlardır. Soğuk savaşın üzerinden yıllar geçtikçe de birbiri içine sızmış birçok ajandan bahsedilmeye ve bu ajanlar hakkında kitaplar yazılmaya başlanmıştır. Kimi ideolojik sebeplerle kimi kişisel çıkarlar dolayısıyla karşı taraf için ajanlık yapan kişilerden birisi de Pyotor Popov'dur. Rus askeri istihbarat (GRU) elemanı olan Popov CIA için hizmet etmeye gönüllü olarak başlamıştır. Onun karşı taraf için ajanlık yapmasının altında ise ideolojik sebeplerden çok Stalin ve o dönemdeki komünist sistemin Popov'un ailesi üzerinde yaptığı kötü etki ve sonucunda gelen zor bir çocukluk ve gençlik dönemi vardır. O zaman için KGB'ye karşı yürütülen operasyonlardan sorumlu CIA yöneticisi olan Tennent H. Bagley günümüzde her ne kadar çifte ajan olabileceği düşünülse de, KGB'nin karşı istihbarattan sorumlu ikinci müdürlüğünde üst düzey yönetici olan Yuri Nosenko'nun ise para sıkıntısı

çektiği için 1962 yılında bir konferans dolayısıyla bulunduğu Cenevre'de CIA ile irtibat kurduğunu ve onlar için hizmet etmeye başladığını belirtmektedir (Casus Savaşları-Tennent H. Bagley).

Mihail Gorbaçov döneminde yaşanan 'glasnost' (açıklık ve şeffaflık) ve 'perestroyka' (yeniden yapılanma) ile birlikte ülkenin birçok anlamda kötüye doğru gitmesi KGB'nin de bu koşullardan etkilenmesine sebep olmuştur. Halk tarafından KGB'ye karşı artan şeffaflık talepleri Waller'ın belirttiği şekliyle Çekistleri tarihte ilk kez lidersiz ve hazırlıksız bir şekilde savunma konumuna düşürmüştü. Geçmişinde insan hakları ihlalleri yaptığına dair iddialar sürekli olarak artan KGB isim değişikliğine uğrayacak olsa da güvenlik örgütlerindeki bürokratik ve merkeziyetçi yapıda çok fazla değişiklik olmayacak bilakis Vladimir Putin gibi silovikilerin politikadaki etkisi Felix Dzerzhinsky'den itibaren istihbarat örgütlerinde süregelen çekist geleneğinin devam etmesini sağlayacaktır (Rus İstihbaratı: KGB-FSB-Mustafa Ateş).

1990 sonrası dönemde KGB parçalanarak yeniden yapılandırılmıştır. KGB 1991'den sonra dış istihbarat birimi SVR adı altında özerkleştirilmiş, KGB'nin iç örgütüyse önce FSK'ya (Karşı İstihbarat Federal Servisi), sonra da FSB'ye (Federal Güvenlik Servisi) dönüşürken, 1920'de Kızılordu'nun başındaki Troçki'nin kurduğu ve Rusya Ordu Gizli Servisi olan GRU (Rus Askeri İstihbarat Servisi) aynı isimle faaliyetlerine devam etmektedir. Böylece KGB 1999 yılı sonunda tamamen tarihe mal olmuştur. Rus istihbaratı halen altı ana servis tarafından yürütülmektedir.

1. Federal Güvenlik Servisi (FSB): KGB'ye göre küçülmüş olmasına karşın son zamanlarda terörizm ve organize suçlarla savaşmada daha çok yükümlülük elde etmiştir.

2. Dış İstihbarat Servisi (SVR).

3. Federal Devlet Haberleşme ve Enformasyon Bürosu (FAP): Devlet başkanına bağlı olarak çalışmaktadır.

4. Sınır Kuvvetleri: KGB'nin eski sınır birlikleri birimidir.

5. Başkanlık Güvenlik Servisi (SBP): 1993'te Khorzakov'un yönetimi altında kurulmuştur.

6. Askeri İstihbarat Servisi (GRU): En eski ve değişimlerden en az etkilenen birim olma özelliğini korumaktadır (Dünya Casusluk Tarihi Ansiklopedisi).

FSB, KGB örgüt yapısı genelde göz önüne alındığında kendine has bazı ayırıcı özellikler arz etmektedir. Örgütsel yapı açısından göze çarpan özelliklerin başında dünyadaki benzeri diğer kuruluşlara nispetle sahip olduğu yatay ve dikey genişlik gelmektedir; bu açıdan aşırı departman taşıyan ve her düzeydeki (direktörlükler, departmanlar, daireler vs) paralel birimlerin çokluğu dikkati çekmektedir. Yine örgütsel açıdan kademeli yapı diğer bir özellik olarak ortaya çıkmaktadır. Buna göre, gerek aynı bölümler içerisinde bazı birimler diğer birimlerini ve gerekse bazı bağımsız birimler (departman ve direktörlükler düzeylerinde) örgütün tüm bölümlerini işlevsel yönden desteklemektedirler. Bu ilk bakışta "tekrar" veya "görev çatışması" gibi bazı kavramları önümüze çıkarırsa da, buradaki durum aslında Sovyetler'de hâkim "merkeziyetçi idari ve bürokratik teşkilâtlanma" nosyonunun istihbarat örgütlenmesine de yansımasından başka bir şey değildir. Bunun yanında böyle bir kademeli işlevsel yapıda Sovyetlerin aşırı güvenlik gereksinimi ve bu açıdan gösterilen hassasiyetin de rolü bulunmaktadır (Rusya Gizli İstihbarat Servisleri-Mehmet Atay).

İNGİLİZ İSTİHBARATI

İngiltere Savunma Bakanlığı 1873 yılında yeni geliştirilen silahların, savaş taktiklerinin, birlik sayılarının yanı sıra askeri alandaki teknik bilgilerin de öğrenilmesi amacıyla, kadrosunda yirmi yedi kişilik sivil ve askeri personeli çalıştıran İstihbarat Şubesi'ni kurmuştur. 1882 yılında Deniz Bakanlığı da ismi 1887 yılında Deniz İstihbarat Departmanı olacak olan Dış İstihbarat Komitesi'ni kurmuştur. Bu komite dünya denizlerinde seyreden Kraliyet Donanması'na ait gemilerin, diğer ülkelerin savaş ve ticaret gemilerinin faaliyetlerini izleyerek elde ettikleri raporları almak ve değerlendirmekle görevli olmuştur. Dünyanın önemli limanlarına yapılan ziyaretler ve ticaret gemilerinin taşıdığı kargolar o dönem içinde çok önemli ekonomik ve askeri istihbarat bilgilerini bünyesinde barındırmıştır. İngiliz askeri ataşeleri de Berlin, Viyana ve St. Petersburg'da meydana gelen her türlü askeri yeniliklerden ülkelerini haberdar etmişlerdir. Ancak, bir iddiaya göre o dönemde ataşeler bunu çok dürüst ve centilmence yapmışlar ve kendilerini herhangi bir "gizli servis faaliyeti" içine sokmaktan kaçınmışlardır. Bu konuda bir askeri ataşe şunları söylemiştir:

"Ben hiçbir zaman gizli servis görevi yapmadım. Benim bakış açıma göre bir askeri ataşe kendisini kabul eden ülkenin konuğudur ve bir konuğun öğrenmesi veya araştırması gerekenler sadece ona izin verilen alan içerisinde icra edilmelidir. Tabii ki

gözünü ve kulağını daima açık tutmalı ve hiçbir gelişmeyi kaçırmamalıdır, ancak gizli servis onun isi değildir ve her zaman onun içinde olmayı da reddetmelidir." (Dünya Casusluk Tarihi Ansiklopedisi.)

1904 yılı İngiliz istihbaratının günümüze uzanan gizli servislerinin temellerinin atılmaya başladığı bir yıl olmuştur. İstihbarat Şubesi ismini Askeri Operasyonlar Başkanlığı olarak değiştirmiştir. MO2 Dış İstihbarat bölümünü, MO3 Yönetim ve Özel Görevler bölümünü ve MO4 de Topografik İstihbarat bölümünü oluşturmuştur. Daha sonra Dış İstihbarat bölümüne Amerika ve Uzakdoğu'yu da içine alan iki yeni alt bölüm daha eklenmiştir. Özel Görevler bölümü de sansür işleri, karşı istihbarat ve gizli istihbarat toplamayla görevlendirilmiştir. 1909 yılında askeri servislerle yabancı ajanlar arasında engel görevi yapacak, askeri servis departmanlarıyla yurtdışında görev yapan İngiliz casusları arasında arabuluculuk yapacak ve karsı espiyonaj faaliyetleri yürütecek bir gizli servis bürosu kurulması kararlaştırılmıştır. Askeri ve Deniz İstihbarat Şubeleri olarak ikiye ayrılmasına karşın 1910 yılında İç ve Dış Bölüm olarak tekrar düzenlenmiş ve İç Bölüm İçişleri Bakanlığı'na, Dış Bölüm de Deniz Bakanlığı'na bağlanmıştır. Bu iki bölüm günümüze kadar Mİ5 ve Mİ6 olarak ulaşmıştır (Gizli Servisler-Dr. Hakan Turan).

1919 yılının başlarında İngiliz kabinesi, savaş zamanında haberleşme istihbaratı icra eden Room 40 ve Ordu COMİNT organizasyonu MI-1b'yi birleştirerek sivil bir örgüt kurmayı ve barış zamanı faaliyetlerini bu örgütün yürütmesini kararlaştırmıştır. Bunun üzerine 1 Kasım 1919'da İngiltere Devlet Kod ve Şifre Okulu (Government Code and Cipher School, GC&CS) kurulmuştur. Okulun açıklanan amacı; "Bütün hükümet departmanlarında kullanılan kod ve şifrelerin güvenliğinin sağlanması için tavsiyelerde bulunmak ve bu kod ve şifreleri tedarik etmek" olmuştur. Bir de okulun açıklanmayan amacı vardır, o da "dış güçler tarafından kullanılan bütün haberleşme şifrelerinin çözülmesi metotları üzerinde çalışmak"tır. Şifresi çözülen her türlü haberleşme Dışişleri Bakanlığı'nda toplanmış ve burada

hangilerinin kimlere dağıtılacağı kararlaştırılmıştır. 1920 yılındaki Devlet Sırları Kanunu İngiltere hükümetine imparatorluğa ait olan bütün topraklarda kablo yoluyla yapılan her türlü telgraf haberleşmesinin bir kopyasını ele geçirme yetkisi vermiştir. İngiliz şifre çözücüler için bu kopyaları ele geçirmek çok kolay olmuştur, çünkü dünya üzerindeki kabloların çoğu İngiliz şirketleri tarafından yapılmış veya imparatorluk toprakları üzerinden geçmiştir (Tarihi Derinlik İçinde Soğuk Savaş Sonrası Dünyada Yeni İstihbarat Kavramı-Hasan Ercan).

İngiliz istihbaratının belki de en önemli istihbarat başarısı Almanların haberleşme aracı olarak kullandıkları Enigma makinesinin şifrelerinin kırılmasıdır. Enigma ilk defa 1920'li yıllarda İsviçreli mühendisler tarafından daha çok ticari alanlarda kullanılmak üzere tasarlanmıştır. Ancak Almanlar makinenin askeri amaçlar için kullanılabileceğini keşfetmişler ve patentini satın almışlardır. 1929 ve 1933 yıllarında geliştirdikleri iki yeni modelle dünyanın en gelişmiş şifreleme makinesine sahip olmuşlardır. Makinenin şifresini kırma çalışmaları konusunda Polonya kod kırma ünitesi "Biuro Szyfrow 4" 1932 yılında ilk kırılmış şifreleri okumaya başlamıştır. Gelişen Alman teknolojisi karsısındaki sonuçsuz kalan çalışmalar üç müttefik ülkenin -İngiltere, Fransa ve Polonya- İngiltere'de Bletchey Parkı'nda ortak bir çalışma

yürütmesini zorunlu kılmıştır. Burada yapılan çalışmalar sonunda Enigma çözülmüş ve bu operasyon müttefik devletlere çok değerli kazanımlar sağlamıştır. Britanya Savaşı'nda İngiliz ve Fransız güçlerinin önünü kesmeye çalışan Alman birliklerini haber vererek Dunkirk'ten çekilmelerini sağlamış, Alman birliklerine gönderilen emirleri okuyarak müttefik güçlerinin maksimum etki yapacak anahtar noktalarda toplanmalarını sağlamış, Alman denizaltıları ve konvoylarına düzenlenecek olan koordine saldırılara ilişkin mesajları çözmüş, Mareşal Rommel'in malzeme ve tankın az olmasından yakındığı mesajları okuyarak, İngiliz güçlerinin onu en güçsüz olduğu yerde, El Alamein'de yenmesinde, ayrıca Alman U-bot filosunun ve su üstü deniz araçlarının mağlup edilmesinde önemli rolleri olmuştur (Gizli Servisler-John Adam).

MI5

Yüzbaşı Vernon Kell tarafından 1909 yılında Gizli Servis Bürosu'nun İç Şubesi olarak Alman espiyonaj faaliyetlerine karsı kurulmuştur. 1931 yılında komünist ve faşist etkilere karşı ulusal güvenliği sağlamak için yetkileri genişletilmiş ve 1952 yılında

bir direktifle yetki ve sorumlulukları yeniden belirlenmiştir. 1989 Güvenlik Servisi Kanunu'yla İçişleri Bakanlığı'na bağlanmıştır. İngiltere'nin iç güvenlik istihbarat servisi olarak görevi; ülkeye yönelik terörizm, espiyonaj ve yıkıcı faaliyetlere karşı koruyucu önlemler almak olmuştur. 1996 Güvenlik Servisi Kanunu'yla bu görevlerine ek olarak "organize suç alanlarında çalışan yürütme servislerine destek olma" görevi verilmiştir (Dünya Casusluk Tarihi Ansiklopedisi).

MI6

Amiral Mansfield Cumming tarafından 1909 yılında Gizli Servis Bürosu'nun Dış Şubesi olarak kurulmuştur. Bu şubenin görevi ülke dışı istihbarat toplamaktır ve 1922 yılında ayrı bir servis olarak SIS adını almıştır. Kurucusu Cumming imzalarında daima "C" harfini kullandığı için MI6 başkanları da günümüzde "C" kod adıyla bilinirler. 1994 İstihbarat Servisleri Kanunu'yla SIS, Dışişleri Bakanlığı'na bağlanmıştır. MI6'nın temel görevi JIC ve başbakan tarafından belirlenmiş ekonomik, politik, askeri, savunma ve güvenlik gibi hayati konulardaki istihbarat önceliklerini karşılamak üzere insani ve teknik kaynakları kullanmak suretiyle gizli dış istihbarat toplamaktır (Dünya Casusluk Tarihi Ansiklopedisi).

İSRAİL İSTİHBARATI

Mossad

Mossad dünya genelinde faaliyet gösteren en gizli, en bilinmeyen istihbarat örgütüdür. Çoğu kimse İsrail gibi "küçük" bir devletin niçin ve nasıl böyle bir organizasyona sahip olduğunu anlayamaz. ABD'nin CIA'sı dışında, dünyada bu kadar etkin tek istihbarat örgütünün İsrail'e ait olması aslında oldukça dikkat çekicidir. Mossad'ın kurulmasından önce İsrail Devleti'nin istihbaratı SHAİ isimli örgüt tarafından sağlanıyordu. Mossad'ın kurulmasıyla bambaşka bir yapılanma oluşturuldu. Mossad'dan önce, onun görevini üstlenen SHAİ isimli örgütün görünümü ise

şöyleydi: SHAİ, Sherut Yediot baş harflerinden oluşan bir kısaltmadır. İbranicede Bilgi (istihbarat) Servisi anlamına gelmektedir. Haganah'ın istihbarat koluydu. İsrail Devleti'nin kurulmasıyla Haganah İsrail ordusunun içinde eridi ve SHAİ'de yerini altı hafta sonra yeni kurulacak İsrail İstihbarat Servisine bıraktı. SHAİ servisinin en son başkanı İsser Beeri'ydi. İsser Beeri SHAİ üyeleriyle yaptığı son toplantıda, Ben Gurion'un isteğini açıklıyordu: SHAİ'nin dağıtılması ve bu üyelerin yeni kurulacak istihbarat servisini şekillendirmesi. Bu sadece SHAİ'nin isim değiştirmesi olayı değildi. İsrail'de dört tane istihbarat grubunun oluşması anlamına geliyordu (Mossad Dünyanın En Acımasız İstihbarat Örgütü-Ali Kuzu).

Mossad, 1 Nisan 1951'de kurulmuştur. Mossad'ın ilk başkanı bir hahamın oğlu olan Reuven Shiloah'dı. Shiloah, başkanlığı çok kısa sürmesine rağmen teşkilâtın temel kurallarını belirleyen kişi olmuştur. Shiloah, II. Dünya Savaşı'ndan sonra Siyonist liderlere yazdığı gizli raporda yabancı istihbaratlarla ilişkiye geçeceklerini, özellikle CIA'ya bildirmişti. Shiloah tüm dünyadaki Yahudilerle, İsrail arasında kurulacak sağlam ilişkinin öneminin farkına varmıştı. Mossad, çalışmalarını farklı alanlarda uzmanlaşmış 4 ayrı bölümle yürütür. Bunlar Askeri İstihbarat, Yerli Gizli Servis, Yabancı İstihbarat Servisi ve Aliyah Beth'dir (Gizli Servisler-Dr. Hakan Turan).

Mossad, İsrail Devleti tarafından bilgi toplama, analiz etme ve İsrail sınırları dışında gizli operasyonlar yürütmekle görevlendirilmiştir. Mossad'ın faaliyet alanları küresel terörle mücadele, nükleer silahların yayılmasının önlenmesi, İran ve Hizbullah'tan gelebilecek olan tehditlerin ve saldırıların ortadan kaldırılması olarak belirlenmiştir. Diğer istihbarat örgütlerinin aksine Mossad askeri yönü son derece güçlü bir örgüttür. Bütün dünyaya yayılmış Yahudi cemaatleri Mossad açısından stratejik bir değer taşımaktadır. Mossad dünyanın her yerindeki Yahudi topluluklarından özellikle Siyonistler ve sempatizanlarından yardım almaktadır. Mossad için dünya Yahudiliği sadece stratejik bir destek değil, aynı zamanda Mossad'ın savunmasını üstlendiği bir

milli kimlik grubudur. Bu bağlamda, Yahudi cemaatinin tehlikeye düştüğü bazı ülkelerde ve şehirlerde Mossad'ın Yahudi topluluklarını örgütlediği bilinmektedir (İsrail İstihbaratı ve Mossad-Dr. Çağla Gül Yesevi).

Askeri İstihbarat (Aman)

Mossad'ın askeri istihbarat bölümü Aman olarak tanınır. Görevi Müslüman ülkeler hakkında bilgi toplamaktır. Aman çok iyi organize edilmiş bir askeri birliktir. Altı bölümden oluşur. Özellikle iki bölüm tarafından yönetilir: Toplama ve Prodüksiyon. Toplama bölümü sınır ötesine ajanlar göndermek, radyo kanallarını ele geçirmek, genellikle ülkelerdeki telefon konuşmalarını dinlemekten sorumludur. Prodüksiyon bölümünde tahminen 3000 kişi çalışmaktadır. Konuları, dış ülkelerden çalınan belgelerin ve bilgilerin analizidir. Bu analizler politikacıların karar vermesinde yardımcı olur. Aman basına verilen bilgileri de kontrol altında tutar. Aman'ın sınır ötesi harekâtlar için oluşturduğu çok gizli komando birliğinin adı Sayeret Matkal'dır (Dünya Casusluk Tarihi Ansiklopedisi).

Genel Güvenlik Servisi (Shin Beth)

Bu servis Shin Beth adını almıştır. Genel Güvenlik Servisi anlamına gelmektedir. Shin Beth, Destek ve Operasyon olmak üzere iki bölüme ayrılır. Destek bölümünde sorgulama teknolojileri, koordinasyon ve operasyonlar için lojistik destek departmanları bulunmaktadır. Operasyon bölümü ise üçe ayrılmaktadır:

1. Koruma ve güvenlik: İsrail elçiliklerini, başkanı ve İsrail savunma sanayinin korunması,
2. Müslüman ülkelerle ilişkiler,
3. Müslüman olmayan ülkelerle ilişkiler (Gizli Servisler-Dr. Hakan Turan).

Yabancı İstihbarat Servisi (Varash)

Bu servisin ilk başkanı Boris Gurtel'dir. Yabancı istihbarat servisi Varash'ın toplantı saati ve yeri hiçbir zaman bilinmez. Dikkatlice saklanır. Varash halka hiç açıklanmamıştır. Varash›ın görevi çeşitli gizli servisler arasında bağlantı kurmaktır. Politika şubesi, adına rağmen İsrail istihbaratının denizaşırı kolunu oluşturur. Bu şubenin ajanları diğer gizli servislerle bağlantı kurarlar (Yönlendirici Güç: İstihbarat Servisleri-Ünal Acar).

Aliyah Beth

Yahudileri Filistin topraklarına göç ettirme görevini Mossad'ın özel bir bölümü üstlenmiştir. Bu iş için kurulmuş olan Aliyah Beth isimli alt örgüt, dünyanın pek çok yerinde düzenlediği provokasyonlarla sahte bir Yahudi aleyhtarı hava estirmiştir. Aliyah Beth, Sihirli Halı Operasyonu (Operation Magic Carpet) adı altında bir operasyon düzenlemişti. Bu operasyonda Near East Air Transport Corporation adında, İsrail hükümetiyle gizli bağları olan bir şirket kullanıldı. 1948 ve 1949'da bu şirket Yemenli 50 bin Yahudi'yi gizlice İsrail'e taşıdı. Irak'ta 1950 Mart'ında meclisten çıkan yasayla, isteyen bütün Iraklı Yahudilerin Irak'ı terk edip İsrail'e gidebileceği açıklandı. Tek şart Irak vatandaşlığından vazgeçmeleriydi. Bu sürpriz açıklamanın altında, Irak Başbakanı Tevfik el-Sawidi'ye İsrail ajanları tarafından verilen rüşvetler yatıyordu. Tevfik el-Sawidi aynı zamanda Irak Tur'un başkanıydı ve bu turizm şirketi Near East Air Transport'un bir bölümüydü. Daha sonra başbakan olan Nuri as-Said'den de İsrailli ajanlar tarafından faydalandırılmıştı. Düzenlenen operasyonları Ben-Porat yönetmişti. 150.000'den fazla Yahudi Irak'tan İsrail'e götürülmüştü. Ben-Porat Irak istihbaratı tarafından tutuklanmış, daha sonra İsrail'e kaçmıştı (Gizli Güçler Dünyayı Nasıl Yönetiyor?-Fatih Alemdar).

Mossad, kuruluşundan itibaren CIA, MI5 ve MI6 gibi yabancı istihbarat örgütlerine benzer bir yapılanmaya sahip bir örgüt olarak nitelendirilmektedir. Mossad'ı diğer istihbarat örgütlerinden ayıran husus, mesleğe yeni başlayanları yetiştiren bir okul özelliği göstermesidir. Öğrenciler, Mossad'ın bünyesinde gizli bir yaşamın gereklilikleri hakkında eğitilmektedirler. Mossad ajanları, tüm düşman coğrafyalarda yani özellikle Arap ülkelerinde, görev yapmaktadırlar. Mossad'ın Arap ülkelerindeki faaliyetleri, özellikle bu ülkelerin liderleri ve askeri güçleri konusunda bilgi toplamaya yöneliktir. İsrail Arap coğrafyasında, çift taraflı çalışan ajanlarla iş görmektedir. Eli Cohen Suriye hükümetinden bilgi sızdırmış, benzer şekilde Wolgang Lutz da Mısır polisi ve ordusundan bilgi sızdırmayı başarmış ve Mısır'ın füze programı üzerine bilgi toplamıştır. Ancak Mossad'ın Arap dünyasındaki faaliyetleri sadece Arap ülkeleri aleyhine olan faaliyetler değildir. Mossad'ın Arap dünyasında düşünülenin ötesinde yaygın işbirliği ağı bulunmaktadır. Mossad, terörizmle mücadele için İsrail'in yakın müttefikleriyle istihbarat konusunda işbirliğinde bulunmaktadır. Mossad'ın Arap ülkelerindeki istihbarat servisleri

ve özellikle Ürdün istihbarat servisiyle işbirliğinde olduğu bilinmektedir (İsrail İstihbaratı ve Mossad-Dr. Çağla Gül Yesevi).

İsrail'in istihbarat kültürünün oluşmasında, iki kavram belirleyicidir. Bu kavramlardan birisi İsrail halkındaki "güvensizlik duygusu" diğeri de Mossad'ın "güvenilir kurum" imajıdır. Yahudi soykırımı ve topraksız bir millet olma durumu, önem taşımaktadır. Zulme uğramış din kardeşlerinin oluşturduğu topluluk olma duygusu, belirleyicidir. Vamık Volkan'ın belirttiği gibi büyük grup kimliğindeki bu güvensizlik, yeni nesillere aktarılmaktadır. Bu güvensizlik duygusu, Araplarla yaşanan savaşlarla pekişmiştir. İsrail için sınırlarının korunması, elzemdir. İsrail'de istihbarat örgütlerine, güven duyulmaktadır. İsrail halkı, istihbarat servislerini, devletin ve halkın güvenliğinin temsilcisi olarak görmektedirler. Mossad'ın İsrail halkı tarafından kaydedilen imajı gelecekteki yapılanmasını etkileyecektir. Mossad, yıllar içinde elde ettiği "güvenilir kurum" olma imajını sürdürecektir. Güvenilirlik özelliği, devletin diğer kurumları arasındaki yerini sağlamlaştıracak bir olgudur (Körü Körüne İnanç-Vamık Volkan).

Mossad'ın belirsiz, gizli güç olma durumu İsrail dışındaki karar alıcıların ve siyasal seçkinlerin isteyerek veya istemeyerek yeniden inşa ettikleri, güçlendirdikleri bir imajdır. Mossad'ın elde etmiş olduğu başarıları kadar çözümlenemeyen, nedenleri tam olarak açıklanamayan pek çok olayla ilgili adres gösteriliyor olması önemlidir. "Mossad parmağı" olarak nitelendirilen bu olgu, Mossad'ın imajını ve böylelikle İsrail devletinin imajını güçlendirmektedir. Mossad'ın başarıları kadar "belirsiz, gizli güç" olarak tanıtılması ve algılanması önemlidir. Mossad pek çok ülkede ajanları olan, ülkelerin iç politikalarını değiştirebilecek bir güç olarak yaftalanmaktadır. Bu bağlamda Mossad'ın gücü, medyanın ve İsrail dışındaki karar alıcıların Mossad'ın imajına yaptıkları katkıdan ileri gelmektedir. Mossad başarıları yanında, yaratılan imajıyla İsrail'in uluslararası toplumdaki algısını şekillendiren en önemli unsurlardan biridir. İsrail'in devlet olarak varlığının sorgulandığı, yok edilmesinden söz edilen coğrafyada, farklı ülkelerde Mossad ajanlarının etkinliği, istihbarat teknolojisinin

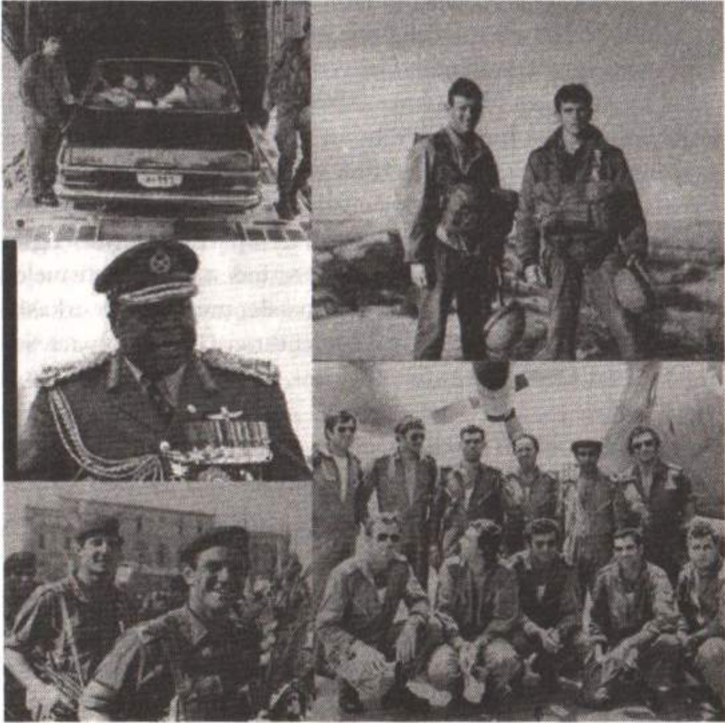
üstünlüğü, İsrail Devleti'nin de etkin, aktif ve uluslararası toplumu yönlendirebilecek bir devlet olarak algılanmasına yol açmaktadır (İsrail İstihbaratı ve Mossad-Dr. Çağla Gül Yesevi).

İsrail Devleti'nin güvenliğinde istihbarat servislerinin hayati bir önemi vardır. İstihbarat faaliyetinin öneminin farkında olan İsrail Devleti, tüm ulusal kaynaklarını seferber ederek güçlü bir istihbarat servisi kurmuş ve bunu tamamen milli unsurlardan meydana getirerek, servisin içine yabancı servislerin sızmasını neredeyse imkânsız hale getirmiştir. İsrail istihbarat servislerinin en önemli özelliklerinden birisi de operasyonlarını çoğunlukla başka bir ülkenin gizli servisi üzerinden gerçekleştirmeleri ve zorunluluk olmadıkça operasyonu üslenmeyip perde arkasında kalmayı tercih etmeleridir (Yönlendirici Güç: İstihbarat Servisleri-Ünal Acar).

Mossad'ın Eylem Metotları

Mossad'ın propaganda mahiyetindeki, fakat fazla stratejik önemi olmayan eylemlerini açık bir güç gösterisi şeklinde yaptığı bilinen bir durumdur. Bu propaganda genellikle Mossad kontrolündeki basın aracılığıyla dünya kamuoyuna duyurulur. Entebbe Baskını gibi eylemler bu sınıfa dâhildir. Ancak İsrail'in ve Siyonizm'in menfaatlerini doğrudan ilgilendiren ciddi konulardaysa son derece gizli ve örtülü bir politika izlenmektedir. Bu durumda kendi eylemlerini başka örgütlere yıkarak, tamamen ilgisiz bir tutum sergilenir. Tüm bunlar dünya çapında bağlı basın organları, gazeteci ve yazarlar, film yönetmenleri, siyasi yorumcular kanalıyla kamuoyuna benimsetilir. Mossad'ın bu anlamda propagandasının yapıldığı filmler dünya televizyonlarında sık sık yayınlanmaktadır. Filistinlileri sürekli olarak terörist olarak tasvir eden, ancak İsrail'in suçlarından hiç söz etmeyen «Delta Force», Münih Olimpiyat Köyü'ndeki olayların İsrail lehinde çarpıtılarak aktarıldığı "Münih'te 21 Saat", 1976 Entebbe Baskını'nın anlatıldığı eylemler hakkında çok sayıda filmler çekilmiş, kitaplar yazılmış ve Mossad dünya kamuoyuna yalnızca İsrail'i

düşünen, diğer devletlerin iç işlerine karışmayan, kahraman bir örgüt gibi tanıtılmıştır (İstihbarat Savaşları-Kürşad Berkkan).

Entebbe Baskını

Öte yandan Nazi savaş suçlusu Adolf Eichmann ve İsrail'in nükleer santralı Dimona ile bilgileri açıklayan Vanunu›nun kaçırılmaları gibi eylemler, bir anlamda tüm dünyaya "İsrail'e ihanet edenleri nerede olurlarsa olsunlar buluruz ve cezalandırırız" mesajı vermek için düzenlenmiş Mossad operasyonlarıdır. Bu gibi eylemler dünya kamuoyu önünde rahatlıkla gerçekleştirilir. Daha sonra basın organları aracılığıyla da sıkça gündeme getirilerek Mossad'ın caydırıcı mesajı kitlelere ulaştırılmış olur. Bir başka metotsa kendi ajanlarını bilgi sızdırmış gibi gösterip, "Hile

Yolu Mossad" türü kitaplarla Mossad'ı olduğundan da mükemmel bir istihbarat örgütü gibi göstererek, Mossad›a karşı kişilerde korku dolu bir hayranlık uyandırmaktır. "Bizim elimizde bu kadar nükleer güç var" mesajının ilgili yerlere gitmesi için, Vanunu tarafından açıklanan Dimona Nükleer Santralı hikâyesi de benzer bir taktikle planlanmıştır. Ayrıca CIA'dan sadece istemekle elde edebileceği bilgileri, Mossad'ın bir güç gösterisi yapmak amacıyla ajan Pollard vasıtasıyla CIA'dan çalması da Mossad'ın metotlarına biridir (Mossad-İlun Çağlayan).

FRANSIZ İSTİHBARATI

II. Dünya Savaşı öncesinde Fransız istihbaratı dağınık, tembel ve değerlendirmelerden yoksun çalışmıştır. Ancak II. Dünya Savaşı sonrasında bu durum değişmiştir. Fransızlar bütün istihbarat alanlarında ilgili birimler oluşturmuşlar ayrıca bir Milli Emniyet (Surete Nationale) adlı genel istihbarat örgütü kurmuşlardı. İçişleri Bakanlığı'na bağlı olan bu kuruluş, ayrı birimler yerine tek merkezden yönetim esasına göre oluşturulmuştur. Kuruluş beş kısımdan oluşmuştur:

1. **Adli Polis**: 1970'lerde 17 bölgede iki bine yakın kadrosuyla hizmet vermiştir.

2. **Kır Polisi:** Bu kadrolar taşrada görev yapmış ve jandarma ile birlikte çalışmışlardı.

3. **Ulusal Gözleme Müdürlüğü DST:** Bir karşı casusluk servisidir. 1942 yılında işgal zamanı lağvedilmiş, fakat 1945'de yeniden faaliyete geçirilmiştir. 1970'lerde 1200 memur çalıştıran DST sert ve etkili bir servistir.

4. **Genel İstihbarat Teşkilâtı RG:** Politik ve ekonomik haberler başta olmak üzere bütün istihbarat değerleri ilgi alınana girer ve ülkedeki yabancıları kontrol eder. Fransa'da faal durumdaki ajanların saptanmasına çalışır. RG arşivlerinde 1970 yılların başında 400 binden fazla kişi hakkında arşiv bilgisi bulunduğu bilinmektedir.

5. CRS olarak adlandırılan (Compagnies Republicanies de Securite) seyyar polis teşkilâtı da olaylara müdahale için hazır güç olarak çalışır.

Dış Güvenlik Genel Müdürlüğü (Direction Générale de la Sécurité Extérieure-DGSE)

Fransa'nın dış istihbarat teşkilâtıdır. İngiltere'nin Mİ6 ve Amerika Birleşik Devletleri'nin CIA'nın Fransız eşdeğeri DSGE, Fransa Savunma Bakanlığı başkanlığında etkinlik gösteren ve istihbarat ve casusluk korunmasını sağlayan, iç muadili DGSİ (İç Güvenlik Genel Müdürlüğü) ile birlikte çalışan, özellikle yurt dışında milis ve karşı istihbarat operasyonlarını gerçekleştirerek ulusal güvenlik sağlayan bir kurumdur. Diğer çoğu istihbarat örgütleri gibi, etkinlikleri ve örgütlenme detayları gizlidir. DSGE'nin merkezi Paris'in 20. idari bölgesinde yer almaktadır. DGSE özellikle ekonomik istihbarat açısından dünyanın en saygın istihbarat teşkilâtlarından biri olarak kabul edilir.

2 Nisan 1982'de 82-306 sayılı tamim ile eski teşkilât olan Service de Documentation Extérieure et de Contre-Espionnage'ın (SDECE) yerini aldı. Sloganı "Partout où nécessité fait loi"- "Zaruretin kanunu yarattığı her yerde" oldukça saldırgan bir anlam taşır (Casus-Ajan Muhbir ve Muhabir-Nurullah Aydın).

Savunma Bakanlığı'na bağlı çalışmaktadır. İdari yapısı şu şekildedir:

İdari İşler Müdürlüğü

Operasyonlar Müdürlüğü, gizli operasyonları gerçekleştirmekle görevli İstihbarat Müdürlüğü

Strateji Müdürlüğü

Teknik Müdürlük, teknik bilgileri araştırır, onlardan yararlanmak için yöntem geliştirir. DGSE'nin teknolojiden yararlanmasını sağlar.

Alliance Base: Jacques Chirac tarafından 11 Eylül saldırılarının ertesinde kurulan bu birim, terörizme karşı CIA ile iş birliği yapmaktadır. Bu iş birliği sadece bilgi alışverişi boyutunda kalmamış, Alliance Base altmış kadar operasyona katılmıştır (Britannica Ansiklopedisi).

ALMAN İSTİHBARATI

Prusya'yı, Avrupa'nın büyük devletleri arasına sokan Kral Büyük Frederich (1712-1786) bir devletin iç ve dış güvenliğinin istihbarat olmadan olmayacağını anlamış ve önlemler almış; özellikle de askeri istihbarata çok önem vermiştir. Alman Birliği'nin kurucusu ve Avrupa'nın şekillenmesinin mimarlarından Bismarck da (1815-1898) Frederich'in yolundan yürümüş, ayrıca siyasi istihbarat açığını da bu alana verdiği büyük önem sayesinde kapatmayı bilmiştir. Yani Hitler'in iktidara gelişine kadar Almanya'da güçlü ve kusursuz çalışan iki büyük istihbarat oluşumu gerçekleştirilmiştir. Bunlardan birisi Genelkurmay İstihbaratı (Abwehr), diğeri siyasi istihbaratı yönlendiren Alman Dışişleri Bakanlığı İstihbarat Servisi'dir. Bu iki kuruluş organize halde ve beraberce çalışmışlardır (Alman Derin Devleti'nin Gizli Tarihi Son Gladyo: Kılıç-Faruk Arslan).

Hitler de istihbarata son derece önem vermiştir. Abwehr onun döneminde 5 şube olarak şöyle organize olmuştur:

1. Geheimer Meldedienst adı verilen organizasyon. Bu şube espiyonaj ve kontrespiyonajla (casusluk ve karşı casusluk) görevliydiler. Bu şubenin emrinde kara, hava ve deniz birlikleri ve olanakları vardır. Ayrıca bu alanlarda uzmanlaşmış çok sayıda personele sahiptiler.

2. Sabotaj işleri: Bu şubece yerine getirilmiştir. Bu alanda uzman bombacılar, özellikle elde tutulur bunların rahat kullanabilecekleri ve değerlendirecekleri bomba türleri geliştirmişlerdir. Özelikle bomba patlatma ve yerleştirme konusunda bu şube uzmandırlar. 1960'dan sonra Almanların bu konudaki uzmanlıklarından Türk asker ve sivil istihbaratçıları da eğitimler yoluyla yararlandırılmışlardır.

3. Güvenlik olarak adlandırılan bu şube Almanlara karşı girişilecek sabotaj ve diğer casusluk faaliyetlerinin eylemlerine karşı organize olmuştur.

4. Dış ülkelerdeki faaliyetlerle bu şube ilgilidir. Bunlar adam kaçırma, elde etme ve organizasyonları sağlamakla görevlidirler.

5. Bu şubenin görevi ise merkez koordinasyonunu sağlamak ve eşgüdüm içinde sorunsuz çalışılmasını gerçekleştirmektir (Casus-Ajan Muhbir ve Muhabir-Nurullah Aydın).

Almanlar istihbaratı hep çok önemsemiştirler. 1939 yılında yalnız Berlin'de Abwehr'de ünlü casus şefi Canaris'in emrinde çalışan ajan sayısı 10 binin üzerindeydi. Bunlara hizmet veren teknik uzman kadrosunun sayısı ise 18 bini aşıyordu. Ajanlar ünlü Majino Hattı planlarını ele geçirmişlerdi. Canaris'in emrindeki bu kadro ayrıca 1937-1939 yılları arasında İngiliz kara, deniz ve hava kuvvetlerine ait çok önemli planları, bilgileri, savaş düzenlerini öğrenip bu güçlerin hareket ve idari yapılarına kadar bütün bilinmeyenleri çözmüşlerdi. Hitler Abwehr'e ilaveten 1933 yılında saldığı dehşetiyle ünlü olan Gestapo adlı gizli polis teşkilâtını kurmuş ve 1939'da bütün polis servislerini merkezileştirme yoluna giderek bu yapıyı dev bir organizasyon haline

getirmiştir. Buna da RSHA (Reichsicherheitshauptamt) adı vermiştir. Ancak Abwehr da çalışmalarına devam etmiştir.

Alman Güvenlik Yüksek Dairesi olarak adlandırılabilecek olan RSHA yedi daireden oluşmuştur.

1. Daire: Personel
2. Daire: İdari ve ekonomik işler
3. Daire: Parti işleri
4. Daire: Gestapo (rejim düşmanları, kilise ve yahudilerle mücadele ve yurda girip çıkanları kontrol)
5. Daire: Kripto-cinayet polisi, devlet organizmasıyla ilgili işler
6. Daire: Dış istihbarat, espiyonaj
7. Daire: Dini ve ideolojik çalışmalar-belgeler, biyografiler, arşiv (Dünya Casusluk Tarihi Ansiklopedisi).

Bismarck

Hitler ordularının II. Dünya Savaşı'nda yenilmelerinin ardından Almanya'nın ikiye bölünmesi üzerine zafer kazanan devletler öncelikle RSHA'yı dağıtmışlardı. Ortadan kalkan RSHA'nın yerine ikiye bölünen Almanya'da Doğu ve Federal Alman istihbarat teşkilâtları yeniden örgütlenmiştir. Münih'e bağlı Pullach'da, General von Gehlen'in idaresinde kurulan Federal İstihbarat Servisi'nin emrinde 10 bin uzman ve ajan çalışıyordu ve bütçesi de 40 milyon markın üzerindeydi. General Gehlen'in çok kısa bir süre önce teşkilâttan ayrılmasına rağmen Gehlen Teşkilâtı adıyla da anılan Federal Almanya İstihbarat Servisi, küçük hücreler şeklinde örgütlenip çalışmıştır. Dost veya düşman ayırt etmeden aynı titizlikle çalışan teşkilât Almanya'nın özel statüsü gereği bu yıllarda CIA ile de dayanışma içinde olmuştur. Almanlar iç istihbarat konusunda ise özel olarak oluşturdukları Almanya Anayasasını Koruma Ajansı'ndan yararlanmaktadırlar. Bu kuruluş aynı zamanda karşı casusluk örgütü olarak da faaliyet göstermektedir. ABD'deki FBI'a denk olan kuruluşun karargâhı Köln'e bağlı Ehrenfeld'dedir. Kuruluşa polis teşkilâtı ile askeri istihbarat da yardım vermiştir. 2019'da bu kuruluşun başkan yardımcılığına İstanbul doğumlu Sinan Selen getirilmiştir (Casus-Ajan Muhbir ve Muhabir-Nurullah Aydın).

BND'nin kuruluş yasası bulunmamaktadır. 12 Temmuz 1955 tarihli Bakanlar Kurulu kararına dayanılarak kurulmuştur. BND içinde yaklaşık 7 bin personel görev yapmaktadır. BND değerlendirmelerinde Almanya'yı bir süper güç olarak yorumlayıp ona göre analizler ve eylemler planlamaktadır. BND askeri istihbarat, siyasi istihbarat, teknolojik ve bilimsel istihbarat, dış istihbarat, terörizm, uluslararası kaçakçılık, illegal geçişler ve Almanya'ya sığınmalar konusunda istihbarat çalışmaları yapmaktadır. İnsan, teknoloji, değerlendirme, idari işler, güvenlik, merkezi faaliyetler olarak yapılanan BND güçlü bir istihbarat örgütüdür (Alman Derin Devleti'nin Gizli Tarihi Son Gladyo: Kılıç-Faruk Arslan).

ÇİN İSTİHBARATI

1921 yılında kurulan Çin Komünist Partisi 30 yıllık bir iç kargaşadan zaferle çıkarak ülke yönetimini tek elden yürütmektedir. Gerek ihtilal yıllarında gerekse ülke kurulduktan sonra geçiş dönemi olması sebebi ile ciddi kurumsal karmaşalar yaşayan Çin İstihbaratı, ilk yıllarında KGB modelini benimsemiştir. 1920'lerde Çin Komünist Partisi İstihbarat Örgütü Özel Şube adı ile karşımıza çıkmakta daha sonraları Merkezi Toplumsal İşler Şubesi adıyla kurumsallaşmaktadır. Kang Shing günümüz Çin istihbaratının kurucusu olarak adlandırılmaktadır. Uzun yıllar Rusya' da bulunmuş ve KGB modelini Çin İstihbaratı'na uyarlamıştır. 1949'dan 1983 yılına kadar Çin İstihbaratı Merkezi Tahkik Şubesi adı ile faaliyetlerine devam etmektedir. Bugün istihbaratının temel kurumu olan Ulusal Güvenlik Bakanlığı 1982 yılında yapılan anayasa değişikliği ile kurulmuş ve günümüze kadar sadece 4 bakan değiştirmiştir (Çin İstihbarat Yapılanması-Halil İbrahim Albayrak).

CIA ya da KGB kadar yaygın popülaritesi olmayan Çin İstihbarat Servisi, dünya çapında karşı istihbarat bağlamında bilinen ve etkili bir yapıdır. Özellikle siber istihbarat konusunda oldukça başarılıdır. ABD'nde olduğu gibi Çin'de de istihbarat daha iyi karar verebilmek için eksik olan veya elde edilmesi gereken bilgilerin sağlanması anlamına gelmektedir. Otuz yıldan daha öncesine kadar Çin yurtdışı ile daha az ilgileniyordu; daha az bilgi ve koruma kalkanına sahipti. Ancak Çin Komünist Partisi sayesinde bu durum artık söz konusu değildir. Günümüzde ise Çin dış politikası ve ulusal çıkar algısı değişmekte daha doğru bir ifadeyle gözden geçirilmekte ve revize edilmektedir. Bu bağlamda istihbarata daha fazla önem atfedilmekte ve istihbarat faaliyetleri yürütülmektedir (Çin İstihbaratı: Deskriptif Bir Bakış-Kadir Ertaç Çelik).

Günümüzde Çin İstihbaratı faaliyetlerini birden fazla kuruluşu ile gerçekleştirmektedir. Temelde sivil ve askeri olmak üzere ikiye ayrılır.

Sivil İstihbarat:

- Ulusal Güvenlik Bakanlığı (UGB)
- Toplumsal Asayiş Bakanlığı (TAB)

Askeri İstihbarat:

- Halkın Kurtuluş Ordusu (HKO) üç şubesi ile birlikte
- 2. Şube (2HKO), 3. Şube (3HKO) ve 4. Şube (4HKO)
- Deniz Kuvvetleri İstihbaratı
- Hava Kuvvetleri İstihbaratı

2. Topçu Birliği İstihbaratı

Bunlara ilaveten bir de Devlet Sırları Bürosu vardır. Her devlet işleyişinde olduğu gibi kurumları kendi arasında ayrı ayrı ve işbölümü içinde de çalışmaktadır (Çin İstihbarat Yapılanması-Halil İbrahim Albayrak).

Çin İstihbaratı, birçok ülkede olduğu gibi sivil ve askeri istihbarat kuramlarından oluşmaktadır. Ancak Çin'i diğer ülkelerden

ayıran husus ise ülkede hükümete veya siyasi otoriteye istihbarat hizmeti sunacak resmi merkezi bir mekanizma söz konusu değildir. Bu nedenden ötürü Çin'de istihbarat hazırlayacak ve stratejik bilgilendirme yapacak resmi bir mekanizma işlememektedir. Yani karar alıcılara istihbarat analizleri tek elden gelmemektedir. Sivil ve askeri kurumlar tarafından gelebilecek farklı istihbaratlar, istihbari veya stratejik hedefler bağlamında karar alıcıları çoklu seçeneklere ve kafa karışıklığına sevk etme ihtimalini gündeme getirmektedir. Dünyanın en kalabalık ülkesi olmasından dolayı milli meseleleri ve istihbarat için gerekli insan sayısına fazlasıyla sahiptir. Böylece hem insan kaynaklı istihbarat hem de diğer istihbaratları harmoni etme gücüne sahiptir. Nüfus avantajının bir diğer boyutu ise Çin'in iç istikrar hassasiyetinden dolayı daha çok iç istihbaratla ilgilenmesi, dünya genelinde gerçekleşen Çin göçü ve yayılmacılığının tehlike olarak geç fark edilmesini sağlamıştır. Özellikle Batı orijinli ekonomik ve teknolojik istihbarat Çin'in milli kalkınması bağlamında çok önemlidir. Buna ek olarak Çin kültüründe "custom of guanxi" yani samimi yakın ilişki kültüne bağlı kişisel iletişim, sabır ve direnç özelliklerinin olması da Çin istihbaratının elini kuvvetlendirmektedir (Çin İstihbaratı: Deskriptif Bir Bakış-Kadir Ertaç Çelik).

Çin, teknolojik üstünlüğü olan ülkelerin yıllar, nesiller boyunca geliştirdikleri buluşlara, her yoldan saldırıya geçerek bir nesilde erişme çabasındaydı ve bunda da hemen her alanda başarı sağlıyordu. Almanlar ülkelerindeki endüstriyel casusluğun yaklaşık yüzde 60'ının Çinliler tarafından gerçekleştirildiğini açıklamak durumunda kalmışlardı. Yine Alman yetkililerin ifadesine göre geçmişte Sovyetler özellikle savunma sanayinde çok yoğun bir şekilde casusluk yaparken, Çinliler özellikle ekonomik ve bilimsel alanlarda casusluğa ağırlık vermekteydi (Casus-Ajan Muhbir ve Muhabir-Nurullah Aydın).

ESKİ TÜRKLERDE İSTİHBARAT

Binlerce yıllık Türk tarihinde kurulduğunu bildiğimiz büyük-küçük birçok devlet veya imparatorluğun bağımsızlıklarını koruyabilmek için ismi ne olursa olsun sonuçta istihbaratla uğraşan basit veya gelişmiş teşkilâtlara sahip oldukları muhakkaktır. Bütün milletlerde olduğu gibi Türklerde de istihbarat ve istihbaratçılarla ilgili kavramlara rastlamaktayız. Türkler devletlerinin temel düzenini yıkmaya, devleti ortadan kaldırmaya, milleti esir etmeye çalışan casuslara Türkler "çaşıt-çaşut" derlerdi. İhbar işine ise "çaşutlama" derlerdi. Göktürk yazıları ile yazılmış Türkçe yazılarda haberci, için "sabçı" denmiştir. Türkler devletler arasında gidip gelen kağan elçilerine şimdiki gibi "elçi" derlerdi. Oğuzlar, aileler arasındaki elçi ve habercilere "yazıkçı-salıkçı" derlerdi. Aynı zamanda bu kâtip demekti. Yine adi haberci ve casuslara ise "körüg, tıl (dil), tıgrak" da derlerdi. Türklerde "çabar, çapar" sözleri de kurye ve elçi demekti. Diğer taraftan eski Türklerin "kılağuz", "yirçi" dedikleri kılavuzlar, devlet ve ordu içinde çok önemli rol oynuyorlardı. Bu kişiler çok gezmiş ve çok görmüş kimselerdi. Ayrıca fevkalade askerlik bilgisiyle, idari tecrübeye de sahiplerdi. Askeri kılavuzlara "yi (e) zek" denirdi (Gizli Türk Örgütleri-Kürşad Berkkan).

Eski Türkler, Orta Asya topraklarında yaşamlarını uzun bir süre avcılık ile sürdürmüşlerdir. Dolayısıyla da istihbaratın çıkış noktası olarak kabul edilebilecek avcılığın iz sürme, yer tespit

etme ve avın özelliklerini belirleme gibi unsurlarını, Türkler etkin bir şekilde kullanmışlardır (Siber İstihbaratın Kamu Güvenliği İçin Rolü ve Önemi-Atalay Keleştemur).

Türkler casusluk yapmadıkları sürece elçilere dokunmazlardı. Şüpheli hareketleri görülen yabancı temsilciler hapse atılır veya ülkenin uzak bir yerinde belirli bir zaman için, ikamete memur edilirdi. Bu durum elçilerin casusluk faaliyetlerinde de bulunduklarının bir göstergesidir. Çinlilerin Hun ve Göktürk İmparatorlukları içinde ve Bizans'ın Batı Hun İmparatorluğu'nda kesif casusluk faaliyetleri görülmüştür. Bunlarla çok uğraşılmış, mesela İmparator Rua, Hun topraklarında tacir, seyyah, oyuncu kisvesi altında halkı isyana kışkırtan Bizanslıların memlekete girmesini yasaklamış ve bunu yaptığı antlaşmada bir madde olarak belirtmişti. Çinliler Türk devletlerini çökertmek için bilhassa Türk hükümdar ailesi üyelerinin ve idarecilerin aralarını açarak birbirlerine düşürmeye büyük ehemmiyet vermişlerdir. Yazılı antlaşmalara bile riayet etmeyen Bizans'ın ikiyüzlülüğü Türk-şad'ı tarafından elçilerinin yüzlerine vurulmuştu. Sasaniler de hileyle Türk elçilerini öldürüyorlardı. Ruslar da aynı şeyi yapıyorlardı. Çinliler antlaşmalara rağmen Hunları aldatmaya çalışmışlardı. Hunlarda elçilere karşı sıkı tedbirler alındığını ve hakanın yanına girerken iyice arandığını biliyoruz. Bu durum, Hunların Çin'in casusluk faaliyetlerine karşı tedbirli olduklarını göstermektedir (Gizli Servisler-John Adam).

Türk tarihinde istihbarat faaliyeti ilk defa M.Ö. 2. yüzyılda Çinliler ile Hunlar arasında başlamıştır. Çinliler kendilerini oldukça zorlayan bu milleti askeri yöntemlerle yenemeyeceklerini anlayınca gizli yöntemlere başvurmuşlar, ülkeye gezgin, rahip ve elçi kılığında casuslar sokmuşlar ve bu casusların raporları doğrultusunda ülke yönetimine yön vermişlerdir. Türklerde bu casuslara çaşıt denirdi. Bu casusluk faaliyetleri sonucu Asya'da Türk devletlerinin kısa bir süre içinde bölündükleri, birbirlerine düştükleri görülmektedir. Türkler Anadolu'ya geçene kadar Çin ve Moğol casuslarının ülkelerindeki dil, din ve siyaset kurumlarını yıpratarak bölünmeleriyle sonuçlanan faaliyetleri ile

uğraşmak zorunda kalmışlardır (Çin Kaynaklarına Göre Milattan Önceki Türklerin Yurdu-Nuraniye H. Ekrem).

Mete Han'ın Çin İmparatoru Kao-Ki'yi Peteng Savaşı'nda 1/5 muharebe kuvvetleri dengesiyle imha etmesinde, Türk öncü süvari birliklerinin düşman kuvvetleri ile sıcak temasları neticesinde elde ettikleri muharebe istihbaratı, hile ve taktikleri neticeyi etkilemiştir. Uygulanan geri çekilme manevrası, üstün Çin birliklerini yanılgıya sevk ederek, arazinin çok sarp olduğu Peteng Platosu'nda imha edilmelerine sebebiyet vermiştir (Büyük Hun İmparatorluğu Tarihi-Bahaeddin Ögel)

Daha sonraki dönemlerde Göktürk kitabelerinde çaşıt kelimesi yerini haberci anlamındaki körüg kelimesi yer almaktadır. Kitabelerde Göktürklerin diğer Türk kavimlerinden olan Türgişler, Kırgızlar ve Dokuz-Oğuzlar arasındaki mücadelelerinde körüglerin (haberci) oynadığı rol bilinmektedir. Nitekim Kök Türk kağanı İlteriş›in Dokuz-Oğuzlar ile ilgili haberleri habercileri vasıtasıyla öğrendiği Göktürk kitabelerinde yazılıdır. Aynı şekilde Türgiş kağanının Ötüken›e asker göndereceği, Kırgızlar

üzerinden seferden gelen Göktürklerin habercilerinin kendilerine ilettikleri rapor doğrultusunda öğrenilmişti. Göktürk Devleti'nin önce ikiye ayrılması sonra da yıkılmasında Çin hükümdarının bakanlarından olan bir casusun Göktürk ülkesine soktuğu casusların rolleri bilinmektedir. Aynı şekilde Uygurların içine de sızmış olan Çinli, Moğol, Kırgız İranlı casuslar vardı ve bunlarda hem dini, hem de siyası açıdan Uygur Devleti'ni yıkmak için büyük çaba harcamışlardı. İlk Türk destanlarından Dede Korkut'ta yine casus ve casusluk kelimelerinin birçok defa geçtiği görülmektedir (Klasik Dönemde Osmanlı Devleti'nin İstihbarat Stratejileri-Haldun Eroğlu).

Türk tarihinde sürekli casusluk faaliyetleri sonucu ikiyi bölünen ve sonrada ortadan kaldırılan devletlerden biri de Göktürklerdir. Ötüken'de 552-745 yılları arasında yaşayan bu devlet Çinlilerle komşuydu. Göktürklerin gelişmesi ve çevresindeki toprakları ele geçirmeye başlaması Çinlileri ürkütmüştü. Çin hükümdarı iyi bir casus olan bakanlarından Cang-Sun-Ching aracılığı ile Göktürk ülkesine casuslar sokmuş ve kağan ile yakınları arasına fitne sokarak aralarında kavga çıkartmıştır. Bu kavga sonucu devlet 582 yılında ikiye ayrılmıştır. Casusların yıkıcı faaliyetlerine Göktürkler gibi Uygurlar da maruz kalıyordu. Uygurlar içine giren bu casuslar dini ve siyasi yönden toplumu sarsarak parçalamaya çalışıyordu. Yalnız bu casuslar daha önceden olduğu gibi sadece Çinli değildi. Aralarına Moğol, Kırgız, İranlı ve Müslümanlar da katılmıştı (İstihbarat Savaşları-Kürşad Berkkan).

Karahanlıların İslamiyet'e geçişiyle Türklerin istihbarat alanında farklı bir boyuta geçtiği görülmektedir. İslamiyet'e geçene kadar daha çok dış ağırlıklı olan istihbarat faaliyetleri, Karahanlılar ve Gazneliler ile birlikte hem dışta hem de içte yürütülmeye başlanmıştır. Hafiye teşkilâtı da Gaznelilerin ülke içerisindeki yabancı casuslara karşı faaliyet geliştirmek için kurmuş oldukları bir teşkilât olarak ortaya çıkmıştır (Operasyon/Türkiye'de Casuslar Savaşı-Ergun Hiçyılmaz).

NİZAMÜLMÜLK VE İSTİHBARATIN ÖNEMİ

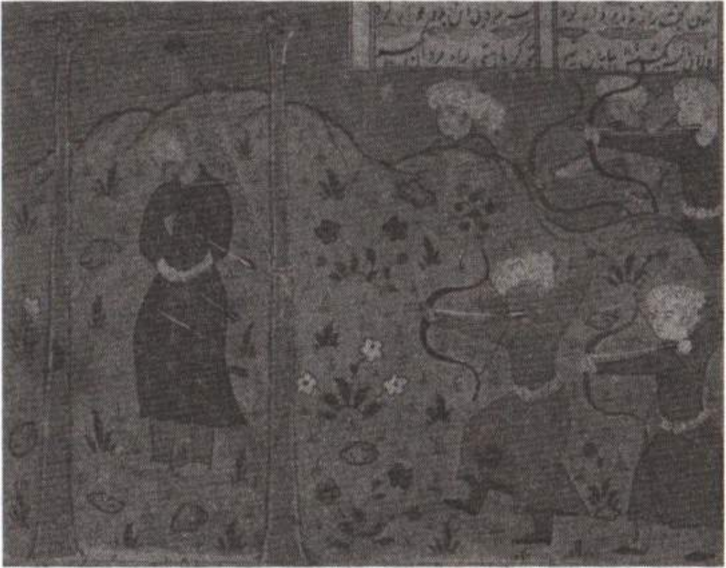
Bir devletin ya da herhangi bir kuruluşun güvenliği ile ilgili alanda devlet ya da özel kişiler tarafından toplanan başka bir devlete, hükümete, siyasal bir gruba, partiye, askeriyeye ve her hangi bir harekete ait olduğuna inanılan bilginin toplanması, analizi, üretimi, bilgi yaymak ve bilginin kullanımı (Çınar, 1997: 105) olarak tanımlanan istihbarat kelimesi Arapça "İstif'al" babındadır ve "h-b-r" kökünden gelmektedir. Kelimenin kök anlamı "sözle ya da yazıyla bildirilen şey" olup bu bab'a sokulduğunda haber alma ve ulaştırma işlemi ve isteği için kullanılır (Devlet Güvenliği-İstihbarat ve Terör-Bekir Çınar). Bu ise insan için temel bir ihtiyaçken, toplum ve devletler için vazgeçilemez bir güvenlik aracı olduğunu bize göstermektedir. Bir devletin varlığı, baştaki sultanın iktidarının devamı ile toplumun huzur ve refah içerisinde yaşayabilmesi için ihtiyaç duyulan en önemli husus ciddi, güvenilir ve hızlı bir istihbarat ağıdır (Raşid Halifeler Döneminde İdare Sistemi ve Divan Teşkilâtı-Mehmet Şimşir). Çünkü gerek kendi devlet ve toplumu içerisindeki, gerekse civar devlet ve toplumlardaki gelişmeler bunları yakından ilgilendirmektedir.

Nizamülmülk

Zira bu görüşü istihbaratla ilgili şu tanım gayet iyi açıklamaktadır: "Devletlerin faaliyetlerini içte ve dışta dikkatlice izleyen keskin bir göz, milli menfaatlere karşı oluşabilecek en küçük çatlakları duyabilecek hassas bir kulak, daima top-

lumun nabzını tutan ve yoklayan yetenekli bir el, nihayetinde de geçmişten ve bugünden hareketle geleceğin müreffeh düzenini hazırlayan kıvrak bir zekâdır." (İstihbarat-Gizli Harp-Kazım Karabekir.) Bu nedenle tarih içerisinde uzunca bir süre ayakta kalabilen iktidarların ancak bu konuya en çok önemi verenlerin olduğu görülmektedir. Dünyanın askeri ilkeler konusunda en eski yapıtı olarak bilinen Sun Tzu'nun "Savaş Sanatı" adlı eserinde istihbaratın vazgeçilemez bir husus olduğu vurgulamaktadır. O, "Akıllı bir hükümdarın veya komutanın düşmanını yenerek topraklarını işgal ve sıradan kişilerin elde edemeyeceğini elde etmesini mümkün kılan unsur, düşman hakkında daha önceden bilgi sahibi olmasıdır. Bu bilgileri de ancak casuslar vasıtası ile elde edebilir" diyerek durumun önemini ortaya koymuştur (Savaş Sanatı-Sun Tzu).

Mazdek

Kuşkusuz Nizamülmülk de konunun önemini çok iyi tespit etmiştir. Eserinin hemen hemen her sayfasında bu konuyu işlediğini söylemek herhalde abartı olmaz. O, aynı zamanda hüküm-

darın devlet idaresinde gaflete düşmeyip, gerekli tedbirleri alabilmek için sürekli bir soruşturma içinde bulunulması gerektiğini sıklıkla gündeme getirmektedir. Yine o, "hükümdarın, ulaşılması gerekli her noktada habercilerinin bulunması" ve "olup bitenler hakkında anında haberinin olması" gerektiğini söylemiştir. Hatta 500 fersah uzaklıkta haksızlıkla bir tavuğun ya da bir torba samanın telef edilmesi durumunda dahi gerekli tedbirin hükümdar tarafından alınması, faillerin anında cezalandırılmasına vurgu yapmaktadır (Siyasetname-Nizamülmülk).

Böylece elde edilecek faydanın, aslında sadece bir zararın önüne geçmek değil, verilen bu imajla karşı harekette bulunabilecek herkesin önünü kesmek olduğunu kastetmektedir. Konu ile ilgili gerekli önemi veren hükümdarlardan (Behram-ı Gur, Nuşirevan, Abdülmelik b. Süleyman, Amr b. Leys, Sultan Mahmut, Halife Me'mun vd.) birçok örnekler vermiştir. Örneğin Sultan Mahmut bu konuda en çok takdir ettiği kişilerden birisi olmuştur. Onunla ilgili olarak; "Sultan Mahmut her yere sahib-i haberler ve münhiler memur etmişti. Eğer bir kimse birinden bir tavuk çalsaydı, onun haberi olurdu ve onu araştırırdı" diyerek onu övmüştür (Nizamülmülk'ün Siyasetnamesi ve İstihbarata Yönelik İlkeleri-Mehmet Şimşir).

Örnek olarak zikredilebilecek bir şahısta eserinin birçok yerinde kendisinden sitayişle bahsettiği Nuşirevan'dır. Detaylarına burada girmenin mümkün olmadığı Nuşirevan ile Mazdek arasında geçen hadiselerde, önceleri Mazdek'in ama nihayetinde Nuşirevan'ın zaferiyle sonuçlanan olaylarda işin hassas kısmının, yani başarının temel nedeninin iyi bir istihbaratla mümkün olduğu, olayları bu çerçevede nakletmeyi tercih ettiği görülmektedir (Siyasetname-Nizamülmülk).

Diğer taraftan konuyu çeşitli gerekçelerle önemsemeyenleri ise eleştirmiştir. Hatta öyle ki vezirliğini yaptığı ve birçok özelliği ile çok kez kendisine övgülerde bulunduğu Alparslan'ı bile eserinde yermiştir. "Hükümdarlar hep bu meseleyi muhafaza ederlerdi. Bu meseleye gönül bağlamayan Âl-i Selçuk gibi değil. Hep fesat vardı" dedikten sonra bir hikâye diye Alparslan ile

Ebü'l-Fazl Sigizi'nin istihbarat konusundaki diyaloglarını aktarmıştır. Ebü'l Fazl'ın istihbarata ağırlık vermesi teklifine sultanın çeşitli gerekçelerle karşı çıktığını anlatmış, akabinde "Hükümdarın fenalık isteyenlerden gam çekmeyecek ve endişe duymayacak kadar akıllı ve dirayetli olması lazımdır" diyerek sultanın gerekçelerini bile tartışmaksızın bu konuda çok ciddi bir eleştiriye tabi tutmuş, belki de şehit edilmesini bile bu konudaki tavrına bağlamak istemiştir (Nizamülmülk'ün Siyasetnamesi ve İstihbarata Yönelik İlkeleri-Mehmet Şimşir).

Devlet sınırlarının tamamında hem görevlilerin, hem de halkın durum ve tavırlarının hükümdarın bilgisi dâhilinde olmasını son derece ehemmiyetli bir mesele olarak gören Nizamülmülk, aynı zamanda bunu sultanın bütün yönleri ile tam manasıyla yerine getirmesi gereken bir farz olarak kabul etmektedir. Konu hakkında devletin ve Sultan'ın tutumunun herkes tarafından bilinmesi gerektiğini de ifade etmektedir. Örneğin eski bir geleneğin devamı olarak "mezalim günleri"ne verdiği önemin altında bu gerçek yatmaktadır. Eserinin "Zamanın Hükümdarının Mezalime Oturması" başlığında konu üzerinde ısrarla durur, hatta haftada en az iki kere gerçekleşmesi gerektiğini söyler, basit meseleler bile olsa halkın rahatça hükümdarın huzuruna çıkarak tüm şikâyetlerini sunmasına müsaade edilmesini bu yönde kullanmak ister. Böylece, halkın huzura davet edildiği ve sözlerinin dinlendiği haberinin memlekette yayılmasıyla bütün zalimlerin korkacağı, ellerini kötü işlerden çekeceği, cezalandırılma korkusu ile hiç kimsenin zulme ve herhangi bir gizli işe teşebbüs edemeyeceğini vurgular (Siyasetname-Nizamülmülk).

Nizamülmülk ve İstihbarat Araç, Mekân ve Görevlileri

Tarihte hemen hemen tüm devlet ve toplumlar, imkânlar ölçüsünde bütün araçları kullanarak resmi ve gayri resmi hatta gayri meşru tüm yollarla olup biten her şeyden haberdar olabilmek adına istihbarat konusuna eğilmişlerdir. Burada temel amaç kendi güvenlikleri ve gerekli ilerleyişlerini temin için tam, doğru ve

hızlı bir haber alma isteğidir. Böylesi hayati önemi haiz bulunan bir konu içinde zamanla çeşitli araçlar, özel mekânlar, görev ve görevliler tahsis etmişlerdir. Bu araç, mekân ve görev ve görevliler çoğunlukla o devlet ve toplumların kendi özellikleri, bilgi ve kültürleri ile yakından ilgili olmuştur. Yani büyük ölçüde kendine has hususlar barındırmışlardır. Bu durum ise gayet doğaldır. Ne var ki asıl başarı bu önemli iş için sadece kendi imkân ve icatları ile yetinmeyip ulaşabildiği ve kullanabileceği tüm araçlardan istifade etmeyi becerebilmektir (Nizamülmülk'ün Siyasetnamesi ve İstihbarata Yönelik İlkeleri-Mehmet Şimşir).

İşte Nizamülmülk'ün başarısı da tam burada devreye girmektedir. Yeni kurulmuş, gelişme ve genişleme isteği içerisinde bir cihan devleti olmayı arzu eden Selçuklu Devleti için muazzam bir imkân sunmuştur. Sadece o döneme kadar gelen Türk devletlerindeki geleneksel yapılarla yetinmemiş, eski Grek'ten Roma'ya, Uzak Doğu Çin ve Hint kültürlerinden Mezopotamya'ya, Arap kültüründen Sasani-Pers kültürüne geniş bir yelpazede konu ile ilgili bilgi-birikimlerden istifade etmiştir. Onun istihbaratta kullanıma açtığı araç, mekân ve görevlilerle ilgili oldukça zengin ve çok çeşitli bir yapıyı hayata geçirdiğini görmek mümkündür (Selçuklu Veziri Nizamülmülk ve Tarihi Rolü-Mehmet Altay Köymen).

İstihbarat Araçları

İstihbaratla ilgili yukarıda verilen tanımlardaki hedefe ulaşmak için kullanılan tüm aletler bu konunun içerisine girmektedir. Mektup-her türlü resmi evraklar (emirname, ferman, kayıt evrakları vs), âlem, sancak ve bayrak, elbise ve türleri, çeşitli hayvanlar, farklı renkler, ses ve müzik cihazları, hepsi ayrı anlamlara gelen semboller, parola ve şifrelemeler, çeşitli takılar ve işlemeler, silah araç ve gereçleriyle bunların farklı kullanımları o dönemler için istihbarat açısından önemli araçlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Nizamülmülk, istihbarat konusunda bu sayılanların hepsini çeşitli şekilleriyle kullanıma koymuştur. Bunların elde edilmesi ya da başka bir noktaya ulaştırılması gerekli

haberler konusunda kullanmış veya kullanılabileceğine bazen de kullanılması gerektiğine işaret etmiştir (Nizamülmülk'ün Siyasetnamesi ve İstihbarata Yönelik İlkeleri-Mehmet Şimşir).

İstihbaratta Kullanılan Mekânlar

Devlet ve toplumu ilgilendiren çok önemli bir husus olması nedeniyle istihbarata konu olan alan; gerek devlet ve toplumun yaşadığı sınırlar, gerekse bu sınırları çevreleyen dört bir taraftır. O dönem açısından öncelikle resmi tüm devlet kurumlarının bu iş için kullanıldığı görülmektedir. Zira buralar öncelikli olarak devlet ve devlet görevlilerinin bulunduğu yerdir; ki her bir devlet dairesi hem kendisinin, hem de merkezin güvenliği için bu husus açısından doğal görev yeri ve görevlileridir. Merkez sultanın bulunduğu saray olup sultanın farklı zamanlarda ikamet ettiği mekânlarda o günler için merkez kabul edilmektedir. Dolayısıyla sultanın bulunduğu her yer hem haber ulaştırma, hem de haberlerin dışarıya sızmaması konusunda üst düzey güvenlik tedbirlerinin alındığı bir istihbarat mekânı durumundadır. Diğer taraftan merkez adına hâkim olunan bölgelerin idari işlerinin yürütüldüğü resmi valilik binaları ya da gayri resmi binalar olmasına rağmen devlet adına iş yürüten ikta sahipleri, dihkanların ikamet ettiği yerler de istihbarat işlerinin yürütüldüğü mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüm bunların yanı sıra hızlı ve sağlıklı bir istihbarat faaliyeti gerçekleştirilebilmesi için özel mekânlar da tahsis edilmiştir. Örneğin elde edilen önemli bir bilginin süratle gerekli yere ulaştırılması için mesafeli yollarda, dinlenmiş habercilerin ve bineklerin tetikte beklediği menzilhaneler yapılmıştır. Bu tür mekânlar bazen zamanla işlevini genişleterek, bazen bilinçli olarak farklı bir iş için kullanılıyor gibi gösterilerek isim ve işlev değişikliğine uğramışlardır. Ribat, zaviye, han ve kervansaraylar bu türden yerlerdir. Ayrıca olup biten her şeyden haberdar olmak ve yoğun kalabalıklar arasında kamufle olmak kolay olduğu için halkın günlük yaşamındaki birçok yer de istihbarat mekânları olarak kullanılmışlardır. Çarşı, pazar, panayır,

çeşitli meclisler vs. de bu türdendir (Selçuklu Veziri Nizamülmülk ve Tarihi Rolü-Mehmet Altay Köymen).

Nizamülmülk'ün hızlı ve etkin bir istihbaratı hayata geçirmek adına sayılan tüm bu mekânları kullanılacak mekânlar olarak bahsettiği görülecektir. Sultana ait saray ve diğer mekânlar, hâkimiyet altındaki diğer bölgelerde bulunan resmi devlet binaları, resmi ya da gayri resmi görevlilerin ikamet ettikleri yerler, menzilhane, zaviye, ribat, han, kervansaray ve çarşı, pazar, panayır ve çeşitli meclisler Nizamülmülk'ün eserinde çeşitli fonksiyonlarıyla sıkça bahsettiği istihbarat mekânları olmuştur (Siyasetname-Nizamülmülk).

İstihbarat Görevlileri

İstihbaratın doğru, hızlı, sonuç verici ve etkin olabilmesi için ilk şart bu işin zeki, kabiliyetli, dürüst ve güvenilir kişiler eliyle yürütülüyor olmasıdır. Bu nedenle tüm devlet ve toplumlar, vazgeçilmez kabul ettikleri istihbarat işini bu vasıftaki kişilerle yürütmek için tedbirler almışlardır. Ya böyle kişiler yetiştirmişler ya da bu vasıfları haiz kişileri tespit edip görevlendirme yoluna gitmişlerdir. Resmi ya da gayri resmi olarak istihdam edilmişlerdir. Yani devletin her kademede görev yapan resmi memurları ile özel olarak sadece istihbarat işi ve bu görevdeyken elde edilen bilgileri gerekli yerlere hızlı, gizli ve güvenli bir şekilde ulaştıran kişiler istihbarat görevlileri olmuşlardır. Nizamülmülk, bu konuda tüm devlet görevlilerinin öncelikli vazifelerinin, olup biten her şeyi merkeze rapor etmek olduğu söyleyerek tavrını ortaya koymuştur. Ona göre tüm devlet görevlileri (ister resmi olsun ister gayri resmi) her şeyden haberdar olması gereken ve bilgileri merkeze ulaştıran kimseler olmalıdır. Dolayısıyla saray teşkilâtından taşra teşkilâtına kadar görevli ne kadar sınıf varsa, hepsi bu görevle doğal olarak görevlendirilmişlerdir. Diğer taraftan bu görevlilerin vazifelerini hakkıyla yerine getirip getirmediklerinden haberdar olmak için de başka görevliler tayin etmek gerekmiştir (Büyük Selçuklu Devleti Veziri Nizamülmülk'ün Siyasal, Sosyal, Dini ve Kültürel Hayattaki Rolü-Mustafa Şahin).

Bu nedenle Nizamülmülk'ün hassasiyetle üzerinde durduğu konulardan birisi de bu olmuştur. Yani bir taraftan tüm devlet görevlilerinin durumlarını, diğer taraftan halkın ve dış güçlerin durumunu denetlemek ve haberdar olmak için özel istihbarat elemanları tayin edilmesi gerektiğini söylemiştir. Bunların başında hemen hemen tarihin her döneminde ve tüm devletlerde ilk akla gelen sınıf olan casuslardan bahsetmiştir. Tek bir kalıp altına sokmadığı bu sınıf içinde birçok faklı isim, kılık-kıyafet ve çeşitli görüntülerde casusların bulunması gerektiğini söylemiştir (Nizamülmülk'ün Siyasetnamesi ve İstihbarata Yönelik İlkeleri-Mehmet Şimşir).

Örneğin "Her tarafa tüccarlar, seyyahlar, sufiler, dervişler, ayak satıcıları kılığında casuslar gitmeli ve hâdiselerin hiçbir şekilde gizli kalmaması, eğer bir şey vuku bulur veya zuhur ederse zamanında çaresine bakılması için, işittikleri her şeyi haber vermelidirler" diyerek tavsiyelerde bulunmuştur. Nizamülmülk'ün istihbarat konusunda kendisine görev yüklediği şahısları özetle şu şekilde sıralanabilir: Her kademede bulunan tüm devlet memurları (vezir ve hacip gibi en üst devlet görevlilerinden ayak hizmetleri yapan gulamlara kadar), sahibi berit, casus, elçi, kasıt, ulak, tatar, postacı, haberci, ases, münhi gibi işi istihbarat olan kişiler, tellal ve münadiler, sıradan insanlar (Siyasetname-Nizamülmülk).

Nizamülmülk ve İstihbarat Yöntemleri

11. yüzyıla gelinceye kadar tüm dünya devlet ve toplumlarında istihbarat konusunda birçok yöntem geliştirilmiştir. Zira haberlerin gizli tutulması, karşı tarafın eline geçmemesi, geçse bile içeriğinin anlaşılamayacak biçimde hazırlanması diğer taraftan karşı güçlerin her türlü gizli haberlerinin elde edilmesi ve anlaşılabilir hale getirilmesi son derece önemli olmuştur. Gerekli haberlerin elde edilerek merkeze ulaştırılması hususunda da karşı güçlerin çabalarını boşa çıkartmak adına yanıltıcı haberlerin yayılması ya da kendi bilgilerinin diğer tarafın eline geçmemesi için "istihbarata karşı koyma" yöntemi adı altında da farklı uygulamalar hayata geçirilmiştir. Bütün bu yöntemler vasıtasıyla elde edilen bilgiler

birbiri ile bağlantılı bir şekilde değerlendirilerek analiz yapılması durumunda arzu edilen istihbarat işlemi için tam ve mükemmel sonuçlar çıkartılabilir. İşte buna da istihbarat çarkı denilmektedir (Bir Vatanı Karşılıksız Sevmek-Türk İstihbarat Tarihi-Bora İyiat).

Aynı zamanda bu çarkın iç ve dış istihbarat olarak iki ayrı başlık altında yürütülmesi de son derece önemlidir. Zira iç ve dış tehditler farklı özelliklere sahiptir. Mesela dış tehdit, devlet sınırlarında ya da daha uzak bölgelerde olsalar da tehdit oluşturabilecek tüm güçlerin imkân ve kabiliyetleri hakkında bilgi sahibi olmayı gerektirirken, iç tehdit daha çok şu hususlarla ilgilidir ve bu konularda tedbirler almayı gerektirir: Ülkenin toprak bütünlüğünü, devletin yönetim kadrosunu ve yönetim şeklini ihtilâl yoluyla değiştirmek, toplum arasında nifak çıkartarak birbirine düşman kesimler oluşturmak, halkın devlete, kurumlarına ve devlet adamlarına olan güveni sarsmak, din, mezhep, ırk vs. hususları tahrik ve istismar ederek çeşitli çıkarlar elde etmek, haksız kazanç elde etmek, insanlar üzerinde korku, sindirme tehditleriyle etki kurmak, çeşitli nüfuz alanları oluşturarak hem ekonomik hem hukuki sahalarda kaos ortamı oluşturmak, bu amaca ulaşmak için yolsuzluk, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle halkı zehirlemek, kaçakçılık yapmak, toplumda infiale neden olacak derecede asayişe müessir fiil işlemek, devletin çeşitli kurumlarına memur, işçi vs. adı altında girerek gizli kalması gereken bazı bilgi ve belgeleri hasım ya da hasım olması muhtemel kişi, grup ya da devletlere vermek, halkın nezdinde devleti küçük düşürecek veya ona karşı gelmelerine neden olacak şekilde davranışlar sergilemek (Nizamülmülk'ün Siyasetnamesi ve İstihbarata Yönelik İlkeleri-Mehmet Şimşir).

İşte bütün bunlar ve başka yollarla devletin ve yönetiminin zarar uğratılması karşısında önceden ciddi tedbirler almak gereklidir. Bunun akla gelen ilk ve en etkili yöntemiyse kuşkusuz istihbarat yöntemleridir. Dolayısıyla hem iç istihbarata, hem de dış istihbarata yönelik çeşitli yöntemleri ayrı ayrı kullanmak ve bunların analizini birlikte değerlendirmek gerekmektedir. Nizamülmülk, bu konuda çeşitli araç, mekân ve görevlilerle o gün için uygulan-

ması mümkün her türlü yöntemi kullanarak iç ve dış istihbarat teşkilâtlanmasını gerçekleştirmeyi hedeflemiştir. Oluşturmaya çaba sarf ettiği devlet organizasyonunda istihbarat için mümkün olan her yöntemi uygulamaya çalışmıştır: Casusluk faaliyetleri ve keşif hareketleri, açık görevlendirmeler, gizli görevlendirmeler, sorgulama ve denetim yöntemi, ticaret görüntüsü altında ve pazar ve panayırlar vasıtası ile bilgi toplama, parola, bayrak ve alametler kullanımı, şayia usulü, elçi ve ulak ile haber alma ve ulaştırma, mektup ve diplomatik yazışmalarla istihbarat (Bir Vatanı Karşılıksız Sevmek-Türk İstihbarat Tarihi-Bora İyiat).

İSTİHBARAT TEŞKİLÂTININ DEVLET TEŞKİLÂTINDAKİ YERİ

Selçuklu merkez teşkilâtında yürütme organı olan "Büyük Divan" en önemli devlet organıdır. Veziriazamın başkanlığında devlet işleri bu organ tarafından hükümdar adına yürütülürdü. Bu divan, bugünkü bakanlıklara tekabül eden divanlardan meydana gelirdi. Her divanın başında "Sahib-i Divan" adını taşıyan bir bakan vardır. Bütün bu divan üyeleri bir araya geldikleri zaman "Büyük Divan"ı oluşturmaktadırlar. Selçuklular idare teşkilâtını büyük ölçüde Samani ve Gaznelilerden almıştır. Ancak daha önceki devletlerde merkez teşkilâtında önemli bir yere sahip olan bazı divanların Selçuklularda büyük divana dâhil olmadığı görülmektedir. Bunlar arasında en önemlilerinden biri de posta divanı olup, nazır veya reisine "Sahib-i Berid" denilmektedir. Büyük divan üyesi olmamakla beraber bu divana çok önem verildiğini görüyoruz. Zira "Sahib-i Berid"in tayini bizzat hükümdar tarafından yapılmaktadır. Yine bu makama tayin edilen kişilerin ekonomik ihtiyaçlarının azami ölçüde karşılandığı ve kâfi derecede maaş verildiği bilinmektedir. Ancak Selçuklu sultanları arasında sadece Sultan Alparslan'ın devletin "posta ve istihbarat" işlerine bakan "Divan-ı Berid"e çok önem vermemesi, özellikle istihbarat kısmını büsbütün kaldırması o dönem devlet adamlarınca tenkit edilir. Bununla birlikte Selçuklu devlet teşkilâtının da bazı birimlerinin dışında

daha önceki geleneği devam ettirdiği görülmektedir (Eski Türkler ve Selçuklularda İstihbaratçılık-Doç. Dr. Hamit Pehlivanlı).

Samaniler devrine ait olduğu tahmin edilen bir eserde (Zafername) istihbarat teşkilâtı başkanı "Sahib-i Berid"in vasıfları şöyle sıralanmaktadır:

a- Davaları dinleyip, hükmetmekle mükellef olduğu için bütün şeri meselelere vakıf, zahit, müttaki, âlim ve salih olması,

b- Her işi yeterince araştırması,

c- Doğru sözlü olması,

d- İyi huylu olması,

e- Herkesin iyiliğini isteyen bir yapıda olması,

f- Olayları arz ederken etraflı düşünmesi, yani ani karar vermemesi gereklidir.

Alparslan zamanında Nizamülmülk'ün bütün ısrar ve telkinlerine rağmen istihbarat teşkilâtına önem verilmediği, hatta kaldırıldığı görülmektedir. Tarihi kaynakların müşterek ifadelerine göre casusluk ve casuslardan nefret eden Sultan Alparslan bu divanın istihbarat kısmını kaldırmıştır. Bir kaynakta bu konuda şunlar yazılıdır: "Alparslan Muhammed bin Davut tahta çıktı, Nizamülmülk haberciler nasbetmek hususunu Alparslan'a arz etti, Alparslan şöyle cevap verdi: Habercinin bize lüzumu yoktur, dünyanın her kıtasında (şehrinde) dostlarımız da, düşmanlarımız da bulunur. Haberci bize bir haber getirdiği zaman kendinin bir garezi varsa dostu düşman, düşmanı dost suretinde gösterebilir." (Türklerde Askerlik-İbrahim Sarı).

İstihbarat teşkilâtı hakkındaki kanaatini bu şekilde ifade eden sultan teşkilâtı kaldırmıştır. Aslında sultan günümüzde de üzerinde durulan çok önemli bir meseleye parmak basmıştır. İstihbaratın sınırını, yani istihbarat hukukunu işaret etmiştir. O günün şartlarında bugünkü manada bir istihbarat hukuku kavramı ve belirlenmiş uluslararası normlara dair belgeler elimizde bulunmamaktadır. Ancak Alparslan'ın vezirine söylediği

sözlerden nereye kadar, nasıl, ne şekilde istihbarat yapılacak ve bilgiler ne amaçla, niçin, ne şekilde kullanılacaktır meselesine önem verdiği anlaşılmaktadır. İstihbarat elemanlarının yetkilerini istismar edeceği noktasından meseleye yaklaşmaktadır.

Aslında bu endişesinde haksız da değildir. Selçuklu öncesi devletlerde de örneğine çok rastlanan bu istismar konusunda titizlenmesinde bir devlet başkanı olarak haklıdır. Ancak ortaya koyduğu çözüm şeklini doğru kabul etmek mümkün değildir. Yetkili bir devlet başkanı olarak istihbaratçıların görevlerini kötüye kullanmalarını önleyecek tedbirler alabilecek durumdadır. Daha çok konuya ahlaki açıdan yanaşmakta ve tecrübeli vezir Nizamülmülk'ün tekliflerini reddetmektedir. Halbuki istihbarat teşkilâtı, teşkilât içi kontrolü yapmakta ve elemanları başka istihbaratçılarla takibe almaktadır. Dolayısıyla sultanın endişeleri teşkilât tarafından da dikkate alınmaktadır. Selçuklu Devleti'nde istihbarat teşkilâtının en zayıf olduğu dönem hemen hemen Alparslan zamanıdır denilebilir. Sultanın, istihbarat teşkilâtı konusunda gösterdiği bu zafiyet kısa zamanda çeşitli olumsuzluklarla kendini gösterecektir. Mesela Batıniler Selçuklu İmparatorluğu içinde gizli faaliyetlerde bulunurlarken birdenbire kuvvetli bir şekilde ortaya çıkacaklardır. Daha sonra Nizamülmülk'ü faaliyetlerine engel olduğu için de öldüreceklerdir. Teşkilâtın

kaldırılmasının aslında bir hata olduğu kısa süre sonra görülecektir. O devrin tarihçileri bu durumun ortaya çıkmasını berid (istihbarat) teşkilâtının kaldırılmasına bağlamaktadırlar (Eski Türkler ve Selçuklularda İstihbaratçılık-Doç. Dr. Hamit Pehlivanlı).

Günümüzde o dönem ile ilgili çalışan araştırmacılar arasında Sultan Alparslan'dan sonra teşkilâtın yeniden canlandırılıp canlandırılmadığı konusunda görüş ayrılıkları vardır. İbrahim Kafesoğlu, Sultan Alparslan tarafından kaldırılan "Berid teşkilâtının Nizamülmülk'ün bütün ısrarlarına rağmen Melikşah devrinde yeniden kurulduğuna dair de kati deliller yoktur" diye yazmaktadır. Ancak Fuad Köprülü bu kanaatte değildir. Köprülü "Bu kadar kuvvetli ve geniş bir imparatorluk idaresinde, merkezi idare ile vilayetler ve büyük sultan arasında süratle muhabereyi temin edecek resmi posta teşkilâtının ve her türlü istihbarat vasıtalarının bulunmamasına asla ihtimal verilemez" demekte ve Melikşah, Sultan Sancar zamanından bazı örneklerle düşüncesini pekiştirmektedir. Mehmet Altay Köymen Kafesoğlu'nun aksi kanaattedir. Köymen "Mamafih, Melikşah zamanında istihbarat ve devlet posta teşkilâtının tekrar faaliyete geçtiği anlaşılıyor" diyerek bazı örneklerde vermektedir. O da Köprülü gibi düşünmektedir. Gerçekten de her ne kadar Sultan Alparslan casusluk ve casuslardan hoşlanmadığı için teşkilâtı kaldırmışsa da, bu durum daha sonraki dönemlerde hiçbir suretle resmi posta teşkilâtının ve menzil tertibatının bozulduğunu göstermez (Gizli Türk Örgütleri-Kürşad Berkkan).

Cem Sultan

Osmanlı klasik çağında Venedik, Ceneviz, Macar Krallığı,

Papalık gibi dönemin büyük güçleri farklı şartlar ve ihtiyaçların gerektirdiği durumlarda casusları aracılığıyla Osmanlı Devleti'nde olup bitenleri yakinen takip etme imkânı bulmuşlardır. Kimi zaman siyasal konjonktür, Batılı casuslar için Cem Sultan olayında görüldüğü gibi bir iç sorunun uluslararası çıkar ilişkilerinin esaslı bir konusu haline gelmesine ortam hazırlamıştır. Bu olayda, Papalık ve Avrupalı devletler, casusları vasıtasıyla yıllarca Şehzade Cem'in bir gün İstanbul'a gelerek tahta geçeceği söylentileriyle II. Bayezid'i hareketsiz bırakabilmişlerdir. Temel olarak, bu dönemin Papalık ve Batılı devletlerin casusluk çalışmalarının iki farklı biçimde geliştiği söylenebilir: Papalık eliyle yapılan casusluk çalışmalarında Papa bir yandan bütün Avrupa uluslarını Osmanlılara karşı birliğe ve birleşmeye çağırırken, diğer yandan da casusları aracılığı ile Hristiyanlığın korunması ile bütün kiliseleri, kiliselere bağlı kralları kışkırtmıştır. Bu amaçla da Fener Patrikhanesi başta olmak üzere birçok kiliseye gizli haberler, bildiriler ulaştırılmıştır. Krallar eliyle yürütülen casuslukta ise saltanatlarının geleceği ve ülkelerinin Osmanlı eline geçeceği endişesiyle "ortak düşman" olarak görülen Osmanlı'ya karşı siyasal bir birlik düşüncesi hâkimdi. Dini bakımdan da Papalık ve Katolik Batı'nın tasavvurunda kiliseler birliğinin gerçekleştirilmesi nihai bir hedef olarak durmakta idi ki, bu amaçla Fener Patrikhanesi ile Vatikan arasında birçok gizli yazışmalar cereyan etmiştir (19.-20. Yüzyıllarda Osmanlı Balkanlarında Rusya'nın Casusluk Faaliyetleri-Mithat Aydın).

VOYNUK TEŞKİLÂTI

Osmanlı döneminde Rumeli'de Hristiyanlardan oluşturulan askeri teşkilâta verilen ad. Osmanlıların Rumeli'deki fetihleri sırasında kendi bünyelerine kattıkları filorici, martolos gibi Hristiyan askeri gruplardan biri olup Slavca "asker" anlamındaki voynik kelimesinden gelmektedir. Osmanlı kaynaklarında voynak, voyneyk şeklinde de geçer. Kelimenin sonuna Farsça çoğul eki getirilerek yapılan voynugan da kullanılmıştır. Voynuk kelimesi

ilk Osmanlı tahrir kayıtlarında yer alır. Ayrıca Fatih Sultan Mehmet'in son dönemlerinde ve II. Bayezid devrinde kaleme alınmaya başlanan Osmanlı kroniklerinde de voynuklar hakkında bilgi verilmiştir. Buna göre voynuk teşkilâtı Timurtaş Paşa tarafından İ. Murat zamanında Osmanlı Devleti'nin Balkan topraklarında kurulmuştur. Voynukların coğrafi dağılımına bakılacak olursa bunların Filibe-Sofya-Niş, Selanik-Niş-Belgrad güzergâhı üzerinde, Semendire-Braniçevo-Vidin bölgesinde, Kesriç, Hersek ve Bosna'da bulundukları görülür. Voynuklarla ilgili ilk defterlerin Arnavutluk, Vidin, Tırhala, Braniçevo, Hersek ve Niğbolu'ya ait olması voynuk teşkilâtının büyük ölçüde bu bölgelerin insanlarıyla teşkil edildiğini ortaya koyar. Adı geçen bölgelerden en önce Bulgaristan'ın fethedildiği ve daha sonra voynukların Bulgarlarla özdeşleştirildiği göz önüne alınırsa voynuk uygulamasının ilk defa Bulgaristan'da gerçekleştirildiği sonucuna varılabilir. Esasen voynuk teşkilâtı içerisinde Bulgarların önemli yer tuttuğu bilinmektedir. İlk dönem Osmanlı kanunnamelerinden voynukluğun, daha çok vergilerini filori ile ödedikleri için "filorici" denilen ve Timok-Tuna kavşak bölgesinde yaygın biçimde görülen Eflak teşkilâtıyla da alakalı olduğu anlaşılır (Bulgaristan'da Osmanlı Hâkimiyetinin Kurulması-Ayşe Kayapınar).

15. yüzyılın başlarına kadar uzanan tahrir defterleri ve kanunnamelere göre voynuklar Osmanlı öncesinde "voyini/voynitsi" diye adlandırılan küçük asilzade sınıfı temsilcileriydi. Osmanlılar, Hristiyan sipahiler gibi eskiden beri voynuk olanları askeri sistemlerine dâhil etmekte bir sakınca görmediler. Bu durum tedrici fetih siyasetinin de bir aşamasıydı (Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar-Halil İnalcık). Voynukların görevleri uçlarda istihbarat, düşmanın durumunu araştırmak, mızrakları, kalkanları, diğer savaş aletleri ve atlarıyla uçlarda, askeri seferlerde hizmet etmekti. Barış döneminde de voynukların önemli geçit yerlerini nöbetleşe korumak, kale muhafızlığı yapmak ve varoşları beklemek gibi hizmetleri söz konusuydu. Voynuklar görev bakımından hem martoloslara, hem de derbendcilere benziyordu. Barış zamanında bu görevlerin dışında saray ahırlarında

çalışır, hassa atlarına bakar ve çayırları biçerlerdi. Voynuklar bu işleri bağlı oldukları lagatorlar ve çeribaşılarıyla birlikte yerine getirirlerdi. Görev sonrasında mirahordan hizmetlerini tamamladıklarını gösteren bir tezkire alıp baştinalarının bulunduğu köylerine dönerlerdi. Barış ve savaş dönemlerindeki hizmetlerini üç ya da dört kişiden oluşan ve "gönder" denilen askeri ocak içinde ifa ederlerdi. "Mızrak, kargı" anlamına gelen gönder kelimesinin Grekçe "kontarion"dan türediği belirtilmektedir (İzvornik Sancağı ve Srebrinice Sas Madenleri Kanunnamesi-Ahmet Akgündüz).

1545 tarihli bir kanunnamede voynukların, uç bölgelerine gidip ajanlık yaptıkları ve düşmanın durumu hakkında bilgi topladıkları bildirilmekte ve buna karşılık bütün vergilerden muaf oldukları belirtilmektedir. Voynuklar, tımar tasarrufunda bulunmaları yasak olmakla birlikte, ender de olsa tımar sahibi olmuşlardır. Voynuk teşkilâtı, Sultan II. Süleyman'ın saltanatının sonlarında 1691 yılında ilga olunmuş, fakat 1693 yılında yeniden ihdas edilmiş ve 1878 yılına kadar devam etmiştir (Osmanlılarda İstihbarat-XİV.-XX. Yüzyıllar-Erdal İlter).

MARTOLOS TEŞKİLÂTI

Osmanlı Devleti'nin Rumeli bölgesinde yaygın bir teşkilât olarak teşekkül etmiş olan martoloslar, gayrimüslim tebaanın en kalabalık topluluklarından biriydi. Genellikle askeri teşkilâtın adı olan martolosların, gerek Osmanlı kaynaklarında gerekse yabancı kaynaklarda muhtelif şekilde telaffuzları ve yazılışları bulunmaktadır. Kaynaklarda yaygın olarak martolos şekli kullanılmasına karşın martaloz, martoloz, martuluz, martilos ve martulos gibi yazılış ve söyleniş şekillerine de rastlanmaktadır. Martolos kelimesi Balkanlar'da Osmanlı hâkimiyeti altında bulunmuş olan milletlerin dillerine de geçmiştir. Nitekim Sırpça martanoş, martaluzi; Macarcada martaloz, martaloc; Çekçede martaloz ve martalous şekillerinde kullanılmaktadır (Osmanlı Devleti'nde Martolos Teşkilâtı-Bilge Keser).

Martolos kelimesinin menşeinin Grekçeden geldiği hemen hemen kesindir. Kelime Yunanca amartolos (bozulmuş, yolunu şaşırmış anlamında) ya da armatolostan (silahlı, silah taşıyan anlamında) Osmanlı Türkçesine kısalmış şekliyle "martolos" olarak geçmiştir. Yunanca armatolos kelimesinin Arnavutçaya armatollar olarak geçtiği görülmektedir. Gerçekten muhtelif yazarlar kaynak göstermeden Yunanistan'da ve Venedik'in Yunanistan'da hâkim olduğu bölgelerde armatol denilen bir milis gücünden bahsederler. William Palmer da Yunanistan dağlarında haydutluk edenlere karşı mahalli Arnavutların oluşturduğu armatol denilen bir milis gücünden bahsetmektedir (Martoloslar-Robert Anhegger).

Martolos teşkilâtının Osmanlı Devleti'ne Bizans'tan geçtiği konusunda yaygın bir görüş olmasına karşın Halil İnalcık, bu teşkilâtın Sırp-Macar hududunda teşkilâtlandığı, dolayısıyla menşeinin Sırp-Macar kaynaklı olduğunu ifade eder. Halil İnalcık, bu teşkilâtın kökeninden ziyade Osmanlı Devleti'nin ihtiyaçları doğrultusunda mevcut teşkilâtı geliştirip genişlettiği görüşü üzerinde durmaktadır (Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar-Halil İnalcık).

Osmanlılar Balkanlar'ı fethettikleri zaman buralarda yeterli ölçüde Türk nüfusu yoktu. Anadolu'da Türk birliği de henüz tam anlamıyla kurulmamış olduğundan, Türklerin geniş Balkan topraklarında ihtiyaç duydukları insan gücü, daha doğrusu asker gücü açığını kapamak zordu. Balkanlar'daki kalabalık Hıristiyan halkın toptan katledilmesi veya zorla İslamlaştırılması da söz konusu değildi. Bu sebeplerden ötürü Türkler, Balkanlar'daki eski küçük toprak sahipleri ve küçük asilzade gruplarını ya yerlerinde bıraktılar ya da yeniden teşkilâtlandırılmalarına izin verildi. Bu teşkilâtlandırılan gruplar içerisinde martolosların da bulunduğu bir gerçektir. Martolosların Osmanlı idari yapısına katılması ise mevcut şartların, onların eski toplumsal ve iktisadi durumlarının kabulü, kuvvetlendirilmesi ve genişletilmesiyle mümkün olabilmiştir (Osmanlı İmparatorluğu'nda Bulgarlar ve Voynuklar-Yavuz Ercan).

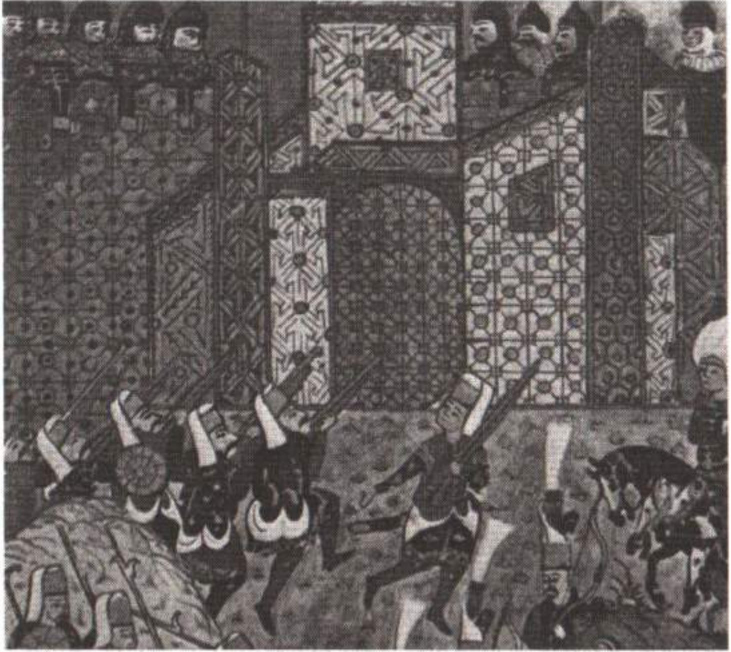
Martolosların Osmanlı devlet yapısı içerisindeki muhtevası tarih içerisinde değişiklik göstermektedir. Martoloslar kuruluş devresinde haberci ve casus olarak hizmette bulunurken 15. yüzyılda yapılan değişiklerle akıncı, kale muhafızı, derbentçi ve maden bekçisi gibi askeri görevleri bulunan bir teşkilât olarak karşımıza çıkmaktadır. Martolosların Osman Gazi ile Orhan Bey zamanlarında mevcut olduklarına dair ilk Osmanlı kaynaklarında bilgiler bulunmaktadır (Osmanlı İmparatorluğu'nda Derbent Teşkilâtı-Cengiz Orhonlu). Osman Bey döneminde İnegöl tekfurunun 200 kişilik bir kuvvetle kurduğu pusuyu bir martolos gelerek Osman Bey'e haberdar etmiştir. Aşıkpaşazade'de ise haberci ve casus manasına gelen martolosun Orhan Bey döneminde Süleyman Paşa'nın Rumeli'ye geçerek Konur Hisarı'nı fethetmesi sırasında Gelibolu yöresinden haber getirdiği kayıtlıdır (Aşıkpaşazade Tarihi-Aşıkpaşazade).

Martolosların casus ve habercilik hizmetine daha somaki devirlerde de devam ettikleri görülmektedir. II. Murat 1447 tarihinde Akçahisar'ı fethedip Edirne'ye döndüğü sırada Macar kralının oğlu Yanko Hünyad'ın Osmanlılar üzerine bir sefer yapacağını tanınmış bir casus olan martolos Doğan/Togan vasıtasıyla öğrenmiştir (Osmanlı Beyliği-Colin İmber). Martolosların haberci ve casus olarak varlıklarına, Fatih Sultan Mehmet döneminde de rastlamaktadır. Nitekim Mihaloğlu Ali Bey'in Macarlara karşı hareketinde maiyetinde haberci olarak hizmet veren 40 martalos bulunmaktaydı (Osmanlı Devleti'nde Martolos Teşkilâtı-Bilge Keser).

15. yüzyılın ilk yarısından itibaren Osmanlılar, martolos teşkilâtı üzerinde birtakım değişiklikler yapmışlardır. II. Murat zamanında martolosların idari sistem içerisine kabul edilmeleriyle mevcut teşkilâtlarının genişlediği ve geliştirildiği görülmektedir. Martolos teşkilâtının askeri kimlik kazanması 1421 veya 1438 tarihlerinde yapılan değişiklikle mümkün olmuştur (Martoloslar-Robert Anhegger).

Martoloslar konusunda yapılan çalışmalarda martolosların iki gruba ayrıldıkları görülür. Bunlardan ilki askeri hizmette

bulunan martoloslar olup diğeri ise iç hizmetlerde bulunan martoloslardır. Martolosların başlıca iki gruba ayrılması tarihi süreç içerisinde ortaya çıkan bir durumdur. Martolosların 15. yüzyılda ortaya çıkmaları yalnızca Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki sınır bölgelerini kapsamıştı. 16. ve 17. yüzyıllarda ise martolos teşkilâtı Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki bütün kısımlarında organize edilmiştir. Bu yaygın organizasyon zaman içerisinde görevleri dolayısıyla gruplara ayrılmıştı. Cengiz Orhonlu bu organizasyonu, hudut boylarında kale muhafızlığı yapanlarla derbent ve geçitlerde bekçilik yapanlar olarak iki gruba ayırmıştır (Osmanlı İmparatorluğu'nda Derbent Teşkilâtı-Cengiz Orhonlu).

Rodos Kuşatması

Kanuni Sultan Süleyman, Rodos Seferi'ne çıkmadan önce adanın savunma durumu hakkında tam bilgi sahibiydi. Çünkü adada bulunan Türk martolosları çok iyi çalışıyor, aralıksız rapor

gönderiyorlardı. Türk martolosların başında şövalyelerin hizmetine girmiş, onların güvenlerini kazanmış bir doktor vardı. Kuşatma başladıktan sonra Türk topçularına ışıklarla haber verirken yakalanmış ve öldürülmüştü. Ancak Rodos kuşatması sırasında en verimli çalışmayı esir Türk kadınları yapmıştı. Vaktiyle korsanlar tarafından kaçırılan ve Rodos beylerinin haremine sokulan bu kadınlar bir şekilde Türk ordusuna haber göndermeyi, kale içinde sabotajlar yapmayı başarmışlardı. Bir ambarı kundaklamak isterken iki yardımcısı ile birlikte yakalanan Türk kadını işkencelerle öldürülmüştü. Surlardan işaret verirken yakalanan bir başka kadın gözleri oyulmuş olarak bulunmuştu (Osmanlı Devleti'ni ve Dünyayı Sarsan Kadın Casuslar-Sema Ok).

Martolosların askeri gücü 16. yüzyıl ortalarında zirveye ulaştı, ardından giderek azaldı. 1592-1593'ten itibaren hız kazanan Osmanlı-Avusturya Savaşları döneminde bir bölümü Osmanlı hizmetinden çıktı ve çeşitli ayaklanmalara katıldı, bazıları da Avusturya tarafına geçti. Böylece sayıları azalan martoloslar daha sonra tekrar canlandırılmaya çalışıldıysa da 17. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı askeri yapısının zayıflamasına paralel olarak önemini kaybetti. Hepsi ulufeli olan ordu hizmetindeki martolosların maaşları bulundukları yerin vergisinden ödenirse de martolosbaşının denetiminde bazen martolos akçası adıyla halktan para toplama yoluna da gidilirdi. Bazı martoloslar ve aileleri cizye ve aşar dışındaki avarız türü vergilerden muaf tutulurdu. Ancak bu uygulama zamana ve yere göre farklı olur, bazen cizyeden de muaf olabilirlerdi. Sırbistan martoloslarının çoğu miras bırakılabilen baştinalara sahipti. İhtiyaç halinde Hristiyan ve Müslüman halktan martolos yazımı yapılabilirdi. Sürekli tehlike altındaki yerlerin martolosları ulufeli değil muaf statüsündeydi. Kendilerine mahsus kıyafetleri ve sancakları olan Martoloslar bölükler halinde ve genellikle yaya olarak hizmet ederler, Adriyatik ve Tuna donanmalarına gerekli mühimmatı sağlarlardı (Gizli Servisler-John Adam).

17. yüzyıl sonlarından itibaren Osmanlı Avrupa'sında artan olumsuzluklar martolosları da etkilemeye başladı. Merkezi

idarenin ıslah girişimi martolosların karşı koyması yüzünden sonuç vermeyince bu defa sadece Müslümanların martolos yapılmasına çalışıldı, fakat başarılı olunamadı. Martoloslar 17. yüzyılda derbent teşkilâtına bağlanarak devlete para vermeye başladılar. Böylece derbentlerde görevli askerilerin ücretlerini karşıladılarsa da zamanla mahalli güvenlik sistemi halkın karşılıklı ferdi garantisine ve ortak sorumluluğuna devredildi. 1715 yılına ait bir kayıtta martolosbaşıdan üç Venedik esiri gelmesi üzerine kendisinin 1100 kuruş bahşişle taltif edildiğinin belirtilmesi teşkilâtın bazı yerlerde hâlâ faaliyette olduğunu gösterir. Ancak 1721'de Rumeli Beylerbeyi Osman Paşa martolosları düzene sokmakla görevlendirilmiş, bunun mümkün olmaması üzerine martolos teşkilâtı lağvedilmiştir. (Martolos-Abdülkadir Özcan).

YILDIZ TEŞKİLÂTI

18. yüzyılda Osmanlı Devleti'ndeki yabancı devlet casuslarının etkisi ve sayısı artarak devam etmiştir. Buna temel neden ise 18. yüzyıl sonlarından itibaren Batılı devletlerin siyasal, ekonomik, düşünsel, bilimsel, teknik alanlarda elde etmiş oldukları gelişim ve üstünlüğün Osmanlı üzerindeki Batı hegemonyasını daha fazla tesis eder hale getirmiş olmasıdır. Batılı devletlere sürekli genişletilerek verilen kapitülasyonlar/imtiyazlar da bu süreci kolaylaştırmış ve hızlandırmıştır. Bu süreçte Batılı devletler, gerek Osmanlı tebaası vatandaşlardan elde ettikleri casuslar yoluyla, gerekse Osmanlı ülkesine gönderdikleri diplomat, yazar, arkeolog, Türkolog kılığındaki kişiler eliyle casusluk çalışmalarını geniş bir alana yaymışlardır. Bu bakımdan, resmi kanalları başarılı bir şekilde kullandıkları görülen Batılı devletler, özellikle İstanbul'a ve Osmanlı Devleti'nin diğer bölgelerine gönderdikleri elçi ve konsoloslarına önemli görevler yüklemişlerdir. Kimi zaman Osmanlı devlet adamlarının dikkatinden kaçmayan bu Avrupalı politika casuslarının çalışmaları, devlet kurumları arasında yazışmalara ve ikazlara neden olmuştur. Hariciye Nazırı Rıfat Paşa, kaleme aldığı bir mektubunda söz konusu durumu

şöyle izah etmektedir: "Beyana hacet olmadığı veçhile bütün devlet ve hükümdarların yekdiğeri nezdinde bulundukları sefirlerin gerçi zahiri memuriyetleri politika gayesinden ibaret ise de iç yüzünde personelin politika casusları olduğu meydandadır. Hatta bu elçilerin bulundukları devletlerin muteber memurlarından muvazzaf casusları olması politika icabınca 'emr-i mer'i olduğu' bu tarafta mervidir." Rıfat Paşa'nın ifadelerinden anlaşıldığı üzere bütün Avrupalı devletlerin birbiri nezdindeki diplomatlarının görünüşte politika memurları olmasına rağmen, gerçekte politika casusları olduğu açıktır (Osmanlı'dan Cumhuriyete Gizli Teşkilâtlar-Ergun Hiçyılmaz).

Kuşkusuz, bir ülkenin gücü, öncelikle o ülkenin askeri gücüyle ölçülebileceğinden Osmanlı ordusunun durumu da, yabancı devletlerin istihbarat çalışmalarının öncelikli konularından biri olmuştur. Ancak, askeri istihbaratın dışında, Batılı devletler padişahın ve hanedan üyelerinin sağlık durumuna ilişkin de yoğun bir istihbarat çalışması yürütmekteydiler. Onların zaafları ve ruhsal durumları en çok merak edilen konular arasında geliyordu. Diğer taraftan, sarayda ebe kadınlar, sakalar, aşçılar gibi muhtelif görevlerde birçok Batılı "muhbir" bulunmaktaydı. Bu muhbirler, sarayda bazı boşboğaz sultan hanımların dedikodularından öğrendiklerini dışarıya sızdırıyorlardı. Öyle ki, padişahın nereye ve ne zaman sefer düzenleyeceği, Osmanlı ordusundan önce Venedikli, Macar, Sırp, İtalyan, Fransız ve Rus devlet adamlarının malumu olmaktaydı (Türkiye'de ve Dünya'da Casuslar-Aytunç Altındal).

Osmanlı istihbarat faaliyetleri 19. asrın ortalarına dek birkaç organizasyon hariç tutulursa daha ziyade imparatorluğu yönetenlerin kişisel ilgi ve becerilerine göre şekillenmiştir. Ancak Tanzimat'ın arifesine gelindiğinde hem klasik usullerle istihbarat faaliyetlerini yürütmenin güçlüğü anlaşılmış, hem de dünya genelinde askerlik, ekonomi ve diplomasi sahalarında yaşanan gelişme ve değişmelere bağlı olarak devlet hazinesinden maaş olan özel casuslar yetiştirip kullanmak çağın gereği haline gelmiş olduğundan bir teşkilâtlanma ihtiyacı doğmuştu. Bu ihtiyaca

yönelik ilk adımların II. Mahmut devrinde (1808-1839) atılmaya başlandığı görülüyor. Halil İnalcık'a göre Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonra, Nisan 1827'de Asakir-i Mansure-i Muhammediye Seraskerliği'ne getirilen Mehmet Hüsrev Paşa, İstanbul'da II. Mahmut'un yeniliklerine karşı oluşan veya oluşması muhtemel muhalif hareketleri tespit edip sindirmek amacıyla bir iç casusluk şebekesi kurmuştur (Mehmet Hüsrev Paşa-Halil İnalcık).

Abdülmecid

Öte yandan, Paul Fesch'in Fransızca olarak kaleme aldığı "Abdülhamid'in Son Günlerinde İstanbul" isimli eserinde işaret ettiği bir risaleden hareketle hemen bütün araştırmacılar Osmanlı istihbarat ağının bir devlet aygıtına dönüşme sürecinin tamamlandığı yahut başka bir deyişle İstanbul'daki ilk gizli polis teşkilâtının Abdülmecid devrinde (1839-1861) kurulmuş olduğu noktasında birleşirler. 1891 senesinde "La Police Secrete en Turquie" (Türkiye'de Gizli Polis) adıyla basıldığından bahsedilen ve Fransız Ulusal Kütüphanesi'ndeki iki nüshasının nadir eserlerin yer aldığı ayrı bir bölümde (rezerv) muhafaza edilmesinden belli bir öneme sahip olduğu düşünülen söz konusu risalenin II. Abdülhamid'in özel doktoru Mavroyani Paşa tarafından yazıldığı tahmin edilmektedir (Osmanlı Gizli Polis Örgütü Nasıl Kuruldu?-Taner Timur).

Mavroyani, kendisine atfedilen risalede Osmanlı gizli polis teşkilâtının İngiliz elçisi Stratfort Canning'in telkin ve tavsiyelerinin gölgesinde Mustafa Reşit Paşa'nın sadaretinde kurulduğunu kaydetmiştir. Buna göre, kuruluş hazırlıkları kapsamında Paris'teki Türk elçiliğinde müşavir sıfatıyla çalışan Sefels Soldenhof, Fransız gizli polis teşkilâtı hakkında bir araştırma yapmakla görevlendirilmiştir. Onun araştırmaları neticesinde hazırlanan geniş bir rapor ise Mustafa Reşit Paşa tarafından Osmanlı polis örgütünün başına getirilen Civinis Efendi'ye verilmiştir (Abdülhamid Devrinde Hafiyelik ve Sansür-Süleyman Kani İrtem).

Mavroyani

Mavroyani tarafından aktarıldığı iddia edilen bilgilere bakılırsa Civinis Efendi, Korfu veya Kefelonyalı bir Rum'dur. Yıllarca Petersburg'da çariçenin hizmetinde çalışmış, ancak ismi bir hırsızlık olayına karışınca çareyi Osmanlı ülkesine sığınmakta

bulmuştur. Bir süre Anadolu'da kaldıktan sonra İstanbul'a gidip yerleşmiş ve zengin Rum aileleriyle iyi ilişkiler kurmuştur. En sonunda hem Mustafa Reşit Paşa'yı etkilemeyi başarmış olması, hem de yine Canning'in olumlu referansı sayesinde miralay (albay) rütbesiyle Osmanlıların gizli polis teşkilâtının şefliğine getirilmiştir. Ancak o ve teşkilâtı, daha ziyade tanınmış paşa, diplomat yahut finans çevrelerinin özel hayatlarını izlemekten öte bir faaliyet yürütmemiştir. Bu şekilde edinilen bilgilerin siyasi amaçlarla kullanılmış olması kurulan ince dengeleri sarsmaya başlayınca teşkilât kapatılmıştır. Mavroyani'ye göre, Osmanlı gizli polis örgütü 1863 senesine, yani Abdülaziz devrine (1861-1876) gelindiğinde yeniden açılmıştır. Örgütün başına getirilen isimse bu kez Baron C olarak bilinen bir Ermeni'dir. Ancak onun da görevi İstanbul'daki yabancı elçilere bilgi satmak gibi bir ihanete bulaşmış olmasından ötürü pek uzun sürmemiştir (Teşkilâtı Mahsusa'ya Kadar Osmanlı İmparatorluğu'nda İstihbaratın Mali Boyutu-Ahmet Yüksel).

Bu bilgiler ışığında Osmanlılarda modern bir istihbarat örgütü oluşturma çalışmalarının Sultan Abdülmecid devrinde başlayıp çeşitli kesintilerle sürdüğünü söyleyebiliriz. Mutlak olansa Osmanlı istihbarat çalışmalarının, II. Abdülhamid'in Hafiye yahut Yıldız İstihbarat Teşkilâtı'nı kurmasıyla organizasyon açısından doruk noktasına ulaşmış olduğudur. Bu teşkilât Osmanlı istihbarat ağının kuvvetlenip genişlemesi noktasında bir dönüm noktası olarak kabul edilebilir. Nitekim güçlü bir telgraf şebekesiyle desteklenen haber alma yahut jurnal sistemi devletin çekirdeğini padişah etrafında pek çok bağ ile birbirine bağlamış bir kadroya dönüştürmüştür (Osmanlı'dan Günümüze Gizli Devlet-Suat Parlar).

Enver Ziya Karal, II. Abdülhamid'in "bu azametli hafiyelik teşkilâtını" bir Alman uzmanın yardımıyla kurmuş olduğunu ifade etmiştir. Buna göre, Alman İmparatoru Wilhelm, İstanbul'u ilk ziyaretinde padişaha daha evvel Alman Polis Teşkilâtı'nı düzenlemiş ve uzunca bir süre idare etmiş olan bir Alman polis şefi tavsiye etmişti (Osmanlı Tarihi-Enver Ziya Karal).

Tahsin Paşa'nın iddiasına göreyse Said Paşa, ilk sadrazamlığında bir hafiye teşkilâtı talimatnamesi kaleme almış ve o talimatnameyi Amedi Kalemi'nden bir şahsa yazdırmak ve padişahtan da iradesini almak suretiyle hafiye teşkilâtını kurmuştur (Tahsin Paşa'nın Yıldız Hatıraları-Sultan Abdülhamid-Tahsin Paşa). Ancak Mehmet Ali Beyhan bu iddiaya 21 Haziran 1876 tarihli bir vesikaya dayanarak karşı çıkıyor. Çünkü Said Paşa'nın sadrazamlığa ilk getirilme tarihinden (19 Ekim 1879) yaklaşık üç yıl öncesine ait o vesikada bir hafiyelik teşkilâtının varlığından bahsedilmektedir. Bu aynı zamanda II. Abdülhamid'in tahta çıkmasından (31 Ağustos 1876) evvel de bir hafiye teşkilâtının mevcut olduğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla Said Paşa'nın mevcut olan bir teşkilâtı polis teşkilâtı çerçevesinde yeniden ele alıp ıslah etmiş olduğunu söylemek daha makul olacaktır (II. Abdülhamid Döneminde Hafiye Teşkilâtı ve Jurnaller-Mehmet Ali Beyhan).

Hafiyeliğin uygulanma şeklinden yola çıkılınca biri resmi, ötekisi gayri resmi (serbest) hafiye olmak üzere, teşkilât bünyesinde faaliyet gösteren iki tip memurla karşılaşılmaktadır. Resmi hafiyelik adından da anlaşılacağı üzere doğrudan devletçe atanıp maaş bağlanan ve sadece hafiyelikle meşgul olan profesyonel istihbarat memurları tarafından icra edilmiştir. Zaptiye Nezareti'ne bağlı olup zaptiye nazırı tarafından idare edilen bunlardır. İkinci grup ise resmi işleri hafiyelik olmadığı halde şahit oldukları olayları yahut duydukları haberleri "jurnal" adıyla saraya ileten kişilerden müteşekkildi. Bu kişiler arasında vali, müşir, ferik, ordu komutanı, mutasarrıf, hâkim, bürokrat ve ilmiye mensupları gibi her meslek grubundan memurlarla sade vatandaş, yazar veya gazeteci gibi serbest insanlar vardı. Bunların çoğu için hafiyelik, diğer bir deyişle saraya jurnal vermek bir kazanç kapısı olarak görülmüştü. Bu kazanç sadece bir miktar para koparmaktan ibaret değildi; jurnal vermek bazen padişahın teveccühünü ve itimadını kazanıp mevki-mansıp sahibi olmanın yahut terfi etmenin bir vasıtası gibi algılanmıştı. Daha kötüsü ise bazı karakter ve ahlaktan yoksun insanların rakip olarak gördükleri veya hoşlanmadıkları kimselerin mevkilerinden edilmesini ya da cezalandırılmasını sağlamak gibi

tarihin her döneminde kullanılmış bir silah olarak görülmüştü. Kısacası resmi görevi olsun veya olmasın herkes hafiyelik yapmakta serbest bırakılmış, sarayın kapısı her tür jurnal için açık tutulmuştu. Bazı kaynaklarda sadece İstanbul'da 4 bin kişilik bir hafiye ordusunun ve sayıları binleri bulan bir jurnalciler furyasının mevcudiyetinden söz edilmektedir (Teşkilâtı Mahsusa'ya Kadar Osmanlı İmparatorluğu'nda İstihbaratın Mali Boyutu-Ahmet Yüksel).

Jurnallerin nasıl değerlendirildiğine bakılınca karşımıza Yıldız Sarayı'nda bir "Serhafiyelik (Başhafiyelik) makamı çıkmaktadır. Jurnaller padişaha takdim edilmeden evvel bu birimde toplanırdı. Burası, birinci ferik (orgeneral) rütbesini taşıyan ve kendisine "Serhafiye-i Şehriyari" denilen bir kişinin idaresindeydi. Hafiyelik teşkilâtı, II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesine kadar varlığını sürdürmüştür (II. Abdülhamid Döneminde Hafiye Teşkilâtı ve Jurnaller-Mehmet Ali Beyhan).

II. Abdülhamid hatıralarında Osmanlılarda istihbaratın nasıl toplandığını şöyle anlatmaktadır: "Osmanlı'da töre budur. Padişah tebasının ne düşündüğünü, hangi şikâyetleri olduğunu bir yandan kendi valilerinden, kadılarından hükümet yolu ile öğrenir, bir taraftan ülkenin dört bir bucağına serpilmiş tekkelerin şeyhlerinden, dervişlerinden haberler toplar ve buna göre ülkeyi idare eder. Ceddim Sultan Mahmut buna gezginci dervişleri de ekleyip istihbaratı genişletmişti. Ben tahta çıktığım zaman durum buydu ve böylece devam ediyordu." (II. Abdülhamid: Ulu Hakan mı Kızıl Sultan mı?-A. Tekin Kutlu.)

Devletten habersiz bazı kişilerin teşkilât kurmaları haklı olarak Abdülhamid'i kendine bağlı bir istihbarat teşkilâtı kurmaya sevk etmiştir. Paşadan teşkilâtı devralmış ve böyle gizli işlerle uğraşmaması için de uyarmıştır. Tahta çıktığı zaman bu ve benzeri olaylarla karşılaşan II. Abdülhamid şunları söylemektedir: "Devlet güven içinde olamazdı. Doğrudan doğruya şahsıma bağlı bir istihbarat teşkilâtı kurmaya bu düşünce ile karar verdim. İşte düşmanlarımın jurnalcilik dediği teşkilât budur. Evet jurnal sistemini ben kurdum, ben idare ettim. Fakat vatandaşı değil, hazineden maaş

aldıkları, Osmanlı nimeti ile gırtlaklarına kadar dolu oldukları halde devletime ihanet edenleri tanımak, izlemek için. Kendi devletini yıkmak, kendi padişahının canına kastetmek karşılığı yabancı devletten para alan sadrazamları gördükten sonra.» (II. Abdülhamid: Ulu Hakan mı Kızıl Sultan mı?-A. Tekin Kutlu.)

II. Abdülhamid verilen jurnallerin bir kısmının iftira olduğunu bildiğini ve her jurnale itimat etmediğini ifade etmektedir. Jurnalciliğin ayıp olduğunu ve gazetelerdeki "jurnal raporlarının" kötü şeyler olduğunu bildiğini ama bunlardan vazgeçmenin de mümkün olmadığını söylemektedir. Bir kısım gayretkeş jurnalcilerin yazdığı mübalağalı raporların farkında ve onlara inanmamaktadır. Ayrıca II. Abdülhamid'in her gün binlerce jurnal alıp, bunları bizzat okuduğu Tahsin Paşa tarafından yalanlanmaktadır. Tahsin Paşa hatıralarında "Sultan Hamid'in bilhassa jurnallere el sürmediği hal'inden sonra kendi dairesinde sandıklarla kapalı jurnal bulunmasıyla sabittir" diye yazmaktadır (Tahsin Paşa'nın Yıldız Hatıraları-Sultan Abdülhamid-Tahsin Paşa).

Yıldız İstihbarat Teşkilâtı'nın ıslah ve geliştirilmesinde yabancı uzmanlardan da istifade edilmiştir. Bunlardan en önemlisi Fransız Mösyö Bonin'dir. Teşkilâtı düzenlemek üzere 1884 yılında Fransa'dan yüksek maaş verilerek getirtilmiştir. Bonin'in hazırladığı projeye göre teşkilât Zaptiye Nezareti bünyesinde faaliyet gösterecektir. Teşkilâtın amacı "hükümdarın şahsi hukukunun korunması, devletin ve halkın emniyetinin sağlanması" olarak belirtilmiştir. Padişahın yabancı ülkelere sığınanlar hakkındaki kanaatini bazı yabancılarda doğrulamaktadır. Lui Ramber, Damat Mahmut Paşa'nın Marsilya'ya kaçışını, dönüşünü pahalıya satmak için yapılmış bir hareket olarak hatıralarında anlatmaktadır. Ayrıca "Padişahın ahmak ihtiyarlar, uşaklar ve casuslardan başka kimseye itimat etmeyerek bunlarla hükümeti idare etmesine tahammül edememek" gibi ileri sürülen fikirler ise bahanedir. Yıldız İstihbarat Teşkilâtı'nın bazı faaliyetlerinden rahatsız olan batılı kuruluş ve kişiler de bulunmaktadır. Reji idaresi genel müdürü olan aynı Lui Ramber kendisine ve diğer Batılı kuruluşlara girip çıkanlarla ilgili olarak padişaha rapor

verilmesinden rahatsızlık duymaktadır. Bu raporlarda yazılanların asılsız, suikast ve entrikaların hayali olduğu kanaatindedir. Bir kısım ajanların bu kuruluşlardan para sızdırmak için bu yalanları uydurduklarını düşünmektedir. Hatta Ermeni ajanlarla Türk ajanların rüşvet için işbirliği yaparak yalan raporlar yazdıklarından emindir. Bu durumu olaylardan haberdar olduğuna inandığı Başkâtip Tahsin Paşa'ya da şikâyet etmiştir. Lui Ramber, şikâyetleri nazik bir şekilde dinleyen paşanın herhangi bir işlem yapacağınaysa inanmamaktadır (Osmanlılarda İstihbaratçılık-Doç. Dr. Hamit Pehlivanlı). II. Abdülhamid devrini eleştiren bazı muhalifleri teşkilât ile ilgili birtakım mübalağalı bilgiler vermektedirler. Süleyman Kani İrtem'in "Abdülhamid Devrinde Hafiyelik ve Sansür" isimli eserinde önemli bilgilere rastlamaktadır. Onun yazdığına göre "Hafiyeliği sanat ve meslek edinmiş olanların miktarı 30.000'i bulmaktadır. Osmanlı tebaasından başka Lehliler, Almanlar, Ulahlar, Fransızlar ve İngilizlerden de padişaha bu yolda hizmetler yapanlar vardı. Memurlar haricinde derviş, şair, dilenci, Afganlı, Buharalı, hacı, Kürt, Tatar hoca, Dağıstanlı yahut Kaşgarlı molla, falcı, oyuncu, ipnotizmacı, tellal, Sudanlı şeyh... Hâsılı müşir ve vezir rütbelilerinden tutunuzda her cinsten, her sınıftan birçok insanlar bu işi yapıyorlardı." (Abdülhamid Devrinde Hafiyelik ve Sansür-Süleyman Kani İrtem.)

Teşkilâta vilayetlerde valiler, memurlar, yurt dışında sefirler ve sefarethane mensupları da bilgi göndermektedir. II. Abdülhamid zamanında Yıldız Sarayı'nda teşkilâtlanan bu servis onun saltanatı süresince devamlı bir gelişme göstermiştir. Teşkilât elemanları sadece İstanbul'da değil ülkenin birçok yerinde faaliyette bulunmaktadırlar. Bu yerler; Selanik, Yanya, Bosna, Suriye, Bitlis, Kosova, İbrail, Serfice, Yaş, Kalas, Yakova, Köstendil (Köstence), Van, Laşid (Girit), Kareferya gibi vilayet ve sancaklardır. Padişah muhalifleri teşkilâtı, basit bir hafiye teşkilâtı, ispiyoncular grubu gibi göstermek istemiştir. Ancak bu teşkilâtın sadece padişahın saltanatını devam ettirmek için içe yönelik çalışmalar yapan bir kuruluş olmadığı da bilinmektedir. Bu teşkilât aracılığıyla uluslararası ilişkilerde meydana gelen gelişmeler yakından takip edilmiştir. Yurtdışında

görevlendirilen istihbarat elemanları topladıkları istihbaratı Hariciye Nezareti kanalıyla İstanbul'a ulaştırmışlardır (Osmanlılarda İstihbaratçılık-Doç. Dr. Hamit Pehlivanlı).

Profesör Arminius Vambery

Dışarıda devlet aleyhine faaliyet gösteren kuruluşlar, bilhassa Ermeni örgütleri takip edilmiştir. Londra İngiliz Ermeni Cemiyeti ile Amerikan Hınçak Komitesi teşkilâtın takip ettiği önemli kuruluşlardır. Ayrıca Petersburg'dan yönetilen nihilist ve sosyalist grupların Bulgaristan'a yönelik faaliyetleri, Viyana'dan Osmanlı ülkesine yapılan kaçak silah sevkiyatı ve İran›daki gelişmeler teşkilâtın dikkatle takip ettiği konulardır. Teşkilât yabancı gizli servis örgüt elemanlarını dahi kullanabilmeyi başarmıştır. İngiliz Gizli Servisi'nin adamı olan Türkolog,Profesör Arminius Vambery aynı zamanda II. Abdülhamid'in İngiltere nezdindeki ajanıdır da. İttihatçılar iktidara geldikten sonra Harbiye Nezareti'ne sandık sandık bu teşkilâtla alakalı evrakı toplamışlardı. Bu evrakı yayınlamayı teklif edenler olmuşsa da, bu fikre karşı çıkılmıştır. Mahmut Şevket Paşa bu evrakın yakılmasına

da, yayınlanmasına da müsaade etmemiştir. Enver Paşa Harbiye Nazırı olunca Yıldız Teşkilâtı evrakını Harbiye Nezareti bahçesinde yaktırmıştır. Teşkilât Bakanlar Kurulu'nun 29 Temmuz 1908 tarihli kararıyla kaldırılmıştır. Dolayısıyla Yıldız İstihbarat Teşkilâtı'yla alakalı önemli tarihi bazı bilgiler de yok olmuştur (II. Abdülhamid: Ulu Hakan mı Kızıl Sultan mı?-A. Tekin Kutlu).

TEŞKİLÂTI MAHSUSA

Teşkilâtı Mahsusa'nın İttihat ve Terakki ile olan bağını dikkate aldığımız zaman teşkilâtın kuruluşunun resmi kuruluş tarihinden önce olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Ancak bu gayr-i resmi kuruluş tarihi oldukça tartışmalıdır. Teşkilâtı Mahsusa'nın çekirdeğini İttihat ve Terakki içinde bulunan fedai grubu teşkil etmiştir. Bu grubun tam olarak hangi tarihte oluştuğu ya da grup haline geldiği tam olarak bilinmemektedir. Büyük ihtimalle 20. yüzyılın başında ortaya çıkmış olmalıdır (Türk İstihbaratında Teşkilâtı Mahsusa'nın Yeri ve Türk, Rus, İngiliz ve İsrail İstihbarat Birimlerindeki İlk Modern Teşkilâta Geçişin Bir Karşılaştırması-Pınar Şimşek). Ancak bu grup İttihat ve Terakki'nin meşrutiyeti ilan ettirdiği süreçte ve daha sonra Trablusgarp Savaşı sırasında, Babıali baskınında ve Balkan Savaşı sırasında iyice açığa çıkmıştır. Balkan Savaşları sırasında bu fedai grubu Batı Trakya Devleti'nin kurulmasında etkin rol oynamıştır. Ayrıca Balkan Savaşları sırasında oluşturulan gönüllü birliklere de Teşkilâtı Mahsusa müfrezeleri ismi verilmiştir (Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Teşkilâtı Mahsusa-Çağdaş Yüksel).

Teşkilâtı Mahsusa Enver Paşa'nın isteği ve planlamasıyla kurulmuştur. Bir grup Osmanlı subayının Trablusgarp'ta yerel gönüllülerle birlikte düzenli İtalyan ordusuna karşı oldukça başarılı olması bu tarz projelerin önem kazanmasına yol açmıştır. Gönüllü birliklerin ve çete tarzı örgütlenmelerin Balkan Savaşları sırasında da kullanılmaları ve faydalı olmaları bu tarz projeler için iyi bir örnek daha teşkil etmiştir. Teşkilâtı Mahsusa'nın 17 Kasım 1913 tarihinde kurulduğunu iddia eden araştırmacılar

mevcuttur. Buna karşı çıkanlar ise 1913 yılında Teşkilâtı Mahsusa Müfrezeleri adıyla sadece çeteler teşkil edildiğini, bu tarihte bir örgüt kurulmadığını ifade etmektedirler. Bu kişiler Harbiye Nezareti'ne bağlı bir yapı olarak Teşkilâtı Mahsusa'nın ise 4 Ağustos 1914'te kurulduğunu iddia etmektedirler. Osmanlı Devleti II. Abdülhamit döneminde şartların zorlaması nedeniyle Almanya ile yakınlaşmak zorunda kalmıştır. Bu yakınlık İttihat ve Terakki döneminde oldukça yoğunlaşmıştır. İlişkiler özellikle askeri alanda büyük gelişme göstermiştir. II. Abdülhamit döneminde diplomatik alanda avantaj sağlamak için kurulan göstermelik ittifak İttihat ve Terakki zamanında bir bakıma gerçek bir ittifaka dönüşmeye başlamıştır (Osmanlı'ya Bakmak-İlber Ortaylı).

Enver Paşa

Tarihte adından yazılı kayıtlarda çok az bahsedilen Teşkilâtı Mahsusa'yla ilgili bu ilk eylem bilgisi, o dönemi anılarında anlatan İttihat ve Terakki'nin üç paşasından biri olan, Cemal Paşa'ya aittir. Teşkilâtı Mahsusa konusunda en fazla bilgi sahibi olanlardan Cemal Paşa, bu konuda diğer ittihatçılar gibi, nedense anılarında bile çok ketum davranmıştır. Ancak gizli teşkilâtın hakkını vermeyi de ihmal etmemiştir. Bu tutum daha sonraları Türk gizli servislerinin en büyük baş ağrısını oluşturacak hastalığın, yani gizliliği ikinci plana atma sorununun, Teşkilâtı Mahsusa içinde halledildiğinin bir örneği sayılsa gerektir. Paşa hatıralarının 63. sayfasında 1912 yılının sonlarıyla 1913'ün başlarında yaşanan Balkan Harbi'ni ve bunda Teşkilâtı Mahsusa'nın başarılarını şöyle dile getirmektedir:

"Ordunun Edirne üstüne hareketi sırasında hükümetçe neşrolunan beyannamede, ordumuzun Meriç nehrini katiyen geçmeyeceği açıkça taahhüt edilmişse de, o zaman ordu zihniyetinin ruhu olan bazı kimseler bu taahhüdün isabetsizliğini dikkat nazarına alarak hükümete bağlı olmayan yarı resmi bir Teşkilâtı Mahsusa'nın Meriç nehrinin öte tarafında kendi istediği gibi hareket etmesine göz yummak esasını başkumandanlığa ve hükümete kabul ettirdiler. Ve bu Teşkilâtı Mahsusa akıllı ve süratli bir hareketle Mesta Karasuyu Vadisi'ne kadar bütün Batı Trakya'yı işgale muvaffak oldu. Garbi Trakya kıtası Edirne vilayetinin Ortaköy ve Karacaali kazalarıyla bütün Dedeağaç ve Gümülcine sancaklarını ve nüfusun yüzde 95'i İslamlardan terekküp eden mühim bir bölgedir. Bu kıtayı işgal eden Teşkilâtı Mahsusa'nın başında şehit Süleyman Askeri Bey bulunuyor ve Çerkez Yüzbaşısı Reşit ve İzmirli Eşref ve kardeşi Sami ve yine Yüzbaşı Fehmi Beylerle daha bazı zevat asli erkânını teşkil ediyorlardı." (Hatıralar-Cemal Paşa.)

Çerkez Ethem'se anılarında Ruslara ve İngilizlere karşı Teşkilâtı Mahsusa saflarındaki mücadelelerinden şöyle söz ediyor:

"Birinci Dünya Savaşı'nın ilk senesinde büyük kardeşim Reşit Bey'in kendi başına askeri ve politik amacı olan, Kürtlerden

ve başka milletlerden toplanmış Teşkilât-ı Mahsusa kuvvetleriyle Ruslara karşı, daha sonra İran'ın güneyinde İngiliz bölgesinde ve Afgan sefer heyetinde bulundum. Pek uzun sürecek olan bu maceralardan bahsetmeyeceğim." (Anılarım-Çerkez Ethem.)

Teşkilâtın başında ilk bulunan kişi Enver Paşa'nın ardından ikinci adam olarak anılan Süleyman Askeri Bey'dir. Askeri gözü pek bir subaydır. Teşkilâtı Mahsusa'nın başkanlığı görevini Basra valiliğine atanana kadar sürdürmüştür. Burada da teşkilât için çalışmalar yapmıştır. Cemal Paşa onunla ilgili olarak hatıralarında şu bilgileri verir:

"Süleyman Askeri Bey biraz aceleci ve biraz da nikbin olmasına rağmen pek mükemmel ve müteşebbis bir idare adamı sayılabilirdi. Yüksek zekâsı, son derece cesaret ve fedakârlığıyla muhitine itimat ve emniyet veren bu mümtaz şahsiyetten pek çok siyasi istifadeler temin edilmiştir." (Hatıralar-Cemal Paşa.)

Teşkilâtın organizasyonu altında, üyeleri arasında bir süre görev alan önemli bir ad da Mustafa Kemal'dir. Teşkilât hakkında geniş bir araştırmayı bu konudaki en önemli kaynak olan Eşref Kuşçubaşı'nın anlatımları ve belge destekleriyle gerçekleştiren Philip H. Stoddard, Teşkilâtı Mahsusa adlı Princeton Üniversitesi'ne sunduğu doktora tezinde bu konuyu gündeme getirmektedir. Tezinde Mustafa Kemal teşkilâtın kadroları arasında sayılmaktadır. Eşref Sencer de kadroları arasında onun adını saymaktadır. Atatürk de Balkanlar'daki mücadeleler ve 31 Mart Vakası'nın ardından, topraklarını savunmak gereğini duyan pek çok gönüllü subay gibi (kaldı ki Teşkilâtı Mahsusa'dan öte İttihat ve Terakki'nin içindedir, hatta bir ara bu teşkilâtın kurucusu olduğu savı da yakın çevresince iddia edilmiştir) teşkilâtın organizesi altına girmiştir.

Mustafa Kemal İttihat ve Terakki'ye 29 Ekim 1907'de üye olmuştur. Bu üyeliğin ardından İttihat ve Terakki kendisini 1908'de Avusturya-Macaristan hükümetinin Bosna Hersek sınırına yaptığı yığınak ile ilgili bilgi toplamak için gizlice ve askeri istihbarat amaçlı olarak Kasım ayında Bosna'ya göndermiştir.

Mustafa Kemal bu görevi yerine getirirken ilk kez çıktığı yurtdışı görevinde Taşlıca'da 35. Tugay Komutanı Binbaşı Fevzi Çakmak'la (daha sonra Mareşal Fevzi Çakmak) tanışır ve ondan çokça bilgi toplar. Dönüşte gayrı resmi gizli raporunu veren Mustafa Kemal'e göre yığınak Sırplara karşı yapılmaktadır. Daha sonra diğer gönüllü subaylarla birlikte Mustafa Kemal de Trablusgarp cephesinde Teşkilâtı Mahsusa ile hareket etmiştir. Mustafa Kemal'e Trablusgarp'a ilk gidiş görevini veren İttihat ve Terakki Cemiyeti'dir. Mustafa Kemal'in Bingazi'ye varış tarihi 1908'in Eylül sonudur. Trablusgarp'taki Fransız Konsolosu A. Alrick'in dışişlerine gönderdiği raporda bakın neler yer alıyor:

Fevzi Çakmak

"Muhtemelen Selanik İttihat ve Terakki Komitesi üyesi olan bir Türk subayı (Mustafa Kemal'i kastediyor) birkaç günden beri bu civarda olup bitenler ve kişiler hakkında soruşturma yapmaktadır. Kendisinin daha şimdiden birçok yüksek memur ve eşrafı anayasaya ve onun başlıca ilkelerini sadakat yemini yapmaya davet ettiği, hürriyet ilkesi konusunda dindaşlarının menfi davranışlarıyla veya hiç değilse tereddütleriyle karşılaştığı söylenmektedir." (Teşkilâtı Mahsusa-Philip H. Stoddard.)

Mustafa Kemal'in bölgeye ikinci kez gidişiyse gönüllü olaraktır ve Teşkilâtı Mahsusa'nın saflarındadır. Yanında Teşkilâtı Mahsusacı arkadaşı, yakın dostu Ömer Naci de vardır. Ömer Naci daha sonra Teşkilâtı Mahsusa için Kerkük'te çalışmalar yaparken 28 Ağustos1916'da ölecektir. İttihat ve Terakki'nin en güçlü hatiplerinden birisi olarak tanınır. Atatürk 23 Kasım 1916'da bu arkadaşının ölümünden duyduğu üzüntüyü not defterine kaydedecektir. Enver Paşa gönüllü subaylardan oluşturduğu gruplarla Trablusgarp'ta İtalyanlara karşı mücadele verecektir. Grup, Teşkilâtı Mahsusa tarafından oluşturulmuştur. Mustafa Kemal'in yanında teşkilâtın lider kadrosundan Eşref Sencer (Kuşçubaşı) da bulunur. Hatta Trablusgarp ile ilgili kararlılık Eşref Sencer (Kuşçubaşı) tarafından şöyle dile getirilir: "Osmanlı askerleri olarak haysiyetimizi yenebileceğimiz bir düşmana rehin verircesine teslim etmenin ayıbını taşıyamazdık." (Teşkilâtı Mahsusa ve Batı Trakya-Ahmet Aydınlı.)

Teşkilâtı Mahsusa'nın dayandığı politikalar açık seçik tanımlanamamıştır. Teşkilâtın ajanları geleneksel Osmanlıcılık fikrine bağlı gibi görünseler de, teşkilât Panislamizm ve Pantürkizm fikirlerine dayanmışlardır. Bu teşkilât Ağustos 1914'te yeniden örgütlenip genişlediği zaman Rusya'ya, Fransa'ya, İngiltere'ye karşı çalışmıştır. Bu üç devletin kontrolündeki bölgelerde farklı ideolojik çağrılar yapmışlardır. I. Dünya Savaşı'nda Teşkilâtı Mahsusa'nın çeşitli faaliyetlerde bulunması amaçlanmıştır. Bunlar:

1. Yıkıcı faaliyetlere karşı mücadele etmek, imparatorluk içindeki ayrılıkçı ve milliyetçi grupların düşmanla ilişkilerini engellemek.

2. Ajanları, İngiltere ve Fransız sömürgelerine ve Osmanlı İmparatorluğu'nun düşman işgaline uğrayabilecek yerlerine yerleştirmek.

3. Rus-Ermeni işbirliği ve planlarını önlemek, Rusya'da Müslüman Türkleri ayaklandırmak

4. Baskın, sabotaj, düşman haberleşme hatlarının tahribi gibi eylemler yapmak (Teşkilâtı Mahsusa ve Birinci Dünya Savaşı Yıllarındaki Faaliyetleri-Gönül Güneş).

Bu örgütün yetiştirdiği ve idare ettiği yardımcı kuvvetlerin, askerlerin çoğunluğunu oluşturduğu harekâtlara Kürt, Çerkez, Dürzi ve Lazlardan gelen gönüllü birlikler, Yemenliler ve diğer paralı askerler katılmışlardır. Bu yardımcı kuvvetler çok kalabalık olmamıştır ama düzenli ordu ağır kayıplar verdiği zaman yararlı olmuşlardır. Örgütün ajanları genellikle doktor, mühendis, gazeteci, subay gibi uzman kişilerden oluşmuş ve bunlar örgüte adam toplamış ayrıca eğitmen kadrolarında yer almışlardır (Teşkilâtı Mahsusa-Philip H. Stoddard).

Teşkilâtın iki para kaynağı vardır: Harbiye Nezareti'nin gizli bütçesinden verilen ödenekler ve Alman askeri misyonu tarafından düzenli olarak İstanbul'a gönderilen altın aktarımıdır. Kaynakların tümünden teşkilâtın eline geçen toplam miktar 4.000.000 altın lira (1918 fiyatlarıyla 18.000.000 dolar) civarında olmuştur. Almanlar zaman zaman kendi isteklerine uygun davranması için Türklere yapılan ödemeleri durdurmuş ancak bu taktik başarılı olamamıştır. Eşref Kuşçubaşı, 1914-1917 yılları arasında birçok defa Almanya'ya ödemelerin düzenli yapılması için gitmiştir. Enver Paşa ile Alman Genelkurmayı arasındaki yakın işbirliği sayesinde Almanya teşkilâtın bazı faaliyetlerine kendi amaçları doğrultusunda şekil vermiş, bu durum çete savaşları yapan askerleri rahatsız etmiştir (Teşkilâtı Mahsusa-Philip H. Stoddard).

Teşkilâtı Mahsusa'nın son başkanı Ali Başhampa olmuştur. Onun göreve gelmesi ile birlikte Teşkilâtı Mahsusa'nın ismi

Umur-ı Şarkiyye Dairesi olarak değişmiştir. Örgüt yapısının büyük bölümünü korumuş ancak bazı değişiklikler de yaşamıştır. Her şeye rağmen Teşkilâtı Mahsusa ismi de kullanılmaya devam etmiştir. Ali Başhampa başkanlık görevini öldüğü Ekim 1918 tarihine kadar devam ettirmiştir (Teşkilâtı Mahsusa Tarihi-Ahmet Tetik). Mondros Mütarekesi'nin imzalanması sonrasında Teşkilâtı Mahsusa'nın tasfiye edilmesi için bir komisyon kurulmuş ve başına önce Hüseyin (Tosun) Bey, 5 Aralık 1918 günü de Teşkilâtı Mahsusa personelinden olan Hüsamettin (Ertürk) Bey getirilmiştir. Hüsamettin Bey anılarında Enver Paşa ile yaptığı bir görüşmeye yer vermiş ve buna dayanarak kendisini Teşkilâtı Mahsusa başkanları arasında saymıştır (Teşkilâtı Mahsusa Yahut Umur-u Şarkiye Dairesi-Mustafa Balcıoğlu).

Enver Paşa bu görüşmede Hüsamettin Ertürk'ü göstererek şunları söyler:

"Teşkilâtı Mahsusa'ya bundan sonra sen siyaset edeceksin. Senden ve hizmetlerinden memnunum. Osmanlı Devleti her şeyden evvel bizi isteyecektir. Yalnız onlar teşkilâtımızı, adamlarımızı, hepsinin üstünde de ideallerimizi anlamayacaklardır. Bizim tek tesellimiz budur. Teşkilâtı Mahsusa'yı resmen lağvedeceksiniz. Fakat hakikatte bu teşkilât asla ortadan kalkmayacaktır. Bu, galip devletlere karşı böyle olacak. Ahmet İzzet Paşa ile konuştuk, sana lazım gelen bütün yardımı yapacaklar. Mestureden para da verecekler. Misafiranı İslamiye namı altında İstanbul'da topladığımız mücahitlerin hepsi gidene kadar iaşe edilmelidirler.

Ayrıca bunların salimen memleketlerine firarını temin etmelisin. Bu konuda Almanlar bir denizaltı sağlayacaklar. Teşkilâtı Mahsusa'nın bundan sonraki ismi Umum Âlemi İslam İhtilal Teşkilâtı olacaktır. Muhaberelerimiz hep bu titr üzerine cereyan edecektir. Siz Türkiye'de bu teşkilâtın İstanbul şubesi reisisiniz. Yakında bu Teşkilâtın heyeti merkeziyesi Berlin'de toplanacaktır. Bu heyetin isimlerini size veriyorum. Bunlar Talat Paşa, Doktor Bahaeddin Şakir (1914 yılında Teşkilâtı Mahsusa'nın politik bölümünün şefliğini yapmıştır. Savaş sonrasında Berlin'e kaçmış

ve Ermeniler tarafından öldürülmüştür) ve Doktor Nazım Bey'lerdir. Teşkilâtı da ben kurmuş bulunuyorum. Allah yardımcınız olsun." (İki Devrin Perde Arkası: Teşkilâtı Mahsusa Son Başkanı-Samih Nafiz Tansu.)

Bu konuşmadan 3-4 gün sonra 15 Kasım 1918 gecesi Boğaz'da bekleyen U-67 kod numaralı bir Alman denizaltısıyla Enver, Cemal, Talat Paşalar ülkeden kaçarlar. Kaçış olayını İngiliz ve İtalyan gizli servislerinin çok iyi bir şekilde izledikleri sonradan ortaya çıkan belgelerden anlaşılmaktadır. Talat Paşa kabinesi otomatikman düşer ve yeni hükümet kurulur. Enver Paşa›nın kurulduğunu söylediği örgütün herhangi bir çalışması olmamıştır. Harbiye Nazırı Müşir Ahmet İzzet Paşa savaşın galiplerinin, özellikle İngiltere'nin büyük baskıları sonucunda çağırdığı Hüsamettin Ertürk'e, Teşkilâtı Mahsusa'nın lağvedilmesi için emir verir. İngilizler kendilerine karşı büyük mücadele veren Osmanlı gizli servisiyle, bir daha uğraşmak istememektedir. Bundan sonra da bütün Türkiye'de büyük bir İttihatçı avı başlar. Bu avda Ermeniler kendilerine karşı toplu katliam yaptırdıkları iddiasıyla ittihatçıların peşindeki en önemli güçlerden birini oluştururlar. Ermeni terörü başlamıştır. Ermeniler, kurdukları intikam birlikleriyle İttihatçı liderlere karşı suikastlar düzenlerler. Gelen yoğun baskılar üzerine teşkilât hakkında Osmanlı Meclisi Mebusanı soruşturma açar. Dağılmaktan başka çare yoktur. Bu dağılış daha önceden planlanan şekilde olmaz. Bir panik söz konusudur. Dağıtılan teşkilâtın yerini küçük bölgesel gruplar alır. Bu örgütler İstanbul ve çevresinde ordu depolarındaki silahları İtilaf Devletleri'nin askerlerinden kaçırırlar. Kendilerine karşı devam eden kampanyalara direnmeye çalışacaklardır. Bu silahlar önce bir bireysel savunma aracı olurlar. Ancak daha sonra Anadolu'ya sevk edilmeye başlanırlar. Düşmana karşı ulusal kurtuluş mücadelesinin ilk kıvılcımları görülmektedir. Bu sırada, Teşkilât'ın liderlerinden Eşref Sencer Bey 1917'de Emir Abdullah'ın kuvvetlerince Yemen'de ele geçirilmiş ve İngilizlere teslim edilmiştir. Onlar da Eşref Bey'i Malta'ya götürmüşlerdi. Esareti 17 Aralık 1919'a kadar devam eder (İttihat ve Terakki Liderlerinin Yurtdışına Kaçışları ve Bunun İstanbul Basınındaki Yankıları-Erol Kaya).

KARAKOL CEMİYETİ

Karakol Cemiyeti'nin mührü

Karakol Cemiyeti'nin kuruluşu ile ilgili birçok eserde farklı bilgiler mevcuttur. Özellikle cemiyetin kuruluş tarihi üzerinde değişik ve birbirini tutmayan bilgiler verilmektedir. Tarık Zafer Tunaya, İstanbul'da Müdafaa-i Hukuk Hareketi'ni desteklemek amacıyla kurulan gizli cemiyetlerin en önemlisi olarak gösterdiği Karakol Cemiyeti'nin Kasım 1919'da kurulduğu belirtmekte, kuruluş yeri ve merkezinin Babıali Caddesi Resme Fotoğrafhanesi'nde Baha Sait Bey'in yazıhanesi olduğunu, kurucu ve idarecilerininse Kara Vasıf, Miralay Şevket, 10. Kafkas Fırkası Kumandanı Kaymakam Kemalettin Sami, Kaymakam Edip, Binbaşı Ali Rıza, Yüzbaşı Baha Sait, Davavekili Refik İsmail, Dr. Abdülhak Adnan (Adıvar) ve Erkânıharp Kaymakamı Çolak Selahattin Beylerden oluştuğunu yazmaktadır (Türkiye'de Siyasi Partiler-Tarık Zafer Tunaya).

Milli Mücadele hatıralarını kaleme almış olan Mehmet Arif Bey Karakol Cemiyeti'nin İzmir'in Yunanlılar tarafından işgalinden önce eski Sivas Mebusu Kara Vasıf Bey'in teşebbüsleriyle İstanbul'da gizli bir cemiyet olarak kurulduğunu ifade etmekte ve cemiyetin genel merkezinin Kara Vasıf Bey, Galatalı Albay Şevket Bey, Yarbay Edip Bey, Yarbay Kemalettin Sami Bey, Binbaşı Ali Rıza Bey, Emekli Yüzbaşı Baha Sait Bey ve Refik İsmail Beylerden oluştuğunu kaydetmektedir (Anadolu İnkılabı-Miralay Mehmet Arif Bey).

Hüsamettin Ertürk, Karakol Cemiyeti'nin kuruluşunu şöyle anlatmaktadır:

"Büyük Harbin son senesi ve son aylarında bir günde, Kuruçeşme'deki Enver Paşa'nın yalısında, giderayak Talat Paşa'dan talimat alan İttihatçıların Meşhur Kara Kemal'i, gene eski İttihatçılardan Erkân-ı Harp Miralayı Kara Vasıf Bey'i evine gizlice davet etmiş ve kendisine 'Vasıf, Talat Paşa'dan giderken aldığım emir mucibince, İttihatçılıkta sebat edecekler gizli bir teşekkülle birbirlerine bağlanmalı ve bir parola kabul ederek bu suretle birbirlerini tanımalıdırlar. Paşa ile aramızda Karakol kelimesi takarrür etmişti. Bu isim her ikimizin isimlerinin başında Kara lakabının ilk harfleriyle müşterektir. K.G. şeklinde kısaltırsak hem Paşa'nın dediği olur, hem de ikimizin remzini ihtiva etmiş bulunur, ne dersin?' dedi." Yine Hüsamettin Ertürk, Sivas Kongresi günlerinde Mustafa Kemal Paşa ile Kara Vasıf Bey arasında geçen konuşmaya değinmiş ve Mustafa Kemal Paşa›nın Kara Vasıf›a; «Ben Mondros Mütarekesi üzerine İstanbul'a gelince kurulmuş olan bu Karakol Teşkilâtı'nın hedefini çok iyi öğrendim. Galip devletlerin nazarından İttihat ve Terakki'nin faaliyetlerini gizlemek için bulduğunuz usul budur" şeklinde görüşlerini ifade ettiğini yazmaktadır (İki Devrin Perde Arkası: Teşkilâtı Mahsusa Son Başkanı-Samih Nafiz Tansu.)

Zürcher'e göre, cemiyetin gerçek amaçları, bu sözlerin verdiği izlenimden biraz daha pratik ve gerçekçidir. O, cemiyetin gerçekte birbiriyle ilintili iki amacı olduğunu yazmakta ve bunları şu şekilde açıklamaktadır:

"Bir tanesi, Türk halkını ve özellikle liderleri ülkeyi terk ettikten sonra ülkede kalan ittihatçıları, İtilaf Devletleri'nin ve Hristiyan azınlıkların misillemelerinden korumaktı: Bunu yapmanın en emin yolu da, bu kişileri, İtilaf kuvvetlerinin işgalindeki yörelerden (özellikle İstanbul'dan) Anadolu'ya geçirmekti. Bu aynı zamanda Karakol'un ikinci amacının gerçekleşmesine de yarıyordu: Ülkenin işgal altında olmayan kısımlarında bir direniş hareketi kurmak ve bir kadro oluşturacak en yetenekli kişileri Anadolu'ya göndererek bu hareketi olabildiğince güçlendirmek. Türk milliyetçi hareket kadrosunun büyük bir kısmı İstanbul'dan Karakol tarafından kaçırılarak Ankara'ya geldi." (Milli Mücadele›de İttihatçılık-Erik Jan Zürcher.)

Milli Mücadele döneminde İstanbul'da kurulan gizli cemiyetler içerisinde Karakol Cemiyeti, İstanbul dışında da teşkilâtlanma içerisine girmiş tek teşkilâttır. İttihat ve Terakki Partisi'nin gizli versiyonu olması dolayısıyla ülke çapındaki İttihat ve Terakki Fırkası teşkilâtlarından faydalanarak teşkilâtı genişletme yönünde çalışmalar yaptığı anlaşılmaktadır. Karakol Cemiyeti'nin teşkilâtlanması hakkında birçok eserde, cemiyetin nizamnamesine atıf yapılarak bilgiler verilmektedir. Bu nizamnameye göre; Karakol Cemiyeti'nde bir merkezi umumi teşkil olunarak faaliyet sahası tespit ve tanzim edilmiştir. Cemiyetin merkezi umumisi beş mesul murahhastan ibaret olup, her murahhasın kendi ihtisas sahasında mesai yapmasına itina edilmiştir. Her mesul murahhas, seçtikleri muavinleri vasıtasıyla kendi teşkilâtlarını, kısım ve şubelere ayırmıştır. Her şubenin gizlilik ve titizlik içinde vazife yapmaları planlanmış olup; bir şubenin diğerinden haberdar olmamasına, şahısların tanınmamasına gayret sarf edilmiştir. Karakol Cemiyeti'ndeki bu teşkilâtlanmanın zincirleme olarak en alt seviyeye kadar gerçekleştirildiği, taşradaki vilayet ve kazalarda da teşkilâtlanmaya gidildiği görülmektedir (Yeni Belgeler İşığında Karakol Cemiyeti, Uşak Kongresi ve Karakol Cemiyeti'nin Bolşeviklerle Yaptığı Anlaşma-Doç. Dr. Betül Aslan).

Mustafa Kemal Paşa, Nutuk'ta Karakol Cemiyeti'nin çalışmaları hakkında şunları kaydetmektedir:

"Biz Erzurum'da kongre kararlarının her tarafça anlaşılmasını ve topyekûn uygulanmasını sağlayıcı tedbirleri almaya çalışırken, bize Karakol Cemiyeti'nin Teşkilât-ı Umumiye Nizamnamesi ve Karakol Cemiyeti'nin Vezaif-i Umumiye Talimatnamesi diye basılı birtakım kâğıtların bütün orduya, komutan, subay herkese dağıtıldığı bildirildi. Bu yönetmeliği okuyan bana en yakın komutanlar bile, bu teşebbüsün benden geldiğini sanarak, birçok şüphe ve kararsızlıklara düşmüşler. Benim bir yandan kongrelerle açıkça ortak milli faaliyetlerde bulunurken, bir yandan da esrarengiz ve korkunç bir komite kurmaya çalıştığım zannına kapılmışlar. Gerçi, bu örgütün ve teşebbüslerin elebaşları İstanbul'da bulunuyorlarmış; fakat teşebbüslerini benim ad ve hesabıma yapmaktaymışlar.

Karakol Cemiyeti'nin genel kuruluş tüzüğüne göre, genel merkez üyeleri, sayıları, toplantı yer ve toplanış şekilleri, seçim usulleri ve görevlendirilmeleri kesinlikle gizli tutulur. Bir de, en ufak bir sırrı açığa vuran, Karakol Cemiyeti'ne bir tehlike getiren, hatta tehlikeye yol açabilecek bir şüphe uyandıran kimseler derhal idam edilir. Genel Görev Yönetmeliği'nde de bir milli ordudan söz ediliyor ve bu ordunun başkomutanı, büyük kurmay heyeti, ordu, kolordu ve tümen komutanlarıyla kurmayları seçilmiş ve tayin edilmiş olup gizli tutulur. Bunlar görevlerini gizli olarak yaparlar açıklaması okunur. Efendiler, derhal komutanları uyararak bu tüzük ve yönetmelik hükümlerini asla uygulamamaları gerektiğini ve bu teşebbüsün kaynağını araştırmakta olduğumu bildirdim. Sivas'a varışımdan sonra, oraya gelen Kara Vasıf Bey'den anladım ki, bu işi yapan kendisi ve bazı arkadaşlarıymış. Herhalde, bu hareket tarzı doğru değildi. Herkesi idamla tehdit ederek bilinmeyen bir merkezin, bilinmeyen bir başkomutanın, bilinmeyen birtakım komutanların emirlerine uymak mecburiyetinde bırakmaya kalkışmak çok tehlikeliydi. Gerçekten de, bütün ordu mensuplarında birbirlerine karşı bir güvensizlik ve korku başladı. Söz gelişi, herhangi bir kolordu komutanının, benim komuta etmekte olduğum kolordunun acaba bilinmeyen gizli komutanı kimdir? Bu gizli komutan ne vakit ve nasıl komutayı ele alacak ve bana ne gibi bir işlem uygulayacak gibi haklı birtakım kuruntulara kapılması ihtimalden uzak değildi. Sivas'ta Kara Vasıf Bey'e bu gizli merkezin, gizli başkomutanın ve gizli büyük kurmay heyetinin kimler olduğunu sorduğum zaman, hepsi siz ve arkadaşlarınızdır karşılığını vermişti. Bu beni büsbütün şaşırtmıştı. Böyle bir karşılık elbette akla yatkın olamazdı. Çünkü, bana asla böyle bir örgütlenmeden kimse söz etmiş ve iznimi de almış değildi. Bu derneğin, sonradan, özellikle İstanbul'da yine aynı adla faaliyetini sürdürmeye çalıştığı anlaşıldıktan sonra, kuruluşunda ve bununla ilgili olarak bize vermek zorunda kaldıkları bilgilerde samimiyet bulunabileceği iddia edilemez." (Nutuk-Mustafa Kemal Atatürk.)

Karakol Cemiyeti'yle Ankara arasında ortaya çıkan bazı sorunlar, Mustafa Kemal'i yeni arayışlara yöneltecekti. Mustafa Kemal

örgütün İttihatçı yapısından oldukça rahatsızdı. Hatta görüşmeleri sırasında Kara Vasıf'a, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri dışında oluşturulan bu örgütün bağımsız çalışmalarına karşı olduğunu belirtmişti. 16 Mart 1920'de yaşanan baskın olayından sonra tutuklanan Karakol Cemiyeti yöneticilerinden Şevket ve Kara Vasıf'ın İngilizlerce Malta'ya sürgün edilmeleri Karakol Cemiyeti'ni zor durumda bırakmıştı. Bu, İngilizlerin bir çökertme operasyonuydu. İngilizler tarafından Malta'ya sürülenler bu örgütün belkemiğiydiler. Albay Galatalı Şevket (İstanbul Merkez Komutanı), Albay Kara Vasıf (Karakol Örgütü'nün kurucusu), Ali Sait Paşa, Refet Paşa, Ali Fethi Okyar, Ali İhsan Paşa, Hacı Mehmet Paşa (Enver Paşa'nın babası) ve birçok önemli isim Malta'ya sürülmüştü. Aslında örgüt İttihatçılık anlamında dağılmamıştı. Mustafa Kemal daha sonra bu örgütün çalışmalarını zararlı bulduğunu belirtecekti. Malta sürgününün ardından toparlanma çalışmaları sırasında Karakol Cemiyeti büyük bir gedik vermişti.

Bu istihbarat açığının adı Mustafa Sagir'di. Karakol Cemiyeti'nin içine sızan İngiliz Gizli Servisi elde ettiği adamlarıyla Mustafa Sagir adlı ajanı Ankara'ya göndermiş ve Mustafa Kemal'i öldürmekle görevlendirmişti. Bu konuda ortaya çıkan sorun, Ankara hükümetince halledilmiş ve Mustafa Sagir yakalanarak idam edilmişti. Karakol Örgütü resmen 1920'de dağıtılmıştı. Örgütün dağılması emrini veren otoritenin Ankara olduğu ve Mustafa Kemal'in bu örgüte karşı duyduğu güvensizliğin bunda etkili olduğu kesindir. Bu arada geride kalanlar küçük istihbarat, kaçakçılık, sabotaj grupları olarak çalışmışlardı. İttihatçıların muhalif hareketleri ancak 1923'te Milli Mücadele'den sonra bitirilebilecekti (Yeni Belgeler Işığında Karakol Cemiyeti, Uşak Kongresi ve Karakol Cemiyeti'nin Bolşeviklerle Yaptığı Anlaşma-Doç. Dr. Betül Aslan).

HAMZA GRUBU

İstanbul›un fiili olarak işgal edilmesinden sonra fevkalade şartlar altında kurulmuş olan grup, Sevr Anlaşması'nın İstanbul Hükümeti'ne zorla kabul ettirilmesine karşı bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Misakı Milli kararları doğrultusunda Türk milletinin varlığını devam ettirmek üzere vazifeye başlayan TBMM Hükümeti'nin İstanbul'daki tek ve hakiki temsilcisi olmuştur. Bu grup, değişik tarihlerde isim değiştirerek Hamza, Mücahit, Muharip ve Felah isimleri altında yaptığı faaliyetlerle, Milli Mücadele Tarihi'ndeki mümtaz yerini almıştır. Felah Grubu'nun ilk teşkilâtı ve çekirdeği olan Hamza Grubu 23 Eylül 1920 tarihinde faaliyete başlamıştır (Hamza Grubu-Dr. Mesut Aydın).

Hamza Grubu'nun kurucusu Yüzbaşı Neşet Bey'dir. Neşet Bey'in bu teşkilâtı kurmadan evvel de "Molteke" isimli gizli teşkilâtı kurarak faaliyette bulunduğu bilinmektedir. Bu teşkilât, Hamza Grubu'nun çekirdeğini teşkil etmiştir. Grubun ilk çalışma yeri, Eminönü'ndeki Hüseyin Hüsnü Eczanesi'nin tavan arası olarak tespit edilmiş olup, her gün öğleden evvel 9-12 saatleri arasında çalışılması kayda bağlanmıştı. Molteke Grubu, mensupları,

çalışma yerleri ve teşkilât ruhu itibarıyla Felah Grubu'nun ilk teşkilâtı olarak da kabul edilebilir. Bu durum, grubun yapmayı düşündüğü işlerin programında da kendini göstermektedir. Fakat Molteke Teşkilâtı, maddi yönden takviye edilemediği için bir varlık gösterememiştir. Başlattıkları faaliyetlere resmi bir sıfat kazandırmak amacıyla Ankara'ya giden Yüzbaşı Neşet Bey, Mustafa Kemal Paşa'dan hüsnü kabul görmüş ve ondan aldığı direktif ile İstanbul'a geri dönmüştür. İsmet Paşa'nın da bu hususta bir emri mevcuttur (İstanbul'daki Milli Mücadele-İhsan Aksoley).

Neşet Bey verilen direktife uygun olarak, İstanbul'da çalışmalara başlamış ve yakın arkadaşlarından teşkil ettiği Hamza Grubu'nun programını Yüzbaşı Şakir Muzaffer Bey vasıtasıyla Ankara'ya göndermiştir. Hamza Grubu, bu suretle İstanbul'da istihbarat, subay sevki, silah, cephane ve mühimmat sevki hususlarında faaliyete başlamış oluyordu (Hamza Grubu-Fethi Tevetoğlu).

Hamza Grubu, grup mensuplarından Şakir Muzaffer Bey'in saraya ve İngilizlere bilgi vermesinden şüphelenilmesi ve gruba ait şifre anahtarının İngilizlerin eline geçmesi üzerine, isim değiştirmek zorunda kalmıştır. Grup, 15 Aralık 1920 tarihinden itibaren "Mücahit" ismini almıştır. Hamza Grubu'nun isim değiştirmesine neden olan diğer bir olaysa ilk teşkilât zamanında Ankara'dan gelmesi beklenen çantanın yirmi günden fazla bir zaman geçmesine rağmen gruba ulaşamamış olmasıydı. Çantanın içinde, gruba yardımda bulunacak birçok kişinin ismiyle, Ankara'nın gruba gönderdiği emirler yer almaktaydı. Çanta epey bir müddet İstanbul'da dolaşmasına rağmen grubun eline geçmemesi, bu konudaki endişe ve tedbirleri haklı çıkarmaktadır. Grup, "Hamza Grubu" ismi altında faaliyete başladığı tarihlerde küçük bir teşkilâta sahip bulunuyordu. Yeni vazifeye başlayan Hamza Grubu, üç şubeden müteşekkil olup altı tane de mensubu mevcuttu. Grubun teşkilât raporu incelendiğinde her şubenin birden fazla vazifeyi yerine getirmeye çalıştığı görülmektedir. Bu hususta grup amiri olan Yüzbaşı Neşet Bey Ankara'ya müracaat ederek, İstanbul'dan "Ankara'ca güvenilen" kişilerin isimlerini istemiştir (Hamza Grubu-Dr. Mesut Aydın).

Hamza Grubu, kurulduğu tarihten itibaren Anadolu ile irtibatı aralıksız sürdürmüş ve bu yolla aldığı emirleri kusursuz bir şekilde yerine getirmeye çalışmıştır. Grup, bu irtibat ve haberleşme sistemini zamanın şartlarına göre tanzim ederek İngiliz casuslarının ve muhbirlerinin tuzağına düşmeden gerçekleştirmeye çalışmıştır. Grup, Ankara'dan veya sahillerdeki istihbarat zabitliklerinden gönderilecek olan kuryelerin, kendileriyle direkt olarak temasa geçmelerini mahzurlu bularak, verdikleri adreslere müracaat etmelerini ve bu suretle irtibatın sağlanmasını uygun görmüşlerdir. Bu sayede, Ankara ile aralarındaki muhabere mekanizmasını emniyet altına almaya çalışmışlardı. Grup, bu meyanda çeşitli tarihlerde değiştirilmek üzere birtakım adresler vermiştir. Bu adreslerden ilki Eminönü'nde Hüsnü Eczanesi'nde Ali Bey'dir. Elde edilen bilgilere göre, grupla yapılacak olan görüşmeler şu şekilde gerçekleşmekteydi: Adı geçen adrese müracaat eden kuryeler hangi hususta, ne zaman ve nerede görüşmek istediklerini bir pusula yazıp eczanedeki Ali Bey'e bırakacaklardı. Daha sonra grup mensubu bir kişi bu pusulayı alarak inceliyor ve görüşme mahalline gidiliyordu. Görüşme mahallinde kurye, gelecek olan grup mensubuna Ekim 1920 sonuna kadar "Üçler" parolasını verecekti. Bu parola verilmediği takdirde görüşmenin gerçekleşmeyeceği de ayrıca belirtilmekteydi. Örgüt, İzmir'e silah götürdükten sonra dönüşte İngilizlere yakalanan bir motorcunun üzerinde çıkan belgelerden ve sonrasında İngilizlerin yaptığı soruşturmalar sonucunda açığa çıkartılmıştır (Hamza Grubu-Fethi Tevetoğlu).

MİM MİM GRUBU

Müdafaa-i Milliye Teşkilâtı 1920 yılının Nisan-Mayıs ayları içinde İstanbul'un Topkapı semtinde kurulmuş gizli bir örgüttür. Müdafaa-i Milliye adının baş harflerinin alınması nedeniyle örgüt Mim Mim rumuzu ile tanınmıştır. Mim Mim Grubu'nun Ankara'daki Müdafaa-i Milliye Vekâleti tarafından resmen tanınması ancak 21 Kasım 1921 tarihinde gerçekleşecektir (Kurtuluş Savaşı'nda İstanbul ve Yardımları-Hüsnü Himmetoğlu). Örgütün

kuruluşunu gerçekleştirenler yine Karakol Cemiyeti elemanlarından Yüzbaşı Emin Bey ile Bahriye Yüzbaşısı İsmail Hakkı Bey'dir. Mim Mim Grubu'nun faaliyetleri arasında en dikkat çekici olan, İstanbul İşgal Kuvvetleri Kumandanı General Harrington'un İngiltere Harbiye Nezareti'ne Kuvayı Milliye üzerine yazmış olduğu raporu ele geçirmesi olayıdır.

General Harrington bu raporunda özetle şöyle demektedir: "Devletmeap, İngiliz kıtalarının Türkiye'de 1920 Kasım'ından 1923 Ekim'ine kadar olan faaliyeti hakkında işbu raporumu takdim etmekle şeref duyarım. Bu devir, Yakındoğu meselesinin ilgi çekici birçok safhalarını içine almaktadır. 1920 kışı ve 1921 baharı sıralarında İstanbul'da vaziyete hâkim olmaya başladık. Fakat Türk ordusu kuvvetçe çoğaldıkça ve teşkilât itibarıyla düzeldikçe, Yunan ordusunu Anadolu'dan kovmaya, müttefikleri İstanbul'dan çıkarmaya çalışacaklarını anladım. General Paraskevupolos, Bursa'nın ve Doğu Trakya'nın Yunan ordusu tarafından işgaliyle sonuçlanan harekâtı icra eylemişti.

Türk ordusuna gelince; Türk ordusu o zaman henüz toparlanıyordu. Ordu faal ve vatansever reislerin idaresinde, muharip kuvvetlerden teşekkül ediyordu. Başlarında Mustafa Kemal Paşa vardı. Halbuki bu kuvvetler hiçbir zaman ciddiye alınmıyordu. Şurası kaydedilmelidir ki, gerek Ankara'da, gerek İstanbul'da Sovyetler'in tesirleri o zamandan beri hissedilmeye başlamıştı. O zaman müttefik kıtaların emniyetine zararlı bazı şahısların tevkifini emretmek zaruretinde kaldım. Bunlar arasında Bursa'ya sevk edilen Bolşevik propagandacıları da vardı. Ciddi bir hareket için Yunan ordusunun liyakatine tam güvenim yoktu. Bu fikrimi hiçbir zaman değiştirmedim. Onun için, sırf askeri sebeplere dayanarak İngiliz kıtalarının İstanbul'dan alınması-

nı adı geçen muhtıramda tavsiye ediyordum. Yunan ordusu tabii olarak başarısızlığından dolayı hayal kırıklığına uğramıştı. Diğer taraftan, Türk ordusu daha büyük bir itaat ve daha iyi bir donatımla Yunan ordusunu mağlup edeceğini biliyordu. Başka bir deyimle söyleyeyim, iki muhasım ordudan birinde muayyen bir maksat vardı. Diğeri o maksattan uzaktır." (Kurtuluş Savaşı'nda Harrington'un Gizli Raporu-Ergun Hiçyılmaz.)

Hüsamettin Bey, hatıralarında bu grupların vazifelerini şöyle anlatır:

"İstanbul'da müsellah (silahlı) bir gizli teşkilât kurulmuştu. Bu teşkilât bir taraftan istihbarat ve propaganda işlerini idare eden ve merkezi Ankara'da bulunan M.M. Grubu Teşkilâtı, diğer taraftan heyeti merkeziyesi İstanbul'da olmakla beraber, gene Ankara'dan idare olunan ve adına Müsellah Müdafaa-i Milliye denilen silahlı kuvvetlerden mürekkep muazzam bir kütle teşkil etmekteydi. Bütün bunların emir ve idaresi Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın tensibi ve Müşir Fevzi Paşa'nın tayini ile uhdemde içtima etmiş bulunmaktaydı." (İki Devrin Perde Arkası: Teşkilâtı Mahsusa Son Başkanı-Samih Nafiz Tansu.)

1922 yılı içinde Müsellah M.M. ve M.M. Grupları oldukça kuvvetlenmiştir. Hatta gruplara ait silahlı kuvvetlerden Anadolu Milli Kuvvetleri'nin desteklenmesi dahi söz konusu olmuştur. M.M. Grubu faaliyetleri arasında en önemlilerinden birisi, İstanbul'dan Anadolu'ya yapılan silah sevkidir. Bu sevkiyat 9 Eylül 1922'den sonra daha da hızlanmıştır. Silah, cephane ve malzemenin Anadolu'ya geçirilmesi için yabancı vapur şirketleriyle anlaşılmıştır. Bu şirketler Fransız Pake Kumpanyası, La Française Şirketi ve Lloyd Trieste'dir. Bu taşımayı kolaylaştırabilmek amacıyla, M.M. ve Felah Grupları değişik yollar bulmuşlardır. M.M., La Française ile yapılacak taşıma için tonu 25 liradan olmak kaydıyla mukavele imzalamıştır. Ayrıca, M.M. Grubu'nun bazı üyeleri kanalıyla Boğaz'daki İngiliz Kontrol Heyeti'ne rüşvet verildiği anlaşılmaktadır. Bu kaçırma olayına işgal subaylarının bazılarının göz yumduğu da ortadadır. Felah Grubu'nun silâh

kaçırmada bulduğu yoluysa Hüsamettin Bey hatıralarında şöyle anlatmaktadır:

"Bu gruba adını M. Sefer olarak tanıtmış bulunan ve gerçek adı Mustafa Razi olan vatanperver bir memur, İstanbul'daki İngiliz Haber Alma Şeflerinden olup soyca Bulgaristanlı Ermenilerden Pandikyan ile temasları sonucunda Pandikyan'ı elde etmiş, bunun üzerine Pandikyan'ın bu gruba sahip çıktığından İngiliz Haber Alma Servisi'nin öbür Şefi Ermeni Agobyan'la, İngilizlerin deniz işleri haber almasında amir olarak kullandıkları Ermeni Çavuşyan'ın bile Pandikyan'ın bu gruba sağladığı yardım ve hizmetlerinden haberdar bulunduğu bilgim içindeydi. Anadolu'ya silah kaçırılacağı zaman Mustafa Razi, Pandikyan aracılığıyla önce basılacak ambardaki İngiliz gözlemlerini kaldırtır, İngiliz Deniz Komutanlığı aracılığıyla vapuru kontrolle görevli İngiliz ajanı vapura çıkmazdı." (İki Devrin Perde Arkası: Teşkilâtı Mahsusa Son Başkanı-Samih Nafiz Tansu.)

İstanbul'dan Anadolu'ya idari tecrübesi olan şahıslar ve subayların geçirilmesi de bu gizli gruplarca gerçekleştirilmiştir. Bu sayede Anadolu'daki subay ve idari yönetici kadrosu tamamlanmıştır. Bu kaçırma işlerinde, Sandalcılar ve Mavnacılar Cemiyetlerinin de büyük rolü olmuştur. Bu cemiyetlere bağlı liderlerin M.M. Teşkilâtı'ndan olmasına özen gösterilmiştir. Milli Mücadele sırasında düşman faaliyetlerine karşı oluşturulan çeşitli istihbarat gruplarıyla da işbirliği yapan örgütün faaliyetleri, İstanbul'un kurtuluşundan sonra 5 Ekim 1923'te son buldu (Milli Mücadele Dönemi'nde TBMM Hükümeti Tarafından İstanbul'da Kurulan Gizli Gruplar ve Faaliyetleri-Mesut Aydın).

ASKERİ POLİS TEŞKİLÂTI

Örgütler arasındaki dağınıklık ve istenilen şeylerin tam olarak yapılamaması, Ankara hükümetini tedirgin etmektedir. Bu örgütler arasında tam anlamıyla benimseyebilecekleri bir tanesi yoktur. Düşman istihbarat birimleri Anadolu'da her türlü yalanı, parayı ve gücü kullanarak halkı Ankara hükümetine karşı

kışkırtmaya çabalarken bir gizli servisin yokluğu büyük açık yaratmaktaydı. Bu sırada ordunun içine de sızan ajanlar propagandalarıyla savaş gücünün ortadan kaldırılması için yoğun çaba göstermektedir. Kurulacak yeni bir teşkilâtla casusların faaliyetlerinin izlenmesi, bunların etkisiz kılınmasının sağlanması ve propagandalarına karşı durulması amaçlanmaktaydı. Milli Mücadele aleyhine çalışan Türk ve azınlıklar saptanacaktı. Ayrıca düşman bölgeleri hakkında casuslar aracılığıyla bilgi toplanacaktı. Diğer örgütlerden gelen istihbaratların Genelkurmay tarafından yeterli bulunmaması da bu teşkilâtın oluşturulmasında etkendir. Güçlü bir istihbarat örgütünün varlığına duyulan ihtiyaç her kesimde dile getirilmektedir. Kuvayı Milliye hareketi bu istihbarat açığını kapatmak ve gelen istekleri karşılayacak bir örgüt oluşturulması için çalışmalara başlar. Bunların sonucunda askeri ağırlıklı bir örgüt kurulur. Resmi yazışmalarda oluşturulan örgüt P Teşkilâtı diye adlandırılır (Milli İstihbarat Teşkilâtı-Tuncay Özkan).

18 Temmuz 1920'de Fevzi Çakmak Paşa teşkilâtını artık kurdurmuştur. Bu teşkilât tamamen asker üyelerden oluşur. Aynı dönemde faaliyetlerini *sürdüren diğer gruplara hiç karışılmadan faaliyetler* sürdürülür. Fevzi Çakmak Paşa Askeri Polis Teşkilâtı'nın çalışmalarıyla ilgili olarak şu açıklamaları yapar:

"Bugün biliyorsunuz ki düşmanlarımız memleketi ve orduyu yıkmak için bir takım adamları memleketimize sokuyorlar. Bunların iki görevi vardır. Birincisi ordunun kuvvet ve durumunu ve mümkün olduğu kadar en gizli noktalara girerek ordunun yapacağı harekât hakkında en gizli noktalara girerek bilgi toplamak ve aldıkları bilgileri düşmana vermektir. Buna casusluk teşkilâtı derler ki her yerde ve her zaman uygulanan bir usuldür. Bu düşman harekâtına karşı onu men edecek, yok edecek, engelleyecek teşkilâta da bizim sahip olmamız gereklidir. İşte Askeri Polis Teşkilâtı düşmanın bizim içimizde yaptığı teşkilâtı yok edecek bir teşkilâttır. İkincisi de üzülerek belirteyim ki bazı ahlak düşkünü adamları düşman parayla tutarak ordumuzun içerisine gönderiyorlar. Ordumuzun gerek subaylarını, gerekse erlerini birtakım sözlerle zehirliyorlar. Bu yolla birçok fenalıklar meydana

geliyor. Bu adamların birçokları yakalanarak İstiklal Mahkemelerine gönderildiler ve cezalarını gördüler. Başta orduda görülen disiplinsizlik ve gevşeklik ortadan kalktı. Bu ancak orduya girmek isteyen bu gibi zararlı unsurların ortadan kaldırılmasıyla mümkün olmuştur." Fevzi Paşa teşkilâtın yanlış anlaşılan mahiyeti hakkında da, "Polis Teşkilâtı ordu içerinde casusluk teşkilâtı değildir. Orduya düşmanların sevk edecekleri casusluğa karşı bir teşkilâttır" demektedir. Teşkilâtın devamının zorunluluğunu ise şöyle izah etmektedir: "Bu teşkilâtı kalkındıracak olursak bugünkü durumda, ordumuza dışarıdan gelecek mikropları önleyecek bir araçtır." Fevzi Paşa'nın bu açıklamaları Polis Teşkilâtı'nın kuruluşunu ve hizmetlerini gayet iyi açıklamaktadır (Kurtuluş Savaşı İstihbaratında Askeri Polis Teşkilâtı-Hamit Pehlivanlı).

Teşkilât Başkanlığına Binbaşı İsmail Hakkı Bey getirilir. Bu dönemde düşmanın halk içindeki propagandası o kadar etkili olmuştur ki, bir zamanlar Teşkilâtı Mahsusa›nın Araplar arasında Alman askerlerini İslam'ın koruyucusu ve halife ordusu olarak gösterme propagandaları, şimdi Anadolu'da Türklere karşı kullanılan bir silah olur. Ve İngilizler bu yöntemlerinde İstanbul hükümetinin de desteğiyle başarılı olurlar. Halkın bir kısmı düşman askerlerini halife ordusu sayar ve Kuvayı Milliye'nin karşısında yer alır. Sahipsizlik ve cehaletle İstanbul'da padişah ve düşmanla işbirliği içindeki bazı din adamları bu propagandanın tutmasında etkilidirler. Bu sırada ortaya çıkan Askeri Polis Teşkilâtı ordu istihbaratı olarak bir anda bütün yurda yayılır. Önce Batı Cephesi'nden başlayan örgütlenme hemen hemen bütün illerde gerçekleştirilir. Teşkilât kısa zamanda bir anda büyür. O kadar büyür ki hemen her konuda inceleme yapmaya, raporlar hazırlamaya başlar (Kurtuluş Savaşı'nda İstanbul ve Anadolu'daki Türk ve Düşman Gizli Faaliyetleri-Necdet Ekinci).

Askeri Polis Teşkilâtı Ankara›da İttihat ve Terakki ileri gelenleri ile Kuvayı Milliye komutanlarına karşı suikastların düzenleneceğini öğrenir. Bunlar arasında en önemlisi Mustafa Kemal Paşa'ya karşı yapılacak suikasttır. I. Dünya Savaşı'ndan sonra Ermeniler İngilizlerin desteğini alarak Nemesis adlı bir örgüt

kurarlar. Ölüm listelerine aldıkları İttihat ve Terakki ileri gelenlerine ve Kuvayı Milliyeci komutanlara karşı suikastlara başlarlar. Suikastların büyük kısmında Ermeniler başarılı da olurlar. Bunlara Ankara hareketini sevmeyen iç unsurlarda destek verir. Mustafa Kemal Paşa'ya karşı yapılacağı haber alınan suikast Askeri Polis'in saptamalarına göre Talat Paşa'nın sadrazamlığı sırasında İstanbul Polis Müdüriyeti Siyasi Kısım Şefi olup, Sofya üzerinden Antalya'ya geleceği haber alınan Cemal Bey tarafından haber verilmiştir. Damat Ferit Hükümeti'nin adamlarından birisi Cemal Bey'e Hürriyet ve İtilaf Cemiyeti taraftarlarının Mustafa Kemal'e suikast yapacağını söylemiştir. Bunu da Mustafa Kemal'e yakın olanlarla ilişki kurup, onlardan birine yaptırmayı düşünmektedirler. Cemal Bey bu bilgileri içeren bir mektubu Roma'dan Antalya'ya gelen Mehmet Bey adlı birine vermiştir. 15 Mayıs 1921'de Kastamonu ve Bolu Havalisi Komutanı Muhittin Paşa Kastamonu Askeri Polis Şubesi'ni suikastlar konusunda uyarmıştır. Alınan haberlere göre İstanbul'da altı aydan beri padişahtan aylık yüz altın lira maaş alan Şerif Mecdi Paşa suikastlar yapmak üzere bir komite oluşturmuştur. Ankara'da suikast yapmak üzere Anadolu'ya geçmiştir. Bu konuda alarm durumuna geçilmesi gerekmektedir. Muhittin Paşa 26 Mart 1921'de de aynı şubeyi uyararak Çerkez Ethem'in Mustafa Kemal'i öldürtmek üzere Anadolu'ya üç adam göndereceğinin haber alındığını bildirerek, tedbir alınmasını istemiştir. Zaman zaman bu geçişler sırasında çıkan çatışmalarda suikastçıların öldürüldüklerine dair bilgiler de bulunmaktadır (Milli İstihbarat Teşkilâtı-Tuncay Özkan).

Teşkilâtın en büyük başarısı İstanbul'daki Karaağaç baskınıdır. Türk askerinden toplanan silahların Sütlüce'de bir depoda saklandığı haberi üzerine depoyu basarak silahları Anadolu'ya kaçıran teşkilât üyelerine Gabriel ve Kirkor adındaki iki Ermeni yurttaş da yardım etmiştir. Tuncay Özkan'a göre bu iki Ermeni yurttaş, teşkilât için çalışan ajanlardır (Stratejik İstihbarat Bağlamında Karşılaştırmalı Savaş Teorileri ve Stratejistler-Yunus Karaağaç).

Milli Mücadele Dönemi Bazı Casusluk-Propaganda Faaliyetleri

Milli Mücadele döneminde casusluk faaliyetlerine yön veren bazı oluşumlar değerlendirilecek olursa bunlardan birisinin hiç şüphesiz İngiliz Muhipleri Cemiyeti olduğu anlaşılır. Bu cemiyet hakkında Mustafa Kemal Paşa'nın Nutuk'taki "Bu cemiyetin iki cephe ve mahiyeti vardı: Biri aleni ve medeni teşebbüslerle İngiliz himayesini istemek ve temine matuf mahiyeti idi, diğeri gizli ciheti idi. Asıl faaliyet de bu cihette idi. Memleket içinde teşkilât yaparak isyan ve ihtilal çıkartmak, milli şuuru felce uğratmak, ecnebi müdahalesini kolaylaştırmak gibi haince teşebbüsler, cemiyetin bu gizli kolu tarafından idare edilmekte idi..." sözleri, cemiyetin bu faaliyetlerdeki rolünü izah eder niteliktedir (Milli Mücadele Dönemi İstihbarat Faaliyetleri-Serdar Yurtsever).

İngilizler tarafından kurulup doğrudan istihbarat ile görevli olan bir diğer örgüt, İngilizlerin Türk topraklarında kurduğu ve "Kara Jumbo" takma adını verdiği örgüttür. Bu örgütün, Meclis'in gizli celse zabıtlarına kadar İngilizlere rapor ettiği casusluk faaliyetleri olur. Tabii pek çok dernek, cemiyet, basın ve özel şirketler de bu faaliyetler için kullanılan paravan ve maşalardır (Milli Mücadele Dönemi Bazı Casusluk Faaliyetleri ve Mustafa Sagir-Seçil Özdemir).

11 Mayıs 1921'de Türkiyeli bir Ermeni'nin Paris'ten İngiliz Dışişleri Bakanlığına gönderdiği yazıda, eskiden İstanbul Posta Dairesi'nde çalıştığını, İngiltere'yi ikinci yurt olarak tanıdığı için, savaş zamanında White Tall Şirketi'nde çalışan Nerses Noradungyan adlı başka bir Ermeni aracılığı ile İngiltere'ye önemli hizmetler sunduğunu ve mali yardım bekleyip hizmete hazır olduğunu belirtir. Bu raporda özel şirketlerdeki, sivil vatandaşların da bu casusluk faaliyetlerinde rol alabildiğinin görülmesi açısından önemlidir. Bu şekilde paravan casus şirketlerine İzmir'de Yunanlılar tarafından kurulan Galatı Kardeşler, Teopar Batı, İstanbul'da ise A. Kozadni Şirketleri örnek gösterilebilir (Kurtuluş Savaşı Günlerinde İngiliz İstihbarat Servisi'nin Türkiye'deki Faaliyetleri-Selahi Sonyel).

Osmanlı vatandaşlarının da zaman zaman casusluk yapmaya mecbur edildikleri de bilinir. Feridun Kandemir'in İstiklal Mahkemesi'nden ibret verici birkaç duruşma sözleri ile belirttiği örnekler bu konuda dikkat çekici niteliktedir: Nikola isminde, İstanbul İstinye Kilise Mahallesi'nden bir Rum'un, hâkimin kendisine sorduğu "Peki sen Türkiye tebaasısın, hem de İstanbullu olduğun halde kendi hükümetine ve orduna karşı silah kullanan Yunan ordusuna nasıl girdin?" sorusuna "Ben yapmadım, İstanbul'da İngilizler, bizim için bunlar Yunan tebaası oldu, bunları toplayın dedi. Yunan da bizi zorla aldı" der. Aynı zamanda bu casuslar her zaman yabancı bir devlete ya da bir azınlık grubuna mensup değillerdi, halkın içinde gaflete düşen hainler de bulunuyordu. Bunun bir örneği de Atıf Bey'in (Beyazıt), Meclis'te Pozantı İstiklal Mahkemesi hakkında verdiği malumatta görülür. Kendisi iki casusun idam edildiğini, bunlardan birisinin on lira ve köyünde bir hane vaadiyle Fransızlara casusluk yaptığını itiraf ettiğini bildirir (TBMM Zabıt Ceridesi). Daha çarpıcı bir örnek ise Büyük Millet Meclisi'nde Tokat Mebusu Nazım Bey'in Meclis'in gizli oturumlarında görüşülen meseleleri Bolşeviklere iletmesi meselesidir (Meclis'te Casus Var-Sadi Borak).

Milli Mücadele döneminde çoğunlukla Ermeni ve Rumların Türklere karşı kışkırtıldığı görülür. Ancak en zor ve tehlikeli olanı, sinsi planlarla, halkı kendi kendine vurdurtmak üzere yürütülen ve halkı kendi kendine kırdırmakla beslenen propagandalardır. Bu propaganda yöntemi için plan bazen Kuvayı Milliye üniformasi giyen Rum, Ermeni ya da işgal gücü askerlerinin halka saldırılmasıyla bazen yalan haberler yayarak yürütülür. Mustafa Kemal Paşa'nın Düzce ve Adapazarı dolaylarındaki isyanlar konusundaki sözleri bu yöntemin bir örneğine işaret eder: "Bittabi bu harekete geçenlerin kendileri bile İngilizler tarafından tahrik edildiklerinin farkında değildiler. Çünkü arada vefat edenler yine bizim kıyafe-i askeriyemizdeki insanlardı." (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri.)

Yöntem ve uygulamalar tabii ki bu hareketleri yönlendiren istihbarat teşkilâtlarının gelenekleri ile bağlantılıdır. Mustafa Kemal Paşa'nın İstanbul İstihbarat Şefi Aziz Hüdai Akdemir,

"İngilizlerin casusluk talimatnamesinde bir besmele gibi en başta yazan ve uygulanan: kandırma ve yemleme usulüdür" der (Dünyada ve Bizde Casusluk-Aziz Hüdai Akdemir). Burada şu belirtmelidir ki yalan haber yaymakla propaganda faaliyetlerine destek olanlar da yalnızca Ermeni ve Rumlar değildir. Özellikle İstanbul basınında halkın moralini bozacak, Kuvayı Milliye'nin direnişini kırabilecek yayınlar yapılır. Bu yayınlar konusunda Feridun Kandemir de Trabzon'da İstihbarat Müdürü olarak bulunduğu günlerde limana gelen tüm vapurlarda, her motor ve teknede, bozguncu ve casus olması ihtimali gibi ve benzeri nitelikteki yayınların, gazetelerin bulunması ihtimalini de düşünerek, her şeyden önce bunların memlekete girmesini önlemeye çabaladıklarını, çok defalar Peyam-ı Sabah, Alemdar gibi gazetelerin yağlanmış, kirlenmiş bir halde de olsa gözden kaçırılıp sokulmak istendiğini gördüğünü ifade eder (İstiklal Savaşı'nda Bozguncular ve Casuslar-Feridun Kandemir).

Benzer bir diğer örnek de Hamdullah Suphi Bey'in Mecliste yaptığı bir uyarıda görülür: Hamdullah Suphi Bey, San Remo Konferansında İtalya başvekilinin, Türk milletine Batı tarafından yapılan zulmü ve haksızlığı anlattığı konuşmasına işaret ederek, Kuvayı Milliye'nin dış siyasette ilk başarılarını kazanmaya başladığını, ancak aynı tarihlerde kendi topraklarımızda yayımlanan Tan Gazetesi'nin, Anadolu'daki Kuvayı Milliye'yi barışın önünde bir engel gibi gösterdiğini belirtir. Hamdullah Suphi, İstanbul Hükümeti'nin Anadolu'daki kahramanlığı anlamak ve hissetmekten aciz, İngiliz uşağı olarak, Anadolu evlatlarını (Kuvayı Milliye'yi) kırdırmak için yaptığı faaliyetlerden bir örnek verir:

"Bir gün önce Mudurnu tarafından gelmiş iki zatın ki biri benim kardeşimdir, hikâye ettikleri bir durumu söyleyeyim; Mudurnu civarında Kuvayı Milliye köylere dâhil oluyor, ortada bir çocuk bile yok, köylerde bir kimse kalmamış, yolculardan tahkik ediyorlar, halk dağlara çekilmiş. Süvariler dağlara çekilen köylüleri buluyor ve soruyorlar: Niçin buraya çekildiniz? Çalıların arasına, kayaların kovuklarına girmiş, sinmiş titriyorlar, ağlıyorlar, delice bir korku gösteriyorlar.

- Siz bizi öldürmeye gelmiyor musunuz?

- Canım biz sizden değil miyiz? Biz sizin dininizden değil miyiz? Nasıl tasavvur ediyorsunuz ki biz sizi öldürelim? Hayır öldürmeyeceğiz.

- Köyümüzü yakmayacak mısınız?

- Hayır yakmayacağız, köylüleri ikna edip, toprağa gömdükleri eşyalarını çıkartıp, köylerine indiriyorlar." (Milli Mücadele Dönemi Bazı Casusluk Faaliyetleri ve Mustafa Sagir-Seçil Özdemir.)

İngilizlerin halkın Milli Mücadele'ye desteğini kırmak için de Ankara Hükümeti'nin hilafete karşı dinsiz olduğu yönünde yaptıkları propaganda faaliyetleri konusunda Hamdullah Suphi Bey'in 25 Nisan 1920'de okumuş olduğu, "Büyük Millet Meclisi'nin Memleketine Beyannamesi'nde Hind'in, Mısır'ın başına gelen halden mübarek vatanımızı kurtarmak için İngiliz casuslarının sizi aldatmak üzere uydurdukları yalana inanmayın!" sözleriyle halkı uyardığı görülür (Milli Mücadele Dönemi İstihbarat Faaliyetleri-Serdar Yurtsever).

İngilizler gibi Bolşevikler de etkili olabilecekleri coğrafyalardan Anadolu'daki hareketi engellemeye çalışır. Bakü'deki propaganda ve eylem konseyi aracılığıyla Anadolu'da propaganda yaymak amacı ile Batum ve Tiflis'e bürolar kurarlar. Ayrıca Anadolu'daki ajanlarının sayısını artırmak için sürekli yeni yollar arayıp, bu amaçla büyük paralar harcarlar. Hatta bu amaçla kullanılmak üzere Batum'da sahte banknotlar bastırdıkları da bilinir. Anadolu'daki Rus İstihbaratı konusunda İngiliz İstihbaratı'nın raporlarından da bilgi edinilmektedir. 17 Mayıs 1921 tarihli raporda "Ulusçuların resmi dairelerinde Bolşeviklerden para alan çok yetenekli adamları vardır" denir. Milli Mücadele döneminde Bolşevik yardımlarının sebepleri konusunda İngiliz istihbarat raporları şunları açıklamaktadır: "Rusya'nın geleneksel düşmanı olan Türkiye'ye yardımları arkasındaki amaç, Türkiye'nin İslam dünyasındaki üstün durumunu, Asya'da İngiltere'ye karşı olarak, Rus yayılma politikasını uygulamakta kullanmaktır."

(Kurtuluş Savaşı Günlerinde İngiliz İstihbarat Servisi'nin Türkiye'deki Faaliyetleri-Selahi Sonyel.)

Bolşevik yardımları konusunda Mustafa Kemal Paşa da Meclis'te yaptığı bir konuşmada Bolşeviklere muhalif olan Azerbaycanlıların ve orada bulunan arkadaşlarının İngilizler tarafından kandırıldığını şu sözleri ile ifade etmektedir: "İngilizler dedi ki Bolşeviklerle muharebe ediniz. Türkiye bizimle anlaştı. Ve orada bulunan arkadaşlarımız da ellerinde bulunan kuvvetleri çarptırdılar ve tabii ki mağlup oldular ve bu muharebe başlayınca ahali İslam'ın yeniden katline başlanıldı ve Ermeniler de bundan istifade etti." (TBMM Gizli Celse Zabıtları.)

Bu tarz yalan haberler yayarak halkı ve cephedeki askerleri yanıltmak da işgal kuvvetlerinin casusları tarafından sık sık başvurulan bir yöntemdi. Örneğin Ermeni İhtilal Fırkası ile bağlantılı, Karamağara nahiyesi Bebek karyesinden Dedeoğlu Osep adında bir Ermeni'nin Adana civarında köyleri dolaşarak casusluk yaptığının tespit edilip tutuklanmasıyla, bu konuda şahitlerin ifadeleri Meclis'te okunur. Osep, "Türklerin mahvolduğu, bittiği, Mustafa Kemal'in esir düştüğü, İngilizlerin süngülerle beklediği" yönünde yalan haber yayma çabaları ile "Padişahın topu tüfeği vardı da ne yaptı? Şimdi Mustafa Kemal'den ne bekliyorsunuz?" sözleri ile halkı yıldırmaya yönelik propagandalar yaptığı gerekçesiyle tutuklanan, Milli Mücadele döneminde bu tarz faaliyetlerde bulunan casuslardan sadece bir örnektir (TBMM Zabıt Ceridesi).

Başka bir örnek Campell adında bir casusun Beyşehir'de İslam kıyafetleri ile yakalanıp Eskişehir'e gönderildiğini rapor eden belgedir; ki kılık değiştirip İslam ahaliyi yanlış yönlendirme konusunda o dönem Anadolu'nun bir casus kazanına dönmüş olduğunu söylemek yanlış olmaz. Yüzbaşı Hamdi Bey ismini kullanan Yunanlı yüzbaşı doktorun da Osmanlı üniforması ile haber toplaması da yine aynı nitelikte bir örnektir. Bir de sadece bilgi toplamak üzere özellikle doğu bölgelerini dolaşan, bu bölgelerdeki aşiretleri ayaklanmaları için ikna etmeye çalışanlar vardır. Amerikalı Miss North da bu alanda görevli casuslardan sade-

ce biridir. Kendisinin Silvan'a giderek Ermeni köylerini gezdiği, nüfus miktarları ile ilgili bilgiler topladığı harbiye nezaretine rapor edilir. Doğu Anadolu bölgesinde propaganda faaliyetleri ile bilinen bir diğer örnek İngiliz Binbaşı Noel'dir. Kendisine İstanbul Hükümeti tarafından her tür kolaylık sağlanır, nüfus cüzdanı dahi verilir. Ali Galip Bey'le birlik olup Sivas Kongresi'nin toplanmaması için de her tür yolu dener (Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt -ATASE- ve Denetleme Başkanlığı Arşivi).

Sivas Kongresi sonrası Mustafa Kemal Paşa, Dâhiliye Nazırı Adil Bey'e çektiği telgrafta "Milletin, padişahına maruzatta bulunmasına engel oluyorsunuz. Alçaklar, caniler! Düşmanlarla millete karşı haince tertiplere girişiyorsunuz. Milletin güç ve iradesini kabul etmekten aciz olduğunuza şüphe etmiyordum: Ancak vatan ve millete karşı haince ve son bir çırpınışla alçakça harekette bulunacağınıza inanmak istemiyordum. Aklınızı başınıza toplayın. Galip Bey ve yardakçıları gibi akılsızların verdikleri ahmakçasına ve asılsız sözlere kapılarak ve Mister Nowill gibi milletimiz ve vatanımız için zararlı olan yabancılara vicdanınızı satarak yaptığınız alçaklıkların milletçe sorulacak hesabını göz önünde bulundurunuz. Güvendiğiniz şahısların ve kuvvetin sonunu öğrendiğiniz zaman kendi sonunuzla karşılaştırmayı unutmayınız" sözleri de İstanbul Hükümeti desteği ile yürütülen casusluk ve bozgunculuk faaliyetlerine Anadolu'dan bir tepkidir (Nutuk-Mustafa Kemal Atatürk).

Milli Mücadele henüz askeri başarılara ulaşmamış, İstanbul yabancı orduların fiili işgalinde, Harbiye Nezareti gibi, Posta ve Telgraf Umum Müdürlüğü de İngiliz subayların kontrolü altında, Anadolu ile yapılan bütün muhaberat İngiliz sansüründen geçiyor olsa da, Anadolu Hareketi bu köklü devletlere ve ülkenin kendi içindeki hain grupların propaganda faaliyetlerine karşı, casusluk planlarını kontrol edip karşı tedbirlerde de bulunur. Özellikle o dönemki bu sıkı kontrolden istifade edilerek, karşı tarafı yanıltmak için İstanbul'a sahte mektup ve telgraflar gönderilir. İngiliz İstihbaratı vasıtası ile işgalci Yunan kuvvetleri şaşırtılır (Dünyada ve Bizde Casusluk-Aziz Hüdai Akdemir). Bu dönemde savaşan askerin ihtiyaçları dahi halkın desteği ile karşılanabilirken,

istihbarat faaliyetleri de tüm ekonomik yüküne rağmen büyük fedakârlıklarla yürütülür. Zira topyekûn mücadele topyekûn casusluğu gerektirir. Milli Mücadele'nin önderleri de bu gerekliliğin en başından beri farkında olarak ve tüm gayretleriyle her alanda olduğu gibi istihbarat sahasında da bir hataya düşmemek için mücadele verir (Topyekûn Casusluk-Curt Riess).

İngiliz Casusu Mustafa Sagir

Mustafa Sagir, henüz çocuk yaşta İngiliz İstihbaratı tarafından yetiştirilmiş, İngilizce, Arapça, Farsça dillerini bilen Ortadoğu için donanımlı bir casustur. İngiliz İron Duke zırhlısı ile 1920 yılında İngiliz İşgal Kuvvetleri Komutanlığı'nın gizli daveti üzere Sagir İstanbul'a gelir. Kendisini Mısır ve İsviçre'de beraber görev yaptığı Yüzbaşı John Bennet karşılar. Bennet'tan sonra görüştüğü ilk kişi de İngiltere elçiliğinde kendisini bekleyen İşgal Kuvvetleri Komutanı Charles Harington'dur. Kendisine geliş sebebi hakkında ilk bilgiyi de Harrington verir. Bu bilgiye göre Anadolu'da milli bir hareketin olduğu, padişaha rağmen Ankara'da bir meclis açıldığı ve işgal kuvvetlerine karşı başarı gösterdikleri, bu sorunun daha fazla askeri güç gerektirmeyen bir cepheden halledilebilmesinin amaçlandığı belirtilir. Mustafa Sagir ilk aşamada bunu kolay bir iş olarak değerlendirip, güvenebileceği iki Türk'e ihtiyacı olduğunu

söyler, bu konuda Bennet kendisine "Elimizde Türk casus ve memurlar vardır" der. Sagir bu kişilerin kendi amaçlarını bilmemesini, yalnızca kendilerinden istenecek görev konusunda bilgi sahibi olmalarını ister. Bir anlamda Sagir'e danışmanlık edecek bu İngiliz İşbirlikçileri Polis Müdürü Tahsin Bey, gazeteci Ferid Cavit Bey ve İhsan Efendi'ydi. Birbirlerini tanımayan kişiler olmasına özen gösterilen bu işbirlikçiler, Sagir ile birbirlerinden farklı zamanlarda görüştürülmüşlerdi. Sagir ilk görüşmesini takma bıyığı, peruğu ve piskopos cübbesiyle Canteburry Kilisesi üçüncü papazı Robertson olarak Tahsin Bey ile yapar. Tahsin Bey'den İstanbul'da Levantenlerin olmadığı, Türk ve Müslümanların daha yoğun bulunduğu bölgelerin hangileri olduğunu ve burada halkın nasıl vakit geçirdiğini ayrıca Türklerin Hintlilere karşı duygu ve hislerini öğrenir. İngiliz casusu bir sonraki görüşmesini Henry Robert adında kırmızı sakallı, gözlüklü bir profesör olarak İhsan Efendi ile yapar, ondan da Tahsin Bey'den öğrendiklerine ek olarak tekkeler konusunda bilgiler alır. Son olarak görüştüğü Ferid Cavit'i ise faydalanılabilir bulur (Milli Mücadele Dönemi Bazı Casusluk Faaliyetleri ve Mustafa Sagir-Seçil Özdemir).

Sagir'in görevini yerine getirebilmek için Anadolu ve oradan Ankara'ya ulaşması gerekir; ancak Ankara'ya geçişi sıradan bir insan gibi değil, öyle önemli bir görüntüde olmalıdır ki Ankara'da direkt olarak siyasi liderlerle, önemli zatlarla görüşme zeminine sahip olabilsin. Tabii ki bu amaç için İstanbul'da İngiliz Elçiliği'nde kalmaya devam edemez. Zaten ilk aşamada dahi orada ağırlanmış olmasının bir hata olduğunu Yüzbaşı Bennet'a belirtir ve Sirkeci'de bir otele yerleşir. Sonrasında da Horhor Çelebi sokakta duvarlarını Kur'an'ı Kerim ayetleri, Mustafa Kemal ve Enver Paşa'nın fotoğrafları ile donattığı evine geçer. Sagir harekete geçmeden önce Yüzbaşı Bennet'tan Hint Hilafet Cemiyeti üyelerinden Mustafa Sagir Han İstanbul'a gelmiştir söylentisinin yayılmasını ister. Zira Müslüman ve Türklere temas edebilmek, Kuvayı Milliye'ye ulaşabilmek için bürünebileceği ve kendisine en uygun rol budur (Milli Mücadele Dönemi İstihbarat Faaliyetleri-Serdar Yurtsever).

İstanbul'da Sagir'in görüştüğü en üst düzey İngiliz yetkili olan Nelson Bolu, Düzce, Adapazarı, Gerede civarında milli kuvvetlerin kontrolü ele geçirdiğini artık Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kemal'in ortadan kaldırılması ile bu meselenin halledilebileceğini söylerken, Hint asıllı İngiliz casusuna da görevini net olarak izah eder. Bundan sonraki süreçte çalışmalarına hızla girişen Sagir kendisini saf, mütevazı, yüreği Türk milletine ve Müslümanlara karşı sevgi ile dolu bir dindaş olarak tanıtır. Milli mücadeleye içtenlikle ilgili gibi görünerek, kurmay binbaşılardan Filibeli Ali Rıza Bey'le (General Ali Rıza Artunkal) iletişim kurar ve onun güvenini kazanır. Ali Rıza Bey aracılığıyla süvari kaymakamlığından emekli Aziz Bey'le tanışır. Aziz Bey'le ilk görüşmesi Filibeli Ali Rıza Bey'in evinin karşısında Mustafa Sagir'in oturduğu evde gerçekleşir. Mustafa Sagir bu görüşme sırasında kendini Hint Hilafet Cemiyeti'nin delegesi olarak tanıtır. İlk görüşmeden sonra Filibeli Ali Rıza Bey, Aziz Bey'e gelerek şöyle der: "Ayrı ayrı çalışmak olmaz. İstanbul'da Türk-Hint Yardımlaşma Cemiyeti adıyla bir cemiyet oluşturalım. Bu adamın İslam dünyası ile ilgili dikkat çekici incelemeleri var. Bu sayede İslam dünyası ile ilişki kuralım." Sagir'in bu cemiyetin kurulmasıyla amacı bu cemiyete birçok Kuvayı Milliye mensubunun katılmak isteyeceği, bu sayede ilerde Ankara'ya geçmesi durumunda, milli hükümete kendisini tavsiye edip övecekleri dolayısı ile yukarıda da belirtildiği gibi Ankara'ya kendisine güven duyulan, önemli bir adam olarak gitmekti (Casustur Casus-Sabahattin Özel).

Aziz Bey, Filibeli Ali Rıza Bey'in önerisini kabul eder. Bir gün Filibeli Ali Rıza Bey cemiyetle ilgili tüzük taslağını Aziz Bey'e getirir. Aziz Bey, taslağı gözden geçirir. "Zararlı bir şey değil. Bu taslak üzerinde görüşelim" der. Fakat üç gün sonra Mustafa Sagir'in evinde toplandıklarında, Filibeli Ali Rıza Bey tarafından hazırlanan tüzük taslağını tabedilmiş olarak bulur. Buna sinirlenmekle birlikte tüzüğü reddetmez. Yalnız böyle bir cemiyet kurmak için Mustafa Sagir'in elinde yetki belgesi olup olmadığını sorar. Buna Ali Rıza Bey cevap verir ve "Hint Hilafet Cemiyeti Başkanı Mehmet Ali Han'dan mektup var. O mektupları ben gördüm. Pasaportunun

arkasında da Hint Hilafet Cemiyeti mensubu olduğuna dair resmi belge var, onu da gördüm" der. Bunun üzerine Filibeli Ali Rıza Bey, Aziz Bey, Bahriye Mektebi (Denizcilik Okulu) Müdürü Hamit Naci, Kurmay Binbaşı Müfit ve Hamit Naci Bey'in damadından oluşan cemiyet kurulur. Başkanlığa Aziz Bey getirilir. Bu çalışmalar sırasında Sagir'in, İstanbul'daki Kuvayı Milliyecilerin güvenlerini kazanması için İngiliz kuvvetleri tarafından evi basılır, hatta tutuklanır. Bu planlarla kendisi hakkında en ufak bir şüphe bırakmadan Ankara'ya geçebilmenin zemini oluşturmaya çalışır. Nihayetinde ise 6 Aralık 1920'de Ankara'ya geçer (Milli Mücadele Dönemi Bazı Casusluk Faaliyetleri ve Mustafa Sagir-Seçil Özdemir).

Mustafa Sagir'i yargılayan mahkeme heyetinden Kılıç Ali'nin oğlu Altemur Kılıç Babasının hatıralarına dayanarak bu olayı Yeniçağ gazetesinde şu şekilde aktarır:

"Mustafa Sagir Ankara'ya geliyordu. Gazi Paşa, Sagir'i karşılamakla bizzat beni görevlendirdi. Ankara'nın Çankırı kapısı dışında Mustafa Sagir'le ilk karşılaştığımda, kendisi arabasında Kemaleddin Sami Paşa ile birlikteydik. Gazi'nin selam ve sevgilerini bildirdim, onun adına 'Hoş geldiniz' dedim. Aynı arabaya binerek kendisini Büyük Millet Meclisi binasına getirdim. Orada hemen Gazi ile buluştu. Görüşme yarım saat kadar bile sürmedi. Mustafa Sagir Gazi'nin yanından çıktı ve kendisine ayrılan Hürriyet Oteli'ne götürüldü. O ayrıldıktan sonra Gazi'nin yanına girdim. Gazi'nin gözü Mustafa Sagir'i tutmamıştı. Sözlerinden ve görüşlerinden hiç de memnun görünmüyordu. İzlenimlerini sorduğumda bana şu cevabı verdi: 'Dikkatli olmalı! Mükemmel bir casustur!' Gazi'nin insanları ilk bakışta tanımak gibi üstün bir yeteneği vardı.

İçişleri Bakanı Adnan (Adıvar) Bey de ilk görüşmesinde Mustafa Sagir'in casusluğundan kuşku duymuştu. Hint Hilafet Cemiyeti temsilcisi olarak gelen bu adam çok sayıda ziyaretçi kabul ediyor, çok sayıda kişi ile görüşüyor ama asıl ilişkiye girmesi gereken hükümetten uzak durmayı tercih ediyordu. Yaptığı

görüşmelerde İngilizlerden hiç söz etmemesi, sürekli Rusları kötülemesi dikkati çekiyor ve kuşkuları artırıyordu. Adnan Bey, Mustafa Sagir'in neyin nesi olduğunu ve Türkiye'ye ne amaçla geldiğini ortaya çıkarmak için isabetli bir yol izlemiş, sonunda, İstanbul'daki meşhur Nelson'a gönderilmek üzere ilaçlı iki büyük kâğıda yazılmış ancak iki satırlık mektubu ele geçirmişti. Üzerine amonyak dökülünce mektupların içeriği ortaya çıkmış ve Mustafa Sagir tutuklanmıştı." (Tarihten Dersler: İstiklal Mahkemesi'nde Bir İngiliz Casusu-Altemur Kılıç.)

Sagir polis nezaretinde 10 gün kaldı. En sonunda müdüriyette şu ifadeyi verdi: "Lawrence, Osmanlı İmparatorluğu'nu altınlara dayanarak yıkmıştı. İngilizler beni de milli hükümeti silahla ortadan kaldırmakla görevlendirdiler. Maksadım Mustafa Kemal Paşa'yı öldürmekti. Bununla Türklerin kurtuluş savaşı duracak, milli hükümet yıkılmış olacaktı. Fakat başarılı olamadım. Suç kimsenin değildir, doğrudan doğruya benimdir. Arkadaşlarım, hiçbir şeyden haberleri olmayan iyi niyet sahibi, saf insanlardır. Yalnız para için bana yardım etmişlerdir. Zira suikast planı benden başka kimse tarafından bilinmiyordu."

Yargılanan Mustafa Sagir idam cezasına çarptırıldı ve asılarak idam edildi. Sagir idam edilmeden yarım saat önce yazdığı mektupta İngiltere Hükümeti'ne seslenerek görevini layıkıyla yaptığını ve İngiliz menfaatleri aleyhine düşmana hiçbir bilgi vermediğini söyleyerek, geride kalan ailesine İngiltere'nin sahip çıkmasını istemiştir. Diğer taraftan İngiliz Yüksek Komiseri Rumbold Mustafa Sagir'in serbest bırakılması için uğraşmışsa da bir netice elde edememiştir. İngiliz Morning Post Gazetesi, Mustafa Sagir'in casusluk suçundan yakalanıp mahkûm olduğuna yer vermeksizin, olayı İngiliz uyruklu bir Hintli Müslüman'ın katledildiği şeklinde okuyucularına duyurmuştur. Benzer şekilde Amerika'da çıkan Times Gazetesi de Müslüman bir İngiliz vatandaşının haksız yere Ankara Hükümeti tarafından idam edildiği şeklinde olayı sütunlarına taşıyarak dünya kamuoyu nezdinde Ankara Hükümeti'ni suçlu göstermek istemiştir (Milli İstihbarat Teşkilâtı-Tuncay Özkan).

MİLLİ AMELE HİZMETİ

1922 ile 1926 yılları arasında istihbarat çalışmalarını aktif olarak Genelkurmay İstihbarat Dairesi yürütmüştür. Bu çalışmalar sırasında diğer gruplar da onlara yardımcı olmuşlardı. Mustafa Kemal yeni ve güçlü bir istihbarat teşkilâtı istemektedir. Bunun için dünyanın saygın istihbaratçılarından Albay Walter Nikolai ile temasa geçilir. Nikolai Alman Gizli Servisi'ni genişleten, gizli polis teşkilâtını kuran kişidir. Nikolai Türkiye için hazırladığı istihbarat planlarıyla birlikte 1926 yılının Ekim ayında gizlice Türkiye'ye gelir. İstanbul'da Yıldız Sarayı'nda özel olarak seçilmiş Türk istihbaratçılarına bir dizi konferanslar veren Nikolai, bu konferanslara katılanlardan oluşan bir çekirdek kadro ile 1926 Aralık ayında Ankara'ya getirilir. Hacıbayram yakınında Keskin Sokak'ta kiralanan bir binada Nikolai'nin başkanlığında toplanan ve çalışmalarına başlayan bu ekip, Türk istihbarat biriminin yönetici kadrosunu oluşturur. İlk MAH Başkanı Albay Ali Şükrü Ögel olur. Atatürk'ün 1925 yılındaki uzman istihbaratçı arayışlarının sonucunda Almanya'da General Naci Eldeniz (Mustafa Kemal'in Harp Okulu'ndan hocasıdır ve Vahdettin ile birlikte Mustafa Kemal'in de katıldığı 1917 yılındaki Almanya ve Avusturya gezilerinde yer almıştır) tarafından bulunup Türkiye'ye çağrılan Walter Nikolai, Kayzer'den sonra da gizli servisin patronu olarak kalır. Hitler de

Albay Walter Nikolai

bu uzman istihbaratçıyı yerinden oynatmaz ve ona Alman gizli servisi Abwehr'in kurulmasında etkin görevler verdirir (Milli İstihbarat Teşkilâtı-Tuncay Özkan).

MİLLİ EMNİYET HİZMETİ

İçişleri Bakanlığı 5 Ocak 1927 tarihli "Çok Gizli" ve "Kişiye Özel" bildiriminde valiliklere yeni bir teşkilâtın kurulduğunu belirtip " Ecnebi devletlerin propaganda ve istihbarat hizmetlerinin teşebbüsatına karşı hükümetin ve ordunun emniyeti için tedabiri mahsusa almak zarureti hâsıl olmuş, bu maksatla umumi merkezi Ankara'da, mıntıka merkezleri memleket dâhilinde olmak üzere bir Milli Emniyet Hizmeti ihdas edilmiştir" görüşünü açıklar.

Milli Emniyet Hizmeti Teşkilâtı'nın kuruluşuyla ilgili olarak Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak 6 Ocak 1927 tarihli bir yazıyla şunları dile getirmiştir:

"Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti'ne

Umumi merkezi Ankara'da ve şubeleri şimdilik İstanbul, İzmir, Adana, Diyarbakır ve Kars olmak üzere bir Milli Emniyet Hizmeti teşkil edilmiştir. Bu şubeler doğrudan doğruya umumi merkeze merbuttur. Şimdiye kadar ordu müfettişliklerince tedvir edilen istihbarat hizmeti bedama bu teşkilât tarafından idare olunacaktır."

Bu emirle ordu tarafından yürütülen istihbarat çalışmaları Nikolai tarafından eğitilen ve MAH (Milli Amele Hizmet) veya MEH (Milli Emniyet Hizmeti) olarak tanımlanan yeni teşkilâta bırakılmaktadır. Çekirdek kadro içinde askerler ve siviller birlikte çalışmaktadırlar. İçişleri bakanlığına bağlı olan kuruluş, bütçesini başbakanlık örtülü ödeneğinden karşılar. Dönemin siyasi yapılanmasında asıl bağlı bulunulan yetkili başbakandır. Çünkü en etkin kabine yetkilisi Başbakandır ve sorumluluk ondadır. Bu nedenle MAH'ın başbakanlığa bağlı olduğu da fiili bir gerçektir. Ancak doğrudan muhatap içişleri bakanıdır. Bu dönemde MAH'ın

giderleri başbakanlık örtülü ödeneğinden karşılanmıştır. MAH II. Dünya Savaşı'na doğru giden dünyada en sıcak günlerde hizmet vermiştir. İtalya'nın faşist lideri Mussolini ve desteğini aldığı Hitler Almanya'sının Balkanlar'a ve özellikle Türkiye'ye yönelik niyetleri MAH tarafından ulaştırılan istihbaratlarla açığa çıkartılır. Mussolini'nin Türkiye'ye karşı çıkışlar yaptığı sırada Atatürk "Mussolini ve Hitler birleşerek en geç 4-5 yıl içinde II. Dünya Savaşı'na sebep olacaklardır" derken MAH kendisine hem İtalyanların, hem de Almanların Türkiye'ye yönelik gizli askeri planlarını sunmuştur (Milli İstihbarat Teşkilâtı Tarihçesi-Erdal İlter).

Mustafa Kemal'in önem verdiği, üzerinde hassasiyetle durduğu konu bu dönemde Hatay sorunudur. Hatay'ın Türkiye'ye katılması için bir dizi hareket başlatan Atatürk, bunun gerçekleşmesi için istihbarat örgütünden de sonuna kadar yararlanacaktır. Hatta elindekinin ötesinde Teşkilât-ı Mahsusa türü bir gönüllüler ve seçme yurttaşlardan oluşan örgütlenmeye gidilmesini de savunacaktır. O dönem özellikle Ortadoğu'da toprak iddiasını tam olmasa da büyük ölçüde yitirmiş, ancak etkinliğini arttırmış Türkiye, istihbarat açısından da oldukça şanslıdır. Teşkilâtı Mahsusa›nın temellerini attığı istihbarat kaynakları şimdi MAH'ın hizmetindedir. Bu hizmet de Fransızlara karşı yerine getirilir. Hatay'ı Türkiye'den kopararak işgal eden Fransa bölge petrolünün denize açılış kapısını elinden çıkarmaya yanaşmamaktadır. Ancak Atatürk'ün izlediği politikalar sonucu köşeye de sıkışmıştır. Suriye'ye Hatay'ın kontrolünü vermeye çalışan Fransa, her seferinde Türkiye'nin tepkisiyle karşılaşır. Türkiye, Hatay'a bankaları, ticaret adamları ve en önemlisi istihbaratçılarıyla girmiştir. Etkinliği büyüktür. Fransızlar yeni dünya dengelerini kollayarak Alman tehlikesi karşısında Türkiye'yi kızdırmamaya da bir yandan gayret göstermektedir. Bu tutum İngilizlerce de benimsenmiştir. İşte bu gelişmeler devam ederken Suriye'den gelen bir mesaj MAH'ın eline geçer. Fransızların "Hatay için dökülecek tek damla Fransız kanı yoktur. Durumun idaresini sizin eşsiz politik dehanıza bırakıyorum." MAH, Hatay konusunda İngiliz ve Fransız gizli servislerinin önünde geçerek Fransızların

kan dökmeden sorunu çözme isteklerini öğrenmiştir. Bu mesaj Ankara'yı rahatlatır ve elindeki kozlarını çok başarılı ve ustaca oynamasını sağlar. Sonuçta Hatay Türkiye'nin olmuştur (Milli İstihbarat Teşkilâtı-Tuncay Özkan).

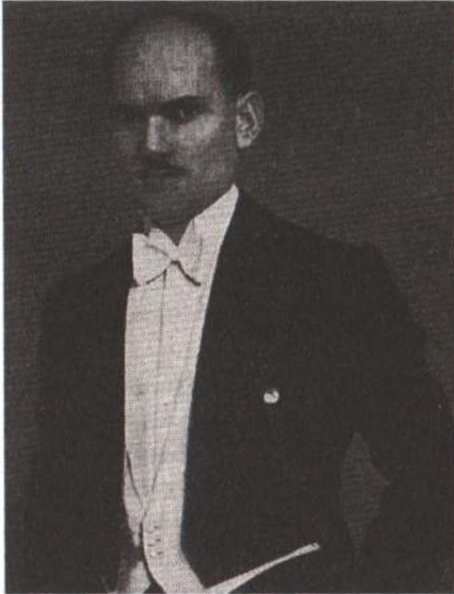
Atatürk'ün ölümünden sonra cumhurbaşkanlığı makamına gelen İsmet İnönü de istihbarat çalışmalarına büyük önem vermiştir. O da elindeki yetkiyi sert kullanan otoriter liderlerdendir. "Milli Şef" dönemi gizli servis için zor koşullar altında geçer. İnönü, İkinci Dünya Savaşı sırasında izlediği denge diplomasisi sayesinde Türkiye'yi savaşın dışında tutmaya çabalarken, İngiliz, Alman, Fransız ve Sovyet gizli servisleri Ankara'da savaş rüzgârları estirmektedirler. Bunları izlemekle görevli MAH'ın, onca eksiğe ve ekonomik sıkıntıya karşın başarısız olduğunu söylemek mümkün değildir. Hatta bazı olaylarda o denli etkili olunmuştur ki dünyanın kaderini değiştirecek gelişmelere yön verilmiştir. İkinci Dünya Savaşı Türkiye'nin etrafını bir ateş denizine çevirirken, buna kapılmamak için direnen hükümet oldukça zorlanmıştır. Balkanlar'ın Almanlar tarafından işgali, ardından yaşanan Rus-Alman savaşı, Türkiye'yi çok zorda bırakmıştır. Almanlar bir yandan İngiliz, Fransız, Amerikan hükümetleri bir yandan Türkiye'yi çekiştire dursunlar, gizli servisler arasında süregelen çatışmalar bu dönemin Ankara, İstanbul hatta Anadolu'sunda artık alışılagelmiş olaylardandır (Milli İstihbarat Teşkilâtı Tarihçesi-Erdal İlter).

ÇİÇERO OLAYI

Çiçero olayı II. Dünya Savaşı yılları Ankara'sında geçen bir ajanlık öyküsüdür. Hatta savaş sonrası filmlere de konu olur. Almanya'nın Türkiye'deki büyükelçisi Franz von Papen tarafından kendisine Çiçero adı takılan Elias Bazna 1904 yılında Priştine'de doğmuş olup 1918'de ailesiyle birlikte İstanbul'a göç etmiştir. Bir süre ticaretle uğraşıp başarılı olamayan Bazna, 1930-1944 yılları arasında Yugoslavya, ABD, Alman ve İngiliz büyükelçiliklerinde şoför, kavas ve özel hizmetli olarak çalışmıştır. II.

Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru İngiliz Büyükelçiliği'nde özel hizmetli olarak çalıştığı sırada büyükelçinin güvenini kazanmış, bu görevi sırasında para karşılığında Almanya adına ajanlık yaptığı savaş sonrasında anlaşılmıştır. 1960'lı yıllarda Almanya'ya yerleşen Çiçero 1970'de burada ölmüştür (Çiçero Olayı ile İlgili Üç Alman Belgesi-Muzaffer Deniz).

Dönemin İngiltere Ankara Büyükelçisi Sir Hughe Knatchbull-Hugesson'un hizmetkârı olarak çalışan Elias Bazna, aynı zamanda Almanlar tarafından çilingir olarak yetiştirildiği için, Elçinin kasasının anahtarlarının mumda kalıbını alarak, kopyasını yaptı. Bazna, bir müzik tutkunu olan Elçi Hugesson sabahları banyoya girdiğinde, ya da öğlenleri piyanosunun başına geçtiğinde kasayı açarak gizli belgelerin fotoğraflarını çekti ve Almanlara ulaştırdı. Ankara'nın Almanya Büyükelçisi Franz von Papen'e bağlı olarak çalışan Bazna, Normandiya çıkarmasının ilk bilgilerini, müttefiklerin Kahire ve Tahran konferanslarının notlarını, hatta İngiliz Dışişleri'nin elçilikten bilgi sızıyor uyarı mektubunun bile fotoğraflarını çekerek Nazilere ulaştırmıştı. Köstebek Elias Bazna'nın bilgi sızdırdığı, bir Alman ajanın ABD tarafına geçmesi üzerine anlaşıldı. ABD Başkanı Theodore Roosevelt, durumu Başbakan Winston Churchill'e özel olarak iletti. İngiliz Dışişleri tarafından uyarılan elçi Hugesson, Kahire Konferansı ile ilgili

Elias Bazna

bilgilerin sızması konusunda önce Türk Hükümeti'ni suçladı ama daha sonra konferans bilgilerinin bulunduğu dosyayı trende bıraktığını itiraf etti. Elçi, "Bir kere çok aptal ve tek kelime İngilizce bilmez" diye nitelediği uşağının ajan olamayacağını savunduysa da, çevresindeki çemberin daraldığını anlayan Bazna elçilikten apar topar ayrıldı (Çiçero Olayı 1943-François Kersaudy).

Çiçero'nun İngiltere'nin Ankara Büyükelçiliği'ndeki gizli belgeleri verdiği asıl görevi Alman İstihbarat Servisi'nde olan ataşe konumlu Alman diplomat Ludwig Carl Moyzisch'in konuyla ilgili tarihe düştüğü notlar ise şöyledir: Moyzisch'in Çiçero ile ilk teması 26 Ekim 1943'te olur. Bu tarihte Çiçero daha önceden tanıdığı elçilik birinci sekreteri Jenke'ye gelerek elinde önemli belgeler olduğunu söyler. Jenke de konumu gereği bu işi Moyzisch'e havale eder. Çiçero bu ilk görüşmede İngiltere Elçiliği'nden aldığı fotoğraf filminden oluşan ilk belgeler karşılığında 20.000 sterlin, daha sonra getireceği film rulolarının her biri için de 15.000 sterlin ister. Yapılan görüşmelerden sonra kendisini İngiliz büyükelçisinin özel uşağı olarak tanıtan Çiçero'nun bu teklifi kabul edilir. Moyzisch'in bu belgelerden edindiği izlenim şöyledir: Belgeler Almanya için kaygı verici mesajlar içermektedir. Müttefiklerin Almanya'yı devirmek için ne kadar kararlı olduklarının yanı sıra bunu yapabilecek güç ve kudrete sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Çiçero'nun verdiği bilgilerle Nazi Almanya'sının felaketlere sürüklendiği görülmektedir. Ancak Almanlar önlerinde duran bu gerçeği kabullenmek istememişlerdi. Alman liderler düşmanın gücü ve niyetleri hakkında ellerinde olan kesin bilgileri kullanmadılar. Eğer bunu idrak edebilselerdi önlerinde barış seçeneğinden başka seçenek olmadığını görebilirlerdi. Politik açıdan bakıldığında düşman hakkında son derece hayati bilgiler içermesine karşın basiretsiz Alman liderler tarafından İngiltere bu olayı çok az bir zararla atlatabilmişti (Çiçero Operasyonu-Ludwig Carl Moyzisch).

Çiçero açığa çıktığı o güne kadar Almanya'dan aldığı paranın toplamı 300.000 sterlindir. Ancak ilk verilen meblağlar dışında

Almanlar Çiçero'ya sahte sterlinler vermiştir. Yani Çiçero arzuladığı, hayalini kurduğu hayata kavuşamayacaktır (Çiçero Olayı ile İlgili Üç Alman Belgesi-Muzaffer Deniz).

MİLLİ İSTİHBARAT TEŞKİLÂTI

Türkiye Cumhuriyeti'nin asli istihbarat kuruluşu olan Milli İstihbarat Teşkilâtı MİT, doğrudan cumhurbaşkanına bağlı bir müsteşarlıktır. Müsteşarlığın kuruluş düzeni 2937 Sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilâtı Kanunu ile müsteşar, müsteşar yardımcıları, başkanlıklar, daireler ve şubeler ile diğer teşkilât birimlerinden teşekkül etmiştir. MİT 2017 yılı Mayıs ayı itibariyle doğrudan istihbarat faaliyetlerine dönük altı başkanlığı bünyesinde barındırmaktadır.

Stratejik Analiz Başkanlığı, Türkiye Cumhuriyeti'nin stratejik istihbarat ihtiyacını karşılamak üzere kurulmuştur. Bu başkanlık dünya çapında veri toplama ve analiz etme kapasitesine sahiptir. Topladığı veriler ile Türk dış politikasına etkin katkılar sunar. Teknik ve operasyonel başkanlıklardan ayrılan en önemli noktası da ürettiği uzun vadeli çıktılarla Türk dış politikasının şekillenmesinde ana girdileri sağlamasıdır.

İstihbarata Karşı Koyma Başkanlığı ise yukarıda istihbarattan bahsederken önemine dikkat çektiğimiz istihbarata karşı koyma noktasında Türkiye'nin güvenliğine katkı sunmaktadır. Başkanlık, sadece karşı casusluk faaliyetleri yürütmez; aynı zamanda casusluğa muhatap ya da muhatap olması muhtemel kurum ve kişileri de bu konuda bilgilendirir ve gerekirse korur. Dış Operasyonlar Başkanlığı, Türkiye'nin ulusal güvenliği noktasında örtülü operasyonlar yapmak ve gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. Buradaki operasyon ifadesi sadece askeri anlamda değil; siyasi, ekonomik ve sosyal operasyonlar gibi birçok anlamı ihtiva etmektedir. Güvenlik İstihbaratı Başkanlığı, başta terör örgütleri olmak üzere Türkiye'nin ulusal güvenliğine kasteden odaklara karşı istihbarat toplamakla ve tehditleri ortadan kaldırmakla yükümlü olan başkanlıktır.

Elektronik Teknik İstihbarat Başkanlığı, MİT bünyesinde Türkiye'nin ulusal güvenliğine yönelik tehditlerde; dinleme, elektronik takip, görüntü istihbarat ve analizi yapar. Başkanlığın bir diğer görevi ise şifrelenmiş verileri çözmek ve büyük bir hızla gelişen siber dünyada Türkiye'nin güvenliğini sağlamaya dönük tedbirler almak olarak tanımlanmıştır.

Sinyal İstihbaratı Başkanlığı, Türkiye'nin güvenliği noktasında ihtiyacı olan sinyal istihbaratını üretmekle yükümlüdür. Bu bağlamda izlemeye aldığı her türlü sinyali analiz eder ve bunları istihbarata dönüştürerek ulusal güvenlik politikalarının hizmetine sunar (Bir Dış Politika Aracı Olarak İstihbarat: Türk Dış Politikasında MİT-Şükrü Doğan).

Bir istihbarat örgütü olmasının doğal sonucu olarak MİT yapılanması hakkında ve alt yapılanmalarının faaliyetleri noktasında elde edilebilecek bilgiler kısıtlıdır. Bu yüzden yüzeysel bilgi aktarımı yapılabilmektedir.

Son dönemlerde çokça tartışılan konulardan biri de MİT'in yapısında bir değişikliğe gidilmesi olmuştur. İç ve dış istihbaratın ayrı kurumlar bünyesinde faaliyetlerine devam etmesi ya da yukarıda sayılan başkanlıkların bağımsız kurumlar olarak

yeniden düzenlenmeleri gibi iddialar vardır. Örneğin eski bir asker olan Mustafa Güler dış istihbarat, iç istihbarat ve karşı casusluk faaliyetlerinin birçok ülkede farklı yapılarla yürütüldüğünü, Türkiye'de ise nev'i şahsına münhasır bir yapılanma olduğunu belirtir. MİT'in hacim olarak da oldukça küçük olduğu gibi bir eleştiri getirir. MİT'in en son 2014 yılında açıklanan personel sayısı yaklaşık sekiz bin kişidir (Türk İstihbaratını Yeniden Yapılandırmak-Mustafa Güler).

Milli İstihbarat Teşkilâtı'nın görevleri şunlardır:

a) Türkiye Cumhuriyeti'nin ülkesi ve milleti ile bütünlüğüne, varlığına, bağımsızlığına, güvenliğine, anayasal düzenine ve milli gücünü meydana getiren bütün unsurlarına karşı içten ve dıştan yöneltilen mevcut ve muhtemel faaliyetler hakkında milli güvenlik istihbaratını devlet çapında oluşturmak ve bu istihbaratı Cumhurbaşkanı, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri ile gerekli kuruluşlara ulaştırmak.

b) Devletin milli güvenlik siyasetiyle ilgili planların hazırlanması ve yürütülmesinde; Cumhurbaşkanı, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri ile ilgili bakanlıkların istihbarat istek ve ihtiyaçlarını karşılamak.

c) Kamu kurum ve kuruluşlarının istihbarat faaliyetlerinin yönlendirilmesi için Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Milli Güvenlik Kuruluna tekliflerde bulunmak (15/8/2017 tarihli ve 694 sayılı KHK'nin 61 inci maddesiyle, bu maddenin birinci fıkrasının (c) bendinde yer alan "Milli Güvenlik Kurulu ve Başbakana" ibaresi "Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Milli Güvenlik Kuruluna" şeklinde ve ikinci fıkrasında yer alan "Başbakanca" ibaresi "Cumhurbaşkanınca" şeklinde değiştirilmiş ve aynı maddenin birinci fıkrasının (h) bendine "konularda" ibaresinden sonra gelmek üzere "Cumhurbaşkanınca veya" ibaresi eklenmiştir).

d) Kamu kurum ve kuruluşlarının istihbarat ve istihbarata karşı koyma faaliyetlerine teknik konularda müşavirlik yapmak ve koordinasyonun sağlanmasında yardımcı olmak.

e) Genelkurmay Başkanlığı'nca Silahlı Kuvvetler için lüzum görülecek haber ve istihbaratı, yapılacak protokole göre Genelkurmay Başkanlığına ulaştırmak.

f) Milli Güvenlik Kurulu'nda belirlenecek diğer görevleri yapmak.

g) İstihbarata karşı koymak.

h) (Ek: 17/4/2014-6532/1 md.) Dış güvenlik, terörle mücadele ve milli güvenliğe ilişkin konularda Cumhurbaşkanınca veya Bakanlar Kurulunca verilen görevleri yerine getirmek.

i) (Ek: 17/4/2014-6532/1 md.) Dış istihbarat, milli savunma, terörle mücadele ve uluslararası suçlar ile siber güvenlik konularında her türlü teknik istihbarat ve insan istihbaratı usul, araç ve sistemlerini kullanmak suretiyle bilgi, belge, haber ve veri toplamak, kaydetmek, analiz etmek ve üretilen istihbaratı gerekli kuruluşlara ulaştırmak.

j) (Ek: 17/4/2014-6532/1 md.) İstihbarat kapasitesini, niteliğini ve etkinliğini artırmak amacıyla çağdaş istihbarat usul ve yöntemlerini araştırmak, teknolojik gelişmeleri takip etmek ve uygun görülenleri temin etmek.

(Değişik birinci cümle: 17/4/2014-6532/1 md.) Milli İstihbarat Teşkilâtı'na bu görevler dışında görev verilemez. Milli İstihbarat Teşkilâtı birimlerinin görev, yetki ve sorumlulukları Cumhurbaşkanınca onaylanacak bir yönetmelikte belirtilir (Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilâtı Kanunu).

İSTİHBARAT TOPLAMA DİSİPLİNLERİ

İstihbarat, kendi öz yapısı içerisinde kompleks bir sistem teşkil etmektedir. Yalnızca salt haber alma kavramından, zaman geçtikte daha karmaşık, daha işlevsel ve daha detaylı bir hale gelen bu kavram, elde edilme biçimleri bakımından farklılıklar gösterebilmektedir. Literatür incelendiğinde, istihbaratın toplanma biçimlerinin beş farklı başlık altında incelendiği görülmektedir. Söz konusu ayrım, yalnızca verinin elde ediliş yöntemindeki farklılıkları baz almaktadır. Bu ayrım kıstasları:

1. İnsan istihbaratı,
2. Açık kaynak istihbaratı,
3. Görüntü istihbaratı,
4. Sinyal istihbaratı ve
5. Teknik istihbarat kavramlaştırmalarına karşılık gelmektedir (Türk İstihbarat Sisteminin Sorunsalları-Hasan Ateş).

İnsan istihbaratı, istihbarat çalışmalarının kronolojik sıralamasında ilk basamağı teşkil etmektedir. Kadim zamanlardan bu yana varlığını sürdüren istihbarat olgusu, insan istihbaratıyla başlamaktadır. İnsan, bu aşamada temel özneyi teşkil etmektedir. Saha personeli, gönüllü ya da para karşılığında çalışan casuslar, haber elemanları, gazeteciler, akademisyenler, sivil toplum kuruluşları personeli gibi kişiler insan istihbaratının önemli aktörleri arasındadır. Ümit Özdağ insan istihbaratını, insan unsurunu kullanarak yabancı karar alma sistemine sızma yöntemleriyle yabancı sistemin güç ve zayıflıkları, amaç ve niyetleri konusunda bilgi toplama çabası olarak tanımlamaktadır. Temel olarak casusluk olarak da kabul gören insan istihbaratında, istihbarat çalışmasını gerçekleştiren kişi bir servis mensubu olabileceği gibi, değişik sebeplerle başka bir devlete hizmet etmeyi kabul etmiş hedef ülkenin bir yurttaşı da olabilmektedir (İstihbarat Teorisi-Ümit Özdağ).

İnsani istihbaratın etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi, hedef devlet ve toplum sistematiğine etkin bir şekilde nüfuz etmiş bir casus ağı ile mümkündür. Son yıllarda artan teknolojik imkânlar, istihbarat elde etme yöntemlerinde bir dizi değişikliklere sebebiyet vermiş, masa başında oturarak birçok ülke hakkında istihbari bilgi elde edilebilir hale gelmiştir. Ancak söz konusu durum, insan istihbaratının önemi konusunda herhangi bir olumsuzluğa sebebiyet vermemektedir. Günümüzde, insanın içgüdüsüne sahip olan bu istihbarat yöntemi hâlâ etkinliğini korumaktadır (Ulusal Güvenlik Bağlamında İstihbarata Karşı Koymanın Önemi-Y. Orçun Küçükyılmaz).

Açık kaynak bilgileri, istihbaratın temel alanlarından birisidir ve basında veya elektronik ortamda halka açık bir şekilde bulunan bilgilerdir. Günümüzde kullanılan başlıca açık kaynaklar internet, televizyon, radyo, gazeteler, kitaplar, dergiler, kamuya veya özel sektöre ait veri bankaları özel bir izin gerektirmeyen arşivlerdir. Bu açık kaynaklardan elde edilen bilgilerin analizinden elde edilen istihbarata ise açık kaynak istihbaratı yani AKİS denilmektedir. Her ne kadar hâlâ bazı bilgilerin gizli tutulması gerekiyorsa da geçmişte çok gizli, devlet sırrı kapsamında görülen

birçok bilgi günümüzde ülkelerin resmi internet adreslerinde açık kaynaklar olarak sunulmaktadır. Devletlerin ekonomi, güvenlik ve dış politika hedefleri, çeşitli ülkeler ve uluslararası problem sahası konusundaki görüşleri, geleceğe yönelik vizyonu periyodik olarak basılan broşür ve kitaplarda çoğu zaman gerçek verilere dayanılarak yayınlanmaktadır. Orduların modernizasyon çalışmaları, silahlanma projeleri, kitle imha silahları dâhil olmak üzere birçok silahın özellikleri, konuş yerleri ve maliyeti sıradan bir internet kullanıcısı için bile erişilebilir durumdadır (Türkiye ve Açık Kaynak İstihbaratı-Osman Tunahan Berk).

Üniversiteler, sivil toplum örgütleri ve özellikle de düşünce kuruluşları açık kaynakları kullanarak istihbarat üretmek için olağanüstü öneme sahip kuruluşlardır. Özellikle düşünce kuruluşlarında elde edilen bilgiler çoğu zaman casuslar veya çok üstün teknolojilerle elde edilebilecek istihbarat bilgilerinden çok daha değerlidir. Bu kurumlarda çalışan analistlerin yaptığı iş ile istihbaratçıların yaptığı iş temelde aynıdır. Üstelik düşünce kuruluşları ham bilgiler değil, işlenmiş analiz edilmiş tüketime hazır istihbarat bilgileri sunmaktadır. Açık kaynak istihbaratının en büyük dezavantajlarından birisi olan çok fazla sayıdaki verinin birbirleriyle bağlantılı bir şekilde analiz edilmesi güçlüğü, düşünce kuruluşlarının alanında en büyük uzmanlığa ve bilgiye sahip araştırmacı ve akademisyenleri tarafından yapılmaktadır. Kullandığı vasıtalar dikkate alındığında çok ucuz ve emniyetli bir yöntem olması nedeniyle, mümkün olan her durumda AKİS kullanılmalıdır. İstihbaratçının her hangi bir konuda bilgiye ihtiyacı olduğunda ilk başvuracağı kaynak doğal olarak açık kaynaklar olmalıdır. Bu konuyu "Okul çocuğunun gidebileceği yerlere ajan göndermeye gerek yoktur" sözü çok daha veciz bir şekilde izah etmektedir. AKİS istihbaratçının bir konuda en kısa yoldan bilgi sahibi olmanın en kolay yolunu oluşturmaktadır (İstihbarat Teorisi-Ümit Özdağ).

İstihbaratı bir yapboz bulmacasına benzetirsek bulmacanın çerçevesini, köşelerini ve ipuçlarını oluştururken, diğer haber kaynaklarından elde dilen gizli bilgiler bu bulmacanın merkezini oluşturmaktadır. Bulmacanın tamamlanması ve resmin

bütününün görülmesi için hem gizli hem de açık kaynaklardan elde edilen bilgiler birleştirilmeli ve sonrasında bir değerlendirme yapılmalıdır. Tıpkı yapbozlarda olduğu gibi eksik kalan parçalar, resmin bütününü görmemizi ve gerçek durumu anlamamıza engel olur. Çınar tarafından açık ve yarı açık kaynaklar şeklinde ifade edilen istihbarat örgütleri tarafından, basın yayın kuruluşlarının, halkın arasında konuşulan bilgilerin ve siyasilerin açıklamalarının derlenerek ve analiz edilerek istihbarata ulaşıldığını ve bu bilgilerin nelerden oluştuğunu, nereden toplayacağını ve nasıl analiz edeceğini ancak iyi yetişmiş ajanların başaracağını söylemektedir (Devlet Güvenliği-İstihbarat ve Terör-Bekir Çınar).

Tılısbık ve Akbal'a göre günümüz istihbarat dünyasında açık kaynaktan bahsetmek istiyorsak üzerinde en fazla yoğunlaşmamız gereken konuların internet ve internet hizmeti vasıtasıyla elde edilen bilgileridir. İnsanların kullanmaktan asla vazgeçemeyeceği ve artık hayatımızın vazgeçilmez bir parçası olan internette gerçek manada bir güvenlik hiç olmamış ve gelecekte de hiç olmayacağa benzemektedir. Geçmişte suç işleyenlerin veya toplumdan gizli bir iş eylem yapmak isteyenlerin sığınabilecekleri birçok alan varken günümüzde hayatımızın her anı internet ve özellikle de mobil internet uygulamaları sayesinde kolaylıkla takip edilebilmektedir (İstihbarat ve Türkiye-Niyazi Tılısbık & Özdemir Akbal).

Açık kaynaklar gelecekte bu günkünden çok daha değerli olacak ve istihbaratın temel kaynaklarından birisi olmayı sürdürecektir. Ancak günümüzde karşılaşılan temel sorun olan, çok farklı açık kaynaktan elde edilen, çok farklı dil ve lehçelerdeki bilgi sağanağının kıymetlendirilmesi ve analiz edilmesi problemi giderek büyüyecektir. Özellikle de kaynakların güvenilirliğinin tespit edilememesi sorunu hep var olacaktır (Türkiye ve Açık Kaynak İstihbaratı-Osman Tunahan Berk).

Açık kaynaklardan elde edilen bilgiler çoğu zaman gizli kaynaklardan elde edilen bilgilerden çok daha fazla ayrıntılı ve değerli bilgiler içermektedir. Basın ve medyanın bu denli yaygın ve etkili olduğu bir dönemde bu kaynakları istihbaratın dışında tutmak ve

bu kaynaklardan yeteri kadar faydalanamamak ülkeler için büyük bir kayıp anlamına gelecektir. Terör örgütlerinin lider kadroları ile yapılan bir söyleşi veya kamplarına yapılan bir ziyaret, çekilen fotoğraflar, örgüt mensupları ile yapılan mülakatlar; örgütün yalnızca silah, mühimmat veya yaşam koşulları ile ilgili bilgiler vermez, aynı zamanda da örgütün psikolojik, ekonomik ve moral durumu ile ilgili eşsiz bir kaynaktır (İstihbarat-Ünal Acar).

Günümüz istihbarat dünyasında açık kaynaklardan elde dilen istihbarat konusunda tam manasıyla bir patlama yaşanmaktadır. Ümit Özdağ'a göre bu patlamanın üç temel sebebi vardır:

1. Soğuk Savaş sonrası dönemde istihbarat örgütleri tarafından takip edilmesi ve hakkında bilgi toplanması gereken hedef sayısında ani bir artış yaşanmıştır.

2. Başta internet, sosyal medya ve bilgi teknolojileri ve bu teknolojilerin kullanılmasında çok hızlı bir gelişme yaşanmıştır.

3. 11 Eylül terör saldırılarının önlememesi nedeniyle Amerika Birleşik Devletleri'nin bütün istihbarat toplama ve analiz sistemini yeniden gözden geçirmesi ve insan istihbaratı ve açık kaynaklardan elde edilen istihbarata geçmişe nazaran çok daha fazla önem verilmesi kararını almasıdır (İstihbarat Bilimi-Ümit Özdağ).

İstihbarat disiplinlerinden olan görüntü istihbaratı (IMINT-Imagery Intelligence), her türlü platformda (keşif/gözetleme uyduları, insanlı ve insansız hava araçları (İHA), gemiler ve denizaltılar, kara taşıtları, el kameraları vb.) bulunan optik, elektro-optik (EO), kızılötesi (IR-Infrared), radar (SAR-Synthetic Aperture Radar), lazer (LIDAR-Light Detection And Ranging) vb. sensör/algılayıcılarla temin edilen görüntülerin kıymetlendirilmesi ve diğer bilgilerle desteklenmesi sonucunda elde edilen istihbarattır. Modern muharebe ortamında teknolojinin getirdiği yenilikler, muharebe alanını çeşitli boyutlarda genişletmiş, komutanların ani gelişen durumlara karşı tedbir alabilmeleri için gerçek zamanlı

veya gerçek zamana yakın istihbarat elde etme ihtiyaçları artmıştır. Bir sensor tarafından yakalanan görüntü, tek başına bir istihbarat değildir. Bir görüntü analizcisinin (IA-Imagery Analyst) belirli araçlar ve teknikler kullanarak, belirli bir analiz gerçekleştirmesi sonucunda GÖRİS olabilir. GÖRİS, görüntü analizini ve bu analizin diğer istihbarat disiplinleriyle desteklenmesini ve uyumunu içerir. Disiplinler arası zamanında eşgüdüm başarının anahtarıdır (Görüntü İstihbaratı-Tamer Karaşahin).

İlk bilinen hava fotoğrafı, 1858 yılında Nadar adıyla da anılan Fransız fotoğrafçı ve baloncu Gaspard Felix Tournachon'un, sıcak havayla çalışan yere bağlı bir balondan 80 metreden çektiği Fransız köyü Petit-Becetre fotoğrafıdır. Nadar, hava fotoğraflarının haritalama ve yer inceleme çalışmalarında kullanılabileceğine dair fikrinin patentini 1855 yılında almış, ancak başarılı fotoğraf çekimi için teknik hazırlıkları ve denemeleri üç yıl sürmüştür. Amerikan İç Savaşı'nda Birleşik Kuvvetler'in balondan hava fotoğrafı çektiği bilinmektedir. Günümüzde de balon ve zeplinler birçok ülke tarafından sınır gözetleme, istihbarat faaliyetleri ve kritik tesis güvenliği gibi alanlarda etkili bir şekilde kullanılmaktadır. Havadan hafif hava vasıtaları, iple bağlı hava gemisi (zeplin) veya balon anlamına gelen "Aerostat" sistemlerinde, hedef tespit, teşhis, tanıma ve takip amaçlı gece görüş özelliğine sahip elektro optik (EO) sensorlar, haberleşme rölesi, GPS alıcı, radar sistemleri, gemilerdeki AİS (Au-

Gaspard Felix Tournachon

tomatic Idenitification System) sistemleri için bir baz istasyonu gibi çok çeşitli faydalı yükler kullanılmaktadır (İstihbarat Disiplinlerine Göre Toplama Vasıtaları-Hasan Ateş).

I. ve II. Dünya Savaşları arasında hem kameralarda hem de uçaklarda hızlı teknolojik gelişmeler kaydedilmiştir. İkinci Dünya Savaşı sırasında uçaklardan çekilen hava fotoğraflarının keşif amaçlı kullanımı büyük önem kazanmıştır. Stratejik hedeflere (sanayi tesisleri, çıkarma bölgeleri vb.) karşı en fazla istihbarat, hava fotoğrafçılığından alınmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarında, özel filmler geliştirilmiştir. Keşif uçağı üzerinde taşıdığı sistemler bazında, ülkemizde de aktif olarak kullanılan ve kısa bir zaman önce envanterden çıkarılan RF-4E keşif uçakları gibi hava keşif faaliyeti amaçlanarak üretilmiş (uçak gövdesi içine dizayn edilen foto kameraları) ya da üzerinde değişiklik yapılarak (kanat-gövde altlarına monte edilebilen ya da bir paylon (POD) içine dizayn edilen foto kameraları) keşif uçağı haline getirilmiş uçaklardır. Bunları stratejik ve taktik keşif uçakları olarak incelemek mümkündür (Görüntü İstihbaratı-Tamer Karaşahin).

Sinyal, herhangi bir bilginin iki nokta arasında iletilmesi için kullanılan bir fonksiyon olarak tanımlanmaktadır ve genlik, frekans ve faz bileşenlerinden oluşmaktadır. Sinyallerin, analog ve sayısal olmak üzere iki türü bulunmaktadır. Sürekli ve kesintisiz bir biçimde genliği değişen sinyallere analog sinyal denirken, bu şekilde yapılan iletişim analog iletişim olarak adlandırılmaktadır. Diğer yandan sayısal iletişim ise analog verilerin sayısal kodlara dönüştürülerek aktarılması işlemini ifade etmektedir. Günümüzde iletişimin büyük bir kısmı, analog türüne göre pek çok üstünlüğü olan sayısal iletişim ile gerçekleştirilmektedir (Elektronik Harp ve Sinyal Savaşları-Bülent Keskin).

Sinyal istihbaratı, tüm frekans bandındaki yayın yapan sinyalleri toplamak, analiz etmek, tanımlamak ve yerlerini belirlemek üzere çalışmaktadır. Sinyallerin yanı sıra elektronik yayınlar ve telemetrilerin izlenilmesi de bu kapsama girmektedir. Başka bir tanımla bu istihbarat toplama türü, karşı tarafın niyetlerini,

eğilimlerini, gücünü ve sınırlılıklarını fark edilmeden ve ilk elden öğrenmeye yönelik yapılan, karşı tarafın elektromanyetik hatlarına sızma çalışmalarıdır. Sinyal istihbaratı temel olarak iletişim kanallarına müdahaleye dayalı olan iletişim istihbaratı ve iletişimsel olmayan sinyalleri ele geçirme üzerine kurulu elektronik istihbarattan oluşmaktadır. Ayrıca elektronik istihbaratın bir alt kolu olarak düşünülen yabancı cihaz istihbaratının ve ona bağlı popüler bir tür olan telemetri istihbaratının da bu kapsamda düşünülmesi gerekmektedir (Bilgi Çağında Elektronik Harp-D. Curtis Schleher).

İletişim istihbaratı, radyo ve televizyon yayınları haricindeki her tür iletişimin (telgraf, telefon, cep telefonu, telsiz, internet, bilgisayar ağları gibi) dinlenmesi ve izlenmesi faaliyetleriyle gerçekleştirilmektedir. Modern istihbarat çağının başlangıcında sinyal istihbaratı ve iletişim istihbaratı birbirlerinin yerine kullanılmaktaydı. Fakat teknoloji geliştikçe iletişim istihbaratı, sinyal istihbaratının bir alt kolu haline gelmiştir. Hedefteki devlet ya da grubun iletişim sinyallerinin yakalanması, telefon konuşmalarının dinlenmesi, yazışmaların ele geçirilmesi, kurumlar arasında gizli hatlar aracılığıyla gönderilen şifrelenmiş mesajların şifrelerinin kırılması gibi oldukça önemli çalışmalar iletişim istihbaratı kapsamında yapılmaktadır. İletişim istihbaratı alanında bir ülkenin güçlü olması yani hem karşı tarafın iletişimini izleyebilmesi hem de kendi iletişimine yönelik sızmaları engelleyebilmesi ulusal güvenlik açısından son derece önemlidir. Bu yüzden de iletişim istihbaratı alanında dünya genelinde kıyasıya bir yarış yaşanmaktadır. Fakat bu popülerlik aynı zamanda elektronik istihbaratın aldatma amacıyla kullanılmasını beraberinde getirmektedir. İletişim istihbaratı ile ilgili-ilgisiz, doğru-yanlış, eksik-tam geniş yelpazede bilgiler elde edilmektedir. Bu durum da yanlış yorumlamaların önünü açmaktadır. Ayrıca herkesin herkesi izlendiği ve dinlendiği bilinen bir gerçek olduğu için, devletler kendilerine yönelik istihbarat saldırısı hissettiğinde iletişim kanallarına yanlış bilgiler doldurmakta ve düşmanı yanlış yönlendirmektedirler (Çağımızın Gerekliliği Olarak Sinyal İstihbaratı-Emre Çıtak).

Sinyal istihbaratını oluşturan diğer alt başlık olan elektronik istihbarat, hedef ülkenin iletişim istihbaratı kapsamında düşünülen yazılı ve sözlü mesajları içermeyen elektronik sinyallerden bilgi elde etme yöntemi olarak tanımlanmaktadır. Gemiler, uçaklar, uydular, sabit ve hareketli platformlarla yapılan elektronik istihbaratın başlıca hedefinde radar izleri yoluyla tespit edilen, yeri belirlenen ve tanımlanan her tür araç bulunmaktadır. Daha az önem verilen diğer elektronik kesit hedefleri seyrüsefer sistemleri, komuta, telemetri ve bilgi hatlarıdır (Elektronik İstihbarat-Richard L. Bernard).

Temelde elektromanyetik sızıntılara yoğunlaşan elektronik istihbarat, radar yerlerinin tespiti ve frekans, darbe uzunluğu, oranları ve güçleri hakkında bilgi toplanması, bu sistemlerin devre dışı bırakılması ve etkilerinin azaltılması için planlar yapılmasına büyük katkı sağlamaktadır. Bu yolla elde edilen bilgilerin pek çok kullanım alanı bulunmaktadır. Kaydedilen sinyallerin benzer fonksiyonlarının bulunması ve her bir elektronik teçhizat parçasının işletim modlarının kurulması amacıyla incelenen kayıtlı sinyaller, doğrudan istihbarat çalışmalarının bir alanını oluşturmaktadır. Bilgi ayrıca teçhizatın performansıyla ya da bağlantılı olduğu sistem ile ilgili bir değerlendirme yapılmasını da mümkün kılar. Böylece incelenen teçhizatın ulaştığı en son teknolojinin değerlendirilme olanağı da bulunmaktadır. Buna ilave olarak, tespit edilen elektronik sistemlerin türleri, sayıları ve yerleri diğer ulusun gücü ve niyetleri ile ilgili bir değerlendirme yapılmasını sağlayabilmektedir. Daha da fazlası, düzenli izleme de stratejik potansiyel değişiklikleri ortaya çıkarmaktadır (Bilgi Çağında Elektronik Harp-D. Curtis Schleher).

Sinyal istihbaratını oluşturan önemli bir istihbarat türü de telemetri istihbaratıdır. Telemetri istihbaratı, iletişim istihbaratına benzemektedir; fakat buradaki sinyal müdahalesi füze gibi bir test aracıyla yer üssü arasındaki iletişime yapılmaktadır ve sensorlardan ya da araç üzerindeki diğer cihazlardan veri alınmaktadır. Aracın hangi sürati ve hızlanma gücü, farklı noktalardaki ısı miktarı, yakıt tüketimi, gidebildiği mesafe gibi önemli

bilgiler telemetri ölçümü ile elde edilebilmektedir. Bu tür bilgileri ele geçirmek düşmanın teknoloji alanında ne seviyede olduğunun saptanmasında kullanılmaktadır (Çağımızın Gerekliliği Olarak Sinyal İstihbaratı-Emre Çıtak).

Dünya üzerinde insanoğlunu diğer bilinen tüm canlılardan ayıran, sahip olduğu akıl ve zekâ kapasitesidir. İnsanı evrenin yöneticisi ve en güçlü canlısı yapan bu yetenek, birçok kolaylıkla beraber ne tür tehlikeler barındırdığı kestirilemeyecek gelişmeler ve teknolojilerin de doğmasını sağlamış, halen de hızla bu görevine devam etmektedir. İnsan, sürekli yaptıkları işleri daha kolay hale getirebilme çabası içerisinde ürettiği, icat ettiği nesneler ile yaşamanı daha kolay ve pratik hale getirirken birbirleriyle olan mücadelesinde de kendisine kolaylık sağlayacak buluşları meydana getirmekten geri durmamıştır. Bu kadim mücadelenin galip gelenini tayin etmekte belirleyici bir rol üstlenen istihbarat ile teknoloji kavramının beraber anılması, ortaya bir toplama yöntemi olarak teknik istihbarat kavramını çıkarmıştır. Teknoloji, askeri ve güvenlik anlamında her çağda olduğu gibi özellikle de mevcut bilgi çağında gücü belirleyen unsur olmuştur. İstihbaratın ise daha önce bahsedildiği üzere bir ürün, bir nitelikli bilgi olması ve mevcut çağında 'bilgi' çağı olarak anılması, bu çağın tartışmasız teknoloji, bilgi ve istihbarat kavramlarının birbirlerine en çok yaklaştığı, iç içe girdiği çağ olduğu sonucunu göstermektedir (İnsani ve Teknik İstihbarat Kapsamında Modern İstihbarata Karşı Koyma-Yusuf Görkem Güner).

Teknik istihbarat (TEKİS-Technical Intelligence/TECHINT) sinyal istihbaratını, sinyal istihbaratının alt disiplinlerini ya da elektronik istihbarat faaliyetlerini bir bütün olarak tanımlamaktadır. Daha çok filmlerde görülen teknik takip, mobil dinleme araçları, özel iletişim tespitleri teknik istihbarat faaliyetine girmektedir. Teknik istihbarat, hasım ülkenin sahip olduğu silah, araç ve malzemelerin kabiliyetleri, cihazların teknik yönleriyle ilgili gelişmelerin takip edilmesi ve detaylı bilgilerin toplanması, yorumlama ve değerlendirme sonucunda ortaya çıkan somut bilgiler doğrultusunda, ülkenin gerekli teknolojik tedbirleri

alması için hükümetlere tavsiyelerde bulunma amacı güden bir istihbarat toplama türüdür (Türk İstihbarat Sisteminin Sorunsalları-Hasan Ateş). Ümit Özdağ'ın ifadesiyle, teknik istihbarat bir dizi teknik yöntemlerin kullanılmasıyla istihbarat üretilmesidir. Teknik istihbaratın kökeni, 19. yüzyılın üçüncü çeyreğinde telefon takiplerini içeren sinyal istihbaratı ile başlamış ve 1960'larda ilk casus uyduların yörüngede yer almasına kadar geçen sürede önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Teknik istihbaratın gelişiminin insan merkezi istihbaratı daralttığı konusunda bazı söylemler vardır. Teknik istihbarat ile elde edilen verinin, bir ya da bir grup insanın toplayabileceği veriden çok daha fazla olduğu yadsınamaz bir gerçektedir. Ancak hiçbir makine, insanın içgüdüsüne sahip olamaz. Bu bağlamda insan istihbaratı günümüzde önemini hâlâ korumakta ve servisler tarafından sıklıkla başvurulan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır (İstihbarat Teorisi-Ümit Özdağ).

Teknik istihbarat 19. yüzyılda telefon kablolarına fiziki teması gerektiren telefon dinlemeleri ile başlamış, aynı yüzyılın son yarısında dünya yörüngesine ilk casus görüntüleme uydularının yerleştirilmesi ile son yüzyılda hızla ilerleme kaydetmiştir. Bu ilerleme ve gelişmeler karşısında insan istihbaratının teknik istihbaratın gerisinde kaldığı iddiaları ortaya atılmış fakat bu iddiaları ispatlayan herhangi bir verinin henüz olmadığı belirtilmiştir. Bu konuda deneysel bir veri elde etmek güç olsa da örnek bir olay kıyas konusunda yardımcı olabilecektir (İstihbarat: Temel Hususlar ve Güncel Konular-Mutlu Köseli).

Amerika'da gerçekleşmiş olan bir olay şöyledir:

Robin Sage isimli 25 yaşında, profil fotoğrafına bakılacak olursa güzel ve alımlı, Massachusetts Teknoloji Enstitüsü mezunu ve ABD Deniz Kuvvetleri'ne bağlı Donanma Ağ Muharebe Komutanlığı'nda (Naval Network Warfare Command) 'siber tehdit uzmanı' olarak çalışan bir bilgisayar korsanı, ABD Silahlı Kuvvetleri, istihbarat ve güvenlik teşkilâtlarına mensup çok sayıda (300'den fazla) kişi ile Facebook, Twitter, Linkedİn gibi sosyal

ağ siteleri üzerinden arkadaşlık kurarak çok sayıda gizli bilgiyi ele geçiriyor ya da bu bilgileri edinecek kadar yeterli ipucu, done, veri ediniyor. Google ve Lockheed Martin gibi çok sayıda büyük şirketten siber güvenlik danışmanlığı teklifleri alıyor. Kısa süre içinde bu kadar geniş bir çevre edinmesinde, yazışmalarında "güzel, zeki ve biraz da hafifmeşrep" bir profil çizmesi etkili oluyor. Ancak ufak bir sorun var: Robin Sage gerçek değil! Thomas Ryan adlı, New Yorklu bir yazılım uzmanının yarattığı sanal bir karakter. İnternet ortamındaki yegâne profil resmi de bir porno sitesinden alınmış. Robin Sage zekâsı ve işvesi ile e-posta adres ve şifreleri, banka hesap numaraları, çok sayıda askeri üssün konum ve faaliyetleri gibi bilgilere erişiyor. Bu bilgilerin bir kısmını sadece mesajlaşmayla, bir kısmını da söz konusu sosyal paylaşım sitelerindeki fotoğraflar, fotoğraf altı yorumlar, "durum güncellemeleri" gibi bilgi kırıntılarını analiz ederek elde ediyor (İnsan İstihbaratı ve Robin Sage Deneyi).

Burada dikkat edilmesi gereken, literatüre Robin Sage Deneyi (Robin Sage Experiment) olarak geçen bu operasyonun Aralık 2009-Ocak 2010 arasında, yani sadece bir ay içinde gerçekleştirilmiş olması. Verilen bu örnekte görüldüğü gibi hayali bir şahıs, sadece sosyal ortamlarda mesajlaşarak söz konusu gizli bilgilere ulaşabilmektedir. Üstelik belirtilmiş olan gizli bilgilere ulaşım süresi yalnızca bir aydır. Şahsın hayali bir kişilik olamayıp gerçek ve konusunda iyi eğitimli bir kişi olduğu ve sanal olmayan gerçek temaslar kurduğu göz önüne alınırsa, bu olay, insan istihbaratının teşkil ettiği büyük önemi bir kez daha gözler önüne sermekteyken, aynı zamanda teknik vasıtaların/istihbaratın yapılmak istenen işi ne denli hızlandırdığı, mümkün gözükmeyen hedeflemelere ulaşımı nasıl mümkün hale getirebildiği görünmektedir (İnsani ve Teknik İstihbarat Kapsamında Modern İstihbarata Karşı Koyma-Yusuf Görkem Güner).

İSTİHBARAT TÜRLERİ

Adli İstihbarat

Yargılama süreçlerine esas teşkil eden araştırma/soruşturmalar için gerçekleştirilen ve istihbari nitelik taşıyan çalışmalara adli istihbarat denir. Diğer bir tanımda adli istihbarat, farklı durumlarda ortaya çıkan adli vaka verisinin zamanında toplanması ve işlenmesi sürecidir. Adli istihbaratta, sistematik ve bütünsel bir yaklaşım üzerinden yargılama sürecine yardımcı olacak her tür bilgi araştırılır. Böylece yargılamanın konusunu oluşturan durum daha sağlıklı değerlendirilir. Örneğin, hâkim kararıyla şüpheli şahıslara yönelik gerçekleştirilen her türlü fiziki ve teknik takip adli istihbarat kapsamında değerlendirilir. Adli istihbarat, genel olarak, yargılama öncesi soruşturma sürecinde adli davalara esas olmak üzere, gerçekleşmiş bir suça ilişkin durum/delil tespiti ya da suçun işlenmesini önleme gibi amaçlarla kullanılır. Bu görevi ağırlıklı olarak adli kolluk güçleri (polis, jandarma) üstlenir. Ancak tıbbi teknolojinin gelişimiyle birlikte Adli Tıp, adli davalar veya soruşturmalar kapsamında (DNA, parmak izi tespiti, otopsi gibi birçok durumda) adli istihbarat süreçlerine doğrudan katılımda bulunmakta, ortaya koyduğu sonuçlarla pek çok yargılamanın sonucunu doğrudan etkileyebilmektedir. Adli istihbarat, suçun ortaya çıkarılması ve/veya önlenmesi, zaman/maliyet etkinliği, şüphelilerin erken fark edilmesi, suç

faaliyetinin daha iyi anlaşılması ile kamu düzeni ve güvenliğinin korunması gibi amaçlar bakımından oldukça yararlı bir istihbarat türüdür (İstihbarat Terminolojisi Sözlüğü-Hasan Ateş).

Stratejik İstihbarat

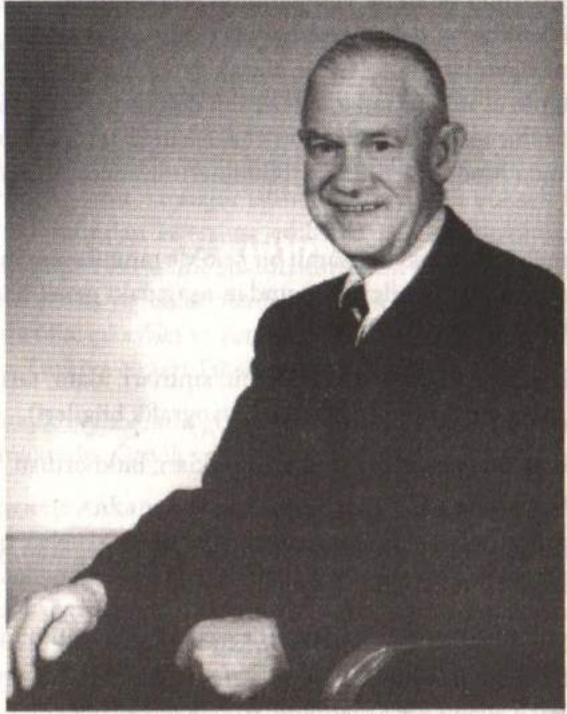
Türk Dil Kurumu sözlüğünde strateji kelimesi, "Bir ulusun veya uluslar topluluğunun barış ve savaşta benimsenen politikalara en fazla desteği vermek amacıyla politik, ekonomik, psikolojik ve askeri güçleri bir arada kullanma bilimi ve sanatı" olarak ifade edilir. Hançerlioğlu strateji için "Herhangi bir işi yürütmek için önceden saptanan tasarıdır. Savaş yönetme sanatını dile getirir. Askerlik terimi olarak ordu-güdüm deyimiyle özleştirilmiştir" diyerek tanımlamaktadır (Felsefe Ansiklopedisi Kavramlar ve Akımlar-Orhan Hançerlioğlu).

Modern stratejik istihbaratın kurucusu sayılan Prof. Dr. Sherman Kent, stratejik istihbaratın teorik temellerini geliştirdiği Stratejik İstihbarat adlı kitabında stratejik istihbaratı "Karar alıcıların hatalı planlama ve hareketleriyle kendi politikalarına zarar ve taahhütlerine zarar vermeyecek şekilde diğer devletlerle ilgili olarak sahip olmaları gereken bilgi türüne verilen addır" şeklinde tanımlanmaktadır (Stratejik İstihbarat-Prof. Dr. Sherman Kent).

Türkiye'de istihbarat alanında önemli eserleri hayata geçiren Ümit Özdağ ise Kent'in yapmış olduğu stratejik istihbarat tanımlamasını biraz açarak "Bir devlet için gelecekte ortaya çıkabilecek fırsatları, tehditleri araştırıp tespit ederek ve öngörerek karar alıcılarının önüne olabilecekler ile ilgili seçenekler koyarak, onların siyaset üretme sürecini daha doğru bir zemine çekmek amacı ile yapılan istihbarat türüdür" şeklinde tanımlamıştır.

Yani stratejik istihbarat, barış döneminden siyasal karar alıcılar tarafından dış ve iç politikaların oluşturulmasında; savaş dönemlerinde ise hedef tespiti, kuvvet seferberliği, hedefin belirlenmesi ve istenilen hedefe ulaşabilmek için belirlenen

politikaların uygulandığı bir istihbarattır ve ulusal seviyede karar alma yetkisine sahip olan karar alıcılar ve bu kararların oluşma sürecine doğrudan katkıda bulunmuş olan karar alıcılar ve bürokratlar için üretilir (Stratejik İstihbarat-Ümit Özdağ).

Sherman Kent, 1903-1986.

Stratejik istihbaratla istihbarat kapasitesinin genişletilmesi, uygulanan metot ve yöntemlerin gözden geçirilmesi, değişen ve sürekli gelişen teknolojinin etkin bir biçimde kullanılması amaçlanmaktadır. Yani daha önceki tecrübe edilen konulardan yararlanarak nerelerde eksiklik olduğu, nelerin yanlış yapıldığı, zafiyetler ve hassasiyetlerin neler olduğu belirlenmeli ve bu doğrultuda aynı yanlışların yapılmaması sağlanmalıdır (Terörle Mücadelede İstihbaratın Rolü-Mutlu Köseli). Stratejik istihbarat

tecrübe ister; tecrübe ise uzun bir dönem. İşte bu yüzden büyük ve önemli olaylarla ilgilenen stratejik istihbarat, uzun vadeli çalışmalar sonucu elde edilmektedir (Küreselleşmenin Ordusu Ekonomik İstihbarat-Ahmet Tarık Miman).

Operasyonel ve taktik istihbarattan farklı olduğu düşünülen stratejik istihbarat, daha geniş hedefleri olan, ekonomik, politik ve sosyal boyutları da içerisine alarak geniş bir alana yayılarak teknolojinin sunduğu imkânları azami derecede bu çalışmalara uyarlayan bir istihbarat türüdür (Türkiye'deki Terörle Mücadele Bağlamında Modern İstihbarat Tekniklerinin İncelenmesi- Yasin Atalay).

Stratejik istihbaratı kapsamlı bir şekilde tanımlayan Sherman Kent'e göre stratejik bilgi, en azından aşağıdaki genel başlıklardaki bilgileri içermek zorundadır:

- Ülkenin genel durumu (konumu, sınırları, alanı, tarihi, hükumeti, idari yapısı ve personelinin biyografik bilgileri),

- Ülkenin yapısı (yüzey yapısı, toprakları, bitki örtüsü, iklimi, su rezervleri),

- İnsanları (uyrukları, dilleri, tavırları nüfus dağılımı, yerleşimi, sağlık durumu, toplum yapısı),

- Ekonomisi (tarımı, sanayisi, ticareti ve alım-satımı, maden işletmeciliği, balıkçılık durumu),

- Ulaşımı (tren yolları, kara yolları, limanları, hava alanları, ülke içi suyolları),

- Mevcut askeri coğrafyası ve yapısı (ordu tertibatı, sabit savunma hatları, askeri tesisleri, ikmal durumu, deniz kuvvetleri tertibatı, donanması, donanma kıyı tesisleri, deniz hava kısmı, ikmal, hava kuvvetleri tertibatı, askeri uçaklar, hava tesisleri, ikmal, vs.). Burada genel başlıkları sunulan stratejik bilgiler mümkün olabilecek her türlü detayı (küçük-büyük, önemli-önemsiz ayrımı yapılmadan) içermelidir (Stratejik İstihbarat ve Genel Yanılgılar-Zakir Gül).

Stratejik istihbarat, milli politikaların belirlenmesi ve milli hedeflere ulaşılması amacıyla doğru zamanda doğru kararların verilmesi veya askeri harekâtın yapılabilmesi için gerekli planlamalara gidilmesidir. Düşman veya düşman olma ihtimali yüksek ülkelerin ulusal güçlerinin imkân ve kabiliyetlerini, kuvvetli, zayıf ve hassas taraflarını tespit ederek gerekli değerlendirmelerin yapılmasıdır (Stratejik İstihbarat-Ümit Özdağ).

Düşman veya komşu ülkelerdeki büyük askeri gelişmelerin ve değişimlerin, tehdit oluşturup oluşturmadığı ve özellikle ulusal sınırlar içerisinde milli güvenliğin tehlikeye girmemesi için edinilen bilgilerin, stratejik istihbaratın en yük yüksek komuta merkezi tarafından koordine edilerek, gerekli durumlarda hükümetin bilgisi dâhilinde şekillendirilmesi gerekir. Burada karar alıcıların yanlış ve hatalı planlamaları ya da hareket etmeleri sonucunda ülke çıkarları ve kendi politikaları zarar görebilir (İstihbarat ve Türkiye-Niyazi Tılısbık & Özdemir Akbal).

Stratejik istihbaratla genellikle taktik istihbarat birbirine karıştırılmaktadır. Örnek vermek gerekirse:

Örnek 1: Ankara Emniyet Müdürlüğü İstihbarat Şubesi elemanları Yüksel Caddesi'nde uyuşturucu elemanlarına karşı istihbarat faaliyetine başladıkları zaman yapılan "taktik istihbarattır" ve amacı uyuşturucuyu kimin kimden alarak kime satacağına dairdir. Bu tür bir taktik istihbaratta amaç "yanlış yapanı", yani uyuşturucu satıcısını tespit etmektir. İstihbarat elemanları için mesele daha başlarken açıktır, bulunacak tek husus isimlerdir.

Örnek 2: "Putin'in iktidardan uzaklaştırılması durumunda, yerine Rus askeri veya sivil eliti içinden çıkacak liderin kim olacağı" sorusu verilebilir. Bu sorunun cevabı ancak "stratejik politik istihbaratla" bulunabilir. Stratejik istihbarat sadece Putin'in yerine geçecek kişinin belirlenmesini tespit etmekle kalmayıp, bunun ötesinde Putin'in yerine kim gelir ise Türkiye'nin menfaatlerine olur sorusunun da cevabını bulmalıdır. Bu sorunun cevabı bulunduktan sonra stratejik istihbarat yapan unsurlarla operasyonel ve taktik istihbarat unsurları eşgüdümlü bir faaliyet

ile Türkiye'nin desteklemesi gereken lider adayını destekleyici bir operasyon geliştirebilirler (Devlet ve İstihbarat-Ümit Özdağ).

Muazzez ve A. Turhan Şenel stratejik istihbaratın milli istihbaratla eşdeğerde olduğunu belirterek stratejik istihbaratın milli konularla her zaman ilgili olduğunu şu sözleriyle ifade ederler:

"Stratejik istihbaratta askeri bakımdan önem arz eden bir şekil ve muhteva (içerik) bulunmasına rağmen gerçekte stratejik istihbarat sadece mahalli şartların bilinmesi veya sırf askeri amaçlar için bilgi toplaması şeklinde katiyen sınırlandırılamaz. Bunun tam aksine milli hayatın her veçhe ve safhası stratejik istihbaratın kapsamı içine girmektedir. Bu sebepten bu istihbarat faaliyeti sulhun tesisi ile sona ermemekte harpte ve sulhta devamlılık arz etmektedir." (Stratejik İstihbarat-Muazzez & A. Turhan Şenel.)

Stratejik istihbaratın geniş bir alanı kapsaması, devlet politikalarının belirlenmesinde bu istihbarat türüne ne kadar çok iş düştüğünü göstermektedir. Çünkü bir devletin uzun süre varlığını devam ettirebilmesi ve varlığını koruyabilmesi için uzun vadede gerçekleştirmesi gereken politikalara ihtiyacı vardır. Devlet için gelecekte oluşabilecek fırsatları, tehditleri araştırarak tespitlerde ve öngörülerde bulunması, karar alıcıların önlerine bu analizlerin sunulması ile asıl amaçlanan politikacıları, karar almalarında ve siyaset yapmalarında doğru zemine çekmeye çalışmaktır (21. Yüzyıl Güvenlik Ortamının Gerektirdiği İstihbarat Yapılanması Nasıl Olmalıdır?-Şeref Çetinkaya).

II. Dünya Savaşı'ndan sonra yavaş yavaş gerçek değeri anlaşılan stratejik istihbarat Soğuk Savaş döneminde de gündemde olmayı sürdürmüştür. Başta ABD olmak üzere birçok Batılı devlet stratejik istihbarat alanında yeterli bilgi toplayamadıklarını, istihbarat servislerinin stratejik istihbarat üretmedeki yetersizliklerini fark ederek, bu alanda devlet kurumlarını ve özel kuruluşları da devreye sokarak işbirliği halinde hareket edilmesinin gerekliliğini anlamışlardır. Bu işbirliği sayesinde stratejik istihbarat gerçek bir bilim, stratejik analizci de sosyal bilimci konumuna gelmiştir (İstihbarat-Ünal Acar).

Stratejik İstihbaratın Yeri ve Önemi

Geleceği öngörerek yönetebilmenin en önemli unsuru olan strateji, bir ülkenin ileri taşınmasında ülküleri ve bu ülküler doğrultusunda atacağı her adımın planlanmasıdır. Bilgiyi toplamanın yanında, bilginin analizini yaparak, bir ülkenin karşısına çıkabilecek tehditlerin belirlenmesinde ve bu tehditlerin önlenmesi için gerekli olan çalışmaların yapılmasında etkili olan stratejik istihbarat çok geniş bir alana yayılmıştır. Özellikle terörizm gibi bir ülkenin en büyük düşmanı olan bir sorun, akıllıca ve etkili politikalar sayesinde alt edilebilir. Bu politikaların oluşturulmasında devreye stratejik istihbarat girmektedir. Devletin, ulusal çıkarlar doğrultusunda oluşturduğu politika ve stratejisinin belirlenmesinde önemli bir rol üstlenen stratejik istihbarat, milli gücün bütün unsurlarını kapsamaktadır (Devlet Güvenliği İstihbarat ve Terörizm-Ünal Acar & Ömer Urhal).

Stratejik istihbarat, esas itibariyle tam olarak anlaşılmasa da, özellikle son dönemlerde daha fazla önemsenen ve yatırım yapılan bir yapılanmaya doğru gitmektedir. Bunun nedeni ise devletlerin daha uzun süre varlıklarını sürdürebilmeleri için rakiplerinin ya da düşmanlarının nasıl bir plan yaptığını, niyetinin ne olduğu ve savaş kabiliyetlerinin belirlenmesi ve bu doğrultuda bir strateji oluşturarak hamlelerini doğru yapmak istemesidir (Devlet Güvenliği İstihbarat ve Terör-Bekir Çınar).

Milletler milli politikalarını belirlerken verecekleri kararlarında, stratejik istihbarata büyük görevler düşmektedir. Stratejik istihbarat sürecinde toplanacak bilgiler ve yapılacak analizler ile bir yol haritası belirlenir. Aslında burada milli istihbarat ile stratejik istihbarat geniş ölçüde eşanlamlı olarak da kullanılmaktadır. Devletlerin iç ve dış politikada sağlam ve emin kararlar verebilmesi bu doğrultuda kurumlarını yapılandırması da stratejik istihbaratın bilgi ve değerlendirmelerine ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Yapılan doğru tespitler ve atılacak doğru adımlar ile milli menfaatlere uygun kararlar alınabilir. Bunun sonucunda da devletin düşmanlarına karşı başarı elde ettiği görülür (Stratejik İstihbarat-Muazzez & A. Turhan Şenel).

Son zamanlarda ortaya çıkan stratejik uyarı kavramı politika yapıcılara zamanında doğru yolu gösterebilme, analitik bakış, tehdidin karakteristiğiyle ilgili etkili iletişim sağlama olarak da ifade edilmektedir ve amaç stratejik sürprizleri önlemektir. Burada bir düşmanın saldırı ihtimalindeki değişiklerin tahmin edilmesi veya zarar vermesi muhtemel unsurların mevcut olması durumunda, potansiyel saldırı tarzlarındaki değişikler tespit edilerek bu çerçevede bir karşı koymanın gerçekleştirilmesi ifade edilmektedir. Ortaya konulan potansiyel tehlikelerle ilgili senaryolardan beklenen fayda; politika yapıcıların alacakları kararların doğru olması ve ülke çıkarlarına ters düşmemesidir (Terörle Mücadelede İstihbaratın Rolü-Mutlu Köseli).

Başka bir deyişle stratejik istihbaratın insanlığa en önemli katkısı, uzun vadedeki planlamalar ile onun geleceği görme çabası ve bu çabanın siyasi, askeri, ekonomik ve sosyal istikrara yapacağı muhtemel katkıdır. Stratejik istihbarat, karar alıcıların rakip ve dost güçlerin niyetleri hakkında bilgili olması ve daha temkinli yaklaşılmasını sağlar (21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat-Sait Yılmaz).

Stratejik istihbarat, karar alıcılara şu bilgileri sağlar:

- Silahlı çatışmaya kadar uzanabilecek olan ülke menfaatlerini tehdit edici gelişmeleri önceden haber verir.
- Örtülü operasyonlar düzenlemeye, yabancı liderleri etkilemeye, ülkeler arasındaki çatışmalara diplomatik ve askeri yollarla müdahale etmeye imkân verecek türde bilgiler sağlar.
- Yeni teknolojik gelişmelerin gidebileceği yönü ve ülke için oluşturabileceği fırsat ve tehditleri öngören türde istihbarat üretir.
- Diplomatik müzakereleri desteklemeye faydalı olacak türde bilgiyi temin eder.
- Karşı istihbaratın yönünü belirlemeye faydalı olacak türde istihbarat oluşturur (Stratejik İstihbarat-Ümit Özdağ).

Wilmoore Kendall Ekolü (Operasyonel Amerikan Misyonu)

Willmoore Kendall

Willmoore Kendall, İstihbaratın Fonksiyonu adlı makalesinde Sherman Kent ve stratejik istihbarat ekolünü eleştirerek istihbarat alanında gerçekleştirilen akademik tartışmalara yeni bir boyut kazandırmıştır. Kendall, Sherman Kent'in Stratejik İstihbarat kitabına yönelik eleştirisinde, Kent'in istihbaratı terminolojik ve yapısal olarak tanımlamasını doğru bulmakla beraber istihbaratın geliştirilmesine yönelik önerilerini eleştirmiştir. Kendall'a göre Kent'in istihbarat tanımlaması analize önem verirken istihbaratın fonksiyonunu göz ardı etmektedir. Kendall analizin gerekli olduğunu ancak gerçekleştirilen analizin operasyonel bir boyut taşıması gerektiğini belirtmektedir. Kendall'a göre sistemdeki diğer devletlere yönelik gerçekleştirilen istihbarat, sistemi devletin çıkarlarına göre etkileyecek düzeyde olmalıdır ve üretilen istihbaratın temel amacının bu olması gerekmektedir. Bu sebeple Kent'in teorisinin istihbarat açısından organizasyonel olarak örnek teşkil edebileceğini ancak elde edilen istihbaratın öneminin devletin sistemdeki çıkarlarına etki etmediği sürece eksik kalacağını vurgulamıştır (Stratejik İstihbarat ve Türk Dış Politikasına Etkisi-Ahmet Ateş).

Kültürel Yaklaşımlar

Kültürel yaklaşımlar istihbarat çalışmalarının kültürden bağımsız olarak gerçekleştirilmesinin rasyonel olmayacağını savunmaktadır. İstihbarat yapılanmalarında, faaliyetlerinde ve

analizlerinde kültürün etkisine vurgu yapmaktadırlar. Devletlerin güvenlik kültürlerinin istihbarat yapılanmalarını etkileyeceğini savunmaktadırlar. Örneğin Soğuk Savaş sürecinde yararlanmıştır. Ülkelerin istihbarat anlayışları ile kültürlerini oluşturan rejimleri, tarihsel mitleri, sistemik algıları gibi kültürel motifler arasında ilişki vardır. Komünist rejim istihbarat örgütü KGB çoklu denetim ve gizli kaynaklar kanalıyla haber alma faaliyetleri gerçekleştirirken, CIA daha çok açık kaynaklardan ve teknik istihbarattan yararlanmıştır. Ülkelerin istihbarat anlayışları ile kültürlerini oluşturan rejimleri, tarihsel mitleri, sistemik algıları gibi kültürel motifler arasında ilişki vardır (İstihbaratın Değişen Seyri: Ulusal Güvenlik İstihbaratı ve Kriminal İstihbarat-İhsan Bal).

Kültürel yaklaşımları savunanların temel argümanlarından ilki istihbarat üreticilerinin ve istihbarat anlayışlarının içinde bulduğu bölgenin kültürel şartlarından etkilendiği hipotezidir. Bu duruma örnek olarak Avrupa'da yer alan devletlerin istihbarat anlayışlarının Asya'da yer alan devletlerin istihbarat anlayışlarından farklı olması gösterilebilir. 30 Yıl Savaşları ve Fransız Devrimi gibi toplumsal dinamiklerin oluşturduğu kültürel yapı ile Çin İmparatorluğu, Japon İmparatorluğu ve Türklerin mücadelesine sahne olan Asya'nın kültürel dinamikleri farklıdır. Bu farklılık günümüzde bölgede yer alan devletlerin istihbarat anlayışlarına da etki etmektedir. Devletlerin ulusal kültürleri de istihbarat ve dış politika konusunda olumlu/olumsuz etkilere sahiptir. Örneğin ABD'nin, Ortadoğu'ya yönelik ürettiği istihbarat genellikle oryantalist bir bakış açısına sahip olduğu için nesnellikten uzaklaşmakta ve dış politikada beklenmeyen sonuçlara yol açmaktadır. Bu duruma örnek olarak ABD'nin İran'da 1979'da gerçekleşen devrimi nesnel bir şekilde analiz edememesi ve günümüzdeki ABD-İran ilişkilerinin bu durumdan etkilenmesi verilebilir (Kimlik ve Kültür Kavramları Işığında Eisenhower Döneminde CIA Faaliyetlerinin Analizi-Ahmet Ateş).

Tıbbi İstihbarat

Sağlık, biyo-bilimsel ve çevresel etmelerini ilgilendiren bilgiler çerçevesinde tıbbi yetenekleri değerlendirmesi, dost kuvvetler ve unsurlarımız için harekât sahasındaki mücadele gücünün korunmasına yönelik tıbbi bilgi toplanması, bu bilgilere göre tedbirler alınması kapsamında askeri tıbbi planlamasıdır. Tıbbi istihbarat konusunda da uluslararası örgütlere üye ülkelerin faaliyetleri dikkat çekicidir. Bu kapsamda bazı ülkeler, operasyon öncesinde operasyonların gerçekleşeceği bölgelerden böcek, zehirli yılan ve bitki örnekleri toplamakta ve bu örnekler üzerinden intikalinden önce personele gerekli uyarılarda bulunmaktadır. Bu faaliyet için tıbbi istihbarat bilgilerini sağlayıp derleyebilecek çevre sağlığı uzmanı, epidemiyolog, mikrobiyolog, tıbbi entomolog, tıbbi KBRN uzmanı, askeri sağlık hizmetleri uzmanından teşkil edil "tıbbi istihbarat" yönüyle bölgenin sağlık riskleri konusunu incelemektedir. Kişiye dair kişisel sıhhi istihbarat verilerinin hastane kayıtları, sağlık özgeçmişi, alerji, geçirdiği rahatsızlıklar ile ameliyat bilgilerinin örtülü ve gizlilik dereceli faaliyetler ile toplanarak derlenmesi, anlamlı hale getirilmesidir. Söz konusu örneklerin insan sağlığı için tehdit oluşturabilecek olası zehirlenme ve aşırı duyarlılık vakalarında spesifik tedavilerin hızlı bir şekilde yapılabilmesini önlemeye yönelik toplandığı veya hedef şahsın sağlık sorunlarının tespitine yönelik araştırmalardır (İstihbarat Terminolojisi Sözlüğü-Hasan Ateş).

Taktik İstihbarat

Taktik istihbarat, sürmekte olan bir operasyon için gerekli bilgilerin toplanmasıdır. Karşı tarafın amacını, ne yaptığını veya neler yapabileceğini tespit etmek için kullanılmaktadır. İstihbaratçı operasyonun başındaki kişiye, yani yöneticisine aldığı bilgiyi anında gönderir. Askeri anlamda taktik istihbarat, düşman birliklerinin sayısı, silah tipi ve sayısı, bulunduğu coğrafya ve nerede konuşlandığı, örgüt yapısı, malzeme ve teçhizat sayı ve

özellikleri, taktiklerinin neler olabileceği, askerin morali, kumanya ve malzeme kalitesi, önceki deneyimleri ve komutanları hakkında toplanan istihbarattır (Terörle Mücadelede İstihbaratın Rolü-Mutlu Köseli).

Taktik istihbarat mevcut tüm imkânlar kullanılarak kara, hava, deniz ve uzay üzerinden yapılabilmektedir. Bugün, harbin beşinci boyutu olan siber uzay üzerinden de taktik istihbarat yapılmaktadır. Siber uzay üzerinden elde edilen istihbaratın hızlı ve güncel olması, müşterilere yani karar alıcılara zamanında gönderilmesi açısından çoğu durumda tercih sebebidir (Siber İstihbarat-Atalay Keleştemur).

Taktik istihbarat ile stratejik istihbarat ayrımının temel noktasını analiz sürecini kapsayan bu farklılık oluşturmaktadır. Kısa vadeli ve daha basit amaçlarla gerçekleştirilen taktik istihbarat çalışmaları tek başına dış politika tercihlerini etkileme ve yönlendirme yeteneğine sahip değildir. Stratejik istihbarat ise çok boyutlu bir süreçtir ve dış politikada karar alma sürecinde çok önemli bir unsurdur. Çeşitli taktik istihbarat çalışmalarının sonuçlarından da yararlanarak çok boyutlu bir analiz sürecinden geçerek oluşturulan stratejik istihbarat; devletlerin çıkarlarını, dost-düşman devlet algılarını, sistemik analizleri içinde barındırarak dış politika geliştirilmesinde ve uygulanmasında en etkili ve rasyonel yöntemlerden yararlanmayı amaçlamaktadır. Uluslararası ilişkilerde devletler, istihbarat servislerinin gücü oranında etkili olur yaklaşımını kabul edersek, devletlerin uluslararası sistemde etkili olabilmesi ve gücünü sağlayan unsurları geliştirmesinde istihbarat çalışmaları hayati önem taşımaktadır (Stratejik İstihbarat ve Türk Dış Politikasına Etkisi-Ahmet Ateş).

Operasyonel İstihbarat

Operasyonel istihbarat, daha çok operasyon görevi bulunan birimlerin ve teşkilâtların, gerçekleştirmek istedikleri eyleme yönelik tüm bilgilerin toplanmasıdır. Suikast ve adam kaçırma eylemlerinde bu tarz bir istihbarat türü öncelikli olarak tercih

edilecektir (21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat-Sait Yılmaz). Ayrıca bir çetenin amaçları, örgütlenme biçimi, çalışma biçimi, gelir kaynakları, yurt içi veya yurt dışı tüm bağlantılarını ortaya çıkarmak için de operasyonel istihbarat kullanılmaktadır. Bir ülkenin genel olarak kolluk kuvvetlerinin kullandığı operasyonel istihbarat, ülke sınırları içindeki yasadışı faaliyetlerin; faillerini, niyetlerini, finans kaynaklarını, kullanılan yöntemlerini tespit ederek yetkili mercilere iletmekle mükelleftir (İstihbarat Bilimi-Ümit Özdağ).

Aslında operasyonel istihbaratın, taktik ve stratejik düzeydeki istihbaratı birleştirici bir rol üstlendiğini söylemek mümkündür. Ancak bu birleştirici rolünü, yine stratejik istihbaratın yön tayin etmesi ile başarabilir. Buda üç istihbarat türünün de birbirine bağımlı olduğunu ve uyumlu oldukları sürece başarı sağlanacağını göstermektedir. Operasyonel istihbarat için kurulan havuz sisteminin ismi "operasyonel bilgi paylaşım sistemi" (OBİPAS) olarak belirlenmiştir. OBİPAS'ın istihbarat birimleri arasında koordinasyonu sağladığı belirtilmektedir (Küreselleşme Zemininde Modern İstihbarat-Arif Özgür Gündoğar).

Eski usulde Genelkurmay terörle mücadele hususlarında bir bilgi elde ettiğinde bunu MİT'e sorarak teyit almaktaydı. Bu gibi uygulamaların, terörle mücadelede hantal bir yapı ortaya koyduğundan bahisle, OBİPAS ile seri karar alınabilecek bir sistem ortaya konulduğundan bahsedilmektedir. Fakat sözü edilen diğer konu ise sisteme giren tüm istihbarat bilgilerinin güvenilir ve gerçek kabul edilemeyeceği ve buna göre operasyon yapılamayacağı yönündedir (Türkiye'de İstihbaratçılık ve MİT-Erdal Şimşek).

Bu aslında kendi içerisinde tezatlık oluşturmaktadır. Eğer bir kurum operasyonel bilgi istiyor ve bunu havuzdan direkt alıyorsa, buradaki bilgilerin, eğer daha hızlı olunması isteniyorsa, operasyonel istihbaratın yapılış şekli gereği net ve doğru olması gereklidir. Bu şekilde sadece ortaya güzel gözüksün diye bir şeyler koyarak temelsiz gerçekleştirilen sistemler hem istihbarat açığına hem de zafiyetine neden olabilir. Bu yüzden

öncelikle modern istihbarat yapılanması oluşturulmalıdır. İstihbaratta büyük resmi görebilmek için, yani bir ülkeyle ilgili mevcut güç unsurlarının görülebilmesi için hedefler doğrultusunda uzmanlaşmak gerekmektedir. Bu uzmanlaşma ise ancak stratejik istihbarat ile mümkündür. Bunun içinde istihbaratın etki ettiği alanlara hâkim olunması gerekmektedir (İstihbarat Bilimi-Ümit Özdağ). Stratejik boyutlarıyla ele alındığında 'istihbarat' olgusu, daha geniş bir kapsamda farklı istihbarat konu ve kaynaklarının birbirine entegre edilerek, eklemlenmiş bilgilerin hizmete sunulmasını gerektirmekte, böylece 'stratejik istihbarat' konusu gündeme gelmektedir (Stratejik İstihbarat Olgusunun Teorik Çerçevesi, Unsurları ve Terörle Mücadele Politikaları Açısından Rolü ve Önemi-Ertan Beşe & Merve Seren).

İlgilenilen ülkenin denizleri, gölleri, akarsuları, limanları, ekonomisi, ticari, sanayi, sosyal ve politik bünyesi, sağlığı, tarımı, idare tarzı, nüfusu, dış politikası, askeri gücü vs. ile ilgili bütün bilgilere hâkim olarak stratejik istihbaratın etki ettiği alanlarda çalışmalar yapılmaktadır. Düşman bir ülke hakkında ne kadar çok şey bilinirse o ülkeye karşı sergilenecek tutumlarda da o kadar başarılı olunur (Stratejik İstihbarat-Muazzez & A. Turhan Şenel).

Coğrafi İstihbarat

Coğrafya, yerkabuğunu fiziksel, ekonomik, beşeri ve siyasal açılardan inceleyen bilim dalıdır. Bu tanımdan hareketle, coğrafyanın toplumlar üzerindeki etkisi büyüktür. Mekân ve insan arasındaki ilişki de coğrafyanın konusunu oluşturmaktadır. Coğrafya, geniş yönlü yapısı sayesinde bölgedeki yaşam, sosyolojik durum, siyasi kararlar ve gelecek planları gibi birçok konuda akıl yürütmek konusunda yardımcı olmaktadır (Siber İstihbaratın Kamu Güvenliği İçin Rolü ve Önemi-Atalay Keleştemur).

Coğrafya, ayrıca milli güç unsurlarının haritaya işlenmesini de sağlamaktadır. Dolayısıyla hem karar alıcılar, hem de komutanlar

için ayrı önem taşımaktadır. Mustafa Kemal Atatürk'ün "Ben siyasi meseleleri de askeri vaziyetler gibi harita üzerinde mütalaa ederim" sözü, gerek bir asker gerekse de siyasetçi olarak ulu önderin coğrafya bilimine verdiği önemi vurgulamaktadır. Askeri coğrafi istihbarat bir alt dal olup, askeri bir operasyonu etkileyebilecek tüm fiziksel ve sınır, yeryüzü şekli, yerleşim yeri gibi unsurları içermektedir (İstihbarat Bilimi-Ümit Özdağ).

Coğrafi istihbaratla sıcak savaş durumunda rakip ülkenin bir adım önüne geçmek mümkündür. Bu alanda gösterilecek küçük bir zaaf ise savaşmak için gidilecek alanın coğrafi özellikleri doğru analiz edilmemişse felaketle sonuçlanabilmektedir. Buna en iyi Enver Paşa ve Osmanlı ordusunun Sarıkamış'ta yaşadıkları olay örnek verilebilecektir. Coğrafyanın özellikleri tam olarak tespit edilmeden ve tespiti yapılan özelliklere uygun şartlar sağlanmadan harekete geçilmesi harekâtın büyük bir faciayla sonuçlanmasına sebep olmuştur (Türkiye'deki Terörle Mücadele Bağlamında Modern İstihbarat Tekniklerinin İncelenmesi-Yasin Atalay).

Coğrafi istihbarat insana dayalı ve görüntü istihbaratı gibi farklı yöntemlerle elde edilebilmektedir. Ancak günümüzde gelişmiş uydu sistemleri ve yazılımlar sayesinde daha kolay bir

şekilde coğrafi istihbarat elde etmek mümkündür. Gelişmiş ülkeler, uzaya istihbarat amaçlı uydular göndererek, tek bir kontrol merkezi üzerinden tüm dünya üzerinde coğrafi istihbarat yapabilmektedir (Siber İstihbaratın Kamu Güvenliği İçin Rolü ve Önemi-Atalay Keleştemur).

Siyasi İstihbarat

Günümüzde politika ve siyasetle ilgili çeşitli tanımlar yapılmaktadır. Öztekin'e göre siyaset, en büyük kamu tüzel kişiliği olan devletten, küçük bir örgüte kadar tüm örgütleri kapsamaktadır. Ayrıca bir örgütün farklı konulardaki eylem ve planları da o örgütün belirli bir konuya ait izlediği siyaset olarak nitelendirilmektedir (Siyaset Bilimine Giriş-Ali Öztekin).

Siyaset içinde yer alan tüm örgütler ve bu örgütlerin izlediği ve izlemesi olası siyasetini tespit etmek için siyasi istihbarat yapılmaktadır. Siyasi istihbarat yapmadan önce, hedef ülkenin kültürünü, tarihini ve inançlarını iyi bilmek gerekmektedir. Mevcut toplumsal yapı ve ülkenin yönetimi, geçmişe de dayanmaktadır. Devletin yönetim biçimi, anayasal düzeni, yasa ve kararların alınması sırasında ne gibi engellerin çıkabileceği, siyasi partilerin mevcut ve olası oy oranları gibi konular siyasi istihbaratın faaliyet alanı içinde yer almaktadır. Siyasi istihbaratın konusu olan ögelere ilişkin bilgilere günümüzde gazete, radyo, dergi ve televizyon gibi kaynaklar sayesinde kolayca ulaşılabilmektedir. İnternetin dünya genelinde yayılmasıyla birlikte gerek internet siteleri gerekse de sosyal medya hesaplarını takip ederek daha hızlı bir bilgi toplama faaliyeti söz konusu olmaktadır (Siber İstihbaratın Kamu Güvenliği İçin Rolü ve Önemi-Atalay Keleştemur).

Askeri istihbarat ile birlikte en eski istihbarat türü olan siyasi istihbarat, aynı zamanda askeri operasyonları ve ulusal politikaları etkileyebilecek siyasi koşulları kendi bünyesinde barındırır. Bu doğrultuda siyasi istihbarat milli güvenlik istihbaratının, dış

politika istihbaratının ve stratejik istihbaratın en önemli unsurlarından birisi olarak görülür (Stratejik İstihbarat ve Ulusal Güvenlik-Merve Seren). Konu ile alakalı şu örnekler, siyasi istihbaratın önemini göstermektedir: Türk Kurtuluş Savaşı'nın ardından başlayan Lozan görüşmeleri sırasında, kısıtlı teknik imkânlara sahip Ankara, Lozan'daki heyete direkt olarak değil de, Köstence (Romanya) üzerinden telgraflar göndermekteydi. Köstence'deki İngiliz Gizli Servisi gelen telgrafları açarak Türklerin görüşlerini, hangi politikayı izleyeceklerini önceden öğrenip, Lozan'daki İngiliz heyetine iletmekteydiler. Bu doğrultuda İngilizler, toplantı başlamadan önce ne gibi politikalar izleneceği hususunda hazırlık yapmaktaydı (Stratejik İstihbarat Bağlamında Karşılaştırmalı Savaş Teorileri ve Stratejistler-Yunus Karaağaç).

Doğu Alman Gizli Servisi STASİ'nin 1973-74 yıllarında Batı Almanya Başbakanı Willy Brandt'in yanına en yakın danışmanı olarak ajanları Günther Guillaume'u yerleştirdikleri ve bu ajan tarafından Federal Almanya'ya ait pek çok gizliliği bulunan bilgilerin, raporların Doğu Almanya ve Sovyetlere aktarıldığı hadisesi de gizli siyasi istihbarat faaliyetine örnek olarak verilebilir (İstihbarat Oyunları-Gültekin Avcı).

Biyografik İstihbarat

Bir geminin başdümencisinden mahrum edilmesi, gemiyi bütün mürettebatı ile düşmanın eline bırakmak demektir. Tıpkı bunun gibi savaşta bir ordu komutanını akıl ve tatbikat alanında alt ederseniz, düşman ordusunu ele geçirmişsiniz demektir. İşte biyografik istihbarat, başdümencilere yönelik bir istihbarattır (İstihbarat Bilimi-Ümit Özdağ). Bireylerin hayatlarındaki gelişim ve değişimleri sistematik bir şekilde ortaya koyan biyografi, istihbarat faaliyetleri açısından ele alındığında kamuoyunca önemsenen, devletin gizlilik gerektiren birimlerinde çalışan kişilerin özel hayatları hakkında bilinmesi gereken bilgilerin temin edilmesi olarak tanımlanabilir (Devlet Güvenliği İstihbarat ve Terörizm-Ünal Acar & Ömer Urhal).

Biyografik istihbarat; "Sanat, siyaset, ticaret vb. alanlarda tanınan toplum tarafından sevilen ve istihbarat servisleri için önemli olan kişilerin hobileri, fobileri, zaafları, güçlü ve zayıf yanlarının, bilgi, belge ve tanıklara dayandırılarak objektif bir şekilde tüm yönleriyle araştırılması" şeklinde tanımlanır (İstihbarat-Ünal Acar).

Biyografik istihbarat sadece ülkedeki politik, ekonomik, kültürel, askeri yönden toplum yaşamında önem taşıyan kişiler hakkında bilgi toplamaz, aynı zamanda şüpheli ve gizli ilişkiler içerisinde bulunduğu düşünülen kişiler hakkında özel ve kamusal nitelik taşıyan bilgileri de toplamaktadır. Bu alanda özellikle mafya ve terör örgütlerinin liderleri hakkında oluşturulan biyografik istihbarat çok faydalı bir bilgi temelidir. Sadece taktik ve operasyonel istihbarat için değerli kanıtlar üreten bir istihbarat alanı olmayan biyografik istihbarat, stratejik istihbarat içerisinde çok önemli verilerin temin edilmesini sağlamaktadır. Tıpkı bir yap-boz niteliği taşıyan biyografik istihbarat, uzun zaman alan ve ayrıntıların çok önemli olduğu, parçalarının tamamlanmasının zaman aldığı bir istihbarat türüdür. Mossad'ın Suriye lideri Hafız Esad'ın idrarını çalarak analize tabi tutup, hangi ilaçları aldığını tespit etmesi, ilaçlardan yola çıkarak ne kadar ömrünün kaldığını ve kalan ömründe Golan Tepeleri konusunda ne yapacağını görmeye çalışması, biyografik istihbaratın

Hafız Esad

mükemmel denecek örneklerindendir (İstihbarat Teorisi-Ümit Özdağ).

Biyografik istihbarat, özellikle otoriter veya totaliter rejimlerin liderlerinin kararlarını öngörebilmek açısından önem arz etmektedir. Nitekim bu şekilde yönetilen ülkelerde öngörülebilir hukuk kuralları yerine liderin psikolojisine bağlı olarak verilen kararlar ülkedeki gelişmeler üzerinde belirleyici olmaktadır. Özellikle kurumsallaşmış bir karar alma aygıtının bulunmadığı azgelişmiş ülkelerde liderin kişisel özelliklerinin nispi önemi daha da artmaktadır. Dolayısıyla biyografik istihbarat, bilhassa otoriter liderler veya diktatörlerin yönettiği Kuzey Kore, Çin, Rusya ve Suriye'deki ve azgelişmiş ülkelerdeki gelişmeleri tahmin edebilmek ve bunlara yönelik politikalar geliştirebilmek açısından önem taşımaktadır (Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi-Faruk Sönmezoğlu).

Biyografik istihbarata terörle mücadele faaliyetleri kapsamında da başvurulmaktadır. Lider kadronun yanı sıra, terör örgütlerinin para ve silah temini, lojistik ve haberleşme, militan devşirme veya propaganda gibi faaliyetlerinden sorumlu kilit önemdeki militanlarının ele geçirilmesi ve etkisiz hale getirilmesine yönelik planlar kapsamında bahse konu şahıslar hakkında biyografik istihbarat toplanılması gerekmektedir. Öte yandan, terörist profillerini incelemeye yönelik psikometrik analizlerde de teröristin eğitimi, mesleği, sosyoekonomik geçmişi, genel kişisel özellikleri, ideolojisi, medeni durumu, teröre katılma yeri ve yöntemi, fiziksel görünüşü ve cinsiyeti biyografik istihbarat çalışmasına konu olabilmektedir. Bu doğrultuda elde edilen istihbari bilgiler ise terörle mücadeleye yönelik strateji ve taktiklerin belirlenmesine yardımcı olabilmektedir (Stratejik İstihbarat ve Ulusal Güvenlik-Merve Seren).

Ulaşım ve İletişim İstihbaratı

Ulaştırma ve haberleşme alanındaki yapılanmalar, ülkelerin gelişiminde önemli ve belirleyici bir role sahiptir. Haberleşme

santralleri, ulaştırma sistemleri, karayolları, demiryolları, limanlar ve hava meydanları ülkelerin stratejik öneme sahip tesisleri olduğu için her dönemde istihbarat servislerinin hedefi konumundadır (İstihbarat-Ünal Acar). Ulaşım istihbaratıyla, bir ülkenin askeri ve ekonomik nakil gücünü tespit ederek demiryolu, karayolu, iç suyolları, boru hatları, limanlar, hava meydanları gibi ulaşım yollarına ve yolların taşıma kapasitelerine göre bilgi toplanarak analizler yapılmaktadır. Barış zamanında tamamen sivil amaç için kullanılan ulaştırma alt yapısı savaşın başlaması ile birlikte orduların savaş alanlarına nakil edildiği bir ana damara dönüşmektedir. Savaşın akışını öngörerek düşman kuvvetlerin hangi bölgeye karargâh kurduğu bilinirse savaştan galip çıkmanın yolu açılır (İstihbarat Teorisi-Ümit Özdağ).

Nakliye ve muhabere vasıta ve şebekeleri, demiryolları ve tren istasyonları, garlardaki hat sayısı, makasların yeri, vagon sayısı, tren tarifeleri hakkında haber toplamak barış zamanında oldukça kolay ise de savaş zamanında bu gibi yerlere sokulmak zordur. Seferberlikte veya savaşta meteoroloji ne kadar yararlı ise tren tarifelerinin de o derece faydalı olduğu yaşanılan bir tarihi olayla anlatmak istenirse Almanlar 1944'te Normandiya'ya takviye kuvvetleri sevk ettikleri zaman, General Eisenhower, Fransız demiryolu şebekesi hakkında mükemmel malumat sahibi olduğu için askeri nakliyatı felce uğratabilmiştir (İstihbarat Casusluk ve Casuslukla Mücadele-Aziz Yakın).

İletişim istihbaratı radyo, televizyon, telefon, telgraf, denizaltı kablo ve ilgili iletişim medyası da dâhil olmak üzere sivil ve askeri iletişim merkezi ve sistemlerine yönelik olarak yapılan istihbarattır. İletişim istihbaratının amacı, sistemin kapasitesi ve zayıf yanlarını tespit ederek eldeki mevcut sistemlerden daha üstün olup olmadığının bilgisine ulaşmaktır. Bir ulusun ekonomik gelişmişliği o ülkedeki iletişim ve ulaşım sistemlerinin büyüklüğü ve gelişmişliği ile yakından ilgilidir. İletişim istihbaratı teknolojinin gelişmesine ayak uydurarak çok kapsamlı bir istihbarat alanına dönüşmüştür (Türkiye'deki Terörle Mücadele Bağlamında Modern İstihbarat Tekniklerinin İncelenmesi-Yasin Atalay).

Askeri İstihbarat

Askeri istihbarat ulusal güvenliğe tehdit oluşturacak etkenleri belirlemek, mensup olduğu ülkenin sınır güvenliğini sağlamak, muhtemel saldırılara karşı önceden uyarı sağlamak gibi konular hakkında faaliyet gösterir. Askeri istihbarat; milletin savaş gücü, savaş planları, askeri kuruluşlar, silahların çeşit ve miktarı, komutanların biyografisi, askeri tesisler ve üsler gibi hususları hedef olarak belirlemektedir (İstihbarat Casusluk ve Casuslukla Mücadele-Aziz Yakın). Sadece düşman veya düşman olma ihtimali olan ülkelerin değil, dost devletlerin de ne tip silahlara sahip olduğu, hangi yazılımı kullandıkları, ne gibi askeri doktrine sahip oldukları askeri istihbarat bünyesinde değerlendirilmektedir. Örneğin, MİT İstanbul Bölge Eski Başkanı Osman Nuri Gündeş Suriye-İsrail Savaşı'ndan önce Suriye'nin İsrail'e karşı savaş hazırlığı içinde olduğunu tespit ettiklerini ve gerekli mercileri bilgilendirdiklerini ifade etmiştir. Suriye'nin yedek askeri kuvvetleri askere almasını, zorunlu gıda maddelerinin stok edilmesini, sınır bölgesinde araç trafiğinin normalin dışındaki yoğunluğunun gözlemlenmesi gibi belirtiler, Suriye'nin savaş hazırlıklarını ortaya çıkarmıştır (Stratejik İstihbarat Bağlamında Karşılaştırmalı Savaş Teorileri ve Stratejistler-Yunus Karaağaç).

Kemal Girgin'e göre en önemli askeri hedefler; nükleer santraller, petrol rafineleri, iletişim ağları, silah ve cephane üretim tesisleri, balistik füze ve radar tesisleri, yollar, köprüler ve boru hatlarıdır. Yalnız kara değil deniz, denizaltı, hava, uzay hakkında da ihtiyaç duyulan verilerin elde edilmesine yönelik olarak da faaliyet yürütmektedir (Uluslararası İlişkiler Modern İstihbarat ve Türkiye-Kemal Girgin). Askeri istihbarat ile sivil istihbarat karşılaştırıldığında, askeri istihbaratın imkân ve yetki bakımından daha geniş olanaklarla donatıldığını görmekteyiz. Bu imkân genişliği, operasyon yapma durumundan kaynaklanmaktadır. Çünkü bir devletin en önemli görevi sahip olduğu kara parçasını ve ulusunu iç ve dış tehditlere karşı korumaktır ve bu alanda güvenliği silahlı kuvvetler sağlamaktadır (İstihbarat ve Türkiye-Niyazi Tılısbık & Özdemir Akbal).

Askeri istihbaratın maksadı düşman, arazi, hava ve sivil düşünceler hakkında durumsal anlayış elde etmeye destek sağlamaktır. Bir başka deyişle askeri istihbaratın temel amacı görevin başarılmasını kolaylaştırmak maksadıyla bilgi ve değerlendirmeler sağlamaktır. Diğer amaçları şu şekilde sıralanabilir:

- Komutanı bilgilendirmek: İstihbarat, harekâtın her safhasında (planlama, icra, değerlendirme) komutana direkt olarak bilgilendirme sağlar.

- Harekât ortamının koşullarını belirlemek: İstihbarat hem dost, hem de düşman kuvvetlerinin görevlerini etkileyecek hava şartları, arazi koşulları ve bunların etkilerini birleştirerek birliklerin istifadesine sunar.

- Hedefleri tespit, teşhis ve tayin etmek: Bir askeri harekâtın planlaması açıkça tanımlanmış, ele geçirilmesi imkân dâhilinde ve ele geçirildiğinde avantaj sağlayacak hedeflerin belirlenmesine dayanır.

- Askeri harekâtın planlamasını ve icrasını desteklemek: Tüm seviyedeki komutanlar, harekâtların planlaması, koordinesi, icrası ve değerlendirilmesi esnasında istihbarata ihtiyaç duyarlar. İhtiyaç duyulan bu istihbarat komutanlar, karargâh subayları ve unsur komutanları için hedeflerin belirlenip analiz edilmesinde ve görevin başarılmasında hayati öneme haizdir. • Düşman aldatma ve yanıltmasına karşı koymak: Düşman aldatma ve yanıltması büyük bir oranda aldatma ve yanıltma hakkında toplama gayretlerinin yöneltilmesi ile anlaşılır. Ancak istihbaratçı düşmanın her zaman aldatma yapabileceği ihtimalini göz ardı etmemeli ve düşmanın mümkün olan bütün maksat ve niyetini belirlemelidir.

- Dost aldatma faaliyetlerini desteklemek: Düşmanın algısını yanlış yönlendirerek ve yanıltarak değiştirmek, dost birliklerin emniyetine katkı sağlar ve baskın riskini en aza indirir. İstihbaratçı düşmanın aldatma çabalarına karşı nasıl bir reaksiyon gösterdiğini ölçmelidir.

• Harekâtın etkinliğini değerlendirmek: Komutan için istihbarat, harekâtın istenmeyen bir etki yaratıp yaratmadığının belirlenmesinde ve öngörülemeyen bir fırsatın doğup istismar edilip edilemeyeceğinde veya planlarda bir değişiklik gerekip gerekmediğinin belirlenmesinde büyük bir yardımcıdır (Türk Askeri İstihbarat Yapısı ve Hukuksal Düzenlemeleri Hakkında Bir Öneri: ABD Örneği-Fatih Güdük).

Askeri istihbaratın çalışma prensibi, mensubu olduğu ülkenin ilk olarak bir bütün şeklinde ele alınmasıyla başlamaktadır. Daha sonra ülke, bölgelere, bölgeler de daha dar alanlara ayrılarak istihbarat sahalarına bölünmektedir. Örneğin taktik ve operasyonel istihbarat yapılacaksa dar olarak ayrılmış sahalardan göreve başlanmaktadır. Stratejik istihbarata ihtiyaç var ise, ülkenin bütünü dikkate alınmaktadır (Devlet Güvenliği-İstihbarat ve Terör-Bekir Çınar).

Kent'e göre; askeri kanunların incelenmesi, asker ve subay eğitimlerindeki değişikliklerin takip edilmesi, askerlere nelerin öğretildiği, onların geldikleri sosyal tabakayı ve subayların ekonomik koşullarının bilinmesi, zor olsa da diğer ülkelerin askeri sır olarak kabul ettiği silah ve savaş kapasitelerinin, silahlı kuvvetlerin hükümete olan bağlılığında yaşanan değişikliklerin bölge, politika, din ve vatanseverlik kapsamında takip edilmesi, askeri istihbaratın başlıca görevlerindendir (Stratejik İstihbarat-Prof. Dr. Sherman Kent).

Askeri istihbarata yardımcı olan iletişim ve teknik istihbarat sayesinde birçok yenilik yapılmıştır. 19. yüzyılın sonunda sahra telefonu ortaya çıkmış ve düşman güçlerin sahra telefonları sayesinde birbirlerinin telefonlarını karşılıklı olarak dinlemeleriyle iletişim istihbaratı askeri istihbarat üretmeye başlamış, buna ek olarak teknik istihbarat toplama sürecinin askeri istihbarat analizcilerini desteklemesiyle de milyonlarca verinin günlük olarak toplandığı bir sürece girilmiştir (İstihbarat Teorisi-Ümit Özdağ).

Ekonomik İstihbarat

Ekonomik istihbarat kavram olarak ortaya çıkış sürecinde farklı yapıda isimlendirilmiş ve izleyen süreçte değişime uğramıştır. Ekonomik istihbarat literatürde, önceleri bazen "iletişim sistemi" ya da "ofansif veya defansif bir gözlem süreci" olarak değerlendirilmiş, yönetim modeli aracı olarak ifade edilmiştir. Süreç içinde kavram isim değiştirmiş ve başlangıç formu olan "Business İntelligence System" (İş İstihbarat Sistemi) kavramından, ekonomiyle ilgili olan bir süreci ifade edecek şekilde "Economic İntelligence (Ekonomik İstihbarat) kavramına dönüşmüştür. Tanım olarak ekonomik istihbarat; teknolojik, finansal, ticari ve resmi bir bilgi gibi politika ya da ticaretle ilgili bir ekonomik bilginin elde edilmesini ifade etmektedir. Bu bilgilerin yabancılar tarafından elde edilmesi ülkeyi ekonomik olarak dezavantajlı konuma getirebilir ve bu durum bir ekonomik konu olmaktan çok, güvenlik konusu haline dönüşebilir. Ekonomik istihbaratı elde eden ülke ise ekonomi, yatırım, AR-GE, üretkenlik ya da rekabet gibi konularda doğrudan ya da dolaylı olarak avantaj sağlayabilir (Ekonomik İstihbarat Sisteminin Oluşturulmasına Yönelik Türkiye için Yeni Bir Model Önerisi-Selim Duramaz & Ali Rıza Gökbunar).

Dünya siyasetinde ekonomik faktörlerin yeri asla azımsanamaz. Savaşların, çatışmaların çıkmasındaki ve birbirlerinden üstün konuma gelmek isteyen devletlerin, bu tutumlarındaki en büyük etkenlerden birisi de şüphesiz ekonomik sebeplerdir. Dünyada meydana gelen iki büyük savaşa baktığımızda en önemli nedenin ekonomi olduğu söylenebilir. I. Dünya Savaşı, İngiliz-Alman ticari rekabetinden ve paylaşılamayan pazarlar yüzünden; II. Dünya Savaşı ise yine Almanya'nın doğusundaki ülkelerdeki tarımsal ve ekonomik kaynaklara el koyma mücadelesi yüzünden çıkmıştır (Türkiye'deki Terörle Mücadele Bağlamında Modern İstihbarat Tekniklerinin İncelenmesi-Yasin Atalay).

Ekonomik istihbarat kavramı her ne kadar günümüze yakın süreçlerde kavram olarak karşımıza çıkmış olsa da, istihbarat

faaliyetinin tarihsel kökleri çok daha eskilere dayanmaktadır. İnsanlık tarihinin varlığıyla birlikte süreç içinde ekonomik ilişkiler de oluşmaya başlamış, üretim faaliyeti sayılabilecek gelişmelerin temelleri atılmıştır. Feodal toplumların oluşmaya başlamasıyla ticari faaliyetler de topluluklar ve kabileler arasında çoğalmış ve o dönemlerde ekonomik çıkarlar nedeniyle savaşların başlaması söz konusu olmuştur. Dolayısıyla toplumlar birbiri arasında ekonomik ilişkiler de kurmaya başlamışlar, krallıklar ile kıtalar arasındaki ilişkiler sadece savaşlar yanında ekonomik ilişkilerle de kurulmaya başlamıştır. Nitekim o dönemlerde verimli topraklara, madenlere ve baharatlara sahip olan bölgelerde ticari faaliyetlere başlanması ve gelir elde edilmesiyle para, faiz, borç gibi ekonomik terimler de oluşmaya başlanmıştır (Bilginin Elde Edilmesi ve Korunmasında Ekonomik İstihbarat Sistemlerinin Rolü-Nevzat Güldiken).

20. yüzyılın sonlarına doğru ekonomik istihbaratın yapısı hızlı bir şekilde değişime devam etmiştir. Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla ülkelerin güvenliği konusu ekonomik güvenlikle bağlantılı hale gelmeye başlamıştır. Nitekim Soğuk Savaş'ın bitmesiyle dünyada ekonomik konular büyük önem kazanmış, ekonomik istihbaratın yeni ve farklı yapısı hızla öne çıkmıştır. Soğuk Savaş sürecinde ABD ve Sovyet Rusya'nın birbirlerine karşı yürüttükleri, sosyalist ve kapitalist sistemlerin ekonomik yapılarını kavrama çerçevesinde gerçekleştirdikleri istihbarat, Soğuk Savaş'ın bitmesinden sonraki süreçte, politik yapıların da değişimiyle yeteri kadar fayda getirmediği kanaatine varılmıştır. Diğer istihbarat toplama yöntemlerine göre bilgi edinilmesi görece daha kolay olan ekonomik istihbarat, kaynaklarının açık olması sebebiyle verilere daha kolay ulaşılarak elde edilen istihbarat türüdür (İstihbarat Teorisi-Ümit Özdağ).

Ekonomik istihbarat süreci bazı aşamaların belirlenmesine bağlıdır çünkü bu aşamalar araştırmaya doğrudan etki yaoar. Bu aşamalar şu şekilde belirtilebilir:

- Problemi çözmek için risk, saldırı ve tehdidin belirlenmesi,

- Problemlerin bilgi arama sorunu şekline dönüşümü
- İlgili bilgi kaynaklarının belirlenmesi,
- Bilgi kaynaklarının doğrulanması
- Toplanan bilgilerin işlenmesi
- Göstergelerin yorumlanması
- Sorunun çözümü için karar verme
- Tüm süreç boyunca elde edilen ve ulaşılan bilgilerin korunması.

Ekonomik istihbarat sürecindeki tüm bu aşamalar, ülkeye farklı faydalar getirmektedir. Bu faydalarla birlikte ülke ekonomisinin daha rekabetçi olması, başka ülkelerdeki potansiyel kaynaklara ve hammaddeye ulaşılması, yeni pazarlara ulaşılması, elde edilen teknolojik verilerle milli markaların oluşturulması sağlanacaktır (Ekonomik İstihbarat-Sait Yılmaz).

Karşı İstihbarat

Karşı istihbarat casusluk, diğer istihbarat faaliyetleri, sabotaj ya da yabancı güçler, kuruluşlar ya da kişiler adına ya da uluslararası terörist faaliyetler için yürütülen suikastlara karşı korunmak için toplanan bilgiler ve gerçekleştirilen faaliyetler anlamına gelir. Karşı istihbarat ile yabancı istihbarat servislerinin tespit edilmesi yıldırılması veya nötralize edilmesini içerir. Karşı istihbarat ve insan kaynaklı istihbarat harekâtlarının etkileri üzerinde geri besleme sağlayabilir. İstihbarat rakiplerin sırlarını öğrenmek için bilgi toplama üzerine yoğunlaşırken, karşı istihbarat yabancı istihbarat faaliyetlerine karşı mücadele ve istismar üzerine odaklanmaktadır. Karşı istihbaratın ülkeye yönelen yabancı istihbarat faaliyetlerini tanımlamak, değerlendirmek, etkisiz hale getirmek ve yabancı istihbarat faaliyetlerini yönlendirme şeklinde dört fonksiyonu bulunmaktadır. Karşı istihbarat savunma ve saldırı amaçlı olarak iki şekilde yürütülür. Savunma karşı istih-

barat caydırıcılık ve algılama prensipleri ile hareket eder. Caydırıcılık, prensibi muhalif unsurların bilgiye erişmesini önleme becerisidir. Etkili bir caydırıcılık faaliyeti için karşılanması gereken üç faktör mevcuttur: İlk faktör muhalif unsurlara kabul edilemez zararlar verebilmek, ikinci faktör muhalif unsurun kendini tehdit altında hissetmesi, üçüncü faktör de tehdidin inandırıcı düzeyde olmasıdır. İstihbarat saldırı, karşı istihbarat ise aldatmaca prensibi ile hareket eder. Aldatma karşı tarafın karar organlarını, yeteneklerinin veya niyetlerinin bir kısmı hakkında yanıltmak anlamına gelir. Aldatma prensibinin hedefi karşı tarafın eylemde bulunmama yönünde bir kanaate varmasını sağlamaktır (İstihbarat Terminolojisi Sözlüğü-Hasan Ateş).

Sosyal İstihbarat

Düşman veya komşu ülkelerin toplum iradesi, nüfus hareketleri, sosyal sınıflar, sınıf mücadeleleri, halkın durumu, tutumu, inançları, sağlık, eğitim, sanat ve sosyal güvenlik kurumları hakkında bilgi toplamak ve analiz etmek sosyal istihbaratın faaliyet alanlarıdır. Bir ülkedeki işsizlik sorunu, etnik ve dinsel grupların faaliyetleri, önemli kamuoyu eğilimleri, yabancı düşmanlığı gibi hususlar da sosyal istihbaratın önemli konularıdır.

Ümit Özdağ bu konuları biraz daha genişleterek sosyal istihbaratın kapsamını şu başlıklar halinde açıklamaktadır:

- Nüfus (Yerleşim, artış oranı, yaş ve cinsiyet, yapısı, işgücü, göç, askerlik çağındaki erkek nüfus, ırk grupları, etnik gruplar);
- Sosyal karakteristikler (Etniklik, aşiretçilik, sosyal skala, resmi ve gayri resmi örgütler, sosyal hareketlilik, mülkiyet düzeni uygulaması);
- Kamuoyu ve bu çerçevede basın-yayın araçları;
- Eğitim;

- Din (Dinin yapısı, dini grupların karar alma sürecine etkileri, dini gruplarla devlet arasındaki çatışmalar, dini gruplar arası ilişkiler).
- Sağlık ve sosyal güvenlik sistemi;
- Genel kültürün özellikleri;
- Zihniyet analizi (İstihbarat Teorisi-Ümit Özdağ).

Ekonomi ile sosyal değişikliklerin birbiriyle bağlantılı olduğunu savunan Spencer Kent'e göre, sosyal ve ekonomik hayatta, hangi grupların yükselişe veya düşüşe geçtiği, dini cemaatlere veya localara kimlerin katıldığı, denetim dışında kalan gizli grupların faaliyetleri konularında bilgi toplamak son derece gereklidir (Stratejik İstihbarat-Prof. Dr. Sherman).

Küreselleşen dünyada sürekli gelişen teknolojik gelişmelerle ülkelerin toplumsal hayatları iç içe geçmektedir ve dolayısıyla birbirinden etkilenmektedir. Yani bir devlette meydana gelen değişme, gelişme veya hareketlilikler diğer ülkeler açısından da önem arz etmektedir. Dolayısıyla, ülkelerin tarihi ve kültürel temelleri, jeopolitik ve jeostratejik değerlendirmeler açısından stratejik istihbarat faaliyetlerinin her zaman konusu olmuştur (Küreselleşmenin Ordusu Ekonomik İstihbarat-Ahmet Tarık Miman).

Almanya II. Dünya Savaşı'ndan önce Fransa, İngiltere ve ABD'nin sosyal yapılarını öğrenmek maksadıyla, Alman Yüksek Komutanlığı'na bağlı sosyolog ve psikologları bu ülkelere göndererek çalışmalar yaptırmıştır. Amerika'ya ve İngiltere'ye gönderilen psikologlar, İngiliz ve Amerikan milletlerinin materyalist, egoist fakat vatan sevgisinden mahrum olmadığı hakkında rapor hazırlamışlardır. Fransa'ya gönderilen uzmanlar ise Fransız halkının hayatına hâkim bazı sosyal faktörleri inceleyerek, bu milletin savaşta kolaylıkla mağlup edileceği sonucuna varmışlardır (İstihbarat Casusluk ve Casuslukla Mücadele-Aziz Yakın). Yalnızca savaş durumunda değil, barış döneminde de ilişki içerisinde bulunulan toplumların kültürlerini ve yaşam tarzlarını

bilerek hareket etmek devlet adamları için önemlidir. En azından bir başbakanın daha önce gitmediği bir yerde, yenilecek bir akşam yemeğinde bile uyulması gereken kuralları bilmesi, eğer bilmiyor ise istihbar etmesi gerekmektedir. Bu bilgilerin ülkenin prestiji ile de yakından ilgili olduğu unutulmamalıdır (Stratejik İstihbaratBağlamında Karşılaştırmalı Savaş Teorileri ve Stratejistler-Yunus Karaağaç)

Siber İstihbarat

Siber istihbarat ya da siber casusluk, hedefin bilgisi ve izni olmaksızın, siber uzaydaki ağlara, bilgisayarlara ve sair cihazlara hacking ve benzeri teknikler kullanarak sızmak ve hassas verilerin toplanarak, istihbarat çarkından geçirilmesi faaliyetidir. Siber istihbarat, sadece teknik faaliyetlerle değil, sosyal mühendislik, psikolojik harp ve sair unsurlar kullanılarak da oluşturulabilmektedir. Angaje edilmiş, hedef örgüt içinde görevli kişilerin, fiziksel olarak sisteme girmesi, trojan, spyware, virüs vb. zararlı yazılımları sızdırması ya da laptop, harici disk, sabit disk vb. depolama alanlarını çalması da siber istihbarat faaliyetleri arasında yer almaktadır. Siber uzay, "trade craft" olarak ifade edilen, espiyonaj yöntemlerinin farklı şekillerde kullanılabileceği bir alan haline gelmiştir. İnternetin, espiyonaj için en kullanışlı alan olduğu da ifade edilmektedir. Espiyonaj, yani casusluk, esasen devletlere karşı yöneltilen gizli bilgilerin gizli yöntemlerle elde edilmesi faaliyetidir. Devletin veya stratejik ve askeri kurumlarının arşivlerindeki, veri bankalarındaki bilgilerin internet alt yapısıyla "hacking" ve benzeri yöntemlerle ele geçirilmesi mümkün olabilir. Gerekli tedbirlerin alınmaması halinde, siber uzay üzerinden hassas verilere erişmek, bunları istihbarat oluşturmak maksatlı kullanmak ve karar alıcılara göndermek, konvansiyonel istihbarat yöntemlerine göre hızlı ve daha düşük bütçeli gerçekleştirilebilmektedir. Bugün, siber uzaya bağlı olan her kullanıcının nerede olduğu, kiminle görüştüğü, ne konuştuğu, arkadaşları ve akrabaları, yakın zamandaki planları ve daha pek çok

internet üzerindeki davranışıyla ilgili bilgi elde etmek mümkündür (Siber İstihbarat Tanımı ve Faaliyet Alanı-Atalay Keleştemur).

Siber istihbaratın yöntemleri ülkeden ülkeye göre farklılık göstermekle birlikte, aynı zamanda bilgi teknolojilerin her geçen gün ilerlemesiyle beraber yeni yeni yöntemler keşfedilecek ve bu yöntemlere yönelik siber savunma taktikleri geliştirilecektir. Geleneksel istihbarat sistematik bir şekilde disiplinlerine, seviyelerine ve konularına göre sınıflandırılırken; siber istihbaratın faaliyet alanları geleneksel istihbarat ile aynı olmasına rağmen siber uzayın farklılığından ve gereksinimlerinden ötürü siber istihbarat faaliyetlerinin yöntemlerine göre tasniflenmesinin daha uygun ve anlaşılabilir olacağı değerlendirilmektedir. Kemal Girgin'e göre siber istihbaratın iki yüzü vardır: Bunlardan ilki, bilgisayar yoluyla internet üzerinden pek çok bilgiye çok kısa sürede ulaşmak ve uygun görülen bilgileri yaymaktır. İkincisi, bilgisayarların çalışması sırasında bazı teknik oyunlarla hedef bilgisayardan bilgi kapmaktır. Ancak bunlara açık kaynakların propaganda ve psikolojik harekât kapsamında kullanılmasıyla internet üzerinden yapılan haberleşmelerin dinlenmesini eklemek gerekir. Bu kapsamda siber istihbarat yöntemleri Siber Elektronik İstihbarat, Siber Açık Kaynak İstihbaratı ve Sosyal Ağlara Dayalı Siber İstihbarat olmak üzere üç ana başlık altında incelenebilir (Uluslararası İlişkiler Modern İstihbarat ve Türkiye-Kemal Girgin).

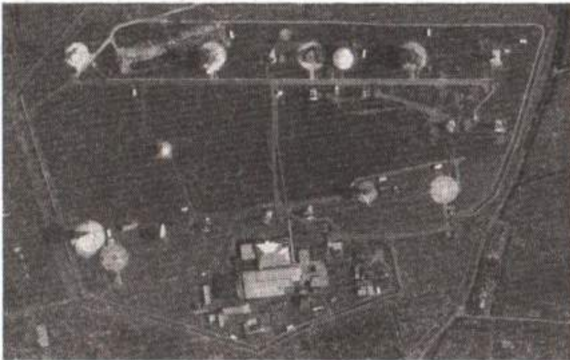
Siber Elektronik İstihbarat

Hükümetler, bankalar veya şirketler gibi resmi ya da özel kurumlar iç işlemlerini kendi iç ağlarında, kendilerine has yazılımlarla gerçekleştirmekte ve tüm çalışmalarını, hizmetlerini, bilgilerini ve sırlarını bu iç ağ ile birbirlerine ulaştırmaktadır. Beraber iş yaptıkları veya bir şekilde iletişim halinde olmaları gereken dışarıdaki kuruluşlara bilgi göndermeleri veya almaları gerektiğinde ise internete açılan güvenli olduğuna inandıkları kapıları kullanmaktadırlar. Ancak bir kapı varsa, bu kapı her iki tarafa da açılıyor demektir. Bu güvenli kapıları açmak için hazırlanan çok özel yazılım ve donanımlar sayesinde istihbarat servisleri iç ağlara nüfuz edebilmektedir. İstihbarat servisleri bu yöntem için kendi yetiştirdiği personelini kullanabileceği gibi aynı zamanda daha zahmetsiz bir yol olarak bilgisayar korsanlarını da kendi casusları ve haber toplama elemanları gibi kullanabilmektedirler. Nitekim 1986 ile 1989 yılları arasında Doğu Almanya'daki bilgisayar korsanları ABD, Batı Avrupa ve Japonya'daki birçok askeri, bilimsel ve endüstriyel kurumun bilgisayarlara girerek parola, yazılım ve diğer bilgileri çalmış ve KGB'ye satmıştır (Siber İstihbarat-Nedret Ersanel).

Siber elektronik istihbaratla ilgili genel kaygılardan biri de uzmanların sistem zayıflıklarından daha kolay yararlandıkları bir yöntem olan ve bilgisayar yazılımlarına dışarıdan hiçbir şekilde tespit edilemeyen gizli giriş şifrelerinin yerleştirilmesidir (Bilgi Mafyası-Egmannt R. Koch & Jochen Sperber). Bu konuda en büyük sansasyonu, bilgisayar donanım ve yazılım teknolojisinin lideri Microsoft firmasının geliştirdiği ve dünyanın her yerinde resmi ve özel kuruluşlar ile bireylerin çoğunluğunun bilgisayar sistemlerinde kullandığı, Windows işletim sistemi ile ilgili ortaya atılan iddialar yaratmıştır. Kanadalı bir araştırmacı olan Andrew Fernandez, Windows programı içerisinde Amerikan Ulusal Güvenlik Ajansı'nın (National Security Agency) kısaltması "NSA" harfleri ile kodlanmış bir şifre keşfetmiştir. Bunun üzerine ABD istihbaratının dünyadaki haberleşmeyi izlemesini sağlayacak yazılım programları geliştirmek için Microsoft ile birlikte çalıştıkları iddia edilmiştir.

Bu gelişmeler üzerine Rusya, Çin ve Almanya Microsoft programlarının resmi kurumlar tarafından kullanılmaması hususunda ciddi tedbirler almışlardır (Kötücül ve Casus Yazılımlar: Kapsamlı Bir Araştırma-Gürol Canbek & Şeref Sağıroğlu).

İstihbarat amaçlı olarak siber uzayda küresel bilgi toplanması için özel sistemler kurulmaktadır ve "Echelon" da bunların başında gelmektedir. "Küresel Denetleme" sistemi de denilen Echelon projesinin temeli UKUSA (United Kingdom, USA) isimli anlaşmaya dayanmakta olup ABD, İngiltere, Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda'nın ortaklığı ile yürütülmektedir. Birçok NATO ülkesi de Echelon'a destek vermekte ve böylece sistemi kendi adına kullanabilmektedir. Echelon sistemi üye ülkelere ait beş ana stratejik uyduyu kullanmakta ve diğer amaçlı uydulardan da yardım almaktadır (Küresel Gözaltı Elektronik Gizli Dinleme ve Görüntüleme-Enis Coşkun). Faaliyete geçirildiği günden bu yana küresel olarak, belgegeçerleri, elektronik postaları (e-posta), telefon haberleşmelerini izleyebilme ve aynı zamanda nakledilen verileri de ele geçirebilme yeteneğine sahip olan sistem küresel haberleşmeleri dinleyebilmek için iki temel metot kullanmaktadır. Bunlardan ilki, uydu sinyalleri ve mikro dalga sinyallerin yakalanmasıdır. Böylece uydu üzerinden geçen iletişimin yakalanması sağlanır. Diğer bir metot da okyanus aşan kabloların dinlemeye alınmasıdır (Harbin Beşinci Boyutunun Yeni Gereksinimi: Siber İstihbarat-Gökhan Bayraktar).

Siber Açık Kaynak İstihbaratı

İnternetin yaygınlaşması, uydu yayınlarının artması ve özel kanalların çoğalması bilgi ihtiyacını karşılayan muazzam kaynaklar sunmaktadır. Medyadaki bu hızlı gelişim, istihbarat servislerinin değerlendirmelerinde medyayı haber kaynağı olarak kullanmalarına da neden olmaktadır. Güvenlik algılamalarında düşman ve muhtemel düşmanın sahip olduğu savaş silahlarının ve araçlarının sayısı, menzili ve teknik özelliklerinin önemli olduğu dönemlerde, istihbarat ihtiyaçları ağırlıklı olarak ajanlar ve casuslar gibi unsurların yoğun çabaları ile karşılanmaya çalışırken, günümüzde istihbarat servisleri açık kaynak istihbaratına çok daha fazla ağırlık vermektedir. Dünyadaki gelişmelerle ilgili bilgilerin çok önemli bir çoğunluğu zahmetsiz ve kısa bir zamanda açık kaynaklardan elde edilebilmektedir (Harbin Beşinci Boyutunun Yeni Gereksinimi: Siber İstihbarat-Gökhan Bayraktar).

Medyanın istihbarat örgütleri için önemli bilgiler sunmasının yanında; istihbarat örgütlerinin belli çıkarlar için medyayı kullanması da son zamanlarda sık rastlanan bir yöntem olarak göze çarpmaktadır. Medya toplum üzerinde değişik algılama tarzları oluşturma gücüne sahiptir. İstihbarat servisleri ise medyanın ürünlerini yönlendirmek suretiyle medyanın oluşturduğu algılamayı örtülü olarak yönetmektedir. Böylece ustalıkla hazırlanmış psikolojik harekât ve propaganda faaliyetlerini yeni medya unsurları ile kolayca halka enjekte edilebilmektedir (Siber Güvenliğin Milli Güvenlik Açısından Önemi ve Alınabilecek Tedbirler-Mehmet Nesip Öğün & Adem Kaya).

Fakat siber uzayın sınırsız yapısı düşünüldüğünde yeni medya unsurlarını sansürlemek hemen hemen imkânsız bir hale gelmiştir. Herhangi bir muhabirin dizüstü bilgisayarı ve cep telefonu ile internete bağlanması ve çektiği görüntüleri istediği yere anında göndermesi mümkün hâle gelmiştir. Ayrıca açık toplumlarda basın özgürlüğü ve haber alma özgürlüğü gibi temel haklara verilen önem sayesinde, basının açıkça sansür edilmesi de hukuksal açıdan engellenmektedir. Bu nedenle yeni medya

unsurlarının, siber istihbaratın propaganda, psikolojik harekât gibi örtülü operasyon yöntemleri ile olayları yönetme faaliyet alanı kapsamında kullanımında, "özgürlükle güvenlik" arasındaki dengenin gözetilmesi gerekmektedir (Harbin Beşinci Boyutunun Yeni Gereksinimi: Siber İstihbarat-Gökhan Bayraktar).

11 Eylül saldırılarında uçakların İkiz Kuleler'e çarpma görüntüleri eş zamanlı olarak dünya kamuoyunca da izlenmiştir. Bu saldırılar medyanın yardımıyla Irak'ın işgali için uygun ortam oluşturulmasında kullanılmıştır. Gerek ABD'de gerekse İngiltere'de işgali haklı kılabilmek için, istihbarat servislerinin elde ettiği bilgiler medya aracılığı ile kamuoyuna sunulmuş, istihbarat tarihinde daha önce sistematik olarak kullanımı olmayan "istihbarat bilgilerinin kamuya açık kullanımı" gündeme girmiştir. Ancak bu uygulama 2003 yazında İngiltere'de Tony Blair hükümetini ve İngiliz Müşterek İstihbarat Komitesi'ni (JIC-Joint Intelligence Committee) ciddi politik tartışmaların odağı haline getirmiştir. Irak'taki kitle imha silahları ile ilgili hazırlanan ve medya aracılığıyla kamuya açık şekilde sunulan istihbarat raporunun doğruları yansıtmadığı, hükümetin Saddam Hüseyin rejimine karşı olan tutumuna destek sağlamak amacıyla politikleştirildiği ve amacın Irak'a karşı girişilecek bir harekât için kamuoyu desteği oluşturmak olduğu anlaşılmıştır. İstihbarat böylece politika yapıcılara rehberlik yapmak dışında, açık bir şekilde hükümet politikasına kamu desteğini sağlamak için kullanılmıştır (Siber İstihbarat-Nedret Ersanel).

Sosyal Ağlara Dayalı Siber İstihbarat (Sosyal Mühendislik)

Neredeyse tüm cihazların internete bağlandığı günümüzde, insanların bilgiye daha kolay erişmesiyle bilgi toplama işlemi, klasik medya unsurlarının takip edilmesi suretiyle gerçekleştirilen haber toplama faaliyetine yeni bir boyut katmış ve internette yapılan "sanal sörf" dahi istihbarat faaliyetinin konusu haline gelmiştir. Her bilgiyi, kişiyi, kurumu, internete çekme stratejisi,

istihbarat unsurlarına muazzam bir gözetim imkânı sağlamaktadır. Bu nedenle bilginin toplanması, stratejik olarak tasnifi, sosyal mühendislik olarak kullanılması için özel amaçlı olarak oluşturulmuş ücretsiz internet blogları ve arkadaşlık siteleri, istihbaratta öne geçmek isteyen devletler tarafından örtülü olarak finanse edilmektedir. Sosyal mühendislik; bilgi güvenliği sistemlerindeki en zayıf halkanın insan olduğu varsayımına dayanır. Sosyal mühendislik alanında analizci, insanların eğilimlerinden ve kişisel ilişkilerden faydalanarak gizli bilgilere erişmeye çalışmaktadır (Kullanılabilir Güvenlik ve Grafik Parolalar-Ülkü Arslan Aydın & Cüneyt Acartürk).

Bu yöntemde analizci insanların siber ortamda paylaştığı herkesin ulaşabileceği kişisel verileri, tek başlarına bir gizlilik içermemesine rağmen, farklı kaynaklardan temin ederek sistematik olarak birleştirilmekte ve gizlilik içeren veya önem arz eden bilgi haline dönüştürmektedir. Sosyal mühendisliğin ilgi alanı herkesin kullanabileceği iki yönlü iletişim sunan sosyal paylaşım siteleridir. Sosyal paylaşım sitelerinin en bilinenlerinden bir tanesi olan Facebook'un başka insanları tanımak, kendi görüşlerini anlatmak ve başkalarının nasıl düşündüğünü anlamak üzere üç temel işlevi bulunmaktadır. Facebook sosyal paylaşım sitesinin dünya genelinde bir milyara yakın internet kullanıcısı bulunmaktadır. Bu durum söz konusu sosyal paylaşım sitelerinin dünya çağında ne kadar yayın olarak kullanıldığının ve etkili olduğunun bir göstergesidir (Harbin Beşinci Boyutunun Yeni Gereksinimi: Siber İstihbarat-Gökhan Bayraktar).

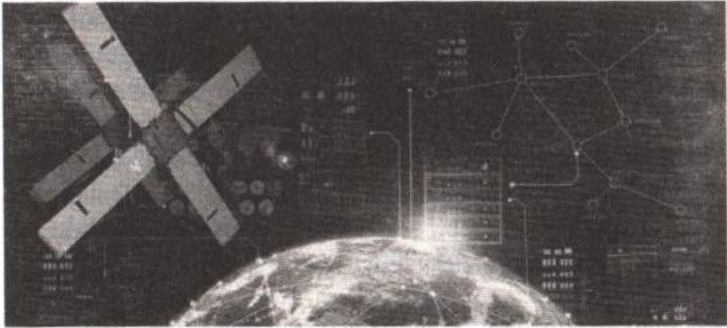
Facebook sosyal paylaşım sitesinin örtülü kullanım alanlarından biri de siyasi amaçlı olarak sosyal hareketleri eyleme geçirme özelliğidir. 2011 yılının ilk aylarında Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da başlayan ve Arap Baharı olarak adlandırılan halk hareketlerinin örgütlenme ve iletişim aracı olarak sosyal medyayı kullanmaları neticesinde, yaşanan halk hareketlerine "sosyal medya devrimi" gibi tanımlamalar yapılmıştır. Arap Baharı'ndaki halk hareketlerindeki sosyal medyanın etkisi, Arap coğrafyasında çıkarları olan devlet ve örgütler tarafından organize edilmiş olabileceği

unutulmamalıdır. Böylece sosyal ağlara dayalı siber istihbarat ile sosyal medya, sosyal mühendislik kapsamında kullanımının yanı sıra, psikolojik harekât veya propaganda gibi örtülü operasyonlar amacıyla da kullanılabilmektedir (Sosyal Medya ve Arap Baharı-Mehmet E. Babacan).

Siber Savaş

Harbin kara, deniz, hava ve uzaydan sonra beşinci boyutu olarak adlandırılan siber uzay, sadece bilgi paylaşımının yapıldığı bir alan olmaktan çıkmıştır. Dahası geleneksel savaşlarla paralel olarak operasyonların düzenlendiği ve hatta tamamen bağımsız olarak savaşların yapıldığı bir alan haline gelmiştir. Benjamin Netanyahu'nun siber güvenlik danışmanı İtzhak Ben-İsrael yaptığı bir açıklamada "Siber savaşlar konvansiyonel savaşlardaki gibi bir etki verebilecek türdedir. Bir ülkeyi vurmak istiyorsanız, o ülkenin enerji ve su kaynaklarına karşı siber saldırılar düzenlemek gerekmektedir. Siber teknoloji bunu tek mermi kullanmadan yapabilme yeteneğine sahiptir" demiştir. Daha önceleri önem arz eden "toprak", iş gücü" ve "sermaye" gibi üretim faktörlerinin yerini artık daha değerli olarak "bilgi" almıştır. Bilişim teknolojilerinin sağladığı imkân ve kolaylıklardan ziyade siber suçlar, siber saldırılar ve siber savaş gibi konular konuşulur olmuştur. Tüm bu gelişmeler ışığında bilgi ve iletişim sistemlerinin ve yapılarının siber saldırılara karşı korunmasının, yani siber güvenliğin sağlanmasının yolları aranır olmuştur (Siber Güçle Caydırıcılık Ama Nasıl?-Mustafa Şenol).

Siber savaş, bir devletin başka bir devlete ait siber uzayda yer alan varlıklarına zarar vermek, manipüle etmek, çıkarları çerçevesinde kullanmak, kesinti yaratmak veya tamamen hizmet veremez duruma getirmek üzere gerçekleştirilen saldırı faaliyetlerinin tümüdür. Siber savaşta çok fazla sayıda yöntem kullanarak, hedefe kimi durumda fiziksel hasar dahi verilebilmektedir (Siber İstihbarat-Atalay Keleştemur).

Siber savaş, dünyadaki tüm bilgisayar ve birbiriyle bağlantı kurabilen cihazlarla bunların kontrol ettiği tüm ögeleri kapsayan siber uzay üzerinden gerçekleşmektedir. Siber uzay sadece internetten ibaret değildir. İnternetteki herhangi bir ağdan, İnternet'e bağlı başka ağlardan herhangi birinde bulunan bir bilgisayarla iletişim kurulabilmektedir. Siber savaş, internet artı internetten girilemeyen bir sürü başka bilgisayar ağının bulduğu oldukça geniş bir alanda yapılmaktadır (Siber Savaş-Richard A. Clarke & Robert K. Knake).

Siber savaş kendi içinde birçok yöntem ve teknik barındırmaktadır. Siber savaş meydanında kullanılabilecek çalışma alanları vardır. Casusluk, manipülasyon, propaganda, iletişimin kontrol altına alınması, virüs ve Truva atlarıyla sistemlerin bozulması, siber bombalarla sabotaj, sistem kilitleme, dolandırıcılık, bilgi kirliliği gibi bir çok alan siber savaşın oluşumuna katkı sağlamaktadır (Siber Saldırılar-Siber Savaşlar ve Etkileri-Mahruze Kara).

Siber savaş artık çok daha güçlü etkiler yaratabilecek seviyededir. Bu anlamda, konuyla ilgili olarak her devletin gerekli aksiyonu harekete geçirmesi gerekmektedir. Yakın bir geçmişe kadar fidye yazılımlar küçük çapta özel kurumları etkilemekteyken, bugün devlet çapında ekonomik zararlar verebilmektedir. WannaCry isimli fidye yazılımın, İngiltere'deki hastanelerin altyapılarını vurması ve hastanelerin bir süre yeterli hizmeti

verememesi bu duruma örnek gösterilebilir. Dünya üzerinde yaşanan herhangi bir siber saldırı, yine WannaCry örneğinde olduğu gibi birden fazla ülkeyi aynı anda etkisi altına alabilmektedir. Bu da siber savaşın, küresel olma özelliğini ortaya çıkarmaktadır. Kritik altyapılara yapılacak saldırılar sonucunda, sadece devletler değil, siviller de olumsuz etkilenebilmektedir. Dolayısıyla kritik altyapıların etkin bir şekilde korunması çok önemlidir (Siber İstihbarat-Atalay Keleştemur).

Siber Silahlar

Zararlı Yazılım (Malware-Malicious Software)

Bilişim sistemlerine zarar verme, işleyişini bozma, çalışmasını sekteye uğratma ve bilgi çalma amaçları için özel olarak üretilmiş olan virüs, solucan, Truva atı, arka kapı, casus yazılım gibi siber silahlara genel olarak zararlı yazılım denilmektedir (Siber Güvenlik Kavramının Gelişimi ve Türkiye Özelinde Bir Değerlendirme-Barış Çeliktaş).

Bakteri

Bakteriler, başka programlara bağımlı olmadan, bağımsız olarak kendi kendine çoğalabilen ve sonucunda işlemci gücü, hafıza ve disk alanı gibi sistem kaynaklarını meşgul ederek, kullanıcının bilgisayarında performans düşüklüğüne yol açan yazılımlardır. Bu tarz bir sınıflandırma genellikle tercih edilmemekle birlikte, yapı itibarı ile solucana, çalışma mantığı bakımından virüse benzemektedir (Her Yönüyle Siber Savaş-Hasan Çifçi).

Solucan (Worm)

Kullanıcının müdahalesi olmadan, bağımsız olarak, kendi kendine çoğalabilen, ağ içerisindeki diğer bilgisayarlara çok kısa sürede yayılabilen, en çok bilinen ve kullanılan zararlı yazılımlardan biridir. Kendisini yayabilmek için ise ya hedef sistem içerisindeki

güvenlik açıklarından faydalanmakta ya da sosyal mühendislik yöntemlerini kullanmaktadırlar. Çok hızlı ve büyük sayılarda çoğalabilen solucanlar, e-postalar veya dosyalar ile diğer bilgisayarlara bulaşmakta ve hedef bilgisayarların kilitlenmesine ve internet sayfaları açılırken de uzun süre beklemesine neden olmaktadır (Bilgi Güvenliği: Riskler ve Öneriler-M. Emin Ulaşanoğlu).

Virüs

Virüsler, bir programın içerisinde gömülü olarak bulunan, mevcut sistem içerisinde çoğalabilen, bir dosyadan veya programdan diğerine yayılabilen, dosyalar kopyalandığı ve paylaşıldığı zaman diğer bir bilgisayara da bulaşabilen, yazılım veya dosyalara zarar veren bilgisayar programıdır. Virüsler genellikle içine gizlendiği programın insan eli ile çalıştırılması sonucu yayılmaya başlamakta ve bilgisayardaki program veya dosyalara zarar verebilmektedir. Elektronik posta, virüslerin yayılması için kullanılan temel yöntemken, CD, USB bellek, hard disk gibi harici depolama araçları ile internetten dosya indirme, dosya transferi veya uzak kullanıcı bağlantıları da kullanılan diğer yöntemler arasındadır. Zararlı yazılımların en yaygın kullanılan türleri olan solucanlar ve virüsler genellikle birbirleri ile karıştırılmaktadır. Solucanlar diğer dosya veya programlardan bağımsız olarak çalışırken, virüsler ise kendisini yayabilmek için bir programa veya insan müdahalesine ihtiyaç duymaktadır (Her Yönüyle Siber Savaş-Hasan Çifçi).

Truva Atı (Trojan)

Truva atı, başlangıçta kullanıcıya iyi niyetli ve zararsızmış gibi gözüken ancak gizli bir şekilde yerleştiği bilgisayarın arka planında zarar vermeye yönelik faaliyetler icra eden programlardır (Siber Tehdit Altyapısı ve Araçları-Taner Altunok & Filiz Katman). Virüsün aksine, bir başka bilgisayara kendi kendini kopyalamazlar. Truva atı, kullanıcı tarafından çalıştırılmayı bekleyen, kullanıcıların dosyalarının, verilerinin kaybolması,

değiştirilmesi hatta çalınması gibi ani istenmeyen sonuçlar doğurabilen, zararlı ve kötü amaçlı çalıştırılabilir bir kod içeren program veya program parçasıdır (Siber İstihbarat-Atalay Keleştemur). Dolayısıyla virüsler çalışmaları için başka bir dosya, program veya insan müdahalesine (dosya kopyalama vb.) ihtiyaç duyarken, solucanlar bir ağa bağlı bilgisayarlara kendi kendini kopyalarken böyle bir şeye ihtiyaç duymamaktadır. Truva atları ise virüsler gibi kendilerini kopyalayamamalarının yanı sıra yararlı bir program gibi gözükür ve kullanıcı için faydalı işler yaparken, arka planda da zararlı işleri yapan casus yazılımlardır (Her Yönüyle Siber Savaş-Hasan Çifçi).

Mantık Bombası (Logic Bomb)

Belirli bir zamanda, belirli şartların ve durumların oluşmasıyla çalışan yazılımın içerisine kasıtlı olarak monte edilmiş olan kod parçası veya programdır. Dolayısıyla mantık bombası, sistem içerisinde gizli bir şekilde çalışacağı zaman gelene kadar kuluçka döneminde beklemekte ve bu dönem sonunda ise harekete geçerek sisteme zarar verebilmektedirler (Siber İstihbarat-Atalay Keleştemur).

Arka Kapı (Back Door-Trap Door)

Sadece saldırgan tarafından bilinen ve normal kimlik doğrulama yöntemlerini kullanmaksızın genellikle gizli yollarla bilgisayar veya şifreli sistemlere girebilmek için oluşturulan yöntem veya giriş noktalarıdır (Siber Güvenlik Kavramının Gelişimi ve Türkiye Özelinde Bir Değerlendirme-Barış Çeliktaş).

Kök Kullanıcı Takımı (Rootkit)

Bilişim sistemlerinde bulunan zararlı yazılım, program veya kod parçasının kullanıcıdan gizlenerek, tespit edilmelerinin engellenmesi için işletim sisteminde değişiklikler yapan yazılım paketlerine denilmektedir. Kök kullanıcı takımı bilgisayara

sızmış olan zararlı yazılımların rahat bir şekilde tespit edilmeden çalışabilmelerini sağlamaktadır (Her Yönüyle Siber Savaş-Hasan Çifçi).

Casus Yazılım (Spyware-Adware)

Kullanıcının bilgisi ve rızası olmadan bilgisayar üzerinde kontrol sağlayarak, kişi, kurum veya kuruluş hakkında bilgi toplamak amacı taşıyan yazılımların genel adıdır. Casus yazılımlar genellikle kullanıcıların internet üzerindeki hareketlerini izleyen, kayıt altına alan yazılımlar ile istem dışı olarak gönderilen ticari tanıtım yazılımlarını kapsamaktadır (Siber Güvenlik Kavramının Gelişimi ve Türkiye Özelinde Bir Değerlendirme-Barış Çeliktaş).

Köle Bilgisayarlar (Botnet, Zombie)

Kullanıcının haberi dahi olmadan daha önce yüklenen bir program vasıtasıyla uzaktan kontrol edilebilen ve hedef bilgisayara saldırmak amaçlı kullanılan bilgisayarlara köle bilgisayar denilmektedir. Köle bilgisayarlar asıl saldırıyı yapanlar tarafından her an kullanılmaya hazır beklemekte, özel yazılımlarla uzaktan yönetilebilmekte ve büyük çaplı saldırılarında kullanılabilmektedir (Ulusal Bilgi Güvenliği: Strateji ve Kurumsal Yapılanma-Murat Güngör).

Gelişmiş Siber Tehditler (Advanced Persistent Threats-APT)

Belirli bir hedefe yönelik ısrarlı bir çalışma sonucunda üretilmiş ve çok etkili bir siber saldırı gerçekleştirme kapasitesine sahip siber tehditlere verilen isimdir. Hedeflere sızmak için gelişmiş tehditler ve özel geliştirilmiş saldırı teknikleri kullanmakta, bulaştıkları sistemlerde uzun süre fark edilmeden çalışabilmektedir. APT'ler genellikle bir grup veya devlet desteği ile belirli sistem veya kişileri hedef almaktadır (Gelişmiş Siber Silahlar ve Tespit Yöntemleri-Bahtiyar Bircan).

Saldırı Kitleri (Attack Kits)

Ücretsiz olarak internetten indirilebilen, az bir para karşılığı özel olarak yazdırılabilen, kolay kullanımı ve erişilebilmesi sebebiyle siber suçların hızlı bir şekilde artmasına yol açan, saldırıyı gerçekleştirebilmek için gerekli tüm programları içerisinde barındıran ve sıradan bir kullanıcının dahi etkili bir siber saldırgan olmasını sağlayan saldırı araçları topluluğuna denilmektedir (Siber Güvenlik Kavramının Gelişimi ve Türkiye Özelinde Bir Değerlendirme-Barış Çeliktaş).

Fidye Virüsü (Ransomware)

Bilişim sistemleri üzerindeki güvenlik açıklıklarından faydalanarak veya bilgisayara indirilen Truva atı programı içeren bir dosyanın çalıştırılması sonucu aktif hale gelen fidye virüslerinden bazıları işletim sistemine bulaşarak bilgisayarı açılmaz hale getirebilmekte, bazıları ise bulaşmış olduğu bilgisayar içerisindeki dosya ve verileri çözülmesi zor şifreleme algoritmalarını kullanarak şifrelemektedir. Bu zararlı yazılım daha sonra kullanılamaz hale gelen dosya ve verilerin şifrelerinin çözülmesi için kullanıcıdan belli bir süre içerisinde ödenmesi şartıyla fidye talep etmekte, belirtilen süre içerisinde ödemenin yapılmaması durumunda ise dosyaları silmektedir. 2007 yılı itibarı ile siber uzayda ortaya çıkan bu zararlı yazılım türü, 2015 yılı itibarı ile de oldukça yaygınlaşmıştır (Siber Güvenlik Kavramının Gelişimi ve Türkiye Özelinde Bir Değerlendirme-Barış Çeliktaş).

Siber Saldırı Türleri

DoS ve DDoS Saldırıları

Bir sunucu bilgisayara eş zamanlı ve mümkün olduğunca fazla paket göndererek, bu bilgisayarın kullanıcılarının hizmet veremez ve iş göremez hale gelmesi durumuna "DoS" saldırıları denilmektedir. Bunun yanında, bu saldırılar güvenlik açıklıklarından faydalanılarak ele geçirilmiş ve kullanıcıların bilgisi

dışında uzaktan yönetilen köle bilgisayarlar (zombi, bot) kullanılarak yapıldığında ise "DDos" adını almaktadır (Siber Güvenlik ve SAHAB-Ali Yazıcı). DDoS saldırılarının gücü, DoS saldırılarının gücünden köle bilgisayar sayısı ile çarpılması kadar büyük olacağından günümüzde çok daha sıklıkla kullanılmaktadır. DDoS hedef bilgisayar ve bağlı olduğu sistemin saniyeler içerisinde on binlerce bilgisayarın saldırısına maruz kalarak hizmet dışı kalmasına sebep olacak kadar etkilidir (Dağıtık Servis Dışı Bırakma -DDoS- Saldırıları: Güncel Yöntemler ve Mücadele-Ahmet Ünal).

Sosyal Mühendislik (Social Engineering)

Teknolojinin kullanılmasından ziyade insan tabiatındaki birtakım zafiyetlerinden (güven duyma ihtiyacı, aceleci davranma, korku, merak vb.) faydalanarak, insanları etkileme ve ikna etme yöntemlerini kullanarak veya hile ile kandırarak, kurbandan bilgi alma ya da istenen işleri yapmasını sağlamak olarak tanımlanmaktadır. En çok kullanılan sosyal mühendislik yöntemleri ise şunlardır:

1. Güvenilir bilgi karşılığında para, hediye vb. önermek,
2. Güvenilir bir kaynak olduğuna karşı tarafı ikna etmek,
3. Genel olarak sahte senaryolar uydurmak,
4. Özellikle sosyal paylaşım sitelerinde, ortak tanıdıklar üzerinden yakınlık kurarak, bilgi, para vb. elde etmek,
5. Başka bir kişiyi taklit ederek, telefon veya e-posta yolu ile sanki bu kişiymiş gibi iletişim kurmak,
6. Karşı tarafın zor durumda olduğunu ve bu sebeple yardım ediyormuş izlenimi vermektir (Sosyal Mühendislik Saldırıları-Ünal Tatar).

Yemleme-Oltalama (Phishing) Saldırıları

Genellikle güvenilir bir web sayfasının birebir kopyası veya sahte bir e-posta ile kurbanda sanki orijinal bir siteyi ziyaret ediyormuş hissi yaratarak, yasa dışı yollarla kurbanın kredi kartı bilgileri, kullanıcı adı ve parola gibi kişisel bilgilerini çalma eylemlerine oltalama veya yemleme saldırıları denilmektedir. Bu saldırı türünde, kötü niyetli kişiler, genelde e-posta vb. yollarla hedeflerine ulaşmakta, kurbanın kişisel bilgilerini sanki resmi bir kurum veya kuruluşmuş gibi istemekte ve buna karşılık veren kullanıcıların ise kişisel bilgileri çalınmaktadır. Yemleme saldırıları genellikle hedef sisteme girebilmek için insan tabiatındaki bir takım zayıflıkların kullanılması olarak tanımlanan sosyal mühendislik saldırısı içerisinde düşünülmektedir (Oltalama -Phishing- Saldırıları-Hakan Hekim).

İstem Dışı Yığın İleti (E-posta) Gönderme (Spam-Bulk-Junk Mail)

İnternet üzerinde aynı tür iletinin çok sayıda kopyasının, bu tip bir iletiyi alma talebinde bulunmamış kişilere gönderilmesi şeklinde yapılan saldırı türüdür. Çoğunlukla bu iletiler, pazarlama, reklam veya sosyal içerikli olmaktadır ve daha çok bilgisayara zarar vermek veya yemleme yolu ile kullanıcıları dolandırmak için kullanılmaktadır (Her Yönüyle Siber Savaş-Hasan Çifçi).

Şebeke Trafiğinin Dinlenmesi (Sniffing-Monitoring)

Ağ üzerinde sunucu ve kullanıcılar arasındaki bilgi alışverişi ortamının dinlenmesine "monitoring", yapılan bu bilgi alışverişinde kullanılan bilgilerin içeriklerinin değiştirilerek başka bankacılık işlemlerinde kullanılan şifreler ve kredi kartı bilgileri gibi önemli bilgilerin elde edilmesine de "sniffing" denilmektedir (Bilgi Güvenliği: Riskler ve Öneriler-M. Emin Ulaşanoğlu).

Zararlı Yazılım Kullanımı

Zararlı yazılımlar, işletim sistemindeki veya üzerinde çalıştırılan çeşitli programlarda bulunan güvenlik açıklarını kullanarak, güncelleme veya program yükleme sitelerinin taklidi sonucunda bilgisayara yükletilerek veya kullanıcının e-posta, sohbet yazılımları gibi harici bir kaynaktan gelen eklentilerin kontrolsüz şekilde çalıştırılması sonucunda hedef sistemde etkili olmaktadırlar. Zararlı yazılımlar, hedef sistemde sorunlar yaratmasının yanında da yarattıkları yoğun bant genişliği ve trafiği sonucu sistem kaynaklarını boşa harcadıklarından, iletişim hattının devre dışı kalmasına dahi yol açabilmektedirler (Kurumsal Ağlarda Zararlı Yazılımlarla Mücadele Yöntemleri-Enis Karaarslan).

Kriptografik Saldırılar

Şifrelenmiş bilgilerin şifresini kırmak veya çözmek için yapılan saldırılardır. Kripto analiz yöntemleri ile gerçekleştirilen bu saldırılar arasında, ortadaki adam saldırısı (man in the middle attack), sadece şifreli metin (chipertext only), kaba kuvvet saldırısı (brute forcing), sözlük saldırısı (dictionary attack), bilinen düz metin (known plaintext), uyarlanır seçili düz metin (adaptive chosen plaintext), seçilen düz metin veya şifreli metin (chosen plaintext, chipertext) ve ilişkili anahtar (related key attack) saldırıları bulunmaktadır (Bilgisayar Sistemlerine Yapılan Saldırılar ve Türleri: Bir İnceleme-Gürol Canbek ve Şeref Sağıroğlu).

Arka Kapı Kullanımı (Backdoor-Trapdoor)

Genellikle gizli yollarla, bilgi ve iletişim teknolojilerine uzaktan erişebilmeyi sağlayan arka kapılar, sistem içerisinde kurulu ve hazır bir program şeklinde olabileceği gibi aynı zamanda da var olan meşru bir programın içerisine kasıtlı olarak bırakılmış şekilde de olabilir (Bilgisayar Sistemlerine Yapılan Saldırılar ve Türleri: Bir İnceleme-Gürol Canbek ve Şeref Sağıroğlu). Kimi zaman sistemlerde "güvenlik açığı" olarak bildirilen siber olayların aslında saldırgan tarafından daha önceden sistem içerisine bir şekilde yerleştirilmiş bir arka kapı olması muhtemel bir durumdur (Her Yönüyle Siber Savaş-Hasan Çifçi).

İP Aldatmacası-Gizlenmesi (İP Spoofing)

İP aldatmacası ile siber korsanlar güvenli bir sitenin İP adresini kullanarak gerçek kimliklerini gizlemekte, kişi ve kurumların önemli bilgilerine ulaşılabilmektedir. Bir web sayfası ziyaretçisi girmek istediği adres yerine korsan tarafından oluşturulan web sayfasına yönlendirilmekte ve ziyaretçi bu sayfa ile dinamik bir etkileşime geçtiğinde ise siber korsan önemli bilgilere, bilgisayar veya ağ kaynaklarına erişebilir hale gelmektedir (Siber Savaş Hukuku ve Uygulanma Sorunsalı-Şeyda Türkay). Dolayısıyla İP aldatmacası, siber saldırganlar tarafından hizmet veren sunucular ya da sistemlere gönderilen paketlerin başlık bilgilerindeki kaynak İP kısmında değişiklik yapılarak, saldırının kaynağının olduğundan başka gösterilerek gerçek kaynak adresinin gizlenmesi faaliyetidir. Günümüzde özellikle değiştirilmiş İP numaraları kullanılarak yapılan DoS veya DDoS saldırılarında büyük oranda artış görülmektedir (21. Yüzyılda Siber Güvenlik İstanbul Bilgi-Mustafa Aydın)

Dijital Manipülasyon (Digital Manipulation)

Özellikle istihbarat veya güvenlik birimlerinin kullandığı, kamuoyunu yanlış bilgilendirmeyi veya kandırmayı amaçlayan, herhangi bir görüntü, video veya imajı bilgisayar program araç

ve yazılımları yardımıyla değiştirerek yeni anlam kazandırmayı hedefleyen siber saldırı türüdür (Reel Dünyada Sanal Açmaz: Siber Alanda Uluslararası İlişkiler-Muharrem Gürkaynak ve Âdem Ali İren).

Açık Mikrofon Dinleme

Casus bir yazılım kullanılarak, bilgisayar kullanıcısının haberi olmadan, bilgisayar mikrofonunun veya kamerasının açılarak ortamın dinlenmesi veya anlık görüntüsünün alınması amacıyla yapılan siber saldırı türüdür. Günümüzde yaygınlaşan akıllı telefonlar da ortam dinlemesi yapabilen birer mikrofon haline gelmişlerdir (Her Yönüyle Siber Savaş-Hasan Çifçi).

Oturum Çalma (Session Hijacking)

Uzaktaki bilgisayarın oturum açma bilgilerini, şebeke trafiğinin dinlenmesi (sniffing), kaba kuvvet saldırısı (brute forcing), ortadaki adam (man in the middle), çapraz site betikleme (cross-site scripting) gibi çeşitli yöntemlerle, web sayfasındaki açıklıklardan faydalanarak, bilgisayar sistemi servislerine veya bilgiye yetkisiz giriş yapma hakkının kazanılmasıdır (Siber Güvenlik Kavramının Gelişimi ve Türkiye Özelinde Bir Değerlendirme-Barış Çeliktaş).

Kabloya Saplama Yapma (Wire Tapping)

Emniyeti yeteri kadar alınmamış iletişim ağı kablolarına (telefon trafiği dâhil) özel teçhizatlar yardımı ile fiziksel olarak saplama yapılması sonucu, iki taraf arasındaki tüm trafiğin ele geçirilmesi faaliyetine yönelik siber saldırı türüdür (Siber Suçlar ve Kurum Güvenliği-Mithat Yıldız).

İnternet Servis Saldırıları

Siber saldırganların bilgisayar sistemlerinin kendi aralarında haberleşmelerini sağlayan İletim Kontrol Protokolü ve İnternet Protokolü (TCP/İP), Dosya Transfer Protokolü (FTP), Hiper-

Metin Transfer Protokolü (HTTP), Elektronik Posta Gönderme Protokolü (SMTP), Alan Adı Sistemi (DNS), Sınır Geçit Protokolü (BGP) gibi internet protokol ve servislerinin zayıf noktaları ve açıklıklarından faydalanarak yaptıkları saldırı türüdür (Siber İstihbarat-Atalay Keleştemur).

BİLİMSEL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİNİN İSTİHBARAT ANALİZİNDE KULLANILMASI

İstihbarat analizi pek çok ilgisiz, karmaşık, belirsiz, önemli ve aşırı miktardaki verilerle karar verme sürecidir. Bu süreçte istihbarat teşkilâtlarının görevlerini tam olarak yerine getirebilmeleri için gelişen bilgi teknolojilerinin bir sonucu olarak ortaya çıkan inanılmaz oranlardaki verileri doğru olarak analiz edebilmeleri gerekir ve bunu sağlayabilmek için ancak bilimsel yaklaşımların ortaya koyduğu ve belirli kurallar çerçevesinde uygulanan sistematik yaklaşımları kullanmaları gerekir. Bilimsellik genellikle fen bilimlerinde geçerli bir yaklaşım olarak algılanmaktayken; sosyal bilimlerin 20. yüzyılın başında gelişmeye başlamasıyla bu alanda çalışan araştırmacılar fen bilimlerinin ilke ve yöntemlerini kullanarak insan, toplum ve kültürleri araştırmaya başlamıştır. Aynı şekilde istihbarat alanında da bilimsel açıdan yaklaşımlarda bulunmak ve bu vasıtayla daha sistemli, sonuç verici çalışmalar yapmak mümkündür, ancak bilimsel araştırma tekniklerinin kullanılması yaygın bir uygulama olarak görülmemektedir (Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler-Niyazi Karasar).

En genel tanımıyla, istihbarat, bilginin toplanması ve kullanıma hazır hale getirilmesi olarak görülmektedir. İstihbarat kelimesi; bilgiyi üretmek için yapılan faaliyetler ve tüm sürece verilen addır ve bu süreçte elde edilen bilgilerin hepsi, bu bilgileri toplayan kurum, bu kurumlar tarafından üretilen raporlar ve brifinglerin hepsi olarak tanımlanabilmektedir. İstihbarat, yönetenlerin mevcut bir durum üzerinde gücü dolayısıyla da kontrolü elde

etmesini sağlar. Yönetenlerin gücü olmadan güvenliği sağlayabilmeleri ve dolayısıyla da varlığını koruyabilmesi zorlaşır, çünkü elinde güç olmadan kendi üzerinde olumsuz planları olanların caydırılması konusunda başarısız olur. Elde ne kadar güç olursa aynı zamanda o kadar çok farklı seçeneklerin olması anlamına gelir ve bunun neticesinde de daha çok güvenlik sağlamak mümkün olur. Bahsedilen bu gücün elde bulundurulmasında önemli rol oynayan istihbarat analizi nicel ve nitel araştırma yöntemlerine bağlı olarak yapılan bir bilim olarak da kabul edilmektedir. İstihbarat analizi, analitik metotlar ışığında ham bilgiyi gerçek istihbarata dönüştürebilmektedir (Bilimsel Araştırma Yöntemlerinin İstihbarat Analizinde Kullanılması-Mutlu Köseli).

İstihbarat analizi, ilgi alanlarındaki konularda muhtemel sonuçların ortaya çıkmasının ne kadar mümkün olduğunu araştırır. İstihbarat analizi; stratejik, ekonomik, taktik veya operasyonel önemi olan yapılar ve durumlarla ilgili bilgileri işlemden geçirerek mevcut durum ve gelecekte meydana gelebilecekleri ifade eden sonuçlar çıkarma sürecidir. İstihbarat analizi, çok karmaşık ve birden fazla manalar ifade eden durumlarda bu karmaşanın giderilme yöntemidir. Dr. Rob Johnston'un tanımına göre ise "gizli sosyo kültürel kontekst içerisinde kişilerce ve kolektif metotlarca veriler kullanılarak hipotezlerin test edilmesidir." (ABD İstihbarat Topluluğunda Analitik Kültür-Rob Johnston.)

Bilimsel yöntemlerinin istihbarat analizine gerçek anlamda nasıl katkı sunabileceğini daha iyi anlayabilmek için istihbarat analizinin bir sanat olarak mı, yoksa bir bilim olarak mı ele alınması gerektiği yönündeki tartışmalara da bakmakta fayda görülmektedir. Webster sözlüğüne göre, sanat "herhangi bir insan aktivitesini yerine getirme becerisi" olarak; bilim ise "herhangi bir olgunun belirli kurallar, yöntemler çerçevesinde gerçekleştirilmesi tekniği" şeklinde tanımlanmaktadır. Buradaki iki tanımda öne çıkan bilimde hassasiyet ve kesinliğin varlığı ve bunu sağlayabilmek için izlenmesi gereken standart yolların var olmasıdır. Bilimsel yaklaşıma göre istihbarat analizinde, analizci yapılacakları belirleyen, sonuca götürecek standart bilgileri ve

yöntemleri kullanmalıdır. Diğer taraftan bunu sanat olarak ele alan yaklaşımda, belirtilen şekilde standart bir yol izlemekten ziyade, istihbarat analizinin yalnızca becerilere ve kişisel yeteneklere dayanarak yapılabilecek bir iş olduğu anlaşılabilir. Bu şekilde istihbarat analizinin sanat olduğuna inananlar istihbarat analizinin herhangi bir şekilde öğrenme yolu olmadığını ancak özel yetenekli kişilerin bu kabiliyetlerini kullanarak yapabilecekleri bir iş olduğunu ifade etmektedirler. Ancak diğer taraftan bu alanın bilimsel tekniklere ihtiyaç duyan bir sanat olduğunu ifade ederek her iki düşünceyi de birleştiren yaklaşımlar vardır (Bilimsel Araştırma Yöntemlerinin İstihbarat Analizinde Kullanılması-Mutlu Köseli).

İstihbarat analizine bilimsel yaklaşımlar pek çok şekilde kendini gösterebilmektedir. Örneğin John Kerbel istihbarat analizini sağlık alanıyla kıyaslayarak, bir doktorun hasta muayenesinde karşılaştığı bilinmezliklerin benzeriyle de istihbarat analizcisinin karşılaştığı ve doktorların teşhis koymak için izledikleri çok detaylı prosedürlerin temelinde benzer olduklarını ifade etmiştir. Burada doktorların başarı için sanat ve bilimi birleştirmelerinin gerektiği ifade edilmektedir ve bu noktada istihbarat analizcisinin de aynı şekilde hareket etmesi gerektiği belirtilmektedir. Her ne kadar tıp bilimi pek çok araştırma ve bilimsel çalışma ile ortaya çıkmış tedavileri içermekte ise de, tecrübelere dayanan ve tıp kitaplarında yer alamayan pek çok uygulamanın da olduğunu ifade etmektedir. Ancak günümüzün gelişen ihtiyaçları istihbarat analizcilerine olan ihtiyacı arttırmış, gelişen bilgi ve teknolojiler bilginin kişisel beceri ve yeteneklerle üstesinden gelinemeyecek bir boyuta ulaşmasına neden olmuş ve klasik yöntemlerle bilgilerin sistemli olarak doğru sonuca götürebilecek şekilde analiz edilebilmesin mümkün olmadığı bir durum ortaya çıkartmış; bu da bilimsel metotlara olan ihtiyacı göstermiştir. İstihbarat kelimesi genellikle haber toplayabilme hüneri olarak algılanabilmektedir. İstihbarat için gerekli olan beceri ve hüner kısmı bu işin sanat olarak tabir edilen pratik uygulamalarıyla ilgili kısmı olarak görülse de analizle ilgili kısmı bunun dışında tutulmuş; tam bir

analizin ne bir sanat, ne de bir hüner olduğu vurgulanmış ve analizi bilimsel bir sürecin parçası olarak ele almıştır (İstihbarat: Strateji ve Zekâ Sanatı-Roger Z. George).

Pek çok istihbarat uzmanı ve istihbarat hakkında çalışan bilim adamlarının da katkısıyla hazırlanan İstihbaratı Analiz Etmek isimli kitaplarında, Roger Z. George ve James B. Bruce, 11 Eylül saldırılarına engel olamayan istihbarat teşkilâtlarının nasıl bir zaaf gösterdiğini ortaya koymuştur. Yazarlar aynı zamanda eksiklerin üstesinden gelebilmek için yapılması gereken yenilikleri ele almış ve istihbarat analizi için yeni analitik modelleri gösterip bunu sağlayabilmek için gerekli eğitim ve yapılandırılmış yaklaşımlara yer vermiştir. Kitapta öncelikli olarak geleneksek istihbarat analizinin nasıl olduğunu ve nasıl evrime uğradığını incelemiş; ardından analizcilerin karar verenleri, stratejistleri ve istihbarat teşkilâtının üst düzeyi yöneticilerini nasıl desteklediği; bunun yanında analistlerin toplama, politize olma, önyargı gibi negatif etkilerden nasıl sakınabileceklerini ele almıştır. Bahse konu eserin ortaya koyduğu en önemli husus ise analizlerin bir metodolojiye göre yapılması ve analitik istihbarat yaklaşımının getirilmesi olarak ifade edilebilir. Roger Z. George ve James B. Bruce, küresel istihbarat dünyasında yeni bir analitik yaklaşım ortaya koymaya çalışmaktadır. Bununla birlikte analizcilerin eğitimlerinin de çağın gereklerine göre ele alınması gerektiği ifade edilmektedir (İstihbaratı Analiz Etmek-Roger Z. George & James B. Bruce).

İstihbarat analizcilerin kullanabilecekleri pek çok analitik teknik vardır. En kullanışlı olanları iki ana kategoriye ayırmak mümkündür: Yapılandırılmış tartışma ve alternatif ya da rekabetçi analiz. Yapılandırılmış analiz, eldeki delillerin bir araya getirilerek grafiklerle ifade edilmesini ve değerlendirilmesini içerir. Ulaşılan sonucun güvenilirliğini de değerlendirebilmeyi sağlar; ancak bu yöntem çok zaman istediği için göz ardı edilebilmektedir. Bunun en iyi uygulamaları Wigmor'un Delil Listesi Yöntemi ve Bayesian Analizi'dir. Alternatif hedef modeli sürecin önemli bir parçasıdır. Uygun kullanıldığında analitik çalışmalarda ön-

yargılardan kaynaklı yanlışların önüne geçmeyi sağlar; ancak bu da çok zaman gerektirir. Bunun yanında analizci için gerekli olan ve verimini arttıracak olan verileri depolayacak, organize edecek, teknolojiler oldukça yaygın bunun yanında ilişkiler, özellikler, coğrafi özellikler gibi verileri anlamlandırmak üzere gereken araçlar da mevcuttur. İstihbarat analizinde bilimsel yöntemlerden yararlanmanın gerekliliğini vurgularken aynı zamanda bunun nasıl yapıldığını da detaylı şekilde ifade eden Hank Prunckun'e göre istihbarat analizi bilimsel metotlar ışığında yapılandırılabilir ve bu metotlarla doğru şekilde toplanmış yeterli ve güvenilir bilgiden istenilen istihbaratın üretilmesi sağlanabilir. Bu süreç içerisinde;

- Konunun gözlenmesi tarif edilmesi,

- Konunun anlatılabilmesi için hipotezlerin kurulması,

- Hipotezlerin bağımsız uzmanlarca test edilmesi,

- Hipotezlerin reddedilmesi ya da edilmemesi gerçekleşir.

Bilimsel metodun bu basamaklarının takip edilmesiyle ulaşılacak sonuç kesinlikle doğrudur demek hata olacaktır; ancak bilimsel metot incelenen konuyu tanımlamada kullanılan belirli kurallara göre izlenen yolları kapsamaktadır. Bunun neticesi olarak, diğer araştırmacılar aynı konunun güvenlik ve geçerliliğini test ederek tekrarlanabilir analizler yapılabilmelidir (Bilimsel Araştırma Yöntemlerinin İstihbarat Analizinde Kullanılması-Mutlu Köseli).

İstihbarat analizinden beklenen kesin bir bulgu ortaya koyması, sürprizlerin önüne geçmesi ve politikaları etkileyebilmesidir. Bunu sağlayabilmek için istihbarat analizinin nasıl olması gerektiği tartışılagelmiştir. İstihbarat teşkilâtlarının bunu sağlayamadıklarında güvenlik zafiyetleri yaşadıkları, tarihten verilen örneklerle yukarıda ifade edilmiştir. Yine yukarıda ifade edildiği şekliyle bu zafiyetlerin tekrar etmemesi beklentilerini karşılamak amacıyla analiz birimlerinin kapasiteleri arttırılmıştır. Bunu sağlayabilmek için, geçmiş örneklerde, hem akademisyenlerin analiz

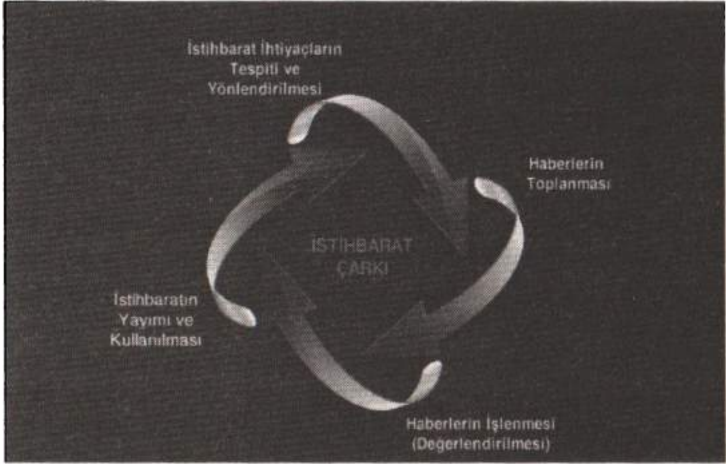
birimlerinde istihdam edilmesi, hem de buralarda bilimsel yöntemlerin analistlere öğretilmesi için kurslar düzenlenmesi, bize istihbarat analizinde bilimsel yöntemlerin çok önemli bir rolü olduğunu göstermektedir (İstihbarat Analizinin Kalitesinin Değerlendirilmesi-Stephen Marrin).

İstihbarat analizi, toplanan bilgilerin anlamlı hale getirilmesi süreci olarak da ifade edilebilir. İyi bir analiz olmadan toplanan bilgiler ne kadar çok ve detaylı olursa olsun beklenen etkiyi yapamayabilir. Bu bilgilerin manalandırılabilmesi, istihbarat analizcilerine düşmektedir. İstihbarattan beklenenlerin tam olarak yerine getirilebilmesi iyi bir istihbarat analizi ile sağlanabilecektir. Bunu yaparken de istihbaratın taktik, stratejik, operasyonel olarak sınıflandırılan alanlarını kapsayan çeşitliliğini ve her alan için istihbaratın farklı ihtiyaçlarının ortaya çıkacağını görmek gerekir. Bu durumda istihbaratın gelişen çağın sorunlarıyla baş edebilecek seviyeye gelebilmesi bilimsel yaklaşımların istihbarat araştırmalarında kullanılmasıyla mümkün olacaktır. 11 Eylül saldırıları ile dünyanın güvenliğinin daha önce ele alınmadığı şekliyle tekrar gözden geçirilmesi ve tehlikenin globalleşmesiyle birlikte istihbarat kelimesinin akla getirdiği tüm manalarda istihbarat eksiklerinin giderilebilmesi için, bilimsel metotlarla analiz yapabilecek kapasitede yeni analizcilerin yetiştirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır (İstihbarat: Temel Hususlar ve Güncel Konular-Mutlu Köseli).

İSTİHBARAT ÇARKI

İstihbaratın ilk oluşum evresi olan, hangi alanda bir bilgiye ihtiyaç duyulduğunun tespitinden başlayarak elde edilen ürünün faydaya kullanılmasına kadar geçen sürede tüm evreler bir sistematik içerisinde çalışmasıdır. İstihbaratta bu sistematik belli bir sıra ve zamanla durmadan döngüsel olarak hareket ettiğinden birbirilerine geçmiş çarklara benzetilmektedir. İstihbarat çarkı adını bu sistematik almakta ve istihbaratın tüm evlerini bünyesinde bulundurmaktadır. İstihbarat çarkı akademik

çalışmalarda farklı sayıda evrelerden oluştuğu görülse de Türkiye'de kabul görülen şekliyle istihbarat çarkının dört evreden oluştuğu görülmektedir (Türkiye'de İstihbarattan Sorumlu Kurumların Yapısı, Faaliyet Alanları, Aralarındaki Bilgi Paylaşımı ve Sorunların Belirlenmesi-Ali Atılır).

Milli İstihbarat Teşkilâtı'nın web sitesinde yayımlanan bu dört evre faaliyet alanları aşağıda belirtilmiştir:

1. İstihbarat İhtiyaçlarının Tespiti ve Toplama Çalışmalarının Yönlendirilmesi:

Çarkın birinci evresi, 2937 sayılı yasa çerçevesinde devletin milli güvenlik siyasetiyle ilgili planların hazırlanması ve yürütülmesi amacıyla cumhurbaşkanı, başbakan, genelkurmay başkanı, milli güvenlik kurulu genel sekreteri ile ilgili bakanlıkların istihbarat istek ve ihtiyaçlarına cevap oluşturabilecek uygun haber toplama ortamlarının tespit edilmesi ve haber toplama çalışmalarının yönlendirilmesi aşamalarını kapsar (Milli İstihbarat Teşkilâtı Tarihçesi-Erdal İlter).

İstihbaratın diplomasiye de yardımcı olması beklenmektedir. Bundan hareketle istihbarat teşkilâtları, diplomatları, dış birim görevlilerini ve dış politika konusunda karar alıcıları bilgilendirme, karar verme ve destekleme görevlerini de üstlenmektedir. İstihbaratın görevleri arasında herhangi bir çatışma olasılığına karşı, konuya ilişkin olasılık ve fırsatları tespit etmek, devlete karar alma hususunda yardımcı olacak istihbari bilgileri sağlamak, devleti ve vatandaşı koruyarak güvenliği maksimize etmek gibi görevleri bulunmaktadır (İstihbarat: Temel Hususlar ve Güncel Konular-Mutlu Köseli).

Bu sayılan görevler çerçevesinde, öncelikle istihbarat ihtiyacı tespit edilmektedir. Bir başka deyişle istihbarat, bir ihtiyaç ve talep üzerine oluşturulmaya başlanmaktadır. Aksi takdirde her konuya ilişkin bilgi edinmek ve bunları değerlendirerek bir istihbarat haline getirmek gerek bütçe, gerek zaman gerekse de insan kaynağı açısından büyük zorluklar demektir. Hızlı ve etkin bir istihbarat için öncelikle ihtiyacın doğru bir şekilde tespit edilmesi gerekmektedir. İstihbarat ihtiyaçlarının doğru tespit edilememesi halinde, gerek insan kaynağı gerekse de zaman anlamında gereksiz kayıp yaşanabilmektedir. Bunun önüne geçebilmek için karar alıcıların talimatları ile istihbarat memurlarının ortak görüşleri doğrultusunda istihbarat tespiti oluşturulmalı ve çarkın birinci evresine geçilmelidir. Çarkın birinci evresi olan bu süreçte toplama planı hazırlanmakta, bilgi toplama emirleri yayınlamakta ve haber toplama çalışmaları yönlendirilmektedir. Yönlendirmenin yapılmasıyla birlikte artık haberlerin toplanması aşamasına geçilmektedir (Siber İstihbaratın Kamu Güvenliği İçin Rolü ve Önemi-Atalay Keleştemur).

2. Haberlerin Toplanması:

İstihbarat oluşumu sürecinin temel taşı olan haberlerin toplanmasında faydalanılan kaynaklar "açık" ve "kapalı" olmak üzere ikiye ayrılır. Açık kaynaklar gazete, radyo, televizyon kitap, internet siteleri, blog sayfaları ve sosyal medya hesapları gibi yayın-

lardan oluşmaktadır. Bu kaynaklar üzerinden istihbarat oluşturulmasınaysa açık kaynak istihbarat denilmektedir. Açık kaynak istihbarat, daha az tehlikeli olmakla birlikte, çok daha az maddi kaynak ihtiyacı doğurmaktadır. Açık kaynak istihbaratın en büyük dezavantajı, haberlerin doğruluğunun tespit edilmesinin zorluğudur. Gizli kaynaklarsa çeşitli istihbarat yöntemleri kullanılarak haberin elde edildiği kaynak olarak adlandırılmaktadır. Haberler, teknik veya insani istihbarat yöntemleriyle toplanmaktadır. Gizli kaynaklardan elde edilecek haberler, görece olarak daha hassas bilgileri içerebilmektedir. Bu sebeple sadece analiz uzmanlarının değil, haberi toplayacak personelin de özel eğitimli olması gerekmektedir. Bir başka deyişle gizli kaynaklardan haber toplamak için daha fazla uzmanlık alanına ihtiyaç duyulmaktadır (İstihbarat ve Türkiye-Niyazi Tılısbık & Özdemir Akbal).

3. Haberlerin İşlenmesi:

Haber toplama ünitelerinin çalışmaları sayesinde derlenen ve teşkilât dışı kuruluşlardan gelen haber, bilgi ve belgeler tasnif, kıymetlendirme, yorum aşamalarından geçirilerek değerlendirilir, bir diğer ifadeyle işlenir. Tasnif, ilk aşamadır. Bu aşamada benzer bilgiler bir araya getirilir. İkinci aşama kıymetlendirme, yani haberin istihbarat değerinin, haberin alındığı kaynağın güvenilirliğinin ve haberin doğruluk derecesinin saptanmasıdır. Bu aşamadan sonra bir yorum yapılır. Yorum; mevcut bilgilere dayanılarak olayların, gelişmelerin ve benzeri durumların anlamını ve önemi ortaya koyma işlemidir (Milli İstihbarat Teşkilâtı Tarihçesi-Erdal İlter).

4. İstihbaratın Yayımı ve Kullanılması:

Değerlendirmeye tabi tutularak işlenen ve istihbarat niteliği kazanan raporlar kullanılmak üzere, zamanında ve süratle ilgili kuruma ulaştırılır. İlgili kurumlar, sadece bu istihbaratı kullanmakla kalmazlar, sürekli olarak gözden geçirilen ve değerlendirilen

öncelikler çerçevesinde yeni istihbarat ihtiyaçlarını belirlerler. Böylece, birbirini izleyen dört evreden oluşan ve dördüncü evresinden sonra yeniden ilk evreye dönen istihbarat çarkı tamamlanmış olur (Milli İstihbarat Teşkilâtı Tarihçesi-Erdal İlter).

İstihbarat çarkı dünya literatüründeyse beş evreden oluşmaktadır:

1. Planlama ve Yönlendirme:

İstihbarat çarkının ilk aşamasıdır. İhtiyaçların belirlenmesi, planın hazırlaması, bilgi toplamada kullanılacak araçların yönlendirilmesi ve araçların kontrol edilerek yönetilmesidir.

2. Toplama:

İstihbarat çarkının son aşamasıdır. Bilginin toplanması ve istihbarat çarkını uygulayacak unsurlara tedarik etme aşamasıdır. Açık ve kapalı olarak ikiye ayrılır. Açık kaynak istihbaratı, istihbarat elde etme metotlarından birisidir. Televizyon, radyo, gazete, dergi, broşür, medya ve internet üzerinden yapılan yayınları içerir. Birimler çalışmalarının % 80'lik gibi büyük bir kısmını açık kaynak veriler üzerinden üretmektedir. Kapalı kaynak ise çeşitli teknikler kullanılarak bilginin elde edilmesidir.

3. İşleme ve Değerlendirme:

İstihbarat çarkının dördüncü aşamasıdır. İstihbarat aşamaları arasında en önemli aşamadır. Güvenilir, güvenilmez, yönlendirici, yanıltıcı, alakasız vb. her türlü bilginin birleştirilip, analizi yapılıp, değerlendirilip, yorumlanarak istihbarat haline getirilme aşamasıdır.

4. Analiz Etme ve Üretme:

İstihbarat çarkının üçüncü aşamasıdır. Toplanan bilginin istihbarat üretmeye uygun hale getirilme aşamasıdır. Hammad-

denin üretimi uygun hale getirilmesi şeklinde örneklendirilebilir.

5. Yayımlama:

İstihbarat çarkının son aşamasıdır. İstihbaratın, kullanıcı kesimine aktarım aşamasıdır. Bununla birlikte kullanılan istihbaratın çeşitli alanlarda yeni istihbarat gereksinimiyle istihbarat çarkı ilk aşamasına dönüş yapar (İstihbarat ve İstihbarat Çarkı-Zeki Ankun).

MİT'in istihbarat çarkıyla mukayese edildiğinde farkın bilgilerin toplanmasından sonra işlem ve süreç adında ayrı bir evrenin olduğu görülmektedir. Bu evre MİT'te bilgilerin toplanmasıyla aynı safhada incelenirken gelişmekte olan ülkelerde bu evrenin ayrılması sahada bilgi toplayan istihbarat elemanlarının işlem süreciyle ilgilenerek zaman kaybının önüne geçilmekte ayrıca elde edilen bilgilerin ayıklanma sürecinin ayrı bir evre oluşu profesyonelleşme alanında katkı sağlamaktadır. Tabii bu noktada ne kadar çok kategoriye ayrılırsa o kadar çok profesyonelleşme sağlanır ve başarı elde edilir mantığıyla yeni evlerin açılması da doğru değildir. Homojen yapıda iyi işleyen bir istihbarat sistemi de başarıyı yakalayabilir. Zaman kaybı ve istihbarata karşı koyma noktasında homojen yapı sisteme katkı sağlayacaktır (Türkiye'de İstihbarattan Sorumlu Kurumların Yapısı, Faaliyet Alanları, Aralarındaki Bilgi Paylaşımı ve Sorunların Belirlenmesi-Ali Atılır).

İstihbarat çarkına yeni eklenen değerlendirme ve geri besleme evresinin üzerinde durulması gereken önemli bir evre olduğu görülmektedir. Bu evreye otokontrol evresi veya sürekli işleyen çarkların aşınmasının önüne geçen bir tür yağlama ünitesi de denebilir. Nedeni ise istihbaratın ilk evresi olan hangi türde istihbarata bilgi duyulduğundan başlayarak son evresi olan üretim ve dağıtıma kadar geçen sürenin bir ahenk içerisinde çalışması gerekmektedir. Bu evrelerde bazı aksaklıklar yaşanabilir. Burada

önemli olan yaşanan aksaklığın aynı evrede tespitinin yapılabilmesidir. Özellikle son evrede tespit edilen bir hatanın en başa dönülmesi gerekebilir ki buda elde edilen bu ürün sonucunda alınacak önlemlerde geç kalınmasına, olayın vuku bulmasına sebep olabilir. Böyle bir durum oluşmasa dahi, tüm evreler sonunda bir değerlendirme yapılması söz konusu olduğunda hatanın en alt çarktan başlayarak en üst çarka kadar sirayet etmesi anlamına gelir ki bu da zaman kaybına ve verilen emeğin boşa gitmesine sebep olmaktadır. Herhangi bir evrede meydana gelebilecek hata veya yanlışlığın tespiti aynı evre içerisinde yapılarak bu hatalara düşmemek için ne gibi önlemler alınacağına yönelik çalışmalara değerlendirme ve geri besleme evresi denilmektedir. Her evrenin kendi içerisinde bir otokontrol sistemi ile değerlendirilmesi, aksayan hususların tespit edilmesi ve yapılacak yanlışların düzeltilmesi bu anlamda önem arz etmektedir (Gizli Servisler-John Adam).

İstihbarat, raporlama türlerine göre de değişiklik arz etmektedir. Ümit Özdağ'a göre cari tanımlayıcı istihbarat, temel tanımsal istihbarat ve spekülatif değerlendirme istihbaratı olmak üzere üç çeşit istihbarat türü vardır ve raporlamalar bunlara göre yapılmaktadır. Cari tanımlayıcı istihbarat, üzerinde çalışılan konuya matuf son gelişmelerle ilgili bilgi toplanmasıdır. Cari tanımlayıcı istihbarat, genellikle bir veya iki değişik kaynaktan gelmektedir ve en çok üretilen, en pahalı istihbarat ürünüdür. "Bir süre önce ne oldu?" ve "Şimdi ne oluyor?" gibi soruların cevapları cari istihbarat raporlarında yer almaktadır. Temel tanımsal istihbarat ise istihbartın kalbi ve ruhu olarak tanımlanmaktadır. Temel tanımsal istihbaratın hedefi; sabit veri, malumat ve bilginin toplanmasıdır. Bir ülkenin mevcut askeri kapasitesi, petrol üretimi, komşu ülkelerle ilişkileri gibi konular, temel tanımsal istihbarat raporlarının konusunu oluşturmaktadır. Temel tanımsal istihbarat yapılabilmesi için, ülkenin tarihi, stratejik önemi, politik, ekonomik ve sosyal konumu hakkında bilgi toplanması faydalı olmaktadır. Spekülatif değerlendirme istihbaratı ise, daha çok geleceğe yöneliktir ve çeşitli öngörülerde bulunmaktadır. Yaklaşılan olaya

göre spekülatif değerlendirmeci istihbarat; stratejik, operasyonel ve taktik istihbarat niteliği de taşıyabilmektedir. Bu sebeple özellikle değişik zamanlarda tekrarlayan olayların incelenmesiyle geliştirilen kurallara dayanılarak yapılmaktadır. Örneğin bir ülke rejiminin devrilip devrilmeyeceğine ilişkin analizler, spekülatif değerlendirmeci istihbarat raporlarında yer almaktadır (İstihbarat Teorisi-Ümit Özdağ).

Bir stratejik analizcinin istihbarat çarkı/döngüsü içerisindeki rolü ve önemini ortaya koyabilmek için, en iyi stratejik istihbarat analizlerinin yapıldığı ifade edilen CIA'nın sisteminin incelenmesi gerekmektedir. Bir CIA analizcisinin şu deneyimleri her şeyi ortaya koyabilir: "Müşteriden bir istihbarat isteği geldiği zaman, ilk yaptığım şey analitik bir çizgide ilerlemektir. Bu konuda yayınlanmış daha önceki çalışmaları ve eldeki verileri incelerim. Sonra eski raporlar ve eldeki mevcut istihbaratla bir bağlantı/ortak yön ortaya çıkarmaya çalışırım. Bir cevap bulduğuma inanırsam, analiz grubundaki diğer meslektaşlarımla bir araya gelirim ve onlara düşündüğümü anlatır, görüşlerini alırım. Bir süre konuya ilişkin görüş alışverişinde bulunuruz ve sonunda müşterinin sorusunu cevaplandırmanın en iyi yolu hakkında bir uzlaşmaya varırız. Raporu yazar ve dağıtırım. Sonra gözden geçirmesi için direktörüme sunarım." (İstihbarat Kurumlarının Dış Politika Karar Alma Sürecine Etkisi: ABD İstihbarat Topluluğu Örneği-Taylan Doğan.)

Teorik olarak ABD İstihbarat Topluluğu (IC) bünyesinde faaliyet gösteren, ancak pratikte bağımsız gibi hareket eden, bununla birlikte en çok para harcayan, dünyanın en büyük espiyonaj organizasyonu CIA'nın bir çalışanının bu sözleri, oldukça zayıf bir istihbarat çarkının emareleridir. İstihbarat çarkının dönme sürecini müşteri başlatmaktadır. Müşteri, istihbarat dünyasına yabancı olan bir grup karar alıcı kitleyi ifade etmektedir. Bu grup içerisinde siyasetçiler olabileceği gibi, siyasetçi ile analizci arasında bulunan üst düzey bir istihbarat yöneticisi de olabilir. Ne var ki Anglo-Amerikan istihbarat literatüründe müşteri olarak geçen kişi siyasetçidir (İstihbarat Bilimi-Ümit Özdağ).

Henry Kissinger

Hem nihai kullanıcının karar alıcı olması, hem de istihbarat ihtiyacının karar alıcıdan gelmesi, istihbarat döngüsünün sağlıklı çalışamamasına neden olur. Çünkü bir karar alıcı, teknik anlamda istihbarat bilgisine sahip olmayabilir. Dolayısıyla istihbarat alanında yüzeysel bilgilere sahiptir. Bu noktada karar alıcı, istihbarat direktörleri tarafından yönlendirilmektedir. Bazen de tam tersi olabilir ve karar alıcı istihbaratçı tarafından yapılan analizi eleştirebilir. Herhangi bir raporun yazımında kullanılan belge, istihbari mahiyetteki bilgi ve istihbaratı oluşturan diğer materyali (fotoğraf, mikrofilm, video kaydı vb.) görmek isteyebilir. Örneğin ABD eski Dışişleri Bakanı Henry Kissinger, CIA'nın nihai raporlarını zaman zaman geri çevirdiği ve "Bana bu raporların yazılmasında kullanılan malzemeyi getirin" dediği ifade edilmektedir (Diplomasi-Henry Kissinger).

Stratejik bir sorun, herhangi bir talep olmadan da analizcinin önüne gelebilen dış gelişmelere bağlı bir olgudur. Dolayısıyla istihbarat çarkının özgünlüğü de bu noktada ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, istihbarat çarkı siyasal veya askeri karar alıcılardan bir talep gelmeden de sürekli dönen ve istihbarat üreten bir mekanizmadır. Öncelikle stratejik analizci, sorunu herhangi bir talep gelmeden, yani kendiliğinden tespit edebilir. Stratejik analiz yapan bir istihbaratçı, kendi sorumluluğunda olan bir konu veya

bölgeyi zaman içerisinde edindiği tecrübe çerçevesinde sürekli izler. Bu izleme sürecinde o bölge veya konu ile ilgili normalliği ve anormalliği veya emareyi tespit eden zihinsel ölçütler geliştirir, yanlış giden bir şey olduğunda özel bir emare olmadan bile harekete geçebilir (İstihbarat Kurumlarının Dış Politika Karar Alma Sürecine Etkisi: ABD İstihbarat Topluluğu Örneği-Taylan Doğan).

Eğer analizci, normalin dışında olarak gördüğü bir gelişmeyi tespit ederse bu tespiti derhal üstlerine bildirir ve sürekli dönen istihbarat çarkındaki sorunun tespiti evresi tamamlanmış olur. Sorunun incelenmesi aşamasında analizciler normal dışı gelişmeyi inceleyerek, bu gelişmeyi anlamaya yönelik sorular geliştirecek, akabinde bu normal dışı gelişmenin şayet bir sorun olduğu algılanırsa, olay stratejik yönden ele alınmaya başlanacaktır. Bu çerçevede gerek istihbarat direktörü ve üst makamlar tarafından ve gerekse konunun ilgilisi olan kurum/kuruluş veya karar alıcı tarafından plan dışı istek adı verilen istekler yapılmaya başlanır. Dolayısıyla bilgi akışı, biriktirme odaklı olarak yönlendirilir (İstihbarat Teorisi-Ümit Özdağ).

Gerçek hayatta istihbarat çarkının dönmeye başlamasının bir diğer yolu, diğer devlet kurumlarının istihbarat servislerinden herhangi bir spesifik konu ile ilgili istihbarat isteğinde bulunmasıdır. Örneğin, ABD başkanının Brezilya'ya yapacağı bir seyahat öncesinde, Rio'da yapacağı ikili ekonomik görüşmelerde kullanmak amacıyla "Brezilya ekonomisi ile ilgili üç yıllık projeksiyon, son gelişmeler ve gıda sektöründe son durum" konusunda devletin değişik servislerinden bu arada CIA'dan bilgi ister. Bu isteğin resmi olarak CIA'ya ve IC üyesi servislere ulaşmasıyla istihbarat çarkı dönmeye başlar. Bu tür stratejik araştırma taleplerinde müşteri ile stratejik analizci arasında dinamik bir ilişki olmalı, konunun ve ne istendiğinin sağlıklı tespiti için siyasal karar alıcı ile stratejik analizci bir araya gelerek beyin fırtınası yapmalıdır. Bir problemin ülkenin stratejik açıdan çıkarlarını ilgilendirebilecek önceliği bulunduğunu tespit etmenin bir diğer yolu ise bir analiz merkezinin veya analizcinin geleceğe yönelik öngörüleri

ile sorunu tespit etmeleridir. Burada belirli bir görevlendirme söz konusu değildir. Bir başka deyişle analizci, kendisini karar alıcının yerine koyarak onun başka neler bilmesi ve hangi durumlara hazırlıklı olması gerektiğini öngörebilir. Çünkü tespit edilen sorun üzerinde daha kapsamlı çalışma için siyasal karar alıcının desteğine ihtiyaç duyulur (İstihbarat Kurumlarının Dış Politika Karar Alma Sürecine Etkisi: ABD İstihbarat Topluluğu Örneği-Taylan Doğan).

KAYNAKÇA

ABD Genelkurmay Başkanlığı Askeri Terimler Sözlüğü

ABD İstihbarat Topluluğunda Analitik Kültür-Rob Johnston

ABD İstihbaratı 1947-2013-Sait Yılmaz, Kripto Yayınları

Abdülhamid Devrinde Hafiyelik ve Sansür-Süleyman Kani İrtem

Alman Derin Devleti'nin Gizli Tarihi Son Gladyo: Kılıç-Faruk Arslan

Amerikan İstihbarat Topluluğu-Jeffrey Richelson

Amerikan Polisi-Samuel Walker

Anadolu İnkılabı-Miralay Mehmet Arif Bey

Anılarım-Çerkez Ethem

Ankara'da Bir Sovyet Ajanı-Oleg Penkovski

Anti Teröristin El Kitabı-Kemal Akmaral, Bilgi Karınca Yayınları

Askeri İstihbaratın Politik ve Stratejik Yapısındaki Boyutsal Değişim-Mesut Hakkı Çaşın

Aşıkpaşazade Tarihi-Aşıkpaşazade

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri-Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları

Avrupa Birliği İstihbarat Kurumları Stratejik Raporu-Björn Müller Wille, çev. Gül Arıkan Akdağ & Mustafa Cenk Sanıvar, Tasam Yayınları

Balkanlarda Aşırı Milliyetçiliğin Gölgesinde Kosova ve Bağımsızlık-Selçuk Ural

5 Soru: Öldürülen DEAŞ Lideri Ebubekir Bağdadi-Can Acun & Kutluhan Görücü

Bilgi Çağında Elektronik Harp-D. Curtis Schleher

Bilgi Güvenliği: Riskler ve Öneriler-M. Emin Ulaşanoğlu

Bilgi Mafyası-Egmannt R. Koch & Jochen Sperber, çev. Kaan Ökten, Sarmal Yayınları

Bilginin Elde Edilmesi ve Korunmasında Ekonomik İstihbarat Sistemlerinin Rolü-Nevzat Güldiken

Bilgisayar Sistemlerine Yapılan Saldırılar ve Türleri: Bir İnceleme-Gürol Canbek ve Şeref Sağıroğlu

Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler-Niyazi Karasar

Bilimsel Araştırma Yöntemlerinin İstihbarat Analizinde Kullanılması-Mutlu Köseli

1999 Kosova Krizi ve NATO'nun Kosova Müdahalesi-Tunahan Oduncu

1984-GeorgeOrwell

Bir Dış Politika Aracı Olarak İstihbarat: Türk Dış Politikasında MİT-Şükrü Doğan

Bir Vatanı Karşılıksız Sevmek-Türk İstihbarat Tarihi-Bora İyiat, Platin Yayınları

Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Teşkilâtı Mahsusa-Çağdaş Yüksel

Bosna Hersek Trajedisinde Türk Birliği-Fahriye Emgili

Bosna Hersek'te Gerçekleştirilen Askeri Müdahalenin Uluslararası Hukuktaki Yeri-Merve İrem Yapıcı

Bosna Hersek'teki Yeniden Yapılanma Çalışmaları ve Türkiye-Turan Aydın

Britannica Ansiklopedisi

Bulgaristan'da Osmanlı Hâkimiyetinin Kurulması-Ayşe Kayapınar

Büyük Hun İmparatorluğu Tarihi-Bahaeddin Ögel

Büyük Selçuklu Devleti Veziri Nizamülmülk'ün Siyasal, Sosyal, Dinî ve Kültürel Hayattaki Rolü-Mustafa Şahin

Büyük Travma/Küresel Terör Türkiye'de-Rasih Yılmaz Karakutu Yayınları

Casus-Ajan Muhbir ve Muhabir-Nurullah Aydın, Parola Yayınları

Casus Savaşları-Tennent H. Bagley

Casustur Casus-Sabahattin Özel, Derlem Yayınları

CIA Tarihi-Tim Weiner

Çağımızın Gerekliliği Olarak Sinyal İstihbaratı-Emre Çıtak

Çiçero Olayı 1943-François Kersaudy, Picus Yayınları

Çiçero Olayı ile İlgili Üç Alman Belgesi-Muzaffer Deniz

Çiçero Operasyonu-Ludwig Carl Moyzisch, Q-Matris Yayınları

Çin İstihbarat Yapılanması-Halil İbrahim Albayrak

Çin İstihbaratı: Deskriptif Bir Bakış-Kadir Ertaç Çelik

Çin Kaynaklarına Göre Milattan Önceki Türklerin Yurdu-Nuraniye H. Ekrem

Çöküşten Mütarekeye Osmanlı'da Haber Alma-Dr. Necdet Aysal

Çözüm Süreci-Halil İbrahim Bahar, Ankara Stratejik Enstitüsü Yayınları

Dağıtık Servis Dışı Bırakma -DDoS- Saldırıları: Güncel Yöntemler ve Mücadele-Ahmet Ünal

Devlet Güvenliği-İstihbarat ve Terör-Bekir Çınar, Sam Yayınları

Devlet Güvenliği Terörizm ve İstihbarat-Sabri Dilmaç & Muzaffer Erkan, EGM Yayınları

Devlet Güvenliği İstihbarat ve Terörizm-Ünal Acar & Ömer Urhal, Adalet Yayınevi

Devlet İçindeki Devlet-Yevgenia Albats

Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilâtı Kanunu

Devlet ve İstihbarat-Ümit Özdağ

Diplomasi-Henry Kissinger

Dünü ve Bugünüyle Kosova Sorunu-Hüseyin Savaş

Dünya Casusluk Tarihi Ansiklopedisi

Dünyada ve Bizde Casusluk-Aziz Hüdai Akdemir

Ekonomik İstihbarat-Sait Yılmaz

Ekonomik İstihbarat Sisteminin Oluşturulmasına Yönelik Türkiye için Yeni Bir Model Önerisi-Selim Duramaz & Ali Rıza Gökbunar

El Kaide Lideri Bin Ladin Operasyonu ve Sonuçları-Armağan Kuloğlu

Elektronik Harp ve Sinyal Savaşları-Bülent Keskin, IQ Kültür Sanat Yayıncılık

Elektronik İstihbarat-Richard L. Bernard

Eski Türkler ve Selçuklularda İstihbaratçılık-Doç. Dr. Hamit Pehlivanlı

Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar-Halil İnalcık

FBI

FBI Personel Politikaları ve Türk Polis Teşkilâtına Öneriler-Sinan Ülkemen

FBI Resmi İş Başvuru Sitesi

Felsefe Ansiklopedisi Kavramlar ve Akımlar-Orhan Hançerlioğlu

Gelişmiş Siber Silahlar ve Tespit Yöntemleri-Bahtiyar Bircan

Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt -ATASE- ve Denetleme Başkanlığı Arşivi

Gizli Güçler Dünyayı Nasıl Yönetiyor?-Fatih Alemdar

Gizli Servisler-Dr. Hakan Turan, Kalipso Yayınları

Gizli Servisler-John Adam, Siyah Beyaz Yayınları

Gizli Türk Örgütleri-Kürşad Berkkan

Gizliliğin Sonu-Reg Whitaker

Görüntü İstihbaratı-Tamer Karaşahin

Gulag-Sanne Deckwitz

Güvenlik Kıskacında Türkiye-İdris Bal, Lalezar Kitabevi

Güvenlik Yaklaşımlarında Değişim ve Dönüşüm-Atilla Sandıklı & Bilgehan Emeklier

Hamza Grubu-Dr. Mesut Aydın

Hamza Grubu-Fethi Tevetoğlu

Harbin Beşinci Boyutunun Yeni Gereksinimi: Siber İstihbarat-Gökhan Bayraktar

Hatıralar-Cemal Paşa

Her Yönüyle Siber Savaş-Hasan Çifçi

İki Devrin Perde Arkası: Teşkilâtı Mahsusa Son Başkanı-Samih Nafiz Tansu, Nokta Kitap

II. Abdülhamid Döneminde Hafiye Teşkilâtı ve Jurnaller-Mehmet Ali Beyhan

II. Abdülhamid: Ulu Hakan mı Kızıl Sultan mı?-A. Tekin Kutlu, Nokta Kitap

İngiliz Casusunun İtirafları ve İngilizlerin İslam Düşmanlığı-M. Sıddık Gümüş

İnsan İstihbaratı ve Robin Sage Deneyi

İnsani ve Teknik İstihbarat Kapsamında Modern İstihbarata Karşı Koyma-Yusuf Görkem Güner

İspanyol Casusu Juan de Briones'in İstihbarat Raporu ve 1578-1579 Osmanlı'nın İran Seferine İlişkin Verdiği Bilgiler-Emrah Naki

İsrail İstihbaratı ve Mossad-Dr. Çağla Gül Yesevi

İstanbul›daki Millî Mücadele-İhsan Aksoley

İstihbarat-Ünal Acar, Akçağ Yayınları

İstihbarat Analizinin Kalitesinin Değerlendirilmesi-Stephen Marrin

İstihbarat Bilimi-Ümit Özdağ, Kripto Yayınevi

İstihbarat Casusluk ve Casuslukla Mücadele-Aziz Yakın, Dışişleri Akademisi Yayınları

İstihbarat Disiplinlerine Göre Toplama Vasıtaları-Hasan Ateş

İstihbarat-Gizli Harp-Kazım Karabekir, Kamer Yayınları

İstihbarat Kurumlarının Dış Politika Karar Alma Sürecine Etkisi: ABD İstihbarat Topluluğu Örneği-Taylan Doğan

İstihbarat Oyunları-Gültekin Avcı, Birey Yayıncılık

İstihbarat Savaşları-Kürşad Berkkan

İstihbarat: Strateji ve Zekâ Sanatı-Roger Z. George

İstihbarat: Temel Hususlar ve Güncel Konular-Mutlu Köseli, Adalet Yayınevi

İstihbarat Teorisi-Ümit Özdağ, Kripto Yayınları

İstihbarat Terminolojisi Sözlüğü-Hasan Ateş

İstihbarat ve İstihbarat Çarkı-Zeki Ankun

İstihbarat ve Türkiye-Niyazi Tılısbık & Özdemir Akbal, Nüve Kültür Merkezi

İstihbaratı Analiz Etmek-Roger Z. George & James B. Bruce

İstihbaratın Değişen Seyri: Ulusal Güvenlik İstihbaratı ve Kriminal İstihbarat-İhsan Bal

İstihbaratın Tarihsel Teorisi-David Kahn

İstiklal Savaşı'nda Bozguncular ve Casuslar-Feridun Kandemir

İttihat ve Terakki Liderlerinin Yurtdışına Kaçışları ve Bunun İstanbul Basınındaki Yankıları-Erol Kaya

İzvornik Sancağı ve Srebrinice Sas Madenleri Kanunnamesi-Ahmet Akgündüz

Kanaat Önderleri ve Kamuoyunun Gözünden Yükselen Güç, Türkiye-ABD İlişkileri ve Ortadoğu-Tayyar Arı, MKM Yayıncılık

Kimlik ve Kültür Kavramları Işığında Eisenhower Döneminde CIA Faaliyetlerinin Analizi-Ahmet Ateş

Klasik Dönemde Osmanlı Devleti'nin İstihbarat Stratejileri-Haldun Eroğlu

Kosova Bağımsızlık Yolunda-Murat Yılmaz, İlke Yayıncılık

Kosova'nın Bağımsızlığı ve Türk Dış Politikası 1990-2008-Birgül Demirtaş Coşku

Körü Körüne İnanç-Vamık Volkan, Okuyan Us Yayınları

Kötücül ve Casus Yazılımlar: Kapsamlı Bir Araştırma-Gürol Canbek & Şeref Sağıroğlu

Kullanılabilir Güvenlik ve Grafik Parolalar-Ülkü Arslan Aydın & Cüneyt Acartürk

Kurtuluş Savaşı Günlerinde İngiliz İstihbarat Servisi'nin Türkiye'deki Faaliyetleri-Selahi Sonyel, Türk Tarih Kurumu Yayınları

Kurtuluş Savaşı İstihbaratında Askeri Polis Teşkilâtı-Hamit Pehlivanlı

Kurtuluş Savaşı'nda Harrington'un Gizli Raporu-Ergun Hiçyılmaz

Kurtuluş Savaşı'nda İstanbul ve Anadolu'daki Türk ve Düşman Gizli Faaliyetleri-Necdet Ekinci

Kurtuluş Savaşı'nda İstanbul ve Yardımları-Hüsnü Himmetoğlu

Kurumsal Ağlarda Zararlı Yazılımlarla Mücadele Yöntemleri-Enis Karaarslan

Küresel Gözaltı Elektronik Gizli Dinleme ve Görüntüleme-Enis Coşkun, Ümit Yayıncılık

Küresel Güvenlik Kompleksi, Uluslararası Siyaset ve Güvenlik-Evren Balta Paker, İletişim Yayınları

Küreselleşen Dünyada Güvenlik-Ömer Urhal, Adalet Yayınevi

Küreselleşme Zemininde Modern İstihbarat-Arif Özgür Gündoğar

Küreselleşmenin Ordusu Ekonomik İstihbarat-Ahmet Tarık Miman, IQ Kültür Sanat

Martolos-Abdülkadir Özcan

Martoloslar-Robert Anhegger

Meclis'te Casus Var-Sadi Borak, Kırmızı Beyaz Yayınları

Mehmet Hüsrev Paşa-Halil İnalcık

Milli İstihbarat Teşkilâtı

Milli İstihbarat Teşkilâtı-Tuncay Özkan

Milli İstihbarat Teşkilâtı Tarihçesi-Erdal İlter

Milli Mücadele Dönemi Bazı Casusluk Faaliyetleri ve Mustafa Sagir-Seçil Özdemir

Milli Mücadele Dönemi İstihbarat Faaliyetleri-Serdar Yurtsever, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları

Milli Mücadele Dönemi'nde TBMM Hükümeti Tarafından İstanbul'da Kurulan Gizli Gruplar ve Faaliyetleri-Mesut Aydın

Milli Mücadele'de İttihatçılık-Erik Jan Zürcher, İletişim Yayınları

Mossad-İlun Çağlayan

Mossad Dünyanın En Acımasız İstihbarat Örgütü-Ali Kuzu, Kariyer Yayınları

Müttefik Güç Harekâtı İnsani Müdahalelerin Bir İstisnası mıdır? NATO'nun Kosova'ya Yönelik Harekâtının Uluslararası Hukuk ve Askeri Bakış Açılarından Değerlendirilmesi-Ahmet Çevikbaş

Nutuk-Mustafa Kemal Atatürk

Okhrana-Ben B. Fischer

Oltalama -Phishing- Saldırıları-Hakan Hekim

11 Eylül 2001: Terörizmin Yeni Miladı-Serhat Erkmen

11 Eylül 2001 Terör Saldırılarının Amerikan Güvenlik Bürokrasisine Etkileri-Hüsamettin İnaç & Fatih Aktaş

11 Eylül Sonrasında ABD ve Türkiye'deki İç Güvenlik Yeniden Yapılanmalarının Karşılaştırması-Dr. Sefer Yılmaz

19.-20. Yüzyıllarda Osmanlı Balkanlarında Rusya'nın Casusluk Faaliyetleri-Mithat Aydın

Operasyon/Türkiye'de Casuslar Savaşı-Ergun Hiçyılmaz, Bilge Karınca Yayınları

Osmanlı Beyliği-Colin İmber

Osmanlı Devleti'nde Martolos Teşkilâtı-Bilge Keser

Osmanlı Devleti'ni ve Dünyayı Sarsan Kadın Casuslar-Sema Ok, Bilge Karınca Yayınları

Osmanlı Gizli Polis Örgütü Nasıl Kuruldu?-Taner Timur

Osmanlı İmparatorluğu'nda Bulgarlar ve Voynuklar-Yavuz Ercan

Osmanlı İmparatorluğu'nda Derbent Teşkilâtı-Cengiz Orhonlu

Osmanlı Tarihi-Enver Ziya Karal, TTK Yayınları

Osmanlı'dan Cumhuriyete Gizli Teşkilâtlar-Ergun Hiçyılmaz, Altın Kitaplar Yayınevi

Osmanlı'dan Günümüze Gizli Devlet-Suat Parlar, Mephisto Yayınları

Osmanlı'ya Bakınak-İlber Ortaylı, İnkılap Kitabevi

Osmanlılarda İstihbarat-XIV.-XX. Yüzyıllar-Erdal İlter

Osmanlılarda İstihbaratçılık-Doç. Dr. Hamit Pehlivanlı

Özelleşen Amerikan İstihbaratı-Doç. Dr. Sait Yılmaz

Raşid Halifeler Döneminde İdare Sistemi ve Divan Teşkilâtı-Mehmet Şimşir

Reel Dünyada Sanal Açmaz: Siber Alanda Uluslararası İlişkiler-Muharrem Gürkaynak ve Âdem Ali İren

Rus İstihbaratı: KGB-FSB-Mustafa Ateş

Rusya Gizli İstihbarat Servisleri-Mehmet Atay

Savaş Sanatı-Sun Tzu

Savaş Stratejisinde İstihbaratın Önemi-Emre Çıtak

Selçuklu Veziri Nizamülmülk ve Tarihi Rolü-Mehmet Altay Köymen

Siber Güçle Caydırıcılık Ama Nasıl?-Mustafa Şenol

Siber Güvenliğin Milli Güvenlik Açısından Önemi ve Alınabilecek Tedbirler-Mehmet Nesip Öğün & Adem Kaya

Siber Güvenlik Kavramının Gelişimi ve Türkiye Özelinde Bir Değerlendirme-Barış Çeliktaş

Siber Güvenlik ve SAHAB-Ali Yazıcı

Siber İstihbarat-Atalay Keleştemur, Level Kitap

Siber İstihbarat-Nedret Ersanel

Siber İstihbarat Tanımı ve Faaliyet Alanı-Atalay Keleştemur

Siber İstihbaratın Kamu Güvenliği İçin Rolü ve Önemi-Atalay Keleştemur

Siber Saldırılar-Siber Savaşlar ve Etkileri-Mahruze Kara

Siber Savaş-Richard A. Clarke & Robert K. Knake, İKÜ Yayınevi

Siber Savaş Hukuku ve Uygulanma Sorunsalı-Şeyda Türkay

Siber Suçlar ve Kurum Güvenliği-Mithat Yıldız

Siber Tehdit Altyapısı ve Araçları-Taner Altunok & Filiz Katman

Siyasi Tarih 1918-1990-Oral Sander, İmge Kitapevi

Soğuk Savaş-Dr. Kaan Kutlu Ataç

Soğuk Savaş-Robert J. Mcmahon, çev. Sinem Gül, Dost Kitabevi Yayınları

Soğuk Savaş Döneminde KGB'nin Dezenformasyon Faaliyetleri-Hulusi Gölpınar

Soğuk Savaş Sonrası Atlantikçi ve Avrasyacı Eğilimler Arasında Türk İstihbaratı-Onur Bigaç

Soğuk Savaş Sonrasında Askeri Stratejik İstihbaratın Yeni Vizyonu-Mesut Hakkı Caşın

Sosyal Medya ve Arap Baharı-Mehmet E. Babacan

Strateji-Dolaylı Tutum-Liddell Hart

Stratejik İstihbarat Bağlamında Karşılaştırmalı Savaş Teorileri ve Stratejistler-Yunus Karaağaç

Stratejik İstihbarat ve Türk Dış Politikasına Etkisi-Ahmet Ateş

Stratejik İstihbarat ve Ulusal Güvenlik-Merve Seren, Orion Kitabevi

Siyasetname-Nizamülmülk, Hazırlayan Mehmet Altay Köymen, Türk Tarih Kurumu

Soğuk Savaş Sonrası ABD'nin Güvenlik Algılamaları-Çağrı Erhan

Soğuk Savaş Sonrası Askeri Stratejik İstihbaratın Yeni Vizyonu-Mesut Hakkı Caşın

Stratejik İstihbarat-Muazzez & A. Turhan Şenel, EGM Yayınları

Stratejik İstihbarat-Prof. Dr. Sherman Kent, TASAM Yayınları

Stratejik İstihbarat-Ümit Özdağ

Stratejik İstihbarat Olgusunun Teorik Çerçevesi, Unsurları ve Terörle Mücadele Politikaları Açısından Rolü ve Önemi-Ertan Beşe & Merve Seren

Stratejik İstihbarat ve Genel Yanılgılar-Zakir Gül

Stratejik İstihbarat ve Ulusal Güvenlik-Merve Seren, Orion Kitabevi

Nizamülmülk'ün Siyasetnamesi ve İstihbarata Yönelik İlkeleri-Mehmet Şimşir

Tahsin Paşa'nın Yıldız Hatıraları-Sultan Abdülhamid-Tahsin Paşa, Boğaziçi Yayınları

Tarihin Seyrini Değiştiren Gizli Ajanlar-Ernest Volkman, Truva Yayınları

Tarihi Derinlik İçinde Soğuk Savaş Sonrası Dünyada Yeni İstihbarat Kavramı-Hasan Ercan

Tarihten Dersler: İstiklal Mahkemesi'nde Bir İngiliz Casusu-Altemur Kılıç

TBMM Gizli Celse Zabıtları

TBMM Zabıt Ceridesi

TDK Sözlük

Terörizmle Mücadelede İstihbaratın Rolü: Kültürel İstihbarat Konsepti-Yusuf Özer

Terörle Mücadelede İstihbaratın Rolü-Mutlu Köseli

Teşkilâtı Mahsusa-Philip H. Stoddard, Arba Yayınları

Teşkilâtı Mahsusa Tarihi-Ahmet Tetik, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

Teşkilâtı Mahsusa ve Batı Trakya-Ahmet Aydınlı

Teşkilâtı Mahsusa ve Birinci Dünya Savaşı Yıllarındaki Faaliyetleri-Gönül Güneş

Teşkilâtı Mahsusa Yahut Umur-u Şarkiye Dairesi-Mustafa Balcıoğlu, Dinamik Akademi Yayınları

Teşkilâtı Mahsusa'dan Günümüze Gizli Servisler-Emin Demirel, IQ Kültür Sanat Yayıncılık

Teşkilâtı Mahsusa'dan MİT'e Türk İstihbarat Tarihi-Tahir Yörükoğlu, Etap Yayınevi

Teşkilâtı Mahsusa'ya Kadar Osmanlı İmparatorluğu'nda İstihbaratın Mali Boyutu-Ahmet Yüksel

Topyekûn Casusluk-Curt Riess, çev. Bedia Avunduk, Jandarma Basımevi

Türk Askeri İstihbarat Yapısı ve Hukuksal Düzenlemeleri Hakkında Bir Öneri: ABD Örneği- Fatih Güdük

Türk İstihbarat Sisteminin Sorunsalları-Hasan Ateş, Detay Yayıncılık

Türk İstihbarat Tarihi-Kaya Karan, Truva Yayınları

Türk İstihbaratında Teşkilâtı Mahsusa'nın Yeri ve Türk, Rus, İngiliz ve İsrail İstihbarat Birimlerindeki İlk Modern Teşkilata Geçişin Bir Karşılaştırması-Pınar Şimşek

Türk İstihbaratını Yeniden Yapılandırmak-Mustafa Güler

Türkiye ve Açık Kaynak İstihbaratı-Osman Tunahan Berk

Türkiye'de İstihbaratçılık ve MİT-Erdal Şimşek, Kumsaati Yayınları

Türkiye'de İstihbarattan Sorumlu Kurumların Yapısı, Faaliyet Alanları, Aralarındaki Bilgi Paylaşımı ve Sorunların Belirlenmesi-Ali Atılır

Türkiye'de Siyasi Partiler-Tarık Zafer Tunaya

Türkiye'de ve Dünya'da Casuslar-Aytunç Altındal, Truva Yayınları

Türkiye'deki Terörle Mücadele Bağlamında Modern İstihbarat Tekniklerinin İncelenmesi-Yasin Atalay

Türklerde Askerlik-İbrahim Sarı

Ulusal Bilgi Güvenliği: Strateji ve Kurumsal Yapılanma-Murat Güngör

Ulusal Güvenlik Bağlamında İstihbarata Karşı Koymanın Önemi-Y. Orçun Küçükyılmaz

Ulusal Savunma-Sait Yılmaz

Uluslararası İlişkiler Modern İstihbarat ve Türkiye-Kemal Girgin, Okumuş Adam Yayıncılık

Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi-Faruk Sönmezoğlu, Filiz Kitabevi

Uluslararası Terörizm-Mesut Hakkı Caşın, Nobel Yayın Dağıtım

Yeni Belgeler Işığında Karakol Cemiyeti, Uşak Kongresi ve Karakol Cemiyeti'nin Bolşeviklerle Yaptığı Anlaşma-Doç. Dr. Betül Aslan

20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980-Fahir Armaoğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

21. Yüzyıl Güvenlik Ortamının Gerektirdiği İstihbarat Yapılanması Nasıl Olmalıdır?-Şeref Çetinkaya

21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat-Sait Yılmaz, Milenyum Yayınları

21. Yüzyılda Siber Güvenlik İstanbul Bilgi-Mustafa Aydın, Üniversitesi Yayınları

Yönlendirici Güç: İstihbarat Servisleri-Ünal Acar

AHMET SEYREK

İSTİHBARAT ÖRGÜTLERİ TARİHİ

İstihbaratın tarihini Âdem ile Havva'ya kadar götüren, CIA'dan emekliye ayrılmış çok deneyimli eski bir casus olan Walter L. Pforzheimer, İncil'den de örnek vererek, ilk casusun ünlü yılan, ilk muhbirin Havva ve ilk kurbanında Âdem olduğunu söylemektedir. ***(Teşkilâtı Mahsusa'dan MİT'e Türk İstihbarat Tarihi - Tahir Yörükoğlu)***

Musa'ya göre istihbarat, Tanrı tarafından gönderilmiş ilahi bir emirdir ve kendisi de bu emre uyarak: ***"Kenan ülkesinde gözlemlerde bulunmak için bu yoldan gidin, ülkeyi ve oradaki insanları inceleyin."*** demiştir. Gelişmiş medeniyetlerin ve güçlü devletlerin başarılarının arkasındaki önemli unsurlardan bir tanesinin istihbaratın etkili bir şekilde kullanılmasının olduğu düşünülmektedir.

Örneğin, M.Ö. 7. yüzyılda Perslerin iyi bir stratejik istihbaratlarının olduğu, bu alanda çalışanların da geleneksel dillere, inanç sistemlerine ve kurumlarına ait detayları öğrenmeleri ve bilmeleri ve farklı kültür ve inanıştan olan insanlara saygı göstermeleri bu örneklerden bir tanesidir. ***(Gizli Servisler - John Adam)***

İnternet satış: www.insancilkitap.com

 facebook.com/dorlionyayinlari

 instagram.com/dorlionyayinlari

 twitter.com/dorlionyayin

ISBN: 978-605-249-715-9

